

ZMAJ VRAŽJIH FIROVA
Zbirka kratkih priča

SEDMI REGIONALNI FESTIVAL FANTASTIČNE KNJIŽEVNOSTI
REFESTICON 2019

ZMAJ VRAŽJIH FIROVA

Zbirka kratkih priča

Sedmi Regionalni festival fantastične književnosti

REFESTICON 2019

Bijelo Polje, 31.5. - 10.6.2019. godine

Izdavač:

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje

Za izdavača:

mr Dragić Rabrenović

Priče odabralo međunarodni žiri: Adnadin Jašarević (BiH), predsjednik

mr Blaga Žurić (CG)

Mirko Grdinić (HR)

Vus Kosmikus de Sagittarius (CG)

Goran Skrobonja (SRB)

Urednik: mr Dragić Rabrenović

Lektura i korektura: Milka Španjević

Dizajn korica i priprema za štampu: Marko Tvrđišić

Idejno rješenje: Sead Kajabegović, akademski slikar iz Bijelog Polja

Štamparija: VBR Grafika - Bijelo Polje

Tiraž: 500

Ova knjiga je nastala u sklopu projekta REFESTICON 2019

Pokrovitelji:

Ministarstvo kulture Crne Gore

Opština Bijelo Polje

Organizator:

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje

Međunarodna podrška

Ambasada Italije u Crnoj Gori

Partneri

JU Centar za kulturu "Vojislav Bulatović Strunjo"

- Bijelo Polje

JU Ratkovićeve Večeri poezije

JU Muzej Bijelo Polje

JPU Dušan Babić

NVO Akademija društvenih nauka

NVO Klub kulture

NVO Stihom govorim

NVO Umjetnost bez granica - Bar

Hercegnovski strip festival - Herceg Novi

Festival male morske pjesme i priče – Budva

Međunarodni partneri

Muzej grada Zenice – Zenica (BiH)

Festival fantastične književnosti- Pazin (HR)

Znanstveno fantastična konvencija SFeraKon

- Zagreb (HR)

Festival fantastične književnosti ArtAnima

- Beograd (SR)

Znanstveno fantastična konvencija Istrakon

- Pazin (HR)

UG Fanovi naučne fantastike SCI&FI – Beograd (SR)

Festival fantastične književnosti TolkiNiš - Niš (SR)

Knjижevna konvencija SCAVACON – Vitez (BiH)

Znanstveno fantastična konvencija FantaSTikon

- Split (HR)

Festival fantastične književnosti Marsonicon

- Slavonski Brod (HR)

Slovenski festival fantazijske književnosti

- Celje (SLO)

Festival fantastike DEEPCON – Fjudi (Italija)

Naučno fantastična konvencija DISTOPICON

- Temišvar (Rumunija)

Napomena

Autori su odgovorni za autorstvo priča koje su dostavili

Zmaj Vražjih firova

Zbirka kratkih priča

Lokalni javni emiter Radio Bijelo Polje
Bijelo Polje, 2019.

DOLEĆELI ZMAJEVI

Češto se ponavlja tema, kad se pojavila fantastika, od kad je teoretičari književnosti pominju?

Poznate su definicije novije, ipak one dosežu od prve zabilježene bajke svijeta „Anpu i Bata“ od prije četiri hiljade godina, kasnije u Mahabharati i Ramjani, Epu o Gilgamešu, itd. Ipak, citiraču kineskog mudraca iz 7. vijeka: Jednom sam ja Čuang Ce sanjao da sam bio leptir i da sam kao leptir bio srećan. Iznenađa sam se probudio i ponovo sam bio Čuang Ce. Sada se pitam: jesam li onda bio čovjek koji je sanjao da je leptir ili sam sada leptir koji sanja da je čovjek?

Za mene ovo je istovremeno i kratka fantastična priča i teorijska definicija o fantastici, čudesno ogledalo o nama i u nama. Seže od davnina i modernizuje se u 19. vijeku sa Žil Vernom, a u 20. vijeku sa H. Dž. Velsom, Tolkinom, Isakom Asimovim, Stanislavom Lemom, Arturom Klarkom, Ursulom Le Gvin, Džordž R.R. Martinom...

Tema fantastike nas je dovela do Bijelog Polja, mirnog grada punog zelenila, voćnjaka, smilja i bositja. Ovih dana grad opsjedaju i oblijecu krilata stvorenenja iz davnih vremena. Nijesu više opasni, ne bljuju vatru, ne siju strah, ne bježi narod od njih. Čak ih i obožava. Danas su to zmajopisci koji se hrane i žive maštjom. Druže se, razmjenjuju prijateljstva. Zmajeviti piju vino i medovinu, voćne sokove, kafu, vole sladoled. Pripovjedaju fantastične priče koje se preobuku u bajku, i onda letite s njima. A zmajice? Njih se čuvajte. Prvo vas opiju ljepotom, nježnom slatkom pričom i kazivanjem. Njihovi glasići kao tonovi klavira vas uspavaju, suze kao biseri popadaju ispred vas. A onda? Onda vam kažu, poput gonga: Da! Ili Ne! Tako je to kad se družite sa zmajevima i zmajicama. Đe god krenete oni su sa vama i iznad vas.

Šta reći o konkursu Refesticona, sa temom o zmaju sa firova. Pored solidnih priča, i odziva iz šest država, za mene i za nas je, dobar odziv autora iz Crne Gore. Nama tradicionalno odgovara folklorna, mitska i epska fantastika. Nažalost, manje naučna fantastika. Po meni, među pet najboljih priča, tri su iz Crne Gore. Malo ču o njima. Svojim instrumentariumom, elementima koji stvaraju makrokosmos i mikrokosmos: Zemlja, Vatra, Voda, Vazduh, kao prolog pred događaje, uvodi nas detaljima o simbolima pomoću kojih se može razumjeti kao tijelo, razum, svijest, osjećaji. Priča *Vjere Banićević*, „Čuvaj se, čuvana si“, kroz ta četiri elementa, analizira ih posebno, kao četvorustrukni zakon. Sa tim

razmišljanim ide prema pećini. Interesantno, zanimljivo, poetično, mudro, obrazovano... njeni pripovjedanje teče kao kod Čehova, muzika riječi vas osvaja. Neću dalje, pročitajte, obratite pažnju na dane, vrijeme i detalje. Vjera pripada piscima koji malo pišu, ali dobro. Za razliku od autora koji imaju više knjiga od godina. Neko bi rekao samo dva romana sa pedeset godina. Malo je onih koji objave jednu od pedeset štampanih. No, to je druga priča. Poslije ove priče zainteresovao sam se za njene romane "Vjetreni mlin" i "Vrata sata".

Marko Vujović se javio pričom "U zmajevom gnijezdu". Kao urednik književnog časopisa "Quest" pratio sam njegove rade. Odmah sam uočio sklonost pisca ka avangardi i fantastici. U početku je bilo iskričavih minijatura, neobične, nesvakidašnje poezije. Posljednje dvije godine napisao je nekoliko dobrih priča. Vjerujem u njegov dalji rad. "U zmajevom gnijezdu" pokazuje poznavanje legende i to je pretočio u ovoj priči. Ta legenda, satkana od prisustva zmajeva sa Skadarskog jezera, Durmitora, Biogradskog jezera, Rumije, Lovćena. Pisac stvara novog zmaja - zmajočovjeka. Kako će djelovati, sa jednim i drugim osobinama. Više o tim prelamanjima doznaćete u priči. Neću vam otkriti sadržaj.

Najavljujemo vam još jednu našu spisateljicu. Marija Čvorović pričom "Zmajeva suza" najavljuje se kao autor od koga treba očekivati. Marija očito da ima dara za pripovjedanje, tipično ono naše crnogorsko. Stvara priču, pleće, veze magijom likove, radnju, događaje, predanja, strah, stvorove... saga o nesrećnoj ljubavi, kletvi, progonstvu, osveti, snovima. Šta ima bolnije od ženske suze, tu suzu Marija pretvara u bijeli cvijet, tako se stvara legenda, a kako će završiti. Naravno, kao u bajci: Itana i Petrašin sagradiše dom, izrodiše mnogo đece, a Itana ispunji svoje obećanje dato bijeloj radi, jednom u snu... Zasadi cijelo polje bijelim cvijećem, tamo će su našli... Pročitajte.

Preporučujem da pročitate i ove autore: Vanju Spirin i Vedrana Mavrovica iz Zagreba, Sanelu Piranić i Almu Zornić iz Sarajeva, Relju Antonića iz Šapca, Tihomira Jovanovića, Zorana Petrovića, Mladena Milosavljevića i Miloša Petrika iz Beograda, Anta Zirduma iz Viteza, Miloša Mihailovića iz Novog Sada. Vrijedni pažnje su: Goran Čurčić, Svetlana Čabarkapa, Mašo Miljić, Mirko Tomić, Tijana Guskić, Šeki Musić, Dalen Belić, Milena Stojanović, Marko Gilmor i Danijela Vulićević.

Priče je odabrao žiri u sastavu: Adnadin Jašarević iz Bosne i Hercegovine, Mirko Grdinić iz Hrvatske, Blaga Žurić iz Crne Gore, Goran Skrobonja iz Srbije i prošlogodišnji dobitnik "Zlatnog zmaja" Slobodan Vukanović iz Podgorice. Ako su zgrijesili, odnijeće ih zmaj, ako su bili dobri opet će doći sa zmajem.

Slobodan Vukanović

Vjera Banićević

ČUVAJ SE, ČUVANA SI

*„Velika je naša zabluda što smrt
očekujemo kao nešto što će se desiti u budućnosti.
Ona se u velikoj mjeri već desila.*

*Jer sve života što je iza nas,
već odavno pripada smrti.“*

Seneka

**Što tražiš?
Njegove oči.
Kako izgledaju?
Kao moje.**

Ženeva, 4. jun 2019. godine, jutro

Od trenutka kada mi je portir, na ulazu zgrade u kojoj stanujem, uručio pismo, ne mogu da se saberem, da usredsredim misli. Koverta je obična, ako izuzmem činjenicu da nema markicu, ni pečat pošte, da pošiljalac nije poznat, niti ima obilježje koje bi me uvjerilo da poslati sadržaj ima smisla. Zapravo, ovo nije pismo, već pozivnica.

- Ako se već nije predstavio, možete li mi reći koliko je imao godina čovjek koji je predao kovertu. Kako izgleda? Da li Vam je poznat? Je li ranije dolazio? - prilično iznervirana, pitala sam portira.

- Rekao sam Vam već, gospodice, da je mladi gospodin izričito zahtijevao da Vam lično uručim pošiljku. Nijesam pretpostavio da je u pitanju neznanac. Naprotiv, bio je vrlo ljubazan. Pomislio sam da ga Vi sigurno poznajete kada već zna adresu Vašeg stanovanja. Možda ima četrdesetak godina... Tako, otprilike... Ništa čudno, gospodice Simeonović. Nijesam ja odgovoran za sadržaj pisma koje Vam je stiglo. Moja dužnost je da Vam proslijedim sve važne informacije vezane za stanovanje... Nijeste sinoć bili u stanu, pa sam Vam kovertu predao jutros. Eto tako! Znate, nijesam ja pisao propise i pravila. Ja sam Vam samo uručio donijeto pismo i to je to. Jesam li Vam ga pre-

dao? Jesam. Zašto ga jednostavno ne bacite? Pocijepajte ga, ako Vam poruka koju ste dobili ne odgovara, ako Vam ništa ne znači.... U čemu je problem?

- Ništa mi nijeste rekli ranije... Još me pitate u čemu je problem... U posljednje vrijeme često zaboravljate. Odgovorili ste na moja pitanja uz insistariranje... Tek ste mi sada rekli da posjetilac ima četrdesetak godina... Uostalom, to sada nije važno. Budite oprezniji ubuduće. Ukoliko budu stizale pošiljke uz ličnu dostavu, molim da zapišete i ime donosioca pošte, jer prispjelo pismo nije potpisano. Sada ne znam ko mi upućuje poziv... Da se predstavio „uvaženi gospodin“, da je ostavio kontakt telefon, adresu, mogla bih da ga pozovem i saznam nešto više... Možda je u pitanju zabuna... Svejedno... Sad je ionako kasno. Ishod ne možemo promijeniti. Zahvaljujem. Doviđenja.

- Mene to, gospodice, ne interesuje. Ako Vam ne odgovara, bacite ga... Već sam Vam rekao ranije da je zahtijevao da uručim pismo Anastasiji Nastji Simeonović lično, što sam i učinio... Ne vidim razlog za ljutnju. Gospodice, ja o ovoj zgradi brinem četrdesetak godina i nikad mi se nije dogodilo... - nastavio je da govori o odgovornom vođenju zgrade, ali više nijesam slušala.

Sjutra putujem i treba se koncentrisati na obaveze oko priprema. Protekli mjeseci bili su zaista zamorni i stresni... Zapravo, jedanaest godina živim tako. Otkako sam kao učesnica projekta Evropske organizacije za nuklearna istraživanja ovdje u Cernu, od septembra 2008. godine, postala dio vodećeg naučnog tima koji u velikoj, podzemnoj laboratoriji, u kružnom tunelu ispod Ženeve, pokušava objasniti porijeklo svemira i nastanak života. Pronaći „božju česticu“, objasniti uslove koji su vladali u trenucima pojave Velikog praska, za koji se vjeruje da je uzrokovao nastanak svemira, cilj je svih okupljenih naučnika. Razriješiti misteriju postanka svijeta djeluje kao vrlo motivišući zadatak, budući da je sve što vidimo na ovom svijetu, od najmanjeg insekta, do najveće zvijezde, sastavljeno od čestice materije čiji se antimaterijski blizanci ne mogu pronaći nigdje... Usljed posvećenosti istraživačkom radu, koji je postao moj životni *credo*, moje „vjerujem“, moj san, samo ponekad mogu izdvojiti desetak dana za odmor koji, uglavnom, provodim u rođnom gradu. Razlog mog povratka uvijek je otac, kao i prijatelji iz djetinjstva, koje sam odabrala da me prate kroz laverinte života... Zato, uvijek pred put osjećam neopisivo uzbuđenje, tim prije što me čarolija rođnog grada vraća djetinjstvu, podstiče i hrabri da istrajem. Sjećam se, možda sam imala dvanaest, trinaest godina, kada me otac pitao:

- Što će biti, draga princezo, tvoje buduće zanimanje? Što bi ti najviše željela u životu?

- Voljela bih da postanem naučnica, kao Nikola Tesla, - odgovorala bih samouvjereni, čvrsto uvjereni da će u budućnosti to i ostvariti, što je kod mog oca izazivalo smijeh. Tada mi je i poklonio Plavu školjku, koja je trebala da, u godinama odrastanja, „osluškuje“ sve što su moje želje i očekivanja, da

isprati sve moje tajne. Ona je imala zadatok da me „čuje“. Naravno, uz Plavu školjku, dobila sam, uobičajeno, još jedan simboličan poklon - Puža. Otac je znao da pokloni koje mi donosi moraju stizati u paru. Dvostruko darivanje za mene je imalo dublje značenje. Puž je imao zadatok da me uči strpljenju, sporom i upornom kretanju, koje podrazumijeva prispjeće do ciljeva, uz uloženi napor i trud. Otac je znao da me prisustvo vode smiruje, da sve što pripada vodi za mene predstavlja izraz, da me voda vodi. Odatle i potiče moje interesovanje za školjke i puževe. O puževima sam, na primjer, naučila da su najaktivniji noću, da obožavaju vlažna mjesta, da ostavljaju za sobom vidljiv srebrnkasti trag, da se kreću u koloni. Moja davnašnja igra, koja se sastojala od prepoznavanja oblika koje su puževi iscrtavali i ostavljali u sedefastom tragu za sobom, pretvorila se kasnije u „čitanje“ bijelih oblaka na nebu, i onih olujnih, otežalih od kiše i sivih, čija se promjenljivost odvijala munjevitom brzinom pa ih je bilo teško razaznati i „uhvatiti“ u trenutnoj smjenljivosti. Trebalo je samo da pratim tragove, da se usredsredim, i postigla bih da u mislima dočaram sve što vidim. Eto, prekosutra ćemo proslaviti sedamdeset deveti rođendan mog oca, a ja i nakon toliko godina pamtim igre koje su me uveseljavale i koje su, dobrim dijelom, odredile sve ovo što sam danas. Moj otac je, srećom, slikar, umjetnik koji je znao da je njegova umjetnost bila putokaz na putu mog opredjeljenja i ostvarenja u oblasti nauke. Bila sam prisutna na otvaranju svih njegovih izložbi, najodaniji i najprecizniji „čitalac“ njegovih slika.

„Korak po korak, Nastja, promišljeno i polako stiže se do cilja... Predano radi i voli to što radiš“, učio me.

Znam da je sada ponosan, da se raduje mom dolasku. Radujem se i ja...

Sjetih se Pozivnice koju sam u brzini stavila u tašnu... Treba da je pročitam još jednom. Možda će mi, sad kada sam se pribrala malo, nešto biti jasnije. U pravu je bio portir. Njemu sadržaj pisma nije bitan. Važan je meni. Njegova dužnost bila je da mi ga preda. Meni je neodređeni, neimenovani, mistični Neko, uputio neobični, zagonetni poziv. Donio ga je lično, ili u nečije ime. Sve mi je to neshvatljivo i čudno. Pročitati iznova, otkriti što hoće, to mi se čini kao najjednostavnije i jedino rješenje za sada. Da vidimo, s kakvom namjerom, zašto, kojim smjerom i gdje me vodi ciljana poruka. Zapravo, jedino mi je jasno odredište. Koga ću zateći tamo, ako odem, ostaje mi u potpunosti nejasno. Ono što sam uspjela zaključiti iz poziva koji mi je prosljeden, nakon nekoliko iščitavanja, je da je zagonetni čin i smisljen s namjerom da me zavede, obuzme i uvede u zonu straha... Ili je sve šala kojoj ću se, otkrijem li pošiljaoca, sjutra smijati... Sve moram uzeti u obzir. Taj nedodirljivi Neko postigao je cilj i zna da se u ovom trenutku ne snalazim. Računa na tu prednost.

POZIVNICA

Poštovana,

*Molim Vas da budete u Kristalnoj odaji Pećine nad Vražjim firovima
(Đalovića pećina) 6. juna 2019. godine u 12 sati. Obavezno donesite Pozivnicu jer je to istovremeno i Vaša ulaznica.*

OČEKUJEM VAŠ DOLAZAK!

ČUVAJTE SE!

ZMAJ

P.S. Pažljivo pročitajte Listu riječi sa poledine Pozivnice i odgovorite na izazov koji Vam je zadat.

Kakva drskost, pomislih. Kakva umišljenost! Lik je zamislio da je čudesno biće istrgnuto sa stranica bajke o vilenjacima i zmajevima. Shodno Vašem uputstvu, „mladi gospodine“, evo, okrećem drugu stranu. Biće da je to Vaša druga realnost, ona sa kojom će u suočavanju zaslužiti ulaznicu za drugi svijet. Vi, očigledno, boravite tamo. Zaboravljeni, usamljeni, ili čak zarobljeni. Vaše zmajoliko, umišljeno biće čeka na oslobađanje iz okovanog svijeta tame i leda, očekuje susret sa mnom. Bljujete li, iz svojih čeljusti, strašnu vatru? Da se odmah dogovorimo, da ne bi bilo nedoumica: ili ćete Vi izaći iz sjene te udaljene tamnice-pećine na svjetlost dana, ili će ja napustiti udobnost svjetla ovog svijeta i uputiti se ka Vama da Vas spasim. Vi meni, vjerujte, nijeste potrebni. Ako smo jedno drugome predodređeni i zadati, doći će. Nemojte, samo, da mi prijetite, molim Vas. Mora postojati neko poravnjanje, neki izlaz, jer neko nekoga ovdje, očigledno, spašava i oslobađa. Ili ste Vi Vječni sluga neke tajanstvene, mračne sile, kome sam ja, odabran putnik-namjernik, potrebna, ili je sve, i Vaš poziv i ja, plod uobrazilje koja nema razum za oslonac. Ali, ja ipak u rukama imam Pozivnicu kao dokaz. Sasvim sigurno postojite i Vi i ja. Dakle, da vidimo iz čega je sadržan Vaš Izazov.

Svake desete godine od Velikog potresa 15. aprila 1979. godine, otvaraju se vrata Pećine, i samo tada možete čuti odgovore Zemlje i Vode. Istaknuti dan nije slučajno odabran. Vi ste na potezu! Krenite... Sad! Lista riječi predstavljaće Vaš odgovor na Izazov. Izlistajte svoj život. Sve!

„Ko stremeći se trudi,

Toga možemo spasiti.“

Johann Wolfgang von Goethe

*Putokaz riječi: Dvostruka istovremenost; Duša Prirode, Priroda duše;
Spiritualna staza; Božja čestica;*

4 Principa: 1.Zemlja, 2.Vatra, 3.Vazduh, 4.Voda; 5. element je: Quinta essentia.

Napomena: Jedan pojam je sakriven. Otkrijte ga sami! ČUVANI STE!

Priznajem, osjećam strah. Da li ga poznajem? Možda me negdje sreo, možda je nekada posjetio izložbu mog oca, možda je vlasnik očeve slike, možda je neko kome sam se zamjerila i nije mi to nikada oprostio... Može biti kolega... Može biti bilo ko... Neka čudna jeza prožima moje tijelo... Ko se to usuđuje da mi prijeti? Kakve su mu namjere? Da me uplaši? On sasvim sigurno zna zašto boravim u Ženevi. Uvjereni sam da zna da sam ovdje jedanaest godina, da rijetko viđam oca, da sam život posvetila istraživanju... Da li je ovo predskazanje? Neka mistična najava nesreće? Da li će prekosutra umrijeti moj otac, ili ja? Poznati su mi kobni nagovještaji nesreća povodom proslava rođendana mojih bližnjih... Je li ove godine, na dan mog četrdeset trećeg rođendana, 15. aprila, gorjela u požaru Katedrala Notr Dam u Parizu? Moram pitati prijatelje da li su i oni dobili istu ili sličnu pozivnicu, ili je namijenjena samo meni. Da pozovem policiju? Da obavijestim oca? Ne, ne želim da ga uznemiravam... Sasvim je izvjesno da je pozivnica lična, da se ne odnosi na moj profesionalni angažman... Ali, ko je potpisnik? Upada u moj život da bi me onespokojo. Zašto? Da li me prati? Sasvim je izvjesno da zna ko sam, da zna sve o meni. Upućuje mi izazov, a potpisuje se kao Zmaj... Valjda želi da izrazi svoju nadmoć, da uspostavi kontrolu nad mojom voljom, nad mojim umom i osjećanjima, da se igra, ali neću odstupiti. Bio ti čovjek ili Zmaj, zaigrao si na pogrešnu kartu... Neću dozvoliti da me Neznanac vodi. Odgonetnuću smisao skrivenog značenja ove poruke. Potrebno je samo da izradim plan odbrane, promišljeno i polako. Da rastumačim sve činioce, da shvatim svaku napisanu riječ, da je odmjerim svom snagom, jer je ova pozivnica, sasvim je izvjesno, napad na sve što ja jesam. Večeras, kad završim sve pripreme oko povratka kući, posvetiću se tekstu u tišini. Neću odstupiti. Razotkriću zadate riječi. U nekom skrivenom ugлу svijesti, sigurno postoji razuman odgovor za sve ovo što mi se sada dešava. Isplivaće taj djelić na površinu duše kao putokaz, kaplja će postati boja, iskra plamen, osvijetliće moj put, jer znam da i najmanja čestica mog bića nije zalutala, jer vjeruje da se sve što postoji dešava s razlogom, da ima smisla, da oduvijek kruži, da se ne završava. Makar to bio i tračak svjetlosti, nagovijestiće da tamo, u daljini, Sunce života i sija i grijе. Složiću listu svog života.

Lista života - Putokaz riječi

Ženeva, 4. jun 2019. godine, noć

Nijesam sigurna da li je Bog pisac ili slikar. Vjerujem da je umjetnik, da je u nas ulio krv koja svojim nepredvidljivim tokom stvara čudo. Imenovao je svoje najveće djelo. Udahnuo mu je snagu misli, oživio vrlinom svetu riječ.

Iako je moj otac vjernik, nikada mi nije govorio o Bogu. Učio me kako se mjeri snaga riječi u djelima, kako se čuva značaj i vrijednost izgovorenog,

ubijedio me da moram da je tražim. I danas, dok odmjeravam snagu svojih uvjerenja, stajem pred oltar tog skrivenog čuda, kako bih ovom pričom izmjerila jedno božje djelo u nizu povezanih. Bog mi je predao izazov, život koji i danas prečutkuje svoje najveće otkriće. Zato se u vremenu koje slijedi od mene očekuje da svjedočim o listi skrivene istine, jer ja, Anastasija Nastja Simeonović, prekosjutra umirem.

Pišem, uzimam i pružam u istom trenu, i djeluje kao da odmakla nijesam, da godine nijesu prošle, već su se tu sabrale, nataložile i postale moj muk, tišina u koju uranjam sada, da bih sve što znam i imam predala njoj.

Rođena sam u godini Zmaja, 1976. godine. Nijesam rođena sama, jer je samo nekoliko trenutaka nakon mene rođena moja sestra blizankinja Talija Tasja Simeonović. Kažu da je tog dana duvao vjetar koji je nosio sve pred sobom. Taj isti vjetar vjerovatno je najavio dolazak djevojčica koje su prirodom svojih tek rođenih bića ukazivale na slijed naših sudsibina. Našim rođenjem, 15. aprila 1976. godine, dom Simeonovića postaće pomalo neobično mjesto u kojem je porodična kuća, izgrađena na raskršću vjetrova, na samoj obali mora, postala jedinstveni prostor **dvostrukе istovremenosti naših bićа**. Niko tada ni slutio nije da će dom naše sreće, tri godine kasnije, biti ruševina. Naravno, ne pamtim prve godine svog života, ali iz očevih priča o mom najranijem djetinjstvu, kao i sa fotografija koje svjedoče odrastanju, mogla sam nazreti njihova bića. Na naš treći rođendan, tog jutra 15. aprila 1979. godine, u Velikom zemljotresu koji je zadesio Primorje u sedam sati, devetnaest minuta i pedeset sekundi, nestale su moja majka i sestra. Toranj sata na glavnom gradskom trgu prestao je da otkucava vrijeme. Zaustavile su se kazaljke starog sata u trenutku najvećeg razaranja grada. Vjerovatno je i zadržano vrijeme tog trenutka, u svom bezvremenom čutanju, zaustavljanjem kazaljki, htjelo da zabilježi dan našeg stradanja. Tog dana pripadnici katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti proslavlјali su Uskrs. Aprilsko jutro je stiglo u sjaju najljepšeg Sunca, praznika bistrine, vedorine, ali i tištine, iz koje je, snagom tutnjave, zagumljela sila zemlje da bi uzela svoje žrtve. Naša porodica tog jutra se podijelila, razdvojila. Kao da je sami Bog, Gospodar ovog svijeta, kroz pukotinu zemlje koja se otvorila, uzeo naše sve. Srušeno kamenje se zaustavilo. Zaustavilo se vrijeme. Prekinula se nit. Ostali smo sami, otac i ja. On, tražeći u slikama dušu svega što je izgubio, ja, prateći ga u želji da razumijem sve što mi kao otac i slikar govori. Njegove najljepše slike nastajale su tada. Valjda je tuga obojila misli svjetlošću kojom je dozivao one kojih nema. Paradoks majčine smrti vidim u činjenici da je, kao arhitekta, projektovala i gradila u prostoru, a rušenje jedne građevine srušilo je njen život. Taliji nije ni data mogućnost da snove pretoči u stvarnost.

Otac me učio da kroz ljubav prema bližnjima gradim sebe. Tu lekciju života sam usvojila, iako nijesam razumjela kako se ljubav, koja je u meni, može usmjeravati ka onima kojih nema. Nijesu tu. Nijesam ih zapamtila.

Umjesto ljubavi, u moje srce se uselila tuga. Samo su zamijenile mjesta. Moje srce nije znalo da bira ljubav. Tuga je živjela. Krivca za sve što se dogodilo pronašla sam u prirodi. Stoga sam, žečeći da otkrijem uzroke svih zbivanja, 1999. godine, na dvadesetu godišnjicu od Velikog zemljotresa, završila studije na Prirodno matematičkom fakultetu, odsjek fizike. Od nauke sam očekivala znanje, a odgovor od Prirode. Toliko mi duguje.

Prostorno vremenski kontinuum slikanja, u stvaralaštvu mog oca, imao je vrlo određen slijed, očekivan i previdljiv. Svake desete godine od Velikog zemljotresa priređivao je izložbe, žečeći da na slikama sačuva duše onih koje je izgubio. Izložba pod nazivom **Duša prirode** otvorena je 15. aprila 1989. godine. Imala sam trinaest godina, a očeva postavka trinaest slika.

U čast mog mog diplomiranja, on je 1999. godine, na izložbi **Priroda duše**, inspirisan Njegoševim filozofsko-religijskim spjevom Luča mikrokozma, predstavio slike božanskog vrta, koji je u mom čitanju i interpretaciji, a nadasve doživljaju, imenovao i označio niz povezujućih mističnih simbola kroz poimanje dualnosti bića prirode. Jer, čovjek je mikrokosmos u makrokosmosu, njegov nezamjenljiv činilac, djelić koji je u zemaljskom i kosmičkom poretku podjednako važan i dragocjen. Imala sam 23 godine, a postavka slika broj mojih godina. Slike su rasle sa mnom, ili ja sa njima. Izgleda da smo živjele uporedne živote, ili zajedno, ili je otac u njima brojao Talijine godine.

Treća postavka slika, 33 moje godine, raspoređene u 33 slike, ukazivale su na moj životni put. Naslov izložbe **Spiritualna staza**, te 2009. godine, navijestiće sve što kao istraživač postižem, ovdje u Ženevi, moju istrajnost i posvećenost.

Izložba 15. aprila 2019. godine je izostala, ali je slika koju moj otac slika, kako mi je rekao, još uvijek u nastajanju. Imenovao je kao **Imaginarno vrijeme - Horizont događaja**. Ove godine, 15. aprila izostalo je i moje prisustvo, jer je slika koju slika „živa“, predstavlja vizionarsko slikarstvo, koje u zlatnom presjeku spirale Puža dočarava ukupnost života. Dualnost bića prirode „uhvaćena,“ je dok „duša, vođena iskrom božanstvenom traga za uzrocima čovjekovog pada“. Na dan mog rođendana, svod Katedrale Notr Dam djelimično se urušio tokom požara. Imam 43. godine, a broj slika, ove godine, nije podudaran sa brojem mojih godina. Ova jedna, „sveživuća slika“ ima za cilj simuliranje Velikog praska koji u bojama traži sveprožimuću, sveprisutnu kaplju, „božju česticu“. U uslovima sličnim onima koji su postojali milijarditi dio sekunde poslije postojanja svemira, treba da objasni porijeklo postojanja života na zemlji uz pomoć prve kapljе boje koja je obojila sliku.

Zapravo, otac je cijelog svog života slikao samo jednu sliku - NAS. Tajna ljepote i harmoničnog sklada, u proporciji zlatnog presjeka (**sestia divina**), je na čudesan način u njegovim slikama oslikala traganje za savršenstvom i ljepotom. **Zlatni presjek** je kompozicijski zakon u kojem se manji dio prema većem

odnosi kao veći dio prema ukupnom. Svetim obrascem, po kojem su pisani svi univerzalni zakoni svemira, u vrtloženju planeta, predstavljenih spiralom, protkano je sve. Priroda nam je na velikom platnu života predstavila sebe - savršenu, užvišenu, neponovljivu, jedinstvenu. Zadala nam je ljepotu. Zlatni presjek ili zlatna proporcija je ta već napisana matematička formula na osnovu koje sve što postoji djeluje po principu osmišljenog plana evolucije: rađa se, stari i umire i iznova, putanjom kruga, otvara neprekidnost ciklusa u nizovima svevremenskog toka. Niz brojeva zlatnog presjeka je beskonačan, nikad se ne može prekinuti. Sve, sve, baš sve u sebi sadrži ovaj niz, ovaj kod, ovaj odnos brojeva. Svuda u prirodi pronalazimo izraze božanskih proporcija. Fibonačijevi brojevi i misteriozni broj ϕ (phi) utkani su u samo tkivo stvaranja, od morskih školjki i puževa, do galaksija. U toj smjenljivosti, matematika umjetnosti i prirode je, u umjetničkim djelima, prepoznala istovjetni univerzalni princip, zlatnu proporciju koja nam je, možda u najsavršenijem i najpričinjnjem dijelu sebe predala kao uzor školjku i puža. Zato se spirala, uočena kod puža (Nauutilus) predstavlja kao primjer najsavršenijeg oblika, najljepšeg otiska koji nam je predala Priroda. Zvuči nevjerojatno, ali upravo puž na svojim leđima nosi kuću sa sobom gdje god bio, malu, savršenu građevinu prirode koja najvjernije oslikava galaksiju u minijaturnom biću, spiralno vrtloženje koje i Nauka i Umjetnost priznaju kao sveto načelo, sveti plan, sveti obrazac na osnovu kojeg je skrojen ukupan živi svijet. Pa samim tim i čovjek u svom biću, u svom DNK, nosi lični zlatni presjek. Na primjer: U zlatnom presjeku JA traži savršen odnos prema TI. Dakle, svuda oko nas su prisutni izrazi božanskih proporcija.

Galaksije vrtlože stvarajući spirale, a puž se kreće i ne znajući da nosi sveti znamen, ne pitajući se kako se stiže do tih neslućenih visina, ne mareći za svetu geometriju i svete proporcije. Njega apsolutno ne interesuje da li je „Matematika jezik kojim je Bog napisao Univerzum“ .

Možda, dok u ovoj ženevskoj noći, u trenu kada bih morala da se suočim sa sobom, ispisujem Listu života, već mogu uočiti da mene najmanje ima, možda se moje JA sakrilo u životima ljudi koje volim, možda se povuklo, možda me nema u riječima, možda se moj život izgubio sa njima, možda se moja duša sama sklonila sa tih stranica, jer nije htjela da živi, možda je njihovo stradanje učinilo da i ja ne postojim. Kako god bilo, zaključiću ovu stranicu Liste života, odnosno svog „neživota“. Kasno je. Preostalo mi je šest sati, petnaest minuta i 38 sekundi do sjutrašnjeg leta.

Ženeva, Aerodrom Kointrin, 5. jun 2019. godine, jutro

Lijepo se osjećam u udobnom sjedištu aviona, kao da sam u drugoj zoni prostora, ušuškana i zbrinuta, nekako bliskije povezana s vremenom i ljudima koji me na tački odredišta očekuju. Imam utisak da sam, dok putu-

jem, sve bliža cilju, raduje me ta neopisiva bliskost s daljinom, koja mi se i u nagovještaju osmjejuje, kojoj idem u susret. Srećna sam jer znam da me čeka otac, da će s prijateljima iz djetinjstva provesti narednih jedanaest bezbrižnih dana, udaljena od svega što me zabrinjava. Upravo je u toku promjena tačke mog oslonca. Zemlju je zamijenilo nebo, a s tom promjenom je počelo da protiče i vrijeme leta koje mogu posvetiti odgometanju zagonetke koja mi je Pozivnicom zadata. Kao da su se pred mnom ukazale stepenice koje moram savladati... Jednu po jednu.... Moram složiti mozaik. Čestice od kojih će ga oblikovati kao cijelinu, dostupne su samo ako ih jasno predočim sebi. Neophodno je da ih razumijem i osjetim u istovremenom, dvostrukom slijedu.

Ne, neću se baviti Fibonačijevim brojčanim nizom, neću ići predaleko, neću zalaziti u te nepregledne i beskonačne laverinte. Beskonačnost je ionako nevidljiva, nesaglediva. Naš um je naviknut da uspostavlja ograničenja. U toj šumi simbola vezujem se za samo jedan. Samo me interesuje koga će ugledati u Pećini nad Vražnjim firovima i ko je potpisnik Pozivnice .

Dakle, od sinoć do jutros otvorena je Lista života, a to znači da treba razotkriti Putokaz riječi. Vidjeću na čemu sam, ko sam, kuda me vodi mistični predio koji je u Pozivnici naznačen, kad riješim 4 Principa: Zemlja, Vatra, Vazduh, Voda. Teofrast Paracelsus navodi da čovjek podliježe Principima, jer „Četiri elementa oblikuju Makrokosmos, kao i čovjeka. On je Mikrokosmos, ekstrakt svih zvijezda i planeta...“

Četiri elementa su simboli i u tom smislu se mogu razumjeti kao tijelo, razum, svijest i osjećaji. Uspije li čovjek uskladiti ta četiri elementa (osnovne konstante čovjeka), tada se očituje i peti element, takozvana kvintesencija ili „quinta essentia“. Tek sa petim elementom čovjek postaje ono što bi trebao biti. Vrijedi pokušati:

Otac je rođen. 6. juna 1940. godine, u godini Zmaja.

Majka je rođena 9. februara 1952. godine, u godini Zmaja.

Talija je rođena 15. aprila 1976. godine, u godini Zmaja.

Ja sam rođena 15. aprila 1976. godine, u godini Zmaja.

Godine naših rođenja bile su prestupne, imale su dan više. To su podudarnosti koje, sve i da su slučajne, ne bi trebalo zanemariti. Prestupne godine su sve djeljive sa četiri, a razlog tome je uskladihanje kalendarske godine sa astronomskom godinom. Redoslijed naših rođenja može biti podijeljen na naša četiri bića, razvrstan pojedinačno po elementima:

Zemlja - po prirodi hrani i štiti. Zemlja je kolijevka četiri prirodna carstva, koja su u različitim stupnjevima prožeta Univerzalnom dušom. Ona je univerzalna supstancija - „Prima Materia“. Sveti biser našeg rođenja pripada majci. Ime joj je Eleonora Nora Simeonović. Majka je Zemlja. Zemlja je simbol majčinskog djelovanja.

Vatra - simbol Božje prisutnosti, prema hrišćanskoj ezoteriji „Vatra potpuno obnavlja prirodu“ („Igne Natura Renovatur Integra“). Nebo je prijestolje. Tajna našeg postojanja je u njegovim moćima. Mudrost Sunca nosi naš otac. Ime mu je Aleksandar Saša Simeonović. Otac je Vatra. Vatra je simbol vječnog svjetla.

Vazduh - predstavlja težnju za najvišim idealima, uspon u spiritualni svijet u trenutku smrti. Vazduh je Kosmička Energija, udisanje i izdisanje, jang i jin. Ja sam Vazduh. Vazduh je simbol duše.

Voda - simbol za stvaranje i oblikovanje svih stvari. Talija je Voda. Voda je simbol pročišćenja.

Četiri elementa odgovaraju onome što nazivamo **Četvorostruki zakon**: četiri strane svijeta, četiri godišnja doba, četiri prirodna carstva (mineralno, biljno, životinjsko i ljudsko), četiri razine čovjeka (tijelo, intelekt, osjećaji, spiritualnost), četiri faze ljudske svijesti (objektivna, subjektivna, podsvjesna, karmička), četiri životna cikusa (djetcinstvo, mladost, odraslo doba i starost).

Kvintesencija je peti element supstancije, peta suština, predstavlja sve-prožimni element - snagu duha. Termin etar za kvintesenciju je uveo Aristotel, a fizičari su ga krajem 19. vijeka vratili u upotrebu, da bi njime označili pretpostavljenu nevidljivu stvar koja prožima univerzum - takozvani svjetlosni etar.

Na putu prema Pećini, koračaću tragom zadatih riječi, pomislih. Kad hoću, nezaustavljiva sam. Kad želim, i mogu i moram. Da vidimo, za kim ja tragam... Za tobom, ili sobom?

**Beograd, Aerodrom „Nikola Tesla“, 5. jun 2019. godine,
13 sati, 22 minuta i 47 sekundi**

Stigla sam. Ne znam zašto provjeravam „tačno“ vrijeme, dok čekam poziv za let prema Podgorici. Osjećam nemir, nestrpljenje, čudnovato uzbuđenje koje je vjerovatno samo povezano sa ispoljavanjem zadovoljstva što idem naprijed, što koračam usklađeno sa pragom očekivanja sebe, prisutne u vremenu i prostoru. Kao da nešto znači njegovo određenje. Jasno je da ne-umitno prolazi. Protiče... Istiće... Ne znam ni što mi znači ovaj dan, osim što osjećam svoje usklađeno prisustvo u njemu, dan više, ukoliko živim udišući vazduh, dan manje, ako umrem... Eto, baš nedavno, gostujući kod mene u Švajcarskoj, priateljica mi je pokazala mobilni telefon koji joj je, na poziciji mjesta i vremena, ukazivao da ona, u tom trenutku, boravi u Koldingu, gradu u Danskoj. Vrijeme se očitavalo kao promjenljivo oblačno, a kod nas, u Ženevi, bilo je sunčano... Šalile smo se na tu temu, govoreći da bi neizostavno morala provjeriti da li je tamo, da pozove sopstveni broj, da sebe uvjeri

da li je, uopšte, prisutna ovdje, da li je dolazila ... No, kako god, svakako bi morala posjetiti Kolding.

Da, moglo bi se dogoditi da me danas iznenadi smrt, a smrt podrazumijeva prestanak udisaja, zaustavljanje otkucaja srca... To bi značilo da nastupa presjek, tačka odvajanja, mjesto razdvajanja puteva, koji su sve vrijeme prisutni u svom istovremenom, paralelnom hodu. Zajedno, uporedo koračamo. Eto, upravo u trenutku naših rođenja, stvoreni su život i smrt. Istovremeno su ubilježile taj trenutak u svoj registar odbrojavanja. Život sabira, smrt oduzima... Istovremeni su udisaj i izdisaj. U slučaju da se danas dogodi moja smrt, izgubiću udisaj, i dan i život istovremeno... Moglo bi se reći da nastupa život smrti. Do tog trena važio bi suprotni obrazac - smrt života. Sve bi se dalo sabrati, podijeliti... Taj zbir, svakako, u svim smjerovima da ide, u svim okolnostima, unaprijed ili unatrag, ovdje i тамо, oduvijek i zauvijek, označava nas kao rezultat tog odnosa dok smo energija, a energija smo neprestano i uvijek... Energija je neuništiva... Priroda nam sve kazuje o svojoj, pa samim tim i o našoj, postojanosti u promjenljivosti i promjenljivosti u postojanosti.

**Podgorica, Aerodrom, 5. jun 2019. godine,
15 sati, 39 minuta, 27 sekundi**

Ko sam ja? Slučajni prolaznik ili putnik namjernik? Ko si ti? Čovjek ili Zmaj? Dva su pojma sakrivena na Pozivnici. Potpisnik mi je još uvijek nepoznat, ali, vjerujem da sam odgonetnula prvi. Moja pretpostavka je da je pojam zadat u Napomeni: zlatni presjek. Za rješenje drugog ču se izboriti sjutra, na dan očevog rođendana... Doći ču kao što je navedeno u ostavljenoj poruci, ali trenutno se moram posvetiti organizacijom smještaja i putovanja prema Pećini. Napokon, tu sam, takoreći korak udaljena od kuće. Na samom pragu vrata čekaće me otac. Poželjeću mu srećan rođendan...

**Podgorica, Hotel „Hilton“, 5. jun 2019. godine,
18 sati, 16 minuta, 56 sekundi**

Eto, došao je trenutak za poznanstvo sa Zmajem. Da, sjutra ču ga ugledati... Sada samo provjeravam sa kim ču se suočiti, izlistavam njegov život, sve! Mada, u novom čitanju Pozivnice, ne stičem utisak neprijateljstva. Sve do sada, mislila sam da je Zmaj neko ko mi prijeti riječima: Čuvajte se! Ali, u Napomeni, koju čitam na drugoj strani, jasno je da je Zmaj moj pratilac, saputnik, čuvar, neko ko me vodi. Čuvani ste, u ovom trenutku su riječi utjehe, ohrabrenja, bar mi to tako sada zvuči. Nagovještavaju nečiju naklonost i pažnju. Naravno, moram biti oprezna. Treba završiti sve što se od mene očekuje.

Za ujutro ču naručiti rano buđenje, pozvati taksi i uputiti se ka odredištu. Sve se da urediti kad si odmoran.

Kvintesencija

Pećina nad Vražjim firovima, 6. jun 2019. godine, 11 sati, 33 minuta, 12 sekundi

Možda nisam smjela krenuti bez vodiča. Teška oprema mi usporava hod. Dok se uspinjem veličanstvenim krajolikom Đalovića klisure, na zapadnom obodu Pešterske visoravni, pravcem koji me usmjerava strma i krvudava staza ka ulazu u Pećinu, povremeno zastajkujem, praveći pauzu, da bih povratila uravnoteženost ritma udisa i izdisaja. Osjećam da mi tijelo, zbog napora koji ulažem, pruža otpor, ne dopušta mi da oduzetu snagu vratim. Ipak, uspijevam da održavam budnost svoje pažnje koja se, gle čuda, u uslovima rasta tjelesnog zamora, izoštira i ne odstupa. Naprotiv, kao da se oduzimanjem pokretljivosti tijela, dogodilo da je duša postala gipkija, lakša, prozračnija, pokretljivija, bistrija. Dobila je na jasnoći i snazi.

Na samom sam ulazu tajne, tu u utrobi Peštera... Polako savladavam teren... Pred mojim očima se ukazuje prizor koji najviše podsjeća na rastvorenou školjku. Lepezastim kracima poziva me da uđem u najljepše i najraskošnije oslikanu šaru njene unutarnje građe. Bila to utroba zemje, ili školjka ukrašena nakitnim sjajem čudesno urezanog znamenja prirode (stalaktita i stalagmita različitih boja i dimenzija), ili, pak, samo izraz snovištenja i umišljaja uma, pred mojom dušom, ili u samom njenom središtu, otvorise se hodnici, predvorja, odaje... Kao da su na velikoj Raskrsnici, kanali desno, preko Bunara duhova, snopom božanskog svjetla osvijetlili vijugavi splet Velikog i Malog laviginta, kao da je Dvorana Katedrala, ovdje, u samom jezgru Pećine, molitvom obasjala i oplemenila prostor ukrasima najfinijeg veza čipke... Kao da su skamenjena udubljenja i ispuštenja hrapavog zida, u trenutku najljepšeg plesa zemljanih i vodenih čestica vodopada, izvajale i ostavile kamene, kitnjaste statue, zadržane da bi izazvale divljenje posmatrača... Kao da se Kristalna odaja okitila, stepenasto povezanim udubljenjima, pa zavodi ljestvom prostrijetih kamenitih zavjesa... Kao da su se svojim nizom od bisera i kristala ujedinile sve kaplje da bi joj dale oblik kakav imaju, da bih ja vidjela svu bistrinu sakupljene vode, zaronila u plavetnilo hladnog gorskog jezera...

...A onda je, osjetih to između dva treptaja oka, baš u tom trenu, moje vidno polje upilo samo jednu sliku, koja se vertikalom prostrala i opružila po prostranoj sjenovitoj i stjenovitoj površini. Da, nalazim se u Puževoj galeriji. Vidim, pred mnom se uzdiže veliki prostor slike koju formiraju kolone puževa. Šuškavim, sedefastim tragom svojih spiralnih tijela iscrtali su živu,

pokretnu sliku Zmaja, kao da su spremni da ga svojim majušnim tijelima brane... Slika treperi u jedinstvu njihovih istovremenih i skladnih pokreta, pa se dobija utisak da u tom drhtaju srebrnkastog traga puževi žive za samo taj jedan trenutak. Svoje živote daju da bi održali u životu konture naslikanog Zmaja. U njegovim očima se, vide moje oči. Odsjaj dva bisera, u Zmajevim očima, mi govorи da sam to JA...

Tata, srećan ti rođendan! Znam, Veliki prasak je samo jedna iskra sve-mira, samo jedna zraka, jedna kaplja, jedan trenutak, jedna čestica, ovaj dan, bljesak... Ali, ona je bila dovoljna da stvori i održi život.

Za ovu sliku dajem sve, svoj um i svoju dušu, jer preda mnom se otvorilo jedinstveno carstvo Imaginarnog vremena, mapa velikog stvaranja Sviljet, nastalog na Horizontu događaja, slika svega što postoji i što predstavlja kosmičko ustrojstvo sazданo od zemlje, vatre, vazduha i vode, uklesanog slova i simbola, upisanog imena i broja, urezane povezujuće niti koja je, preuzezom svog zlatnog presjeka, podijelila i tankom linijom označila stranicu, tanku liniju razdvajanja između stvarnosti i sna, zemlje i neba.

Gospode, ako ovdje, u Pećini nad Vražnjim firovima, umrem danas, umjesto tuge za izgubljenim životima majke i sestre, neka ova moja molitva sačuva sveti znamen ljubavi, jer sam dala sve od sebe da ih pronađem. Ako sam ostala bez dijela sebe, pomozi mi, sada kada sam svjesna da su one moje saputnice, moji anđeli čuvari. Dozvolila sam da tuga i ljubav zamijene mesta, ali danas znam da ovdje, u mom srcu, u centru Svetog, gdje je nekad obitavala praznina, otkucava dvostruko vrijeme. Žive uporedno, dišu zajedno, ljubav i ja. Ovog trena dopustiću da moje srce ispuni bezgranična ljubav koju osjećam prema bližnjima cijelom svojom dušom.

- Vjerujem jer je nevjerojatno. (Credo, quia absurdum), - čuh glas iz neposredne blizine.

Možda je korak, dva, udaljen od mene, pomislih.

- Ko ste Vi? - odvažih se da upitam nekog ko se oslonio na zid pećine, nedaleko od mene, neprestano me posmatrajući.

- Ja sam Ti.

- Ali, ja Vas ne poznajem... Zapravo, hoću da pitam... Jeste li mi Vi uputili Pozivnicu?

- Moglo bi se tako reći... Ali...

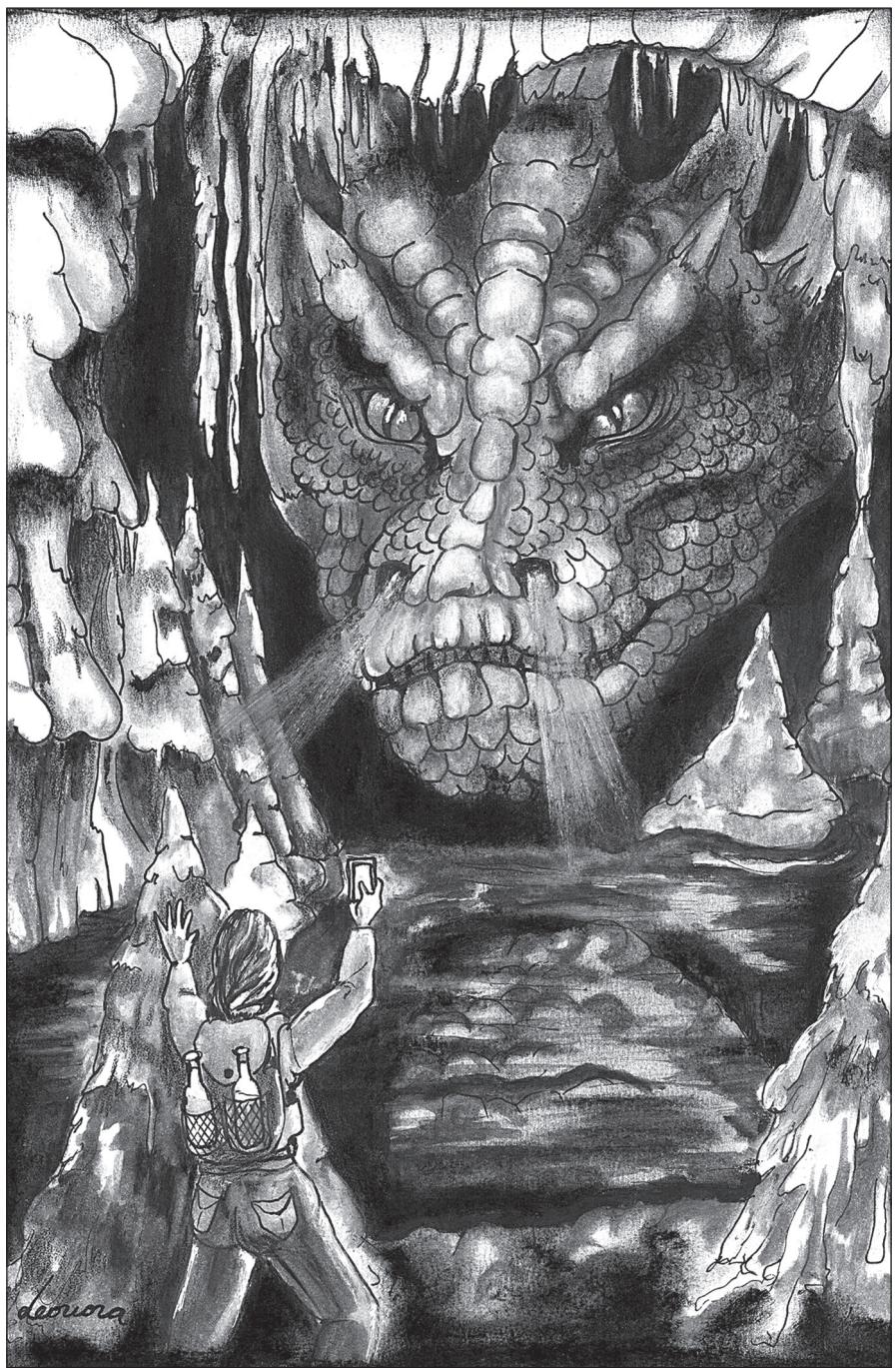
- Ali? Budite određeniji. Konkretno mi odgovorite.

- Bila je ovo mala varka Duha, Nastja. Podudarile su se sličnosti. Dogodila se dvostruka istovremenost naših bića. Istovremeno su se srele dvije priče, dvije misli, dva toka svijesti, dvije riječi... Naše dvije priče se kreću, u dvostrukoj istovremenosti pisanja, jedna u susret drugoj. Kad se sretnu, postaće knjiga. U jednoj si ti lik, u drugoj ja. Samo sam te izazvao da izadeš. Dozvao sam te, i knjiga se otvorila po sredini. To je tačka njenog zlatnog

presjeka i mjesto našeg susreta. Ja sam, Nastja, kao i ti, izmišljen lik, ali to ne znači da ne postojim, - rekao je.

- Dvije istovremene priče? Dvostruka istovremenost pisanja? Dva toka svijesti? Što će se sada dogoditi sa našim životima, ako smo izmišljeni? Je li to kraj tvoje i moje priče? Kraj knjige? Hoćemo li nestati? Hoćemo li umrijjeti na ovoj, posljednjoj stranici? Što to znači? - pitala sam.

- Postali smo stvarni.

deonora

Goran Skrobonja

KAMENI VRT

Crna glava psa klonu i duboko iz grla životinje začu se otegnuto, go-točno tužno cviljenje. Arina oseti mlijetavu težinu zveri na svom telu i brzo se iskobelja, ne mareći za oštvo kamenje koje ju je grebalo po leđima i nogama. Zapahnu je smrad psećeg ždrela i lice joj zališe vruće bale. Ona iskrivi lice od gađenja i uspe da se oslobođe poslednjim, snažnim trzajem. Šiljci na ogrlici oko vrata psa ostaviše joj posekotine na obrazu i ona se otkotrlja malo dalje od leša, ne ispuštajući nazubljeni, oštiri bronzani bodež kojim je uspela da mu raspori utrobu i zada mu završni ubod ispod čeljusti.

Dok se pridizala na uskoj kamenoj izbočini, od kužnih isparenja vrelog droba koji se presijavao među zgrčenim crnim zadnjim nogama obuze je nalet mučnine i nagon za povraćanjem. Arina nekako uspe da ga suzbije: nije imala vremena za to. Zataknu bodež za opasač, pripi se uz liticu i nastavi da se penje.

Duboko dole, ispod zelenih krošnji, čuli su se razdraženi, besni glasovi.

Ona se pope do sledeće izbočine i tamo načas pronađe zaklon iza oštrog, gustog šiblja koje je raslo iz kamena. Čučnu da se odmori i spusti pogled prema mrtvom psu. Istom onom koji je u bivaku iščupao čeljustima Jorimov grkljan.

Jorim.

Fram, Dimen.

Volk... Meša. Gila, Artin: Čitav njen klan.

Zbrisani. Za tili čas.

Udahnu duboko, ustade, pripi se uz liticu tražeći rukama i stopalima zgodne izbočine. Nastavi da se vere, vešto i gipko, ne obazirući se na glasove koji su nekako zvučali još bliže nego ranije.

Rimljani su pre tri leta podigli grad kraj reke, i klan je koristio svaku priliku da napadne i opljačka karavane i usamljene namernike. Nikada nisu dvaput bivakovali na jednom mestu, dobro su poznavali okolinu i skrovišta u

šumama i bregovima i pojavljivali su se i nestajali kao duhovi. Sve do danas.

Volkan je pokušavao da ubedi Jorima da ih povede dublje u planine, da se sklone na neko vreme dok došljaci ne pomisle da ih više nema, i onda napadnu ponovo. Ali Joram nije želeo da sluša nekadašnjeg starešinu. Čak mu je pripreatio da će ga lično zatuci svojom strašnom, šiljcima načičkanom močugom ako bude nastavio da ga preklinje.

Napali su u rano jutro. Kako su ih pronašli, Arina nije mogla da zna. Iz sna su je prenuli krizi, zvezket sećiva, topot čizama. Dograbila je opasač, bodež i kožnu vreću koju je uvek držala spremnu kraj sebe, provukla se kroz zadnji izlaz zaklona od granja i iz zelenog skrovišta razrogačeno posmatrala pokolj.

U klanu je bilo ljudi nešto više od četiri puta koliko je prstiju na obe ruke - a samo su polovinu činili muškarci sposobni za borbu. Napadača je bilo najmanje dva, možda tri puta više. Iz Volkanovih priča, Arina je znala da Rimljani žene i decu porobljenih klanova uzimaju u roblje, ali ovog dana to se nije desilo. Sećiva njihovih gladijusa nisu birala. Centurija je očigledno imala naređenje da zatre svaki trag klana koji je sebe nazivao Noćnim senkama i dugo već remetio mir u okolini. Joram je stajao na čistini sa još nekoliko ratnika koji su uspeli da se naoružaju i odbijao napade rimskih pešadinaca, a pod njihovim nogama već su ležala tela u ratnoj opremi i crvenim tunikama. Ali borba je bila neravnopravna i jedan po jedan, ratnici klana padali su izbodenim pilumima i sagitama izbačenim sa sigurne daljine, sve dok na kraju nije preostao samo Joram. Činilo se da brojne posekotine i ubodi nisu dovoljni da obore džinovskog poglavica, ali onda je čistinom u magnovenju prohujalo nešto crno, gotovo previše brzo da bi se uhvatilo pogledom.

Joram je zamahnuo, ali prekasno. Pas je skočio ispod zamaha grmaljeve moćuge, zarežao potmulo i škljocnuo snažnim vilicama. Joram je načas ostao da stoji, prinevši slobodnu ruku radoznalo grlu u kojem je sad zjapila ogromna, iskrzana rupa. Onda je pao na kolena, težak kao stablo, okrenuo glavu i pogled prema vedrom nebu iznad šume, i svalio se u lokvu sopstvene krvi.

Nekoliko trenutaka, ništa se nije pomeralo. Tada nečiji glas poče da izvikuje naređenja i rimski pešadinci krenuše kroz bivak u potragu za pripadnicima klana koji su možda uspeli da izbegnu masakr. Arina iz svog skrovišta nije skidala oči sa čudovišnog psa koji je presudio Jorimu: životinja je stajala nedaleko od hrpe leševa na proplanku i okretala ljubopitljivo glavu, njušila.

Kada je crni pas pogledao pravo prema Arininom skrovištu, devojka se bez razmišljanja okrenula i stuštala kroz gustiš, praćena iznenađenim glasovima i dubokim, potmulim lavežom.

U bezglavom trku nekako je nabasala na stazu koja se strmo pela. Nije imala vremena za razmišljanje jer joj je zver koja je ubila starešinu već bila za petama. Životinja ju je sustigla na malom proširenju iznad šume. Morala je da se okreće kako bi se branila i obuzeo ju je ledeni strah kad je ugledala užarene oči

psa raspomamljenog krvlju koju je već okusio dole, u bivaku. Arina je dograbila kamen malo veći od dlana i hitnula ga svom snagom, zastenjavši od napora. Tvrdi projektil pogodio je zgureno tamno stvorenje u gubicu i samo ga dodatno razjario. Zver se pognula za skok i odbacila kroz vazduh razjaplenih čeljusti, ali Arini se u tom trenutku sreća osmehnula - zadnje šape su psu ostale bez oslonca na rastresitim kamenčićima, tako da je skok izgubio i preciznost i snagu. Skliznula je nogama napred ispod crne telesine i zaparala bodežom po mekom trbuhu, da bi onda slepo počela da zabada sečivo u telo koje ju je snažno pribilo uz izbočinu. Tako je uspela da izbegne smrt. Ali njeni progonitelji nisu odustajali.

Zadihana i umorna, ulepljena psećom krvlju i balama, uzverala se do mesta na kojem je samo jednom pre toga bila.

Sunce koje je sada zapeklo punom snagom blistalo je na belim stenama među kojima se ukazao tamni otvor. Ponovo je pretrnula. Setila se kako joj je pre spavanja, dok je još bila mala, Gila pripovedala strašne priče o mračnoj pećini koja se odavde pruža kroz kičmu sveta sve do paklenih dubina punih ledene vode i svakojakih užasa. Setila se i kako ju je Artin začikavao da sa njim tamo uđe i onda, kad su se konačno popeli, izmislio nekakav izgovor kako bi odustao i vratio se sa njom u podnožje litice.

Njen klan je znao za to mesto. Njen klan ga je izbegavao, svakako s dobrim razlogom.

Prenuše je glasovi odozdo, puni obnovljenog besa i psovki. Rimljani su pronašli mrtvog psa i videli šta mu je uradila.

Njenog klana više nije bilo.

Pljunula je u stranu, provirila preko ivice i videla dole više ljudskih prilika sa kacigama i oklopima preko tunika. Nije mogla da ih prebroji, ali centurion koji je zapovedao napadom na nomadski klan odvojio je možda kontubernijum ili dva - vojnika koliko ima prstiju na dve ili tri šake - da pronađu i ubiju jedinu preživelu.

Pokušala je ponovo da pljune, i shvatila da su joj usta suva. Nije imala izbora.

Trenutak kasnije, okrenula se, udahnula duboko i kročila u mrak.

Unutrašnjost pećine izgledala je kao podzemni svet iz priča kojima su je starice klana plaštile dok je još bila dete: vlažni kameni šiljci izbijali su odozdo i odozgo, zakriviljeni i vijugavi stubovi spajali su tle i tavanicu, i sa svakim njenim korakom svetlost koja je još dopirala kroz ulaz bila je sve slabija. Zastala je, čučnula i iz vrećice izvukla kresivo i trud. Posle nekoliko bezuspešnih pokuša-

ja, varnica je skočila i zahvatila sasušenu gljivu, planula. Arina je iskidalu traku grube tkanine sa tunike, obavila je čvrsto oko sećiva bodeža i prinela plamenu. Posle nekoliko trenutaka oklevanja, vatra je zahvatila improvizovanu baklju i obasjala prostor oko nje. Hitro je iskidalu još nekoliko traka, pripremivši ih za zamenu kada prva bude dogorevala, udahnula duboko i uspravila se da pođe dalje, sa vrećicom u jednoj, i bodež-bakljom u drugoj ruci.

Nije znala hoće li pronaći prolaz - нико joj nikada nije govorio o tome može li se iz utrobe planine izaći ako se jednom u nju kroči. Mogla je samo da se nada da drugi izlaz postoji - ili da će njeni progonitelji odustati od praćenja. Nepostojana svetlost plamena obasjavala je nepomičnu galeriju oblika koji su podsećali na vizije izazvane opojnim dimom ili crne košmare. Obazrivo je birala put, pronalazila mesta na koja će stati, preskakala barice hladne vode ili potočiće koji su tiho tekli među stenama, a tama se skupljala oko nje. Ubrzo, i poslednji ostaci spoljnog svetla nestali su iza nje, tako da je sada koračala u krugu žučkastog svetla. Nije čula glasove Rimljana iza sebe, i ubrzo su jedini zvuci koje je mogla da razazna bili pucketanje upaljenog sukna na bodežu, plitak i obazriv dah u njenim plućima i kapanje vode iz mraka. Bila je sama, ali koža joj se ježila na potiljku i leđima zbog slutnje da je iz pomrčine posmatra bezbroj nevidljivih očiju.

Vazduh je u pecini bio hladan i ustajao. Činilo joj se da se postepeno spušta prirodnom stazom između izbočina i ubrzo je izgubila osećaj za vreme. Je li stupila u taj mračni trbuh planine pre samo nekoliko trenutaka, ili njenovo putovanje traje već danima? Nije mogla ni na koji način to da odredi, pa je ubrzo prestala da pokušava. Konačno, kada su uzbudjenje i strah od progonitelja koji su žeeli da je uniše minuli, osetila se najednom umornom i praznom, pa je zastala kraj zaravnjene niske stene i sela da se odmori. Izvukla je iz vrećice drugu iscepanu traku i pažljivo je obmotala oko sećiva bodeža, pripazivši da ne uguši plamen koji je počeo da jenjava. Vatra se ponovo rasplamsala i ona je sa izvesnim zadovoljstvom podigla baklju, zagledala se u nju. Tek tren ili dva kasnije, shvatila je šta to vidi, šta je drugačije.

Plamen baklje se povijao.

Skočila je na noge, privezala vrećicu za opasač, zavukla kažiprst slobodne ruke u usta i podigla ga. Osetila hladan lahor.

Srca ustreptalog od nade, zaputila se tamo odakle je lahor dopirao.

Provukla se kroz otvor toliko nizak da je gotovo morala da puzi, ispruživši najpre ruku sa bakljom ispred sebe da vidi šta je čeka s druge strane. Iznenadni nalet promaje ponese plamen tako da joj oprli ruku i ona nagon-ski ispusti bodež, jeknuvši užasnuto jer je istog trena shvatila šta je učinila.

Njena baklja pade izvan prolaza na kameni ispust i vatru zgasnu sa cvrčanjem i jetkim mirisom dima u plitkoj barici vode u stenovitom udubljenju. Arina se provuće na drugu stranu na ispust i panično poče da pipa oko sebe ne bi li pronašla izgubljeno oružje... a onda shvati da *vidi*. Zasopta zaprepašćeno u toj spoznaji, pa se polako osovi na noge, pridržavši se za klizavi kameni zid, i osmotri prizor ispred sebe.

Svetlost je padala u ogromnu stenovitu dvoranu kroz široki iskrzani otvor visoko iznad nje. Sunčevi zraci osvetljavalni su pod načičkan vlažnim stubovima među kojima se izdizao podijum usred plitkog jezerceta mirne, tamne vode. Kamenje je bilo prekriveno gustim zelenim tepihom lišaja, posred podijuma nalazio se grubo izvajani kip neobičnog bića skupljenih krila i iskežene gubice. Arina je pretrnula kada je ugledala slepe kamene oči: učinilo joj se da zure u nju hladno, procenjivački.

Nekoliko trenutaka kasnije, pribrala se i potražila pogledom put od ispusta do poda ogromne pećine. Prepoznala je moguće oslonce za stopala i počela obazrivo da se spušta. Lahor je postojano duvao i hladio joj znoj na čelu i obrazima. Kad se konačno spustila, shvatila je da izboćine koje su se pružale sa poda prema otvoru u svodu i svetlosti podsećaju na razgranato drveće sa plodovima nalik na jabuke ili nar. Zbunjeno je zagledala taj neobičan kameni vrt sve dok nije stupila u hladnu vodu jezerceta, a onda ju je u nekoliko gipkih koraka pregazila i stupila na podijum.

Okamenjeno biće ju je posmatralo kao da će svakog trenutka oživeti, zamahnuti krilima i smrviti je džinovskom kandžom. Ona uzdrhta, a onda oseti kako je najednom napušta strah, uzbuđenje i snaga zahvaljujući kojoj je stigla toliko daleko. Kolena joj zaklecaše i ona se sruči pod noge kipa, prazna, iscrpljena.

Ako sam ja uspela da stignem dovde, nema razloga da to ne učine i oni, pomisli. I odmah zatim: Pa šta?

Ali, nije čula zvuke progonilaca za sobom; niko se nije pojавio u otvoru iznad ispusta niti slavodobitno uskliknuo, ugledavši je bespomoćnu usred čudnog kamenog vrta. Odnekud se čulo samo kapanje vode, jedini zvuk u ogromnoj dvorani koju su zraci sunca odozgo pretvarali u pejzaž iz sna. Arina oseti neizdrživi umor i glava joj klonu. Trže se, pomislivši kako nije vreme da se odmara, kako mora da potraži neki drugi izlaz odatle, pre nego je ubice u legionarskim oklopima i tunikama ne sustignu i pošalju tamo где je završio čitav njen klan.

Ali, iscrpljenost je bila previše jaka. Voda je kapala hipnotički, umirujuće, a zraci svetlosti koji su se pomerali zajedno sa suncem visoko napolju sada su joj padali na gole mišice i bedra, zagrevali ih. Sklopi oči, pokuša da ih ponovo otvari, a onda uzdahnu, i prepusti se.

Naglo se trgla, ali se već trenutak kasnije opustila: shvatila je da sanja.

Njen klan je bio oko nje. Noćne senke su sada zaista bile dostoijne svog imena - iako im je videla samo tamne obrise i nestalne crte lica koje su se formirale i ponovo stapale sa amorfnom tamom pećine, prepoznavala ih je. Stajale su mirno, te konture dece, muškaraca i žena, zagledale je praznim očima, čutale. Onda začu u glavi glas, toliko sličan Jorimovom, iako nijedna senka nije istupila niti progovorila:

Ostala si poslednja, Arina, dete. Poslednja Noćna senka.

U glasu starešine nije bilo tuge, kajanja, besa. Nije bilo ničeg od onoga što je Arina osećala, ili mislila da treba da oseća.

Ali ne zadugo, nadodao je glas u njenoj glavi. Naši krvnici su ti za petama. Još malo, i pronaći će te ovde. Da li želiš da te pronađu ovde?

U snu, Arina je odmahnula glavom.

Da li želiš da živiš, dete? Da li želiš da izmakneš gladijusima zavojevača?

Arina klimnu senci koja se sada izdvojila između ostalih. Tamno, magleno obliće postalo je čvršće, poprimilo jasnije Jorimov izgled, i pred sobom ugleda strašnog poglavara klana u blistavoj odori starešine, nabreklih istetoviranih mišića i strogog, muževnog lica. Na prikazi se načas ispod brade, tamo gde je trebalo da mu se nalazi grkljan, ukaza zjapeća krvava rupa koju su za sobom ostavile pasje čeljusti, ali odmah zatim iščeznu. Jorim je stajao ispred nje snažan i nepobedin, spremjan da ponovo vodi klan u pohode i slavu. Krupna šaka starešine spusti se Arini na čelo i ona oseti slatku hladnoću njegovog dodira.

Dobro je da to želiš, izgovori utvara u njenoj glavi. Ovde, u ovom kamennom vrtu, želja će ti se ostvariti.

I prvi put tog dugog, groznog dana, Arina oseti u sebi potpuni spokoj i na licu joj se pojavi osmeh.

Legionar koji se pre ostalih provukao kroz prolaz i zadržao na ispustu doviknuo je drugovima iza sebe da je pronašao malu varvarku koja im je ubila psa: ugledao ju je kako leži opružena na kamenom ostrvcetu usred plitkog jezera, ispod velike statue, usred pećinskih izboćina nalik na stabla u neobičnom vrtu, obasjana poslednjim zracima sunca na zalasku, koji su padali kroz visoki otvor. Onda je zinuo u čudu, i protrljao oči, upitavši se vidi li dobro, ili se to pećinska tama zajedno sa novootkrivenim svetlom poigrava sa njim.

Devojka je ležala nepomično, ali nešto se pomeralo oko nje: kameni pod pećine otvarao se na bezbroj mesta da propusti debele, zelene žile nalik na

džinovske vlati. Dok su za njom na ispust izlazili ostali legionari, sa sulicama, praćkama i lukovima, čudna trava lelujala je nad devojčinim telom, načas kao da je neodlučna, a onda se naglo sa svih strana zarila u njene udove, trbuhi, grudi, međunožje, grlo, obraze i oči. Naočigled krvožednih i okorelih rimskih veterana, devojka se propela u grču, i golemi kip iznad nje prekrile su vijugave tamnocrvene vene.

Vojnici promrmljaše molitve Jupiteru, Plutonu, Junoni i Prozerpini, jer nikada ranije nisu ništa slično videli. Želene žile sada su potpuno prekrile telo na podijumu, isprepletane u mrežu koja se nadimala i pomerala, zastrašujuće živa. Istovremeno, površina kamenog diva počela je da se kruni i otpada praćena dubokim zvukom i brujanjem koje su legionari osećali u utrobi i kostima. Ubrzo, od njihove nesuđene žrtve nije se video više ništa, osim jednog stopala u iskrzanoj kožnoj sandali, koje se trzalo u ritmu lelujanja zelene mreže i pulsiranja crvenih žila na kipu.

Tada se kamena površina glave nepomične figure rasprsnu u bezbroj oštreljivih komadića i ukaza se ogromna gubica prekrivena krljuštima. Prvi legionar shvati da vidi kako se mreža zelenih vlati sada povija na drugu stranu, od daha iz širokih nozdrva strašne gubice okrenute naniže. „*Draconis!*“, šapnuo sa strahopoštovanjem.

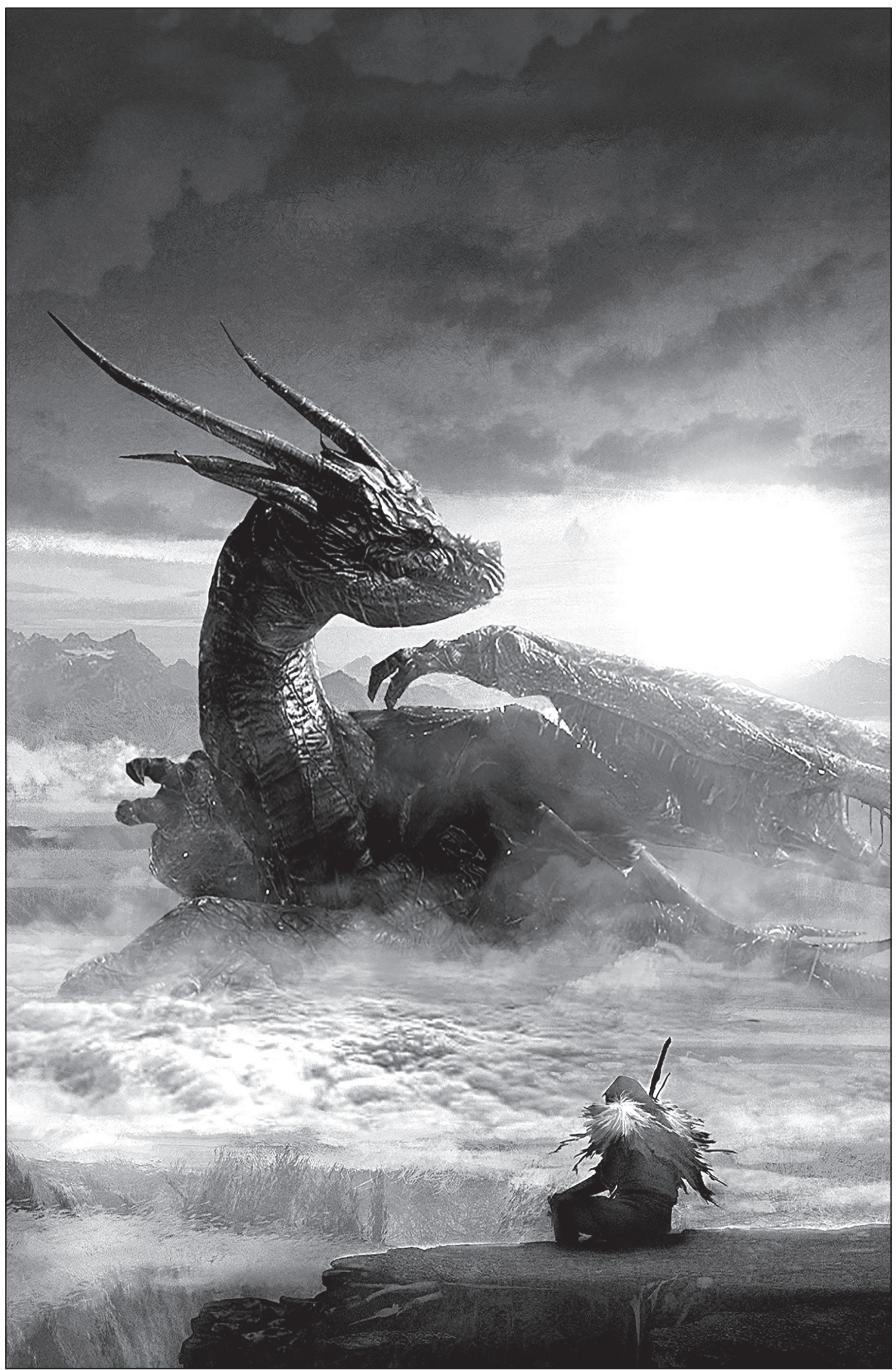
Neko kraj njega odape strelu.

Projektil polete pravo u metu - i odbi se od nje, odletevši bezopasno u mrak. Obliče na kamenom podijumu uspravi se u svoj svojoj veličini, razširivši džinovska krila. Legionarima se ote uzdah zaprepašćenja kad videše kako se duguljasta, masivna glava ljljua na dugom, debelom vratu, okreće prema njima i širi ogromne čeljusti... i sledećeg trena ih proguta mlaz živog plamena, sprživši ih na mestu, pretvorivši ih u ugljenisane hrpice na velikom stenovitom ispustu.

Probudena iz vekovnog sna, puna mlade, sveže krvii koja joj je snažno pulsirala kroz vene, zver se lako vinu pod svod pećinske dvorane, oblete krug nad vrtom koji je ponovo počeo da se pretvara u kamen, pa izlete kroz veliki otvor u planini prema nebu, sada tamnom i posutom zvezdama.

Znala je da je glavnina rimskih snaga ostala ulogorena u bivaku u podnožju planine, na mestu pokolja nomadskog klana. Stuštila se tamo zamahujući moćnim krilima, srca žednog osvete. Neće je ni videti kako im dolazi, tiha smrt iz visina.

Poslednja Noćna senka.

Vanja Spirin

Sto godina samoće i zmajevi

(ova je priča napisana po stvarnim događajima)

Zanosne čitateljice i časni čitatelji,

Pisci znaju biti jako zanimljiva bića, koja vrlo često vide svijet drugačije od drugih ljudi. Raspravljujući jednom o književnosti zaključili su tako da su zmajevi najbolji od svih književnih začina i da sve bolje izgleda ako ih ima. Tako bi knjiga "Na Drini čuprija" puno bolje prošla u natjecanju za Nobelovu nagradu da se zvala "Na Drini čuprija i zmajevi", a to je primjenjivo i na bjelosvjetsku književnost, gdje bi onda postojala knjiga naziva "Majstor, Margarita i zmajevi". Bolje, zar ne? Jedino što je onda potrebno da se tu donekle i radi o barem jednom zmaju, jer reda mora biti. Kakva je to priča o zmajevima u kojoj istih nema ni od korova? Pa krenimo onda s istinitom pričom koja sadrži zmaja i najljepšu i najveću pećinu u Crnoj Gori, koju zovu Pećina nad Vražnjim firovima. Firovi su zapravo virovi, ali počinju s "f".

Usprkos mladosti i krošnjatoj građi Petar i Nikola su se poprilično namučili dok nisu našli pećinu o kojoj su se ispredale raznorazne legende. Zanimalo ih je živi li u pećini stvarno zmaj, kako su neki tvrdili, ili se radi o apokrifnoj priči, običnom pučkom naklapanju, koji se pokazalo kao pouzdan temelj sijaseta najljepših legendi u mitologijama svih naroda na Zemlji. Neke od tih legendi, ruku na srce, djeluju kao da se narodski pripovjedač do sita napucao bunike ili muhare, no poznata je činjenica da medicinski kadar, od šamana do neurokirurga, nadinje stanovitom drogoljublju, s time što su šamani puno skloniji kazivanju drevnih legendi koje su upravo izmislili, nego što ćemo taj običaj naći u liječnika. Na stranu s upornim zastranjivanjima, vratimo se mi našim pustolovima.

Izabrali su momci lakši put, pa su krenuli dolinom rijeke Bistrice do manastira Podvrh pa zatim uzvodno, suhim koritom klisure. Na lijevoj strani doline, na mjestu gdje se dolina spaja s klancem, uz najniže od četiri jezera, nalaze se Vražji firovi. Petar je bio momak u ranim tridesetima, crnomanjast, visok i snažan, s povelikim hajdučkim brčinama. Nikola je pak imao kratku kosu boje slame, ali je zato pustio ogromnu bradu i na glavu je nabio premali šeširić. Bio je tetoviran poput slikovnice, no izgled vara, jer rado je pio obično zidarsko pivo, prkosno je zobao čvarke i tjesteninu s puno glutena i, najvažnije od svega, znao je ono čemu nije dorastao niti jedan od urbanih hipstera: zapaliti vatru.

Ispekl su tako Petar i Nikola kobasice pa malo odmorili jer ih je čekao pravi pravcati speleološki pothvat. Nakon dužeg i strmog spuštanja došli su do velike dvorane koje zovu Katedrala, s velikim osamnaest metarskim stalagmitom kojeg domaći ljudi zovu Monolit. Kako su se približavali dvorani tako je okolica bivala sve svjetlijia, a u samoj dvorani bilo je kao usred sunčanog dana.

Na jednom kraju dvorane nalazila se oveća hrpa zlata, dragulja, dukata, satova, suncanih naočala i drugih dragocjenosti, a odmah do nje bila je gomila oružja, nagorjelih ljudskih kostiju i smrskanih lubanja. Dakako, bio je tu i zmaj, velik, zelen, dvoglav. Plamenom iz obje glave pekao je spiljskog medvjeda, a u posebnoj posudi držao je čovječe ribice, koje je zamislio kao desert.

Petar i Nikola stali su pred zmajem.

- Čao, - reče Petar prijateljski.

- Čao, čao, - uzvrati dvoglavi zmaj. - Otkud vi, sokolovi? Sto godina nisam vidio ljudsko čeljade. Baš sam se našao usamljen.

- Aaaaaa, sto godina samoće i zmaj. Jebeno, - reče Nikola, a jedna od glava ga pogleda sa zanimanjem. - Ja sam Nikola, a ovo je Petar. Kako se ti zoveš?

- Ja sam dvoglavi zmaj.

- Pa to si više onako, po formaciji, - ubaci se Petar, a zmaj u tom trenu iz lijeve glave stade rigati plamen prema svom pečenju.

- Imaš neko baš ime? - uključi se sad Nikola.

Zmaj na trenutak prekine pečenje medvjeda i zamisli se.

- Bili su mi prije par godina neki koji su me zvali Dragan. Čini mi se da su bili stranci jer ih ništa nisam razumio. Htjeli su moje zlato pa sam njih spalio i dodao njihova bogatstva na svoju hrpu. Zanima li i vas moje blago?

- Ma ne, - reče Nikola s oprezom u glasu. - Mi smo te samo došli upoznati. Čekaj, rekao si da su te neki stranci prije par godina zvali Dragan?

- Da, i?, - reče lijeva glava.

- Pa rekao si da sto godina nisi vidio ljudsko čeljade.
- To ti je bila stilska figura, parabola, - reče desna glava, a lijeva samo potvrđno kimne.
- A kako stojiš s anaforama i epiforama? - upita Petar, približavajući se posudi s čovječjim ribicama.
- Pa, u redu je, - reče lijeva glava.
- Hvala, - uglaš rekoše čovječe ribice.
- O, pa vi pričate?, - začudi se Petar. - I vidim, radilo se tu u kafićima, pa se zna reći i hvala na "u redu je".
- Gle, čovječe ribice su poznate po ugostiteljstvu. Ali ne i po gastronomiji, to bi mogao reći i ovom bandoglavom Dragana, - reče jedna od ribica.
- On nas ne sluša, ko da nekom stalaktitu govorimo.
- Nisam znao da u ovoj pećini ima čovječih ribica, - reče Nikola.
- Pa gledaj. Pećina je ogromna i teško dostupna, a mi se znamo dobro sakriti.
- Zmaj na njih nije obraćao pažnju, nego je stao Zubima kidati meso i provjeravati je li iznutra dovoljno pečeno. Obje glave udahnuše i ispustiše ponovno plamen. Meso zacvрci i salo stade gorjeti, pa Nikola uslužno na pečenje izlije vodu iz čuturice. Petar mu se priključi.
- Zgodan momak, - reče jedna od čovječjih ribica, na što se Petar zarumeni poput djevojke i ponosno nasmiješi.
- Halo, ona te ne vidi, - podsmjehne se Nikola, a prijatelj se odmah silno uvrijedi.
- Eto ga na, tipično. Zavist i hipsterska drskost. Da su za tebe rekle da si zgodan napuhnuo bi se tako da bi kao balon odletio gore do Đalovića.
- Alo, momci, mir. Ako se budete svađali spalit će i vas, - reče zmaj, varljivo mirno.
- Mislim da je ovo sada gotovo. Jeste možda za medvjedovinu?
- Obojica vrsnih speleologa samo kimnuše glavama i priključiše mu se. Petar je u rancu imao dvije litre domaće rakije, pa su malo i popili. Ubrzo se pećinom prolomila pjesma i pokazalo se da lijeva zmajeva glava prati desnu u prekrasnoj terci, katkada i raskošnoj polifoniji. Često rakija zna izvući ono najgore iz čovjeka, ali činilo se da je na zmaja i momke djelovala povoljno, jer se tu od smijeha i pjesme ništa drugo nije niti čulo. Čak su im se priključile čovječe ribice sitnim, tihim glasićima.
- Evo, sjetio sam se jedne zgode gdje sam se uvaljivao nekoj mladici a ona mi je odgovorila da mi baš ne ide", reče Nikola. "Pa sam joj rekao u šali da će biti nasilja u obitelji.
- A ona?, - upita zmaj.
- A ona da mi nismo obitelj. Pa sam joj rekao da bih volio da budemo. Na te riječi se pećinom prolomi smijeh zmaja, Petra i čovječjih.

- E, baš si jazo, jazavi, - reče zmaj. - Pa ne priča se tako s djevojkama.

Petar i Nikola su se začuđeno zgledali, dok su se čovječje ribice i dalje kihotale. Zmaj ode do njih, ponjuši ih i u tom trenutku zavlada napeti tajac. Odmjeri ostale nedokućivim pogledima i odnese posudu do ruba vode. Bez riječi izlije posudu u bistro i hladno spiljsko jezero.

- Ajde, ajde, ribice. Čini mi se da se momcima ne bi sviđalo da vas sada pojedem pa ajte vi lijepo u onaj svoj mrak.

- Hvala, - reče jedna od ribica.

Zmaj se zagleda zamišljeno u jezero pa se okrene prema momcima i sjedne.

- No, gdje smo stali? - reče.

- Pa na razgovoru s djevojkama. Kako ti znaš kako se razgovara s djevojkama? - upita Petar.

- Dovodili su mi svojevremeno djevice pa bi pokoja znala ostati i duže vrijeme. One kojima se nije sviđalo bih pojeo. Malo je poznata činjenica da nemam samo dvije glave, nego i... Znate. Pa je to praktično. Uostalom znao bih se ja pretvoriti i u čeljade, pa bih svratio do Bijelog Polja na piće. Bude tamo krasnih djevojaka.

- A, možeš se pretvoriti i u čovjeka?

- Ma znaš to, čitam ti u očima, ne pravi se grbav, - reče zmaj pripito, a momci se ponovno zgledaše.

- Dragane, mislim da je vrijeme da ti odamo svoj pravi identitet, - reče Petar.

- A što, niste Nikola i Petar? - reče zmaj, a svaka od njegovih glava se zagleda u svog posjetitelja. Činilo se da mu nije baš dobro legao taj obrat.

- Ma jesmo, u ovom obliku. Zapravo smo kineski zmajevi.

- Kakvi?

U tom trenu obojica skinuše odjeću.

- Alo, - reče zmaj. - Momci, nisam vam ja baš tako moderan.

Na to momci ništa nisu odgovorili nego su se idućeg trena pokazali u svojem pravom svjetlu. Petar se pretvorio u zmiju s kamiljim grbama, dugu desetak metara, a Nikola se pretvorio u ogromno stvorenje s tijelom jazavca, kornjačnim oklopom i zečjom glavom. Otpio je malo rakije pa se zagrcnuo. Iz ustiju mu izbjije plamen. Pa štucne. Na to se pećinom zaori smijeh zmaja Dragana.

- Ma gle sad ovo. A jeste avetinje, - nastavi se smijati iz oba svoja srca. - Pa kakvi ste pak to vi zmajevi? Gledajte se na šta ličite.

- Oprosti, ali za mene su čovječje rekle da sam zgodan, - reče Petar, a Nikola samo potvrđno kimne glavom.

- Stvarno jesu.

- Ja se toga ne sjećam, - reče Dragan sa smijehom u zmijskim očima.

- Hajde, nemoj se sada ti praviti grbav, - reče Petar i pogleda svoje dvije kamilje grbe, a na to Dragan, Nikola i čovječje, udri u smijeh.

- No, no, što je sad, - reče pomalo uvrijedjeno.

- U redu je, brate, gujo ljuta, - reče Dragan.
- Hvala, - reče Petar, na što svi odmah odvališe u pripiti smijeh. - Hoće-te prestati s tim "u redu je". Hvala? Nije više smiješno.
- Ali ti si rekao "hvala", - reče Nikola.
- Ok., vidim, rakija djeluje dobro na vas, - reče Petar pomirljivo, nakon kraće stanke.
- Ajmo prestati s tim podjebavanjem i pustiti si malo muzike, da bude još veselije.

Kako smo rekli, Nikola je imao tijelo jazavca, pa se morao ponovno pretvoriti u čovjeka kako bi isčeprkao mobitel iz ranca. Ubrzo se pećinom začula muzika. Dragan stade pregledavati mobitel.

- Kakav je to mobitel i kako to da radi u pećini, gdje nema signala?
- Naš, kineski. Radi i na 5G, a ima i toki voki. To je baš za speleologe, alpiniste i ekipu koja puno ide po planinama. Ako ga okreneš naopakaće i staviš na sunce, napunit će se.
- Jebeno.
- Nego, - umiješa se Petar i palucne zmijskim račvastim jezikom. - Kako to da ti znaš što je mobitel? A nisi rek'o da si proveo sto godina u samoći?
- Ma to je, pa rek'o sam vam, stilska figura. Odem ja svako malo do Bijelog Polja. Tamo ljudi imaju mobitele pa sam mislio nabaviti jedan, ali u pećini nikakve koristi od njega. Nego kakva je to muzika koja sada svira?
- Alice in Chains.
- A kako to oni pjevaju? Zanimljivo mi je to.
- U kvartama. Tako je dramatičnije.
- Bogme, dramatičnije. Nekako srednjevjekovno.
- Ima interferencijske udare, ako ćemo po akustičarski, - reče Nikola.

Prvi puta sam to imao priliku čuti u drevnoj Asiriji.

- Pa koliko si ti star? - reče Dragan iznenađeno, a Nikola se u trenutku snuždi.
- Tisućama godina, - reče neodređeno. - Ali znaš da se damu i zmaja na pita za godine.
- Oprosti.

I tako su zmajevi nastavili sa zabavom. Slušali su muziku, čak malo i zaplesali, a šala je šalu stizala. Kada su popili svu rakiju, oči su im počele sjajiti poput dragulja i zapjevali su pjesmu vrlo popularnu među bosanskim zmajevima. Bila je to prava sevdalinka posvećena ljubavi djevice i zmaja, s tim da se na izraz djevica svakako treba gledati kao na stilsku figuru (op. aut.). Pa tako zapjevaše i poznati refren:

Rekla babi rascvjetala snaha
gdje je zmaja, tu je i sevdaha...

Nakon toga su odspavali neko vrijeme, pa se dogovorili da se pretvore

u ljude i odu do Bijelog Polja na piće. Kada su se probudili, Dragan čarolijom sakrije sve u dvorani i spremi se za pokret. Kada su krenuli, Nikola se, pod izgovorom da je nešto zaboravio, vratio u dvoranu i nad mjestom gdje je bilo blago tiho promrljao još jednu čaroliju.

Kada su izašli iz pećine, već je bio mrak. Dragan je htio odletjeti, no Petar i Nikola su mu rekli da oni ne mogu letjeti, jer "nisu oni takvi zmajevi" pa su tako do gostione otišli u ljudskom obliku. Veseli kakvi već jesu, brzo su se sprijateljili s domaćim ljudima, a bilo je i nekih plavokosih skandinavki snažne i stamene grade, kojima se zlatousti i šarmantni Petar posvetio punom snagom, dok je u to vrijeme Nikola Dragana pokazivao kako se koristi mobitel i voki toki. Zapjevalo se, zaplesalo, a kada se gostiona zatvorila, Petar i Nikola se oprostili s Dragonom i odoše na spavanje. Istini za volju, Petar je otišao na spavanje s jednom od djevojaka i spavalii su tako da su im ostali gosti lupali o zidove, jer nisu od njih mogli spavati.

Dragan se pretvorio u zmaja i odletio je do svoje pećine. Prvo je stvorio svjetlo. Pa je stvorio kosti i mačeve. Pa mu odjednom nije polazilo za rukom otključati čaroliju koja je skrivala blago.

- Da me nisu ona dvojica izradili? - pomisli, osjećajući neodređeni stid i osjećaj gubitka. Razmislio je što mu je činiti. Prvo ih je mislio pobiti na spavanju, a onda ipak odluči da će ih prvo nazvati i upitati za junačko zdravlje. Pogleda on tako u mobitel, pa primijeti da ima jednu nepročitanu poruku. Pretvori se u čovjeka, pokrene aplikaciju i vidje da se radi o video poruci u kojoj su ga oba momka gledali sa veseljem.

- Ne možeš otključati čaroliju s blagom, sokole? - reče Nikola veselo, a Petar se samo zacereka. - To je zato jer sam čaroliji ubacio dodatnu enkripciju. Zapjevaj bilo što u kvarti i stvar će se otključati. Malo smo te cimnuli, ni-smo mogli izdržati, ali vidjet ćes da će ti na kraju biti drag. Drago, Dragane. Komunikacija ti je ovih dana stvar. Aj, čao.

Drago se ponovno pretvori u zmaja. Lijeva njegova glava krene pjevati poznatu zmajsku melodiju, a desna se krene usklađivati. Nenavikle na kvar-tu, padale su iz terce u kvintu, no za kojih par minuta je sve krenulo na bolje. Zapjevale su napokon u kvarti i u tom trenu se pojavila Draganova hrpa dra-gocjenosti, a na njoj je bilo par lijepih novih smaragda i safira, kao i još dva mobitela i dosta dodatne opreme. Glave pogledaše jadna drugu.

- Evo, u redu je, - reče lijeva.

- Hvala, - odvrne desna, a lijeva je prijekorno odmjeri.

- Pa dosta toga, više.

Sanela Piranić

Crni Zmaj

Jednog majskog predvečerja zapalio sam svijeću odmah poslije večernje molitve, prekrstio se i prihvatio se jednog od najtajnijih zadatka koji je jedan iguman manastirski mogao da preuzme. Ime mi je Lazar i služim manastiru Podvrh čiji je zaštitnik Sveti Nikola. Posvetio sam život službi Božijoj.

Od danas ja čuvam jednu od najvećih tajni. Nju će ponijeti u grob kao i svi moji prethodnici. Štitim požutjeli spise, vijekovima čuvane u našem manastiru. Pristao sam na to svojim bićem i ovom službom. Predajem se novom zadatku preuzimajući ključeve podrumskih prostorija u koje sam se zaputio. Sa upaljenom svijećom, koju držim visoko iznad sebe, pazim na kokane. Osluškujem. Sam sam na ovom svetom zadatku. Tako treba da ostane do kraja mojih dana.

Sa škripom otvaram drvena, podna vrata i koračam stepenicama kojima ne nazirem kraj. Idem s vjerom. Prostorija u koju prvi put ulazim veoma je slična našoj molitvenoj, mnoštvo stolova na kojima se nalaze otvorene knjige. Biće ovo duga noć. Polako prilazim prvoj u nizu i zaranjam u njene redove:

- Moje ime je Gaj. Rođen sam veoma davno jedne prohладne zore. Kažu mi da je mati pokucala na vrata manastira, sva promrzla, na koljenima. Rekli su mi da su joj se, kad su je uveli kod ognjišta, otapale smrznute suze na obrazima. Rekli su mi i da je bila prelijepa i da me je onog zadnjeg uzdaha pogledala, nadjenula mi ime i spokojno, sa osmjehom na usnama, utonula u vječni san. Da, svi kažu da sam bio slatko dijete, dijete sa biljegom crnog zmaja na ramenu. Od tada sam prozvan Gaj-Zmaj i ovo je moja priča...

Godina je Gospodnja, još samo toliko znam. Prestao sam ih brojati jednog čudnovatog dana kada sam ugledao najljepše oči koje su mi dotakle dušu i začarale tijelo. Nisam više dijete. Osamnaest ljeta prošlo je kroz mene, devetnaesto proljeće evo kuca na vrata mog života. Ne idem stopama svojih učitelja, zbog nje sam zaboravio tradiciju i ispaо nezahvalnik. Ko sam ja? Izopćenik reda svoga na putu kojem ne nazirem kraj. Nije mi ni bitan.

Znam da ovo što radim graniči sa ludilom, ali nikada do sada nisam osjećao ovo što sada osjećam prema njoj. Naime, beznadežno sam zaljubljen u...

vješticu. Možda sam spreman za vezivanje, ali ne sa Bogom nego sa njom. Lena joj je ime. Da li je to prava ljubav ili su čini? Ne znam, ali znam da nije prošla niti sekunda a da mi nije u mislima. Skrenuo sam s puta prema Božjoj kući, gore ka sjeveru kontinenta. Zastao sam na šumskom potoku, da napojim tijelo, kad sam začuo veseli smijeh. Tad sam je prvi put ugledao i od tada više nisam svoj. Nisam ničiji sem njen. Zbog nje sam ovo što jesam. Znao sam ko boravi na ovakvim zabačenim mjestima, ali moja mladalačka znatiželja povukla me je i promjenila čitavu putanju mog života. Bilo je to pleme nomada koji nisu poštivali Božije ime i njegove zakone. Živjeli su po svom. Naoko su me prihvatali, najeli i napojili. Mogao sam sve, ali ne i zaljubiti se u jednu od njihovih. Predao sam se ludilu. Svjestan sam bio trenutne situacije, opsesije, ali si nisam mogao pomoći. Znao sam da Lena zna da je pratim pogledom i da me izaziva. Izaziva svojim dugim, vitkim nogama, čvrstom zadnjicom, uskim strukom... Grudi su joj kao zrele jabuke, ruke nježne a usne zamamljujući pune. Crvena kosa, valovita, zanosno joj se njije dok je na sigurnoj udaljenosti pratim, toliko da mi miris njene kože škakilja nozdrve.

Sastajali smo se tajno. I Lena je voljela mene svim svojim srcem. Odrala u slobodi nije slijedila pravilo, a ja sam slijedio nju. Naša lutanja po šumskim bespućima pratilo je samo mjesec. Noć nam je bila saveznica. Našu ljubav krunisali su divlji kesten i mladi bor. Smijali smo se i voljeli iz noći u noć. Volio sam je svim svojim bićem i ona je voljela mene. To je dokazala onog trenutka kad je stala pred kletvu na mene bačenu.

- Proklinjem te na vječni život! - uzviknula je njena majka proklinjući me najgorom mogućom kletvom. Ni suze nije pustila zbog kćerke na koju je kletva pala. Kršenje pravila je izbor i čin slobodne volje. Onog trenutka kad je Lena odlučila da ga ne slijedi nije bila dostoјna niti pripadnosti plemenu. Vještičja posla. Od tada Lena i ja, dva otpadnika, živimo svojim životom. Od kletve je ona oslijepila, a ja... Pa, mene je kletva dotakla po ramenu i pretvorila u zmaja, velikog, crnog. Koja ironija! Dokaz da se svako rodi sa svojom sudbinom i biljegom.

Daleko smo odletjeli tu noć. Još dalje narednu. Letjeli smo preko graniča, onih koji ljudi načiniše. Mi nismo poznavali granice. Bili smo sve dalje od onoga što smo znali, prokleti od Boga i ljudi, čak i od izopćenika za kojima se širom svijeta spremala hajka. Stvorili smo dom i počeli novi život u skrivenoj pećini Peštarske ljepotice. Suhii, neprohodni klanac te gusta šuma, čuvali su nas od znatiželjnika. Najviše smo boravili u prostranom dijelu pećine koji sam zbog veličine nazvao Katedrala. Stao bih u nju sasvim komotno uživajući u pogledu na njegove ukrase koji su se stoljećima prije nas taložili sa vrha tavanice te se poput poljubaca tu i tamo spajali sa skoro identičnim vršcima na podu. Imali smo najljepše ukrase za dom.

Bili smo sretan par. Veoma dugo.

Jedina mana ovog života bila je što nismo podnosili sunčevu svjetlost i... neutaživa žđ za krvlju. To je kletva nosila sa sobom. Za početak su bili dostatni i sitni leteći miševi čiju krv smo žedno pili. Mi smo pili njihovu, a oni bi se povremeno počastili našom. S njima smo dijelili pećinu i sudbinu novog života ispod zemlje. Ubrzo se Lena navikla na zlu sudbinu. Izlazila bi povremeno u lov. Progon lovine za nju je imao posebnu draž a i izoštvo je njeni ostala čula do te mjere da se kroz pećinu kretala veoma vješto ispuštajući povremeno samo poneki pištav zvuk, imitirajući sustanare.

Nakon mnogo ljeta osjetio sam da je umorna. I dalje je bila ljepotica kao i prvog dana kada sam je ugledao. Sve više i duže je izbivala, a onda je jedne noći na ramenima unijela ljudsko tijelo. Bacila ga je meni pred noge.

- Ja ljudi ne kanim jesti! Toliko bar još mogu. Razgovarali smo o tome.
- Nisam ti niti dala da ga jedeš, - smijuljila se. Uživao sam u njenom vragolastom osmijehu. Ispod njenih halja čuo sam meškoljenje. Mlada ovca izvirila je bijelu glavu te se preplašeno skrila u tamni kut hladne pećine.

- Šta si smislila ovaj put? - zabrinuto sam je upitao.
- Ah, ništa posebno. Ranjen je. Želim pokušati da ga spasim.

Opet sam vidoval sjaj koji je ozario njen lice. Smislila je novu igru. Ja sam mogao učestvovati u njoj ali nisam niti morao. Ozbiljno zabrinuta za mladog čovjeka, pripremila mu je ležaj. Čak je i vatru naložila. Pratio sam ljubomorno njene radnje. Sve što je ona činila bilo je mnogo interesantnije od sakupljanja zlata po svijetu kojim sam se ja bavio.

- Šta te povelo u ratove, jadni momče? - prozbori slijepa žena nageta nad izmučeno i ranjeno tijelo mijenjajući mu obloge na otvorenim ranama.

Bio je obučen za bitku i ne stariji od tridesetak ljeta. Naišla je na nje-govo polumrtvo tijelo daleko od našeg doma. Te noći, po običaju, izašla je u nabavku hrane.

- Zašto si ga dovela ovamo? - srđio sam se. - Rat opet bukti među ljudima. Sigurno je neki odbjegli vojnik. Još nam samo treba da nas otkrije svojima.

- Ja se ne bojim kad sam s tobom. Poneku dušu nekad treba spasiti. Tako su me učili koliko se mogu sjetiti. Naročito u noći punog mjeseca. I on nije samo obični vojnik. On će biti veliki vojskovođa.

- O ženo, dakle, još je i gore. Nekog običnog momka vojska ne bi ni tražila, ali za vojskovođom potraga će se velika napraviti.

- Ali ne i za njim. Njegova porodica zlom je razorenja. Ljutnja se duboko ukorijenila u njegovo biće. Ne voli ga niko. On ratuje sa drugima, ali ponajviše sa samim sobom. Postao je veoma surov. Nadam se da ću izlječiti njegovo tijelo, ali i njegovu dušu.

- Ti si, ženo, luda. Mijenjaš predodređeni tok. Znaš da je to opasno. Ako mu je bilo vrijeme umiranja trebala si ga pustiti da izdahne i istruli. To je prirodni tok života.

Dok se prostrana pećina punila opojnim mirisom spaljenih trava, Lena se diže, uhvati par slijepih miševa, uze u ruke veliki nož te prereza grlo životinjama. Mirno sačeka da se vrela tečnost nalije u drveni kalež. Ovcu baci meni pred noge.

- Ako ostane duže morat će i hranu dijeliti s njim. - rekoh joj šaljivo.

- Znam što radim. Noćas ćemo ga odnijeti njegovima. Rane su mu primirile.

- A kako i ne bi kad si ga djelimično napojila i našom krvlju koju si stavila u taj lijek. Znaš li ti da bez krvi on više neće moći. Ti, ti luda ženo, nadam se da nećemo požaliti. To nisu naša djeca! I neće nikada niti biti.

Dok je omamljeno tijelo muškarca bez muke stavljala na moja leđa vidno je bila sretna. Tom izrazu licu nisam mogao odoliti. Nije odavno bila ljepša. Pratio sam je u njenoj igri ma koliko mislio da je opasna. Jedina istina bila je, i pored svojih moći vještice, da je najsigurnija uz mene. Bila je moja! Moj jedini smisao života i moja jedina ljubav. Uživao sam dok je svoje nage noge prislanjala uz moje grubo tijelo. Osjećao sam svaki njen dodir. Čvrsto me je stisnula bedrima dajući mi znak da je spremna za još jedan let na mojim plećima. Uzletio sam boreći se sa nemirnim vjetrom nad Vražjim firovima.

Neočekivano, nedaleko od njihovog tabora vojnik otvorio oči. Lena mu se smiješila kao kakva brižna mati. Hladno srce, puno mržnje, to nije osjetilo. Takvo srce se teško lijeći. Možda se prepao mene, a možda je samo čekao svoju smrt i bio srdit jer je istoj stala na put. Nikada neću saznati zašto je povikao i na dobročinstvo odgovorio surovošću.

- Vještica! Brzo! Ubijte je!

Raširio sam krila najviše što sam mogao i pokušao je zaštititi čitavim svojim tijelom kao što je ona nekad stala na put bačenoj kletvi. Znao sam da je ova njena nova avantura opasna. Nisam bio svjestan koliko. Možda je ona znala. Možda je namjerno krenula u susret svojoj sudbini baš kao i ovaj „naš izdajnički sin“. Zbog čega? Zbog njega smatravši ga svojim djetetom. To neću nikada saznati. Prazne, svoje slijepе oči okrenula je ka meni posljednji put. Jedno zalutalo kopanje našlo je svoj put do njenog srca.

Obuzet spisima, ne vjerujući onome što čitam, a znao sam da je istina, digoh glavu. Pogledao sam u narednu knjigu. Bio je to zapis isповijesti star stotinama godina. Prešao sam na sljedeću knjigu. Zapis pisan drugim rukopisom. Bili su ovo dnevnički svjedoka i čuvara tajne.

„Izgubljenog, u sniježnoj noći, spasila me je slijepa žena, vatreno crvene kose. Dolazila je iz noći u noć u moj tabor i liječila mi rane travama. Bio sam zahvalan na njenoj pomoći. Uvidio sam da njene vještine vidanja premašuju vjekovno znanje. Šutio sam o njoj i njenom zaštitniku te njihovom skrivenom domu, i zaklinjem se pred Bogom da će čuvati tajnu o njihovom postojanju...“

„Par godina od spasenja prvog Đalovića nastalo je selo nazvano po njemu, prvom čuvaru čuvara. Bio je to dom porodica koje znaju čuvati tajnu i kojima je žena iz pećine Nad Vražnjim firovima, u tajnosti i pod okriljem punog mjeseca, spasila nekoga iz porodice i dala veliku snagu. Svi od reda, i muškarci i žene, od rođenja trenirani su da budu veliki borci. Tajnu pećine i klanca po svaku cijenu treba sačuvati...“

„Torovi ovaca i goveda uvijek su imali koje grlo više. Mi iz sela smo oduvijek bili dobri domaćini. Gostima se iznosilo najbolje, spasiteljima još i bolje. Ako je krv goveda njih održavala u životu, krv goveda će i dobiti...“

„Odletjeli su zajedno u noć, noseći klonulo ljudsko tijelo. Pratio sam ih onoliko koliko mi je dopustio konj kojega sam do iznemoglosti tjerao da ih prati. Prodoran krik, koji ledi krv u žilama, razli se kroz noć. Uspio sam vidjeti probodeno crvenokoso, žensko tijelo. Znao sam da je došao kraj našoj „vječitoj vidarici“. Par trenutaka poslije poče požar. Šumska stvorena, nespremna, krenuše u paničan bijeg pred vatrenom stihijom. Iznenadeni vojnici nisu ni znali šta ih je snašlo. Plamenovi vatre progutaše čitav odred. Ljudske krike i njihova tijela proguta plamena noć. Snažan lepet zastrašujućih crnih krila rasplamsavao je plamen koji je crni zmaj u očajničkoj ljutnji bljuvao. Crni zmaj iz pećine je dugo letio paleći sve pred sobom. Kretao se lijevo i desno očito dezorjentisan. Pred samu zoru, samo navikom, uletio je u svoj dom. Jedva sam spasio živu glavu...“

„U svijetu, pročula se priča o surovom vojskovođi koji je pio ljudsku krv i kroz nju uzimao njihovu snagu. Hladno srce posijalo je nezahvalno sjeme zla. Njegov ugriz trovao je ljude i od njih pravio krvopije. Ni mrtvi ni živi. Oni koji ustaju iz groba i žive noću. Nazvaše ih vampirima, a njega Drakulom. Naša slijepa vidarica, željna potomaka, negdje je u lijeku pogrijješila...“

„Nedugo zatim pećina se nadoji bistrom tečnosti njegovih suza nastalih od velikog mu gubitka. Zmajske, krupne suze prekriše vratače pune zlata. I zemlja je plakala sa njim. Iz nje, kao da plače i ona, krenuše još jače vriti vrela. Bistra voda poteče kroz klisuru i tako je nazvasmo rijeka Bistrica...“

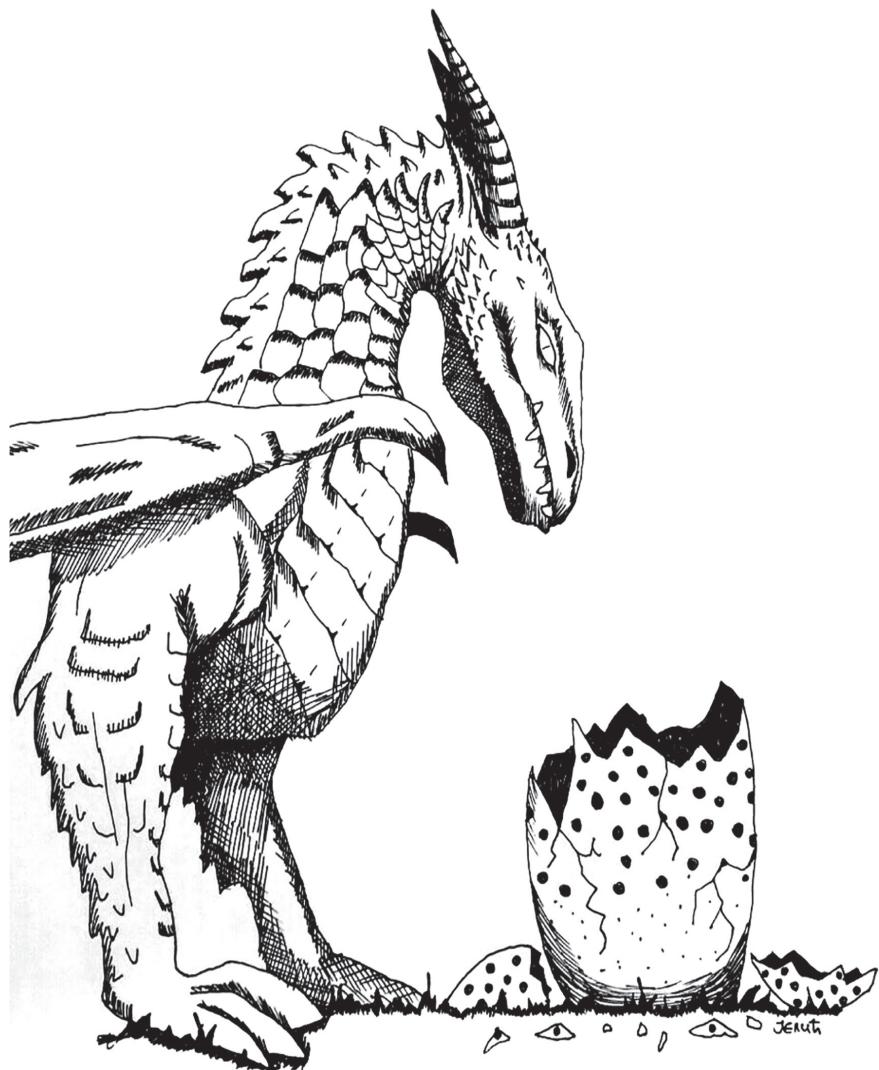
„Krećemo u svijet kao čuvari. Sklopili smo savez sa Gajem-Zmajem. Nije pošteno da njegov znak nose nedostojnici koji su mu ubili ženu. I on će se boriti protiv njih. Tajno ćemo širiti znanje i obučiti odrede ubica, lovce na čudovišta. Bićemo na suprotnoj strani vase, držeći balans zlim noćnim bićima. Znamo da nismo sami i ono što smo mi usavršili podijelit ćemo

s plemenitim vitezovima, dostoјним борбе за опстанак чисте, људске врсте.
Čast изузетцима, ако их буде...“

Drhtavim рукама сам узео перо, нови сvezak i započeo pisati svoj dnevnik:

Moje ime je iguman Lazar. Čuvar sam исповјести људи из Ђалoviћa села ali i drugih lovaca na čudovišta. U потписима видим имена i презимена гласовитих породица широм земље којима су видарica Lena i njen muž, Gaj-Zmaj, помогли. Njihova тajna biće добро чувана.

A sada idem dolje stepenicama koje сеžu daleko u tamu. Naslućujem шта је на другом крају ovoga tunela. Moja судбина i мој biljeg...

Zoran Petrović

VERE DVIJE

Godina 1612, kanjon Bistrice

Vrela noć topila je crvene obrise sutona nad rečnom klisurom, kada je kolona konjanika stupila na kameni most. Na licu zdepastog muškarca koji ih je vodio vrebala je razmetljiva radost, kao da će svakoga časa sa obraza poskočiti među vojниke i mahnito zaigrati. *Koliko noćas relikvija će preći u moj posed, a onda ću im od Dubrovnika do Carigrada svima pokazati ko je naj-sposobniji,* sokolio se u sebi pritegnuvši pojus tamnoplave tunike sa zlatnom kragnom. Turskog trgovca, koga su rumelijski karavani znali po nadimku Meštar, pratio je zao glas da ne preza ni od čega kada mu srce nešto poželi.

Pogled mu se susreo sa površinom reke, koja je krvcrveno praskonoće razlivala preko odraza likova vojnika kao kakvu slutnju. On uzdrhta i nehotice obode konja. Za njim su pohitale dve kolone plaćenika i zapovednik koji je dojaha do njega.

- Žuri vam se, Meštре? - upitao ga je.

- Žuri, jašta. - Nije ga udostojio pogleda, već je samo nadmeno izvio nakaradnu gornju zečju usnu.

- Omrčilo je, - kazao je zapovednik mršteći se. - Za manje od po' sata neće se dud od lipe razlikovati. Kako bi bilo da zanoćimo ili bar uhvatimo sat-dva sna?

- Kakvu si vojsku poveo i ne čudi me što nam je ovoliko vremena trebalо da stignemo... Sve bezdomnici, besvojnici i samotnjaci, skupljeni s koća i konopaca.

Gledao ga je pravo u oči i frktao.

- Nema odmora ni trena, gotovo da smo na odredištu. „Da li su ljudi spremni, ako ustreba?

- Za šta spremni?

- Za igranku, zapovedniče. Da li su spremni za igranku? - grmnuo je Meštar. - Pa za borbu, materu mu!

- Svakako da jesu, nemajte brige, gospodaru, - odgovorio je zapovednik. - Ipak, bilo bi zgodno znati šta to tako važno ima u brdima?

U taj čas se, iz tame pred njima, začula potmula zvonjava. Zapovednik i njegov naredbodavac se namrštiše.

- Što ti manje glava noćas čuje, sabahom će manje i laprdati, - odgovorio je Meštar.

Zapovednik je otvorio usta rešen da se usprotivi, ali trgovac samo podiže kažiprst ispred usta.

- Bogato si plaćen i to je jedino što treba da ti bude važno, a kada se vratimo, dobićeš još toliko. I ti i tvoji.

Meštar je izvukao baklju iz bisaga i prialio je. Još jednom je izvio naoruženu gornju usnu i pokazao glavom sa leve strane zapovednika. Metar-dva od kopita njegovog konja zjapiro je ponor kanjona Bistrice. Vojnik cimnu uzde u stranu i konj se odmaknu od bezdana.

- Crnogorske su vrleti opasne, zapovedniče.“ Iscerio se. „Očas si posla nebu pod oblacima, a onda... dugačak je put nadole. Bolje bi ti bilo da narediš svima da sebi put osvetle.

Posle stotinak metara čovek je primetio da se šumarci pred njima razmiču i ugledao zaravan pod brdom osvetljenu dvema niskama visokih baklji. Na kraju proplanka, prirodno ograđeno planinskim zidovima sa zadnje strane, a spreda drvenom kapijom i ogradom, šćućurilo se ubogo zdanje.

- Čini se da smo stigli, - izjavio je važnim glasom i lupnuo konja po vratu.

Protekle noći igumanu Nikoli san nije hteo na oči. Vrpoljio se i prevrtao po postelji, izlazio da zahvati vodu iz bunara, sedeo na tremu, vraćao se i opet legao, ali ništa. Sve što je mogao videti kada sklopi oči bila je ta ista manastirska spavanaonica, kao da su mu kapci bili od stakla. Razlika je bila u tome što je iz njenih zidova sada tekla gusta tamnocrvena krv. Ukrzo bi mu se još jasnije ukazivalo i drugo snoviđenje. Klupe, svećnjaci i kandila bili su isprevrtani i izlomljeni. Na crkvenom podu ležali su monasi posećenih glava i otkinutih udova. Bista Presvete Bogorodice iznad oltara lila je suze.

Kada se noćas, posle večernje molitve, povukao u spavanaonicu opet je video isto. Hitro je ustao i razbudio žitelje manastira. Naredio je da se, protivno satnici, oglase zvona na nekoliko minuta.

- Zlo stiže u Podvrh, - prošaptao je sebi u bradu, pa podviknuo: - Odmah mi dovedite đakona Đalovića. A vi, braćo, uzmite samo ono što vam je preko potrebno, hranu i vodu, i podite u skrivnicu. Sa mnom će ostati otac Tomislav i otac Spiro. Zamandalite vrata svim trima rezama i molite se Gospodu.

- Ko će napasti svetu kuću? - povikao je jedan monah.

- Turci, a ko drugi! - odgovorio je drugi i prekrstio se.

- Dobri moji, - kazao je starešina, - ko god da je, noćas će Podvrhom krv poteći.

- Pobogu, igumane, - užvratio je otac Tomislav i prišao mu uhvativši ga za ruku. - Što slutiš i prizivaš nevolju?

- Oče Tomislave, nevolja je u našim krajevima i u ovim vremenima izvesna kao proleće posle zime. Nevolja se ovde ne sluti, ona se očekuje.

Monasi i sveštenici pokušali su da iz starešine izvuku bar još neko objašnjenje, ali su ubrzo odustali i krenuli da učine kako je od njih zahtevaо, jer je samo čutao, glave spuštene na oltar. Tako ga je i zatekao Atanasije Đalović, najmlađi đakon u čitavom okruglu. Čim je pristupio, starešina se okrenuo. Lice mu je bilo utvarno bledo, a oči zastakljene tugom. Pokazao mu je glavom da podje za njim. U dnu glavne prostorije, iza oltara, starešina je podigao paravan i obojica uđoše u đakonikon gde se sveštenici spremaju za službu. Na jednom zidu visile su mantije i epitrahilji, dok su na drugom stajale police sa knjigama. Između njih, na gredi koja ih je na vrhu spajala, nalazio se nekakav pehar, neukrašen i gotovo neugledan. Starešina pređe prstima po ivici posude i stena ispod nje poče da se pomera. Atanasije je gledao razrogačenih očiju, ali nije puštao ni glasa. Iguman je sa zida uzeo baklju i još jednom ga pozvao za sobom.

Kresivo je zatitralo i vatra je odgrizla poveći komad tame iz kamenog hodnika.

- Tajni ulaz koji nije povezan sa skrivnicom manastira, - najzad je progovorio iguman.

- Kuda vodi?, - bojažljivo je upitao mladić.

- To ćeš noćas sam videti, Atanasije Đaloviću, - kazao je iguman. - Na meni je samo da te uputim u to šta ti je činiti. Pogledaj dobro i upamti šta si video.

Starešina je visoko podigao baklju i pred njima se ukazaše oslikani zidovi. Izgledalo je da su crteži povezani jedinstvenom pričom koju Atanasije poče da proučava. Nešto se duže zadržao kod prvog, na kome je u sredini bio muškarac obućen u jarkocrveni đakonski stihar provezen zlatnim ukrasima. Preko njega nosio je orar istovetne izrade. I ono malo reči koje je mladić imao zapele su mu u grlu kada je razabrao da je čovek na crtežu nalik na njega samog. Pogledao je igumanu očima koje su molile za bar neko objašnjenje i starešina mu je molbu odmah usliošio.

- Ove smo crteže videli još pre šest godina, kada se crkva gradila, - tihu je govorio iguman, kao da se pribojava da nekoga ili nešto ne probudi. - Ni sam o njima mislio do sinoć, a od sinoć ih iz glave ne mogu isterati...

Atanasije je hodao za igumanom i sve više se udubljivao u obrise pred njima. Ispod nekih bila su ispisana i slova koja je uspevao da pročita, ali nije mogao da ih smisleno poveže.

- Ja ne znam, đakone, da li i koliko u ovome ima istine, - nastavio je iguman i prekrstio se, - ali ako je na ovom svetom mestu oslikano, nema razloga da u to sumnjamo.

- Oče Nikola, - drhtavim glasom prozborio je Atanasije kada je pogledao i poslednji crtež. - Ovo... ovo prosto nije moguće. Hoćete da kažete da ste me pozvali jer je ovo na zidovima moj lik? I ja treba da učinim ovo što je oslikano? Ja u to ne mogu verovati...

- Ako ne veruješ zidopisima, đakone Đaloviću, ja ti to ne mogu zameriti. Ako ne veruješ da ti orar đakonski može krilo biti, ni tu se na tebe srditi ne mogu. Ali jedno, sinko, moraš verovati. Loši ljudi stižu u Podvrh.

Setan pogled igumana Nikole spustio se na đakonovo lice dok mu je pružao baklju. - Ne časi ni časa, već podi i čini kako si ovde naučio, jer sva je prilika da si nam ti jedini spas.

Manastirska zvonjava nadglasavala je arlauke noćnog zverinja i huk reke koji se uz obode klisure uspinjao do Podvrha. Bila je snažnija i od brzog kasa tridesetak atova u punoj borbenoj opremi što protutnjaše kroz drvenu kapiju. Ono što nije mogla nadjačati bili su zvezket pristižućeg oružja i glasovi vojnika obojenih bezumljem gramzivosti i ogrnutih tamom večitog bezdana.

Iguman Nikola široko je otvorio dvokrilna vrata crkve i tako ih za sobom ostavio. Iskoračio je u portu iščekujući silesiju i šapatom se molio da mu se snovi ne ostvare i da ga je mladi đakon poslušao. Pored njega stajali su oci Tomislav i Spiro. Sva trojica su, po Nikolinom zahtevu, preko jednostavnih sveštenih halja obukli crvene felone - odeždu pravde Hristove.

- Pomoz Bog, ljudi, - pozdravio je iguman dvojicu koja su jahala na čelu sejmanske čete. - Kojim ste zlom noćas ovde?

Zaustavili su konje na korak-dva od sveštenika, ali nisu silazili.

- Eto ti sad, pope, - brecnuo se Meštar napućivši zečju usnu. - Nisi ni reč od nas čuo, a već pustahiluk nekakav najavljuješ...

- Nekođi biti mora, - užvratio je iguman Nikola, - jer se pred dveri manastirske sa silom i oružjem ne dolazi.

- Ne bih ja, pope, sa silom ni dolazio, - rekao je Meštar i sjahao. Isto je učinio i zapovednik sa njegove desne strane. - I jazuk novca što na ovu silu dadoh, ako ćemo se kao ljudi dogovoriti.

Ne okrećući se, pokazao je preko ramena na vojnike iza sebe.

- Sila je noćas ovde ako tog dogovora ne bude.

Iguman samo upitno podiže obrve.

- Načuo sam da u manastiru čuvaš vrednu relikviju - 'Divoševo jevanđelje'. Govori se da je čudotvorna i da dobra sreća u poslu zanavek prati ono-

ga u čijem je posedu, - nastavio je Meštar i skupivši oči pogledao sagovornika koji je uložio veliki napor da ne pomeri nijedan mišić na licu.

Prokleti bili, zadrhtale su igumanove misli. 'Divoševo jevanđelje', staro skoro tri veka, poverio im je na čuvanje vladika Rufim Njeguš još u vreme kada je crkva sazidana. Ispisano čiriličnim pismom, počinjalo je Matejevim, a završavalо Jovanovim opisima života i učenja Hristovog. *Samo da đakon stigne na vreme.*

Oštar Meštrov glas, prenuo je iz misli igumana Nikolu.

- Uveren sam da tih vaših evanđelja imaš napretek, pa ti neće biti teško da se od ovog jednog rastaneš. Slažeš li se?

- Vredne relikvije ne čuvaju se na ovakvim ubogim mestima, čoveče, - odgovorio je iguman Nikola. - Pogrešno si obavešten...

- Ah, eto, moja greška, izvinjavam se na smetnji“, rekao je Meštar tobže nevešto šireći ruke, pa se smehom zasmejao, kao kada se kukuruz iz džaka izruči. „Ako je tako, onda nećeš imati ništa protiv da moji ljudi malo pogledaju po tvojoj crkvi?

- Prva služba je u sedam izjutra“, odgovorio je iguman i sam se blago osmehnuvši. „Dođite bez oružja i čistoga srca. Poslušajte molitvu i ja neću braniti da uđete, razume se.

- Slušaj me dobro, pope. - Meštar mu je zapretio prstom ispred lica. - Nisam došao ovde da se s tobom zagonećem. Predajte relikviju i bogato ću vas nagraditi! Zidove i dvorište manastira zlatom ću optočiti, a sa takvim bogatstvom dolazi i moć, pope. Ne bi ti falilo da te episkopom nazivaju?

- Misliš li, čoveče, da je meni, koji sam Gospodu život posvetio, stalo do tvojih blistavih reči i obećanja? - upitao je iguman, pa odstupio pola koraka. Raširio je ruke i pokazao ocu Spiri i Tomislavu da se povuku. Stari sveštenici ne mrdnuše ni pedjal.

- Svako ima cenu, - povikao je Meštar izgubivši strpljenje i ponovo uperio prst u igumana. - Vala, imaš je i ti!

- Vredi li, čoveče, ta relikvija ovakve tvoje ljutnje i nemira u duši, pa i ako vredi jarosti i sekiracije, vredi li glave? - upitao je iguman.

Zapovednik Meštrovih plaćenika i oba sveštenika iznenađeno pogledaše starešinu manastira.

- Koliko ja vidim, ovde je samo tvoja glava u procepu, pope... - odbrusio je Meštar i uneo se igumanu u lice.

On se opet izmaknuo i pogledao visoko u noć. *Moram mu kupiti još vremena*, pomislio je. Iskoračio je u stranu i obratio se vojnicima.

- Nemate li vi, ljudi, nekoga ko vas kod kuće iščekuje? - govorio je, pogledom grabeći prostor iza Meštrovog i zapovednikovog konja.

- Nemojte žene u crno zavijati. A ako imate dece, vratite im se, neka vam se srce s njima poigra... Ovde vas samo propas' čeka.

- Jebem ti... - opsovao je sejmanski zapovednik i pljunuo na zemlju.

- Šta govorиш to, pope, u praznu crkvu služio dabogda! Tebi život kanda nije mío?

- Neka ga, - kazao je Meštar smirenijim tonom, ali kipteći od besa i više nego ranije.

- Strah mu je razum osmudio, pa laje koješta.

Opet mu je prišao i ovoga puta ga uhvatio za kragnu mantije.

- A sada da te nešto naučim - ne kaže se pomož' Bog, već *selam alejkum*.

Iguman Nikola nije se ni makao. Gledao je netremice Meštara kome je od besa poigravala zečja usna.

- Nije od važnosti kako se pozdravljam kada se sretnemo dokle god se poštujemo, Turčine. Tebi i tvojoj sorti razbojničkoj koga god da sazivate, Hrista il' Alaha, džaba vam je, jer vas vera ne doteče. Najvažnije su vam pune trbušine i kese dukata, i takvih vas ima među svim verama i narodima.

Igumanov obraz susreo se sa Meštrom otvorenom šakom i glava mu polete u stranu. Iz ugla usana kanulo mu je kap-dve krvi. Obrisao se nadlanicom i nastavio da govorи kao da se ništa nije desilo.

- Poznato je da sila uvek traži ono od čega se srce teško rastaje, ali ovoga puta to, Turčine, nije slučaj. Noćas vas pogačom, sirom i manastirskim vnom svakako možemo poslužiti. Više od toga, i da imamo, dati ne možemo.

- Time ćemo se, pope, poslužiti sami, ali pre toga moramo nešto obaviti... Meštar razgrnu preklop na tunici i izvuče dugačak nož.

Atanasije nije odmah poslušao igumana. Odgovori na mnoštvo pitanja koja su mu opsedala misli, a koje je starešina manastira zasigurno imao, bili su, verovao je, mnogo primamljiviji od bauljanja po mračnim hodnicima na čijem kraju i nije znao šta ga čeka. Vratio se u đakonikon rešen da prozbori još koju sa starešinom. Ustuknuo je kada je začuo neprijateljske glasove i pretnje, te umesto da sasvim razgrne teški zastor između sobe u kojoj je bio i glavne prostorije crkve, samo ga je malo pomerio u stranu. Nije uspevao da čuje sve što su dva neznanca i iguman govorili, ali i to je bilo dovoljno da shvati da se situacija odvija nepovoljno po žitelje manastira Podvrh.

Na sreću, niko nije čuo vrисак koji mu se oteo kada je video kako čovek u plavoj tunici ubada nožem igumana Nikolu. Starešina je pao na kolena, a zatim se, rasparan od malog stomaka do grudi, stropoštao na trem porte. Otac Spiro bacio se na ubicu i stao da ga davi, ali ga je drugi neznanac u vojničkoj opremi istog časa dugačkim dvoručnim mačem posekao do lakata. Odsečene ruke pale su u travu pored već mrtvog igumanovog tela. Otac Tomislav nije ni pokušao da se spase. Spustio se u lokvu krvi pored starešine i ranjenog Spire

koji je urlao previjajući se na zemlji i počeo da izgovara „Oče naš“. Sejmanska kubura nije mu dozvolila da završi molitvu.

Trenutak kasnije nekoliko pancirinja konjima je izgazilo nesrećne sveštenike i ujahalo u manastir. Jataganima su bahato posecali molitvene klupe i obarali ikone. Ostali vojnici sjahali su i ušli za njima, pa se uputili pravo ka stepeništu koje vodi u podrum. Na dnu basamaka čekala su ih masivna vrata od kuvane mezijske bukovine okovane livenim čelikom. Nekoliko sejmena istrčalo je napolje i ubrzo se vratilo sa omanjim ovnom za razbijanje kapija. Počelo je ritmično tupo dobovanje po vratima manastirske skrivnice.

Prizori koje je video pekli su Atanasija Đalovića u samu dušu i uvrtali mu um. Nikada ranije nije prisustvovao takvom bezumlju; nikada nije video čoveka kako se deli sa dušom, te je drhtao kao kakvo detence. Došao je sebi u poslednji čas. Tri vojnika pretraživala su glavnu molitvenu prostoriju crkve, obesno poskakivali oko cereći se i obarajući klupe, a onda su, kao po dogovoru, u isti mah pogledali paravan iza koga se krio mladi đakon. Trgao se pomislivši da su ga videli. Oklevao je tren-dva, pa opet provirio. Hodali su ka njemu i već bili nadomak oltara. Odskočio je od teške draperije. Mračni hodnik koji vodi u nepoznato više mu nije delovao kao loša zamisao. Odmah je počeo da prepipava pehar uzduž i popreko.

Tajna vrata nisu se otvarala.

- Mis' im da sam viđo nekoga, - začuo se glas jednoga od njih. Razbojnik je bio veoma blizu.

Začuo se korak... i još jedan.

Atanasije je pritisckao ivice tako jako da mu se činilo da će ostati bez prstiju, kada pehar najednom spasonosno škljocnu. Tajni zid se razmaknuo i sklopio za njim, baš kada su Meštrovi vojnici zakoračili u đakonikon.

Prevalio je nekoliko koraka, pa zastao da još jednom baci pogled na sadržaj zidopisa, potajno se nadajući da će otkriti neki novi, manje uznemirujući smisao. *Dobro, hajdemo redom*, stao je da mozga. *Odlomiti stakleni bodež iz pećine pod firovima...* *Otići na Juriško vrelo reke Bistrice...* *Bodežom uloviti šarana...* *Nepečenom pojesti glavu, peraja i rep...* *A onda...* *Gospode...*

Glasovi sa druge strane zida prekinuli su ga u razmišljanju; gotovo da ih je mogao razumeti, ali nije tračio vreme. Bliski susret sa krvožednim plaćenicima nikako mu nije trebao. Okrenuo je dopola dogorelu baklju ka središtu tame i zakoračio...

Dugo je hodao vlažnim hodnicima čiji se svod umeo izdizati metrima uvis, da bi se potom spuštao sasvim nisko, te je morao i da puzi ne bi li nastavio napred. Nakon nekog vremena uminuo je i sjaj baklje koju je nosio iz

manastira, pa se od tog trenutka sporo napredovanje pretvorilo u bauljanje i prepipavanje ledenih zidova podzemlja. *Gospode, ne smem izneveriti braću u manastiru*, bile su jedine misli koje je premetao u glavi.

Posle puzanja kroz još jedno suženje obreo se u nepreglednoj dvorani. Sijala je sopstvenom zelenkastoplavom svetlošću. Njen izvor beše slabašan, ali mladom đakonu dovoljan da osmotri okolinu. Shvatio je da svetlost zapravo dopire od silnih pećinskih ukrasa. Tada se setio prvog crteža. Izabrao je najduži šiljak i kleknuo pored njega. Dograbio ga je i snažno prodrmao. Posle nekoliko pokušaja, podnožje kvrcnu i šiljak mu ostade u šakama.

- Nalaziš se u mojoj postojbini, đakone, - čuo je mnogoglasjem izrečene reči svuda oko sebe. - Kako si mislio platiti taj komad podzemlja što si mi od vilajeta oteo?

I dalje na kolenima, brzo se prekrstio i stao da šapatom u molitvi priziva Boga, sve vreme se osvrćući oko sebe ne bi li ugledao ko mu se obraća. Najednom mu se učini da je vazduh ispred njega gušći i da neprirodno zatitrava. Pružio je ruku i u taj čas dotakao goli stomak devojke koja se pred njim ukažala. Kao opečen trže ruku k sebi, a ona se na to zvonko nasmeja. Lepotica je imala dugačku ravnu crnu kosu koja joj je dopirala do struka i oči boje nevolje. U jednom oku kao da je nosila svetlozeleni planinski hrizopras, a u drugom jarkoplavi lapis lazuli. Bile su to iste one boje kojima je sjaktila čitava pećina. Mahom je bila naga, sem na mestima na kojima su se u polutami nazirali duguljasti delovi pripunjene tunike. Kada ga je uhvatila za ruke i podigla ispred sebe, kosti mu je protresla jeza. Delovi tunike zapravo su bile debele zmije koje su se migoljile i uvratile oko njenog tela. Ustuknuo je i još jednom se prekrstio.

- Ja i dalje čekam odgovor, đakone.

Malopređašnje mnogoglasje zamenila je samo jednim, poludubokim i zavodljivim glasom.

- Nemam ti čime platiti, a ovo što uzeh potrebno mi je da pomognem braći u manastiru.

- Ako dozvoliš, ja će te oslobođiti nedaća i spasiti monahe. Odužićeš mi se tako što ćeš neko vreme ostati sa mnom. Obliznula je usne i trepnula dvoboјnim očima, osmehnuvši se. - Ovde sam tako usamljena.“

- Oprosti, ne mogu, - kazao je Atanasije. - U zidu nije tako uklesano. Starešina mi je pokazao put.

- Tvoja volja, đakone, - uzvratila je devojka i ljutito odstupila korak, - ali pećinski ukras svakako moraš platiti.

- Već sam ti rekao da...

- Znam, misliš da nemaš čime, ali tu se varaš, - rekla je i osmehnula se.

- Slobodan si da ideš i poneseš oružje iz mog vilajeta. Uslov je samo jedan. Svake noći dolazićeš mi u postelju, bez ikakvih pitanja. U šumi kod Starog mosta imam kolibu u kojoj ćemo se sastajati.

Sve zmije sa tela devojke uglaš zasiktaše i ona ponovo progovori mnogglasjem.

- A budeš li na mene ruku digao, skončaćeš na mestu.

- Ali ja sam... zamonašen, zavet mi... ne dozvoljava da ležem... sa... - mucao je Atanasije.

- Takvi izgovori me ne zanimaju! - prekinula ga je ne trepuvši. - Uostalom, zavet nećeš prekršiti, jer mi u postelju i nećeš dolaziti kao ljudsko biće...

Đakon se na ove reči silno uplašio i stežući stakleni bodež nadošao se u beg. Uz ono malo svetla spoticao se i kotrljaо po tlu pećine, pa opet ustaјao i nastavljaо da trči nepreglednom dvoranom, sve vreme praćen divljim smehom. *Koliko li je vremena prošlo? Da li vrata manastirske skrivnice i dalje odolevaju dušmanima?* - sinuše mu pitanja, kada je uvideo da iz podzemlja i od demon-devojke ne može pobeći.

- Pristajem, prokleta bila!, - uzviknu uzdignute glave. - Pristajem... Samo me pusti odavde.

Istog časa zapahnuo ga je svež miris reke i pred njim se ukazao put iz pećine koji vodi pravo do Juriškog vrela. Kao bez glave, iscepane odežde i ugruvan, istračao je i spustio se do obale Bistrice. Pod svetlošću mesečine, iz prve je probo šarana pećinskim ukrasom i, kako je zidopis nalagao, odmah mu proždrojao glavu, peraja i rep. U prvi mah bi mu samo muka, da bi mu se ubrzo čitavo vrelo, klisura i planinski venci zavrtili oko očiju, dok je niz kičmu osetio straobalnu bol. Koža na plećima mu popuca, i na tim mestima počeše da mu rastu krila. Kičma se izduživala i njen vrh pretvarao se u rep. Vilice i nozdrve se proširiše.

Urlikom je zatresao klisuru Bistrice najavljujući svršetak preobražaja.

- Koliko još, zapovedniče? - pitao je Meštar, nervozno hodajući po crvenom tremu.

- Ne dugo, gospodaru, - odgovorio je onaj kao iz topa. Imali smo, do duše, peh sa ovnom za razbijanje kapija. Glava i rogovi pukli mu napola...

- Biće tebi peh kada naredim da sa tvojom glavom razlupaju kapije manastirske skrivnice! - izdrogao se Meštar i nastavio da hoda mašući rukama.

- Ima da..., - zausti, ali nije stigao da završi.

Krik iz obližnje klisure potresao je temelj crkvene porte zaledivši krv i napadačima i monasima sa druge strane masivnih vrata.

- Šta to arlauče, materu mu? - povika Meštar. - Ostavljajte podrum i svi u portu!

Kada su plaćenici izašli iz crkve, crveni zmaj sa zlatnim krilima već se uzdigao iz kanjona Bistrice i lepetom krila povijao debla na obodu provalije.

Iza teško oštećenih kapija skrivenice, shvativši o čemu je reč, jer su predskazanja o Hristovom zmaju slušali godinama, monasi su u horu zapevali:

„Eno grmi silna puška nada Bijelo Polje,
na Hristova sveta vrata, stigla sejmen sila.
Nije ono puška nane, niti sablja kolje,
to zmaj Božji Crnogorjem dušmane sabiva.“

Obrušio se.

Raširena krila crvenog zmaja otimala su pogledima napadača komade zvezdanog neba. Sejmenima je kidao udove, prelamao im kičme napolja, grabio čeljustima i bacao u provaliju Bistrice, pa se vraćao nazad. U jednom od tih manevara precenio je svoju brzinu i krilom zakačio obronak planine. Zaneo se i izgubio visinu. To je primetio zapovednik plaćenika i odmah izdao naređenje za paljbu. Zmaj zaurla posle praska desetine musketa i trže se nekoliko puta, ali smognu snage da napadače dokrajči sve do jednog.

Za kraj je ostavio Meštra. Okrvavljenom kandžom iščupao mu je obe ruke i noge, pa ga tako osakaćenog rasporio od prepona do glave. Likujući je odmeravao stakleni pogled dušmana na zemlji, da bi se potom vinuo u nebo.

Napravio je krug-dva iznad Podvrha pokušavajući da nađe put ka pećini, ali ga teško ranjenog snaga izdade i on se zamagljenog vida u krvi, otisnu nesigurnim letom u nepoznatom pravcu. Sudbina je htela da ga poslednji strukovi snage dovedu nad selo Bistricu, do nekakvog čardaka. Sasvim iznemogao, survao se u dvorište i u poslednji čas se ponovo pretvorio u čoveka.

Košmarna snoviđenja morila su đakona Atanasija Đalovića. Bila su takva da nije mogao razabrati jesu li san ili java. Ponovo je gledao ubistvo dragog starešine i zverstva plaćenika koji su napali manastir. Bauljao je po ledenim hodnicima pećine oblichen vrelim znojem, govorio sa sukubom, jeo glavu živog šarana, a pre no što bi poleteo da presudi dušmanima, na obali Bistrice ukazivao mu se lik igumana Nikole.

- *U tebi je sada nastanjena nebeska snaga*, - govorio mu je. - *Više nisi samo đakon Atanasije, već i Đalovića zmaj*. *S vremenom ćeš sam ovladati preobražajem, ali vodi računa radi koga i radi čega ćeš ga činiti*. *Nijedna se sila u skorije vreme neće usudititi da pohodi kuću Božiju*. *Jevandelje je za sada bezbedno*.

Trenutak kasnije vid bi mu se ucrveneo i sve bi nestalo u blistavom ognju... pa opet iz početka... Činilo mu se da tome nema kraja i da se iz tog začaranog kruga nikada neće iščupati. Ipak, posle nekog vremena, vizije su izbledele, ucrnile se i izmenile. Čak je i lik igumana prestao da se pojavljuje. Umesto manastira video je prelepi čardak u varoši, hodnike pećine zamenili

su topla soba i postelja, a umesto ribe halapljivo bi gutao najukusniju čorbu koju je ikada okusio. Ono što ga je, uistinu, najviše radovalo, bilo je to što pred sobom više nije video bludno lice demon-devojke i njeno telo prekriveno zmi-jama. Na njenom mestu bila je lepotica okruglastog lica sa beharbelom šejlom na glavi, utegnutim prslukom iste boje i osmehom što guši ustanke. Vazda je slušao kako mu nešto govori, ali njene reči odbijale su se o obrise prethodnih vizija, ne dopirući mu do ušiju.

Tada bi ga nanovo optočila tama.

Jednoga jutra, vid i um mu se izbistriše. Na krevetu mu je sedela ista ona lepotica čarobnog osmeha i u koritu natapala lanenu oblogu. Pošla je da mu osveži čelo, kada je videla da je došao svesti.

- Eno te, sam si oči otvorio, - uzviknula je, osmehom obasjavši sobu.

Atanasije je pokušao da progovori, ali samo je zakrkljao. Pruži mu posudu sa vodom i on zahvalno trepnu i otpi gutljaj.

- Gde... gde se... nalazim? - uspeo je da prevali preko usana prepuklim glasom.

- Ovo je kuća moga oca, Sulejmana Hasanbegovića, - odgovorila je devojka. - A kako je tebi ime?

- Ja... ja sam Atanasije... Đalović. - Snažno se zakašljao.

- Ja sam Amra, - kazala je i pomilovala ga oblogom po čelu. - Mislili smo da nećeš preteći, Đaloviću.

- Moja... spasiteljka. - Uzeo joj je ruku sa oblogom i pritisnuo na grudi. - Hvala ti, vrbo nebeska, - uspeo je tiho da promrlja i opet utonuo u san.

Još od prve večeri kada je ugledala teško ranjenog mladića, Amra, najstarije dete u imućna oca, efendije Sulejmana Hasanbegovića, osetila je sa njim ranije neznanu bliskost. Znala je da je kjafir, kako su nemuslimane nazivali neki njeni zadrti sunarodnici, ali ona se vodila drugačijim svetonazorom.

- U kuću sam primio čovjeka, a ne vjeru“, govorio je babo Sulejman. „Vjeru na rođenju ne možemo birati, ali zato kao ljudi, koje god vjere bili, biramo kakva ćemo u životu djela činiti.

Zahvaljujući Amri, posle nekog vremena, Đalović se od ljutih rana oporavio. Dok ga je negovala, bili su to oboma najdraži dani otkako znaju za sebe. Reč po reč, osmeh na osmeh, kako je Atanasije jačao i sve češće na noge ustajao, tako se i oni sve više zbližavaše. U manastir se nije želeo vraćati zbog silne krvi koju je tamo prolio i strepnje da li će ga braća nazad primiti. Nije mogao ni u rodno mesto, Đaloviće, jer bi tako ubogim roditeljima još jedna usta na vrat natovario. Zato je jednoga dana zamolio Amrinog oca da ostane kod njega u službi i pomaže u poslovima na imanju. To se sa jedne strane dopalo Sulejmanu Hasanbegoviću, ali videvši koliko su se deca zbližila, rešio je da pre odluke sa njima koju prozbori. Pozvao ih je za sofru i dok su obedovali prvo ih dugo posmatrao.

- Atanasije, sinko... - progovorio je kada su završili ručak, - kćer sam odgajao u Alahovoj ljubavi i u poštivanju svih ostalih vjera. Naučio je ahlaku, da nas deset mahala odavde može ponosne gledati.

Otpuhnuo je dim iz čibuka, popravio nabore na kaftanu i nastavio.

- Vidim koliko si mojoj Amri za srce prirastao, a mi smo bogata porodica, široke ruke. Dobro si nam došao da ostaneš na imanju, ali to nije sve. Ovaj čardak je ionako preveliki. Amra mi je kazala da ti roditelji žive u nemaštini, te sam rešio da i njih, kao rod u kuću primim. Ja u dunjaluku više od toga ne mogu i ne umem učiniti, a od vas dvoje, zahtevam samo da mudri i valjani budete... Nemoj da bi neki haram il' zinaluk počinili.

- Babo, - rekla je Amra prekrivši šejlom porumenele obaze.

- Prijateljstvo je majka svih kreposti i ja u ljubavi Alahovoj iskreno volim Atanasija. Kao što bih volela svakog drugog dragog prijatelja.

Sulejman je zadovoljno pogladio bradu i ispustio još jedan dim iz dugačke lule. Pogledao je mladića.

- Ne brinite, dobri efendija, - spremno je nastavio Atanasije. - Ja jesam napustio manastir, ali nisam zavet koji sam dao svom Gospodu. Zamonašio sam se kada sam primljen u službu. Koliko god prema vašoj Amri, a mojoj spasiteljki i vrbi nebeskoj, ljubavi osećao, ona je čista i neokaljana. Neću se ogrešiti o vašu milost i dobrotu.

Amra je cvetala od radosti, a i njemu je efendijina odluka ugredjala dušu. Uhvatili su se za ruke i tada hrišćansko i muslimansko srce u isti mah, od sreće, sakriše po otkucaj.

Dve porodice, Hasanbegovići i Đalovići, počele su da žive skupa u ljubavi i radosti. Bili su svetli primer svima nadaleko i naširoko, sve dok Atanasija ne poče da muči jedan te isti strašan san. Ovaj kao da je bio živ, kudikamo jasniji od onih kada je bio u bunilu. U početku tek povremeno, a ubrzo sve učestalije i gotovo svake noći, ukazivala mu se demon-devojka iz pećine.

Grlila ga je i ljubila, kudila ga i pretila mu, dozivala i podsećala na obećanje koje je dao. On, međutim, nije hajao za to, sve dok mu nije zapretila ne njegovim, već Amrinim životom. Otad je Atanasije svake noći napuštao čardak i na ugovorenom mestu odlazio sukubi u postelju. U prvo vreme, Amri to ne beše ništa čudno, jer nije uvek ni primećivala da ga nema. Kada je, međutim, shvatila da su njegovi izlasci svakonoćni, rešila je da se obrati ocu.

- Nisu tu čista posla, babo, - drhtao je devojčin glas obuzet nemirom.
- Sumnjam da je neka nevolja Atanasija pritisla, a da njegovo čestito srce sa nama to ne može podjeliti.

- Budi Alahu zahvalna, kćeri, na svakom trenutku prijateljske ljubavi koju daješ i koju dobivaš, jer ajeti Poslanika Ibrahima kazuju 'Ako budete zahvalni, Ja će vam, zacijelo, još više dati.' Zato ne dozvoli, dušo, da ti dert srce osvaja. To ti je šejtan loše misli dobacio."

Očeve reči umirile su je tek na koji dan, ali ubrzo ju je devojačka radoznalost pokorila. Odlučila je da ga prati i jedno veče, kada je babo Sulejman otisao ranije na počinak, iskrala se za Atanasijem. Pratila ga je sve do Starog mosta, ali ga je na ulazu u šumu izgubila. Dugo je bazala i bespomoćno se osvrtala na sve strane, misleći da je sve radila uzalud, kada joj je najednom između stabala mesečina poslala odsjaje krova nekakve kolibe. Prikrala se prozoru, pogledala unutra i umalo nije izgubila svest. Neznanu lepoticu na krevetu ljubilo je stvorene dugačkog repa i prekriveno krljuštima. Njuška mu je bila izdužena, ali to nije moglo sakriti dobro poznate crte Atanasijevog lica. U suzama je odjurila kući, a kada je mladić kasnije pokušao da se kradomice uvuče u sobu i uhvati nekoliko sati sna, suočila ga je sa svojim saznanjem, ne plačući više očima, već dušom.

- U ljepotu vjera svojih smo gledali, a ne jedno u drugo, a šta ti učini nesrećo? Jednoga dana, možda ćeš i moći sve da mi objasniš, ali sada te ne mogu pogledati, niti u tvojoj blizini biti...

- Vrbo nebeska... - zavatio je Atanasije. Povio je glavu i pao na kolena posegnuvši za njenim dlanovima, ali se ona izmakla, pa mu okrenula leđa i pošla iz sobe. Zaustavila se na dovratku.

- Poslije svega što skupa proživjesmo i prijateljskih riječi koje si mi uputio, - govorila je Amra gutajući tugu, - noćas sam shvatila da te uopšte ne poznajem, Atanasije Đaloviću, crni đavoliću...

Od te večeri, Atanasije nije odlazio kod sukube u pohode, svakoga dana išteći oprost od svoje prijateljice. Zaklinao se da joj nije mogao ništa reći, jer bi je doveo u opasnost ako bi je upoznao sa crnim rabotama u koje se morao uplesti. Svaki oprost koji je Amra mogla u srcu za njega imati, gubio bi se pred strašnom slikom iz šumske kolibe, koja joj se uklesala u sećanje kao u kamen.

Iz dana u dan, Atanasije je bivao sve slabiji, a onda jedne večeri pade u krevet. Tek tada, Amra je popustila u ljutnji i bila uz njega. Kada ga je počela hvatati strahotna groznica, Atanasije je ispričao svojoj prijateljici sve što mu se događalo otkako je iguman Nikola zahtevao da ga vidi. Kada je završio besedu, sklopio je oči i više nije dolazio svesti.

Ja sam mu ovo učinila, u sebi je očajavala devojka, *ja će ga iz nevolje i izbaviti*.

Ovoga puta od babe Sulejmana nije zatražila savet. Kada u čardaku svi zaspase, uputila se u šumsku kolibu, ali nije moralu ići tako daleko. Na sredini Starog mosta stajala je sukuba, kose crne kao da je noć u nju uplela. Istobojna joj je bila i haljina, dugačka od vrata do kamena.

- Ako si došla da moliš za njegov život, zalud ti je, - kazala je dubokim glasom. - Dogovor sa mnom mora poštovati i ne može ga raskidati jer mu je

za tobom poludela glava.

- Uvjeravam te da grijesiš, đavolice, - odbrusila je Amra. - Nas dvoje smo prijatelji, ali ti takvo šta, znam, nikada nećeš razumjeti. Došla sam da molim za njega, jesam, ali ti imam i šta zauzvrat ponuditi.

- Slušam... - kazala je sukuba u mnogoglasju.

- Voljna sam se odrijeći Atanasija i našeg prijateljstva, zarad njegovog života. Babo će ga iz čardaka protjerati i biće samo tvoj, - govorila je Amra jedva se uzdržavajući da ne zarida. - Biće tvoj, ali živ.

- To nije nerazumna ponuda, - odgovorila je sukuba, - ali, hajde, prije nego što odlučim, nešto da mi učiniš.

Amra nije stigla ni da odgovori, a demon-devojka ju je već uhvatila za ruku i u dahu se stvorise blizu pećine, kod kamenih firova punih vode.

- Uđi i okupaj se. Želim da te gledam dok to činiš.

Kada se Amra razodenula i zakoračila u vodu, zbog njene lepote posrebrene mesečinom crno srce sukube samo što nije prepuklo od zavisti. Prišla joj je s leđa i kazala:

- Sada mi je jasno zašto te je izabrao i prestao da mi dolazi.

- Koliko ti puta treba ponoviti, mi smo samo prijatelji... - rekla je mršteći se.

- Možeš kazati još stotinu puta, ali ja u to ne verujem.

Sukuba je zagazila u vodu pored Amre.

- Ne treba meni da se ti odrekneš njega, već da se on odrekne tebe!

Atanasije je u neko doba najednom došao svesti. Od groznice ni traga. Tražio je Amru po čardaku i kada je video da je nema, tiha studen osvojila mu je grudi. Istrčao je u avliju i potrcao ka šumi. U trku se u zmaja premetnuo i vinuo ka zvezdama. Za tili čas obleteo je čitavu šumu i Stari most. Kolibe nije bilo. Nekoliko lepeta silnih krila i već je bio na firovima pred pećinom. Nedaleko od njega, devojčino nago telo plutalo je na površini vode. Pored kamene ivice najbliže rupe stajala je Amra u beloj nošnji i širila ruke ka njemu. Taman kada je htio da je zagrli i od sreće izljubi, ugledao je vrh zmijskog repa kako izviruje kroz nogavicu od dimija.

- Stigao si, dragi, - kazala je. - Vidi me, lijepa li sam ti?

- Lepa jesi - Amra nisi!, - besom je zaurlao zmaj i razjapio čeljusti.

- Nemoj, đakone, zaboraviti na kletvu, - progovorila je brže-bolje sukuba u Amrinom obličju, ustuknuvši. - Ne smeš mi nauditi.

- Sa tobom se, đavolice, nagodio đakon Atanasije, ali to ne važi za zmaja Đalovića.

Oborio ju je kandžama na zemlju i odgrizao joj glavu, pa je ispljuno u fir pred sobom. Bela nošnja pretvorila se u prah, a sa obezglavljenog tela zasikta desetina zmija. Divlje ih je zgazio, pa zamahnuo repom i telo sukube sa sve zmijama odbacio u vodu.

- Eto, sada ste firovi vražiji, vražije kosti u vama spavaju.

Tada mu je pogled odlutao na nago žensko telo i do svesti mu je stiglo saznanje o sudbini udavljenе devojke. Izvadio ju je iz vode i pošao niz stazu ka ulazu u pećinu. Nosio je telо svoje Amre, gorko plačući. Telo svoje vrbe nebeske, koju je pored Gospoda najviše voleo.

Od te noći niko više nije video Hristovog zmaja i Alahovu pokornicu. Da ga sukubina kletva ne bi sustigla ako bi na sebe uzeo ljudsko obliče, Atanasije je zadržao zmajsko. Nekoliko dana i noći lutao je dvoranama pećine i nad telom Amrinim čemerno urlikao, dok nije uvideo da bez nje ni njemu nema života. Odneo ju je u najdublje podzemlje, uzeo ljudsko obliče i legao, pa je uhvatio za mrtvu ruku i istoga časa pored nje izdahnuo.

Po predanju, narod je firove prozvao vražijim, a pećinu nad njima Đalovića pećinom. Vekovima od tada u čardak Hasanbegovića i Đalovića čizma dušmanska nije kročila. Dok su pokoja okolna kuća, crkva il' džamija gorele, čardak je prkosio osvajačima, jer kao da ga je od nedaća čuvao čisti duh dvoje mlađih, od života prerano otrgnutih. Legenda dalje kaže da je svakojaka silesija dolazila čardak da oskrnavi. Kako bi ko sa nedobrom namerom prilazio, tako bi nauznak padao i u avlji dušu ispuštao.

U tihim noćima, ako dobro oslušnete, možete čuti kako ukrsi predvorja Đalovića pećine nad vražijim firovima bruje melodijom ispevanom u čast besmrtnе prijateljske ljubavi i čuju se reči pesme što je kao poruku svetu zanavek ispevaju Hristov zmaj i Alahova pokornica:

„Sve izgore čardak živi, zajednički dim se vije,
prolaze ga ratne kivi čuvaju ga vjere dvije...

Jedan čardak na dva boja, i na brijegu rat odstoja.
Ni vojvode, nit bimbaše, požaru ga ne predaše.

Sve izgore ljubav živi, zajednički dim se vije,
dirnuo ga niko nije, čuvale ga vjere dvije...“¹

¹ Modifikovani stihovi pesme „Čardak na brijegu“ Junuza Međedovića - prim. autora

EPILOG

Godina 1971, selo Bistrica

Putem od Bijelog Polja grmi mašinerija ka Bistrici.

Po ukazu Komunističke partije Jugoslavije i partijskog komesara, stigla je jasna naredba - srušiti čardak Hasanbegovića. Narod priča da se tog praskozorja, kada su radovi otpočeli, ogromna senka nadvila nad Bistricom iz pravca Đalovića pećine, i da je silno tutnijalo kao da su se nebesa otvorila. Kazuju još da su strahotni crveni zmaj sa pozlaćenim krilima i devojka na njegovim leđima u beharbelim dimijama, prsluku i šeјli, svojom senkom sunce pomrčili, i dan u noć pretvorili. Kada su programeli iznad Bistrice, čardak se srušio sam od sebe, a oni odleteli nazad put vražijih firova. Pod ruševinama čardaka nađen je partijski komesar po čijem je naređenju čardak trebalo rušiti. Pored njega bila je i partijska sekretarica - lepa devojka dugačke crne kose. Meštani koji su se tu obreli dan-danas govore da je komesar imao zečju usnu, a njegova pomoćnica raznoboje oči nalik na svetlost što se iz najdubljih dvorana Đalovića pećine nekada prelamala kroz vodu vražijih firova.

Tijana Guskić

MONOLIT

Oduvijek sam volio da razmišljam o istoriji. Imala je tu moć da budi zaspale junake, da podiže iz temelja utonule gradove, da domišlja ono što sadašnjost samo ponavlja, da pamti i podsjeća na prostore u kojima se vjekovi slažu kao tepisi od somota... teški od pozlate, široki zbog dubokog sjećanja i mistično naslikani motivima čiji nam smisao i značenje još uvijek izmiču... U potrazi za tom veličanstvenošću koju nose minula vremena najmanje razumijevanja pronašao sam u ljudima, dok sam u misaonom dodiru s knjigama uspijevao da sagradim sve svoje istorijsko-istraživačke stavove i poneka filozofsko-teološka vjerovanja... Pa ipak, prostori kojima sam najviše vjerovao i u čijim sam oda-jama ostavio najviše svog ispitivačkog vremena bili su muzeji! Zdanja satkana od čiste istorije potkovana iskopanom istinom, zamkovi u čiju su unutrašnjost zasađene najvrijednije galerije kao prva biblijska sjemena, prostransta u kojima opstaju istorijske duše i koja, ponekad, sasvim neočekivano i razumu nedokučivo, oživljavaju prošlost u sred brzoplete sadašnjosti.

Možda bi ovakav istorijski polet naveo ponekog sagovornika ili slušaoca da povjeruje u to da sam vođen iskrenim željama i namjerama, postao kustos ili naprsto istoričar, ili možda arheolog... Pa se na kraju konca od mene očekuje da pripovjedam poluistinitu priču o arheološkoj avanturi u kojoj sam među iskopinama od manjeg značaja za opštu kulturu, pronašao skelet najstarijeg mamuta čija je visina (prepostavlja se) iznosila nevjerojatnih šest metara. Međutim, usudiću se da priznam, najzad, da nijesam niti arheolog, niti istoričar (u onom opštem smislu), niti sam svoju priču dogurao do kraja konca, niti je zasluzila da je sada tako naprasno osudim na kraj. Zato ću početi da je pripovijedam onako kako istorija nalaže, što će reći, u skladu sa istinom i uz primjese vjere u mistiku.

Ja sam se, dakle, smjestio negdje između arheologije i muzeologije, između istorije, praistorije i geografije, te tako na sredini civilizacijskog puta od primitivizma do tehnoloških saznanja umetnuh sebe u speleologiju, granu geologije koja, volim reći, ne izlazi na svjetlost dana (jer mjesto joj je u pećini, zar ne?). Da li sam svoj životni poziv odabrao isključivo iz namjere i potrebe da slijedim duh i djelo svog oca Petra ili se tu provuklo nešto čemu nijesam

spoznao svrhu? Često svoj profesionalni odabir volim nazvati mjestom ukrštanja naših gena - mojih i očevih. I eto, svoj život tako svedoh na ispitivanje topografskog nacrta planinskih i brdskih „crnih rupa“ i na dokumentovanje njihovih geoloških, morfoloških i hidroloških svojstava. Tako stvorih svoj lični kosmos na zemlji, povremeno dubeći pećinsko tlo tragajući za plodovima nje-gove varljive jalovosti - stalaktitima, stalagmitima, draperijama... No nikad ne odustah od duboko prikrivene ideje da u crnom prostoru osvijetlim ono što će kasnije civilizacije možda nazvati najmističnijim pronalaskom - istoriju koja i dalje živi svoje postojanje. Vjerujem da je otac slijedio istu misiju... da li ju je sproveo do kraja to samo on zna... i ona Đalovića pećina, najcrnja zemaljska rupa nad Vražnjim firovima. Kako god bilo, nazad ne mogu, a naprijed me vuče zov očeve studije posvećene pećini u krečnjaku dugoj više stotina kilometara, čije naučno istraživanje stade na pola onog trenutka kada je vođu. Spreman da spoznam istinu, slijedeći speleološku pobudu koja je jedina preživjela pad, nastavljam gdje si stao, dobri oče Petre.

Stariji speleolozi uvijek su me učili da odustanem upravo onog trenutka kada prestanem osjećati strah. A otac Petar je vjerovao u sopstvenu istorijsko-filozofsku floskulu: „Pobijedi strah spoznajom istine!“. Mnogi kažu da su ga upravo ta lična uvjerenja odnijela prerano. A ja i dalje razmišljam o onome što je rekao i izgleda da (svjesno ili nesvjesno) slijedim njegovu nesalomivu sjenu. I baš u njegovu čast (koju iz nekog nepoznatog razloga dijeli sa Đalovića pećinom) po prvi put zapisujem svoje istraživanje koje je u sebe sazдалo lične emocije, ljudsku znatiželju, pa na kraju i čisto speleološki plan i program. Dakle, nakon kratkog uvoda u (pretjerano ličnu) biografiju, naučno istraživanje pećine nad Vražnjim firovima, vođeno i zapisano u formi dnevnika (ili specifičnog speleološkog zapisnika), može da počne:

**Ponedjeljak, 19. maj 2019. godine
(Dan 1.)**

Na osnovu već predloženih podataka o izgledu i topografskom sastavu pećine Đalović (smještene iznad Bijelog Polja), pristupam ličnom uvidu i posjeti navedenog speleološkog objekta. Podsjecanja radi, pećina je zatvorena u septembru 2011. godine nakon tragične smrti poznatog crnogorskog speleologa Petra Atanackovića.

Na sopstvenu odgovornost (i onu skrivenu koju osjećam prema nastradalom ocu) prilazim otvoru usječenom u krečnjački masiv oštro i jasno kao da nagovještava simboliku oblika ulaza. No, ne uspijevam da ga sagledam sasvim, jer sam mu se već približio toliko da čujem šum podzemne vode. Uključujem primarno svjetlo na čeonoj lampi i prelazim iz prostora svjetlosti u prostor polutame. Guma na čizmama škripi na prve dodire neravnog,

šiljatog tla, koje ubada onog koji bez dozvole zaviruje u nepoznato. Još oštije kapi rasprsu se pri samom udaru o moj šlem, kao da me povremeno osvješćuju i podsjećaju da sam odavno prešao granicu bezbjednog. Prateći očev opis pećinskih prostorija, u žurbi prelazim prostrano predvorje, kako bih se domogao "Kanala sa jezerima". Očeva studija nagovještava težak momenat savladavanja oštrih kosina i opasnih vertikala, koje zahtijevaju da iskoristim uže za penjanje ukoliko želim izbjegći upadanje u stalna jezera čija dubina, zbog erozivnih aktivnosti, varira. Jezera su preda mnom, prostrana glatka stakla prosuta po neravnem terenu.

Klizam se, izmiče mi kanap... Držim se toliko čvrsto viseći nad površinom jezera, da mogu osjetiti uvijanje kože dlanova koji i preko gumenih rukavica, uslijed trenja, formiraju žuljeve. U momentu fizičke nemoći klizeći uz kanap dostižem položaj slijepog miša. Obrnut tako naglavačke, približih oči vodenoj površini. Po njoj uočih strujanja i to ne bilo kakva, već ona koja uzrokuju topla isparenja. Zagledah se u vodenu mutljavinu koja je već formirala poveći vodeni vir... Umjesto da vuče u svoje dubine, ova jezerska kupa poče izbacivati nekakve žučkasto-zlaćane mrvice... Da nijesu jezerske sitne ribe? Ili jeguljice? Neotkriveni jezerski planktoni? No, što sam više posmatrao, bio sam sve sigurniji da gledam pravo u krljušti nekog stvora sazdanog od blagodeti podzemlja. Navirale su iz vodene stihije ubrzano, neprekidno, kao leptiri kad ih oslobođiš iz staklene vitrine. Ohrabrih se da uzmem jednu krljuštu. Pridržah se čvrsto za kanap lijevom rukom, dok desnu ispruzih ka ustalasanoj površini. Usredsredih se na jedan zlaćani primjerak i zgrahib ga. Ali tog trenutka osjetih nesnosnu vrelinu na dlanu. Opečen uslijed mističnog kontakta, raširih šaku i stresoh se, kao da će se mlataranjem oslobođiti ne samo krljušti već i sopstvene šake. Sitan vreli predmet nestade u vrtlogu svojih pozlaćenih formi...

Ubrzah prelazak preko jezera čija je vrelina učinila da iz mene ispari sva energija i avanturistički duh u koji sam se uzdao. Osjetivši da sam upravo izgubio cijelu jednu svoju dimenziju (onu ključnu koju njegovah godinama), spustih se niz pećinski zid i zaspah na samom Raskršću (koristim se nazivima koje je otac davao prostorijama) između "Bunara duhova" i "Velikog crvenog sliva". Da, jasno se sjećam da sam oči sklopio gledajući u ova dva pećinska pravca... U stvari... Da li sam?

***Utorak, 20. maj 2019. godine
(Dan 2.) - ako je vjerovati vremenu***

Probudih se u tišini koju su povremeno remetili zvuci harfe... Pećina svira. Zavaravam li sebe sama? Pridigoh se. Trepuh nekoliko puta. Opipah topli kamen. Zavrnuh krute rukave kombinezona i pogledah na sat. A on,

kao stopljen s mojom kožom u kojoj je pronašao zaštitu od topote, poče okretati kazaljke u suprotnom pravcu, s desna na lijevo. Vrijeme teče unazad. Ja buljim u sekundaru, slijedim njen naopaki krug diveći se snazi svojih snova. Tako zagledan u staklena vratašca ručnog sata, razapet između sna i jave, uočavam u sitnom okruglom staklu pokret... zapravo prelijetanje... I opet harfa, sve bliža, sve jasnija. Jesam li to upao u neko prošlo doba? Ili sam samo pokvario sat?

Osvrćem se oko sebe. Jesam li se upravo probudio? Ili u neskladu sanjanja mjesecarim? Pridigoh se i osjetih snažan udarac u potiljak! Pridržah glavu da ne sklizne s mene. Bol je, najzad, postao potvrda da sam izmješten iz sna i da sam dio jave. Okrenuh lice u pravcu udarca i tada... tada shvatih gdje sam se, vođen svojom nesviješću, obreo. "Katedrala" - dvorana divljenja. Na njenim zidovima besprekorne pećinske draperije. U njenom centru ja nad čijom udarenom glavom visi upravo osamnaest metara dugačko čudovište prirode obešeno o pećinski svod - stalagmit koji je otac u studiji krstio kao "Monolit"! Nekoliko centimetara od njegove veličanstvenosti stajao sam ja - sitni speleolog koji je pomislio da može da prkosи spletu istorije i prirode!

I ponovo harfa... ne jedna... već dvije... ne dvije, već nekoliko... nekoliko stotina... Pomislih ponovo na udarac, na onaj bliski susret "Monolita" i moje krhke lobanje. To je zbog udarca! Harfa nema veze s pećinom, te logički slijedi da ni pećina nema veze s mojim umišljajima. A milozvučnost melodije opija misli... Ona, zapravo, izranja iz šupljina dvorane... No, ko ih svira? Ko proizvodi treperenje žica?

Počeh se okretati oko svoje ose, kao da tražim najsitnije djelove kako bih upotpunio svoju speleološku puzlu. U tom momentu, rupe na zidovima postaše pokretne površine. Pećina diše! Ili se pokreće, ili to nije ona... to su njeni stalaktiti, stalagmiti, sedimenti... ne, to su nekakvi... neobični... neu-skladeni... neviđeni... zmajevi! Da! Tako mi očevog imena i njegove čudne speleologije! To su zmajevi!

Izadoše sasvim vani, otkriveni u svojoj postojanosti, tankih ljubičastih jezika kojima povremeno zapalacaju. Usredsređeni na mene, drže svoje savitljive repove tako da bodlje na vrhu usmjeravaju ka pećinskom svodu i prednjim nogama miluju glatki dio repa, niz koji klizi zvuk. To oni sviraju! I to na svojim repovima! Podražavaju harfu! Zaneseni u melodičnosti proizvode zvuk u boji! Sada, osim što ga čujem, mogu i da ga vidim! U početku je plav, onda preraста u modro zelen, pa se presipa u rubin-crven, da bi na krajevima svoje vidljivosti poprimio žutu sa primjesama pozlate. Kada dostigne svoju zlačanost, zvuk se sastaje s čvrstom površinom "Monolita" koji ga upija u sebe. Ja, jedini posmatrač, osiromašena publika uplašena za ishod performansa, ukočen u optinjenosti, zurim u kamenog giganta. Povremena osviješćenost tjera me da se udaljim od centra i propustim zmajeve da pridu "Monolitu".

I tek kad skrajnuh sebe toliko da mogu sagledati sve dimenzije stalagmita, uočih pokretljivost tamo gdje sam ranije zapazio čistu statičnost. Očev "Monolit", pećinska kupa od krečnjaka poče da diše, da usisava toplotu i da je ponovo izbacuje iz sebe, da se savija i vrpolji, da poprima krljušti požutjele od pozlate, da se širi i migolji sve dok joj tamo gdje je nekada postojao šiljati vrh, nisam uočio glavu... glavu zmaja! Okrenut tako naglavačke, zakačen zadnjim nogama za najvišu pećinsku tačku, izvijao je vrat. Nije to bilo čisto oličenje zmaja. Bilo je to tjelesno mjesto ukrštanja rogatog jelena, ribe zlatnih peraja, tigrovih kandži, konja koji rže, lava zaklonjenog grivom i orlovskega jasnog oka. Blistav u svom oklopu od zlata, izgledao je kao probuđen iz praistorijskog sna, otmen u svojoj samoći i nesagledivo snažan u svojoj pojavi. Još uvijek u naopakom položaju, naizgled naviknut na izvrnutu perspektivu, okrenu se ka meni i zagleda se u moj lik.

- Evo usude, konačne ljudske usude! - progovori on.

Iskolačih oči u pravcu njegovih čeljusti. On govori! Jasno, razgovjetno, ljudski, realistički, glasom onog koji prepoznaće usude! Ja ostahod bez glasa... Uze mi ga neka prokletio nedokučiva sila.

- Jesi li to ti? Ili me višemilenijumske oči izdaju? - oglasi se on ponovo.

Promucah najzad: - Ja sam... ja sam... da... u stvari ne znam ni koga očekujete... očekuješ...

- Uvijek očekujem baš onoga koji se pojavi!

Zbunih se. Opet učutah. Onda se najzad ohrabrih da sročim pitanje bez pauza i zastajkivanja.

- Dakle, nijesam iznenađenje?

- Nikako. Radije bih se usudio da kažem da sam ja iznenađenje za tebe.

- Sasvim je tako. Mislim... - opet zamucah.

- Razbijmo prazan razgovor... Dakle, došao si ovdje da kupiš istoriju?

- Molim? Kakvu istoriju? Nijesam došao, u stvari došao sam, ali...

- Pored istorije ovdje možeš kupiti jedino mene i moje potomke, ali s obzirom na to da nijesmo na prodaju, ostala ti je samo istorija i to neizmjennjiva, onakva kakva jeste...

- Ja sam zapravo želio posjetiti pećinu i... Ja sam speleolog, - počeh objašnjavati.

- Znam ko si, ali mi skrivene želje ostaju nepoznate sve dok ih ne izgovoriš na glas.

- Znaš ko sam? Ti ne možeš da znaš...

- Sve su prilike da smo se mi ranije već upoznali...

- Nijesmo se mogli upoznati. Ja ovdje nikada nijesam zalazio...

- Ali jeste Petar... zar to ne dođe na isto?

Zaustavih disanje, treptaje, drhtanja, pokrete... Ukočih lice ledenim graškama znoja. A onda mi skamenjenost tijela razbiše sjećanja na njega, na

oca Petra, na mistiku njegovog umiranja i na tajnovitost umirućeg trenutka.

- Ubio si ga, zar ne?! Baš ti! Ti!, - užviknuh bez trunke prethodne suzdržanosti.

- Ja? Pobogu momče, ja ne živim od tuđih umiranja! Naprotiv! Podsjećam na trajanje u vremenu!

Ćutao sam skriven iza obnovljene tuge za ocem i sumnjičavosti prema onome što čujem. Zmaj je nastavio:

- Otkriću ti tajnu sa kojom ćeš se, čvrsto vjerujem, skladnije nositi nego što je Petar to činio. Ja postojim, doduše u sadašnjosti samo kao ideja i simbol, ali ne marim. Smješten baš ovdje gdje su se ukrstili ljudski i zvjerinji putevi, pričam priču o trajanju, tužan zbog ljudske tvrdnje da bih ovako nezgrapan zaklanjao nebeski svod pod kojim živite i jednako zadovoljan mišlju da me ipak pamtite kao simbol snage, moći i esencijalne energije koja pokreće na pozitivna djelanja.

- Zar u našoj mitologiji nijesi predstavljen kao dvoglava ala, podle naravi i đavolskih usmjerenja?, - prekinuh ga.

- Da, no od moje dvoglavosti, kao što vidiš, nema ništa. Radije odabrah svoje mjesto тамо gdje sam najbolje interpretiran - uvjeren u ispravnost kineske tradicije i njene blagorodne nacije, pronađoh svoju sveprisutnost i smisao. Tako vjekovima zarobljen u simbolici (đavolje sile ovdje ili dobrog duha тамо), odlučih da istrajavam i u sadašnjosti, daleko od ljudskih strahova i uplašenog nebeskog svoda, sam, u prostoru u koji sam smjestio sopstveni kosmos.

- Da! Pa si u ovaj svoj kosmos odlučio zarobiti i pokoju ljudsku dušu?!

- Naivni momče, ne odbacuj istinu koja ti se ukazuje pred očima! Rekoh, nijesam aždaja iz narodnih balkanskih predanja, ja sam samo davno izgubljeni i zanemarni stvor u sred istorije! I najzad, prihvati tvrdnju ovog mitsko-oživljenog bića da je tvoj otac odbio da povjeruje u istovremenost trajanja - svoju i moju. Odbacio je moju prisutnost osnažujući svoje nepotkrijepljene halucinacije. U tom sukobu nevjerujućeg i istinskog sebe, izgubio je razum i nesvjestan svoje zbilje upao u pećinsku rupu čije dno mogu izmjeriti samo svojim repom. Eto krajnje istine do koje se dolazi rijetko i u koju se još rijede povjeruje.

Učutah. Mislio sam o dužini njegovog repa u koji sam se zagledao dok je onako obmotan počivao oko debelog korijena "Monolita". Mora da je u sebe sabrao hiljade metara... Onda pomislih na oca, na snagu njegovog duha, na osviješćenost njegovog uma, a zatim i na mogući sudar njegovih svjetova - onaj speleološki u koji je do svih krajnosti vjerovao, i onaj drugi, metafizički, koji je sveo na puko nevjerovanje. Tada sve dobi smisao i ja, najzad, izgovorih naglas priznanje:

- Trajanje je u vjerovanju i vjerovanje u trajanju!

Onako izvrnuto naglavačke, višemilenijumsko zlaćano stvorenje klimalo je glavom.

- Tvoj otac je započeo speleološku studiju o prostoru u kojem živim, ali nije je dovršio odbivši da prihvati istoriju trajanja kao dio istraživanja. Sada si ti na redu. Ispuni stranice svojim ličnim doživljajima. To naravno, ne znači da druge treba uvjeravati da sam stvaran, već ih navesti da vjeruju u mogućnost obnavljanja istorije... dakle, u trajanje.

Po prvi put otkako smo se sreli, usmjerio sam svoj pogled direktno na zmajeve oči. Sijale su i izgarale u sopstvenoj vatri, plamsale u svojoj živosti, uvjerivši me, po ko zna koji put, da sam pobijedio halucinacije, i iz nevjerenja stupio u odlučnost vjerovanja i hrabrost da svoje "vjerujem" pretočim u riječi.

Napustio sam pećinu dana **27. maja 2019. godine** (Dakle, punih devet dana trajalo je moje istraživanje ili, tačnije, razgovor sa mitskim stvorenjem. Ručni sat izmjerio je čitavih šest minuta trajanja dijaloga. No, ko se još smije prepustiti analizi mistike i proticanja vremena?)

Danas se konačno usuđujem da otvorim očevu studiju i nastavim tamo gdje je on prestao da vjeruje. Pišem novi podnaslov:

***"Dvorana 'Katedrala' - Muzej zmajeva
(posvećeno onima koji vjeruju u trajanje.)"***

Anto Zirdum

ZMAJ ZAVODNIK

Toljen je djetinjstvo proveo slušajući priče o pravovjerju i krivovjerju, dvovjerju, inovjerju i sujevjerju. Dok je pokojna baka, sestra dobrog bana Kulina iz Bosne, bila živa ona je imala strpljenja objašnjavati mu kako je djed Miroslav, knez humski, podigao crkvu svetog Petra i Pavla u Bijelom Polju kako bi umilostivio nove vladare u Konstantinopolju, a zadobio i milost rimskog pape. Toljen se čudio kako bi vladari riznica u Rimu i Konstantinopolju i mucavca proglašili krivovjernim samo ako bi to štetilo njihovim interesima. Toljen je bio snažan dječak, ali ni braća ni druga djeca s njime se nisu rado igrali. Dapače, pobegli bi čim bi se pojavio, okrećući glavu na suprotnu stranu od koje je dolazio. Jedino je majci mirisao tako divno da bi se sva ozarila kada bi ga onjušila.

Djed i baka nekako umriješe prije nego Toljen poskoči da postavi prava pitanja i dobije dobre odgovore.

Taman što se zamomčio umre i majka sa nekim žalom u očima. Otac dovede drugu ženu u kuću, a ona njega izbací iz dvora jer nije mogla podnijeti njegov vonj. Od tada je Toljen najčešće bio sam, u šumi, u lovnu. Pričalo se o njemu kao neustrašivu lovcu koji je smio ući u medvjedi brlog u proljeće kada su medvjedi najgladniji i najlučki. Ispredale su se razne priče, ali najviše ona kako ni jedna djevojka ne može ostati blizu njega iako je bio naočit i lijep da ljepši ne može biti, brz da brži ne može biti, snažan da snažniji ne može biti. Neki su čak pričali da je pametan da pametniji ne može biti.

Dovijao se Toljen na razne načine da otjera vonj sa svojih nogu pa je čak i uspjevao u tome. Zimi bi prao noge u snijegu, a čim grane proljeće hodao bi bos, noge bi otvrđnule, ogrubile i nisu smrdile kao zimi, ali neugodan vonj ispod pazuha nije se dao ničim izbrisati... Trljanje mente, ispiranje raznim čajevima imalo bi kratkotrajne efekte. I najzaljubljenije djevojke nisu mogle dugo s njime ašikovati, jer čim bi zaboravio držati ruke uz tijelo izbio bi taj neobični vonj koji štipa za nos. Plemenitaške djevojke su čule da vonja i prijetile su, ma koliko poštivale svoje očeve, da će radije skočiti sa stijene nego da ih daju za Toljena.

Tog ljeta jedna враčara mu reče da treba pronaći najhladnije jezero i u njemu se okupati. Po njezinu sjećanju takvo jezero se nalazi na Peštarskoj

visoravni i pomaže protiv svih svrbeža i vonjanja. Toljen je probao kupanje u raznim izvorima i ništa nije dalo trajna lijeka, te iako je bio sumnjičav, žarka želja da se u njegovo srce ugnijezi ljubav, pokrenu ga na put. Od Bijelog Polja na istok rijetko je susretao ljude, tek tu i tamo ponekog pastira. Nu, negdje kod Purićke vode ugleda pastiricu, čilu, zdravu, stasitu kako nedaleko od kuće čuva jednu jedinu kravu. Nekoliko je dana tuda kružio uvjeravajući sebe da traži najzgodniji put za Pešter, a zapravo je nailazio na nju i naravno zaobilazio je. I ona je njega zamijetila i smio bi se zakleti da su joj njedra poskakivala od dragosti. No, Toljen nije prilazio, niti se predstavljaо. Naprosto je znao što će se dogoditi.

Već odavno se navikao jahati bez plemičkih obilježja, upravo da ne privlači pozornost. Tako je jedne večeri nabasaо na kolibu neobične starice koju su, barem po tragovima se to dalo vidjeti, rijetki prolaznici zabilazili u velikom luku. U Bijelom Polju su je zvali Znahorica Zlopogleda, a upozorili su ga da može na nju naići na svome putu za Pešter. Očigledno su Zlopogledi dolazili samo oni koji su imali kakvih zdravstvenih tegoba. Donijeli bi darove u zavežljaju a otišli s kakvom mazom, napitkom, stručkom trave ili pak s dobrim savjetom.

Uđi, uđi, znam ja koje tebe brige more - reče starica prije nego je bilo što rekao.

Odakle znadeš dobra ženo da mene nešto mori, samo tražim prenočišta - malo ljutito odgovori Toljen.

E moj sinko, neugodno vonjaš da to moj stari nos osjeti prije nego si se pomolio iza živice. A tome lijeka nitko ne zna osim ove stare babuške - reče ona i grohotom se nasmija.

Zar ovome ima lijeka??!

Svemu ima lijeka, samo neke je teško pronaći, a pored nekih čovjek prolazi svaki dan a ne umije ih koristiti.

Samo reci, dobro ču te nagraditi - malo se oraspoloži Toljen.

E nije lako doći do tog lijeka...

Ama samo reci....

Slušaj sinko, treba ti loj izgorjelog zmaja. Moraš ubiti zmaja i zapaliti ga te skupiti njegovu masnoću. Ako se namažeš tim lojem neugodni vonj će biti zavazda opran...

A gdje danas naći zmaja kad se nitko ne sjeća kada je zadnji put viđen, ako je ikada i viđen?

Zmajevi su danas manje-više nevidljivi, a mogu se sresti a da čovjek ne zna da je s njima pričao. Preobraze se u čovjeka i teško ih ljudski njuh može otkriti. No, životinje bježe glavom bez obzira ako ga nanjuše...

A gdje ih je dobro tražiti?

U Đalovića kanjonu ima jedna pećina. Golema je da stotinu zmajeva

može u njoj obitavat. Od prostranog ulaza, put vodi kroz negostoljubivi prolaz sa jezerima. Zmaj se krije kod sedmog jezera. Malo je ljudi prošlo svih šest jezera i stiglo do sedmoga. Neki su se vratili a neki su i kosti ostavili ali nitko nije stigao dalje od trećeg jezera. Ti mi se činiš i snažnim i odvažnim i pametnim. Ti bi mogao proći sva jezera jer znaš plivati a godi ti hladna voda.

- I što trebam učiniti? - bi nestrpljiv Toljen.

Trebaš brzo reagirati. Imaš snažnu ruku i precizno oko. Moraš ga pogoditi pravo u srce čim se ukaže. Najranjiviji je u trenutku kada se preobražava iz zmaja u čovjeka. Ako budeš oklijevao nećeš uspjeti...

A što ti želiš za svoj savjet?

Kada zmaja usmrtiš izreži njegov mekani masni trbuh i istopi loj. Sebe namaži tom mašću, i nećeš više vonjati a sve djevojke će za tobom žudit, a meni donesi ostatak... To je za mene nagrada najveća.

Toljen nije htio više zapitkivati i brzo je zaspao. Ujutro rano osedlao je svoga dorata, uzeo kopinja i krenuo put klisure prema vražnjim firovivima. Najednom ugleda malu čistinu oko predivna izvora... I dorat se ukoči od te ljepote... Toljen ga podbode da krene dalje, ali konj se naglo okrenu u mjestu da vješti jahač naprosto spade s konja koji je odgalopirao nevidljivom stazom nazad.

Toljen se lagano uspravi na noge pomažući se kopljem koje mu ostade u ruci. Opipa dršku mača dok je pogledom pretraživao okolicu ne bi li ugledao kakve stijene ili šipilju....

Tad se veliki grm desno od njega poče mrdati, nešto krupno je bilo iza njega. Toljen se brzo okrenu i podiže kopije, spremam da ga hitne svom snagom samo da se cilj ukaže... No, grm se smiri a iz njega izade starac sa sijedom bradom do zemlje i neobičnim klobukom na glavi, koji kao da je skrivao uši.

- Ne bacaj kopanje na stara čovjeka koji bi mogao biti tvoj otac - dreknu starac autoritativnim glasom.

Moj otac je umro prije nekoliko godina - ne dade se zbuniti Toljen spuštajući ruku.

Je li ti majka Vukica živa?

A od kuda Vi znate tko je moja majka? - umjesto odgovora upita Toljen.

A je li ti vonjaš da od tebe svaki ljudski stvor okreće nos, samo majci mirišeš kao gorski ljiljan? - umjesto odgovora upita neobično blijedi starac.

Toljen se zamisli. Neka zbrka se poče događati u njegovim mislima, a njegovom dušom protutnja tornado.

Ja, ssssam ttaj - zamcuša.

Tako je sinko. Tvoj otac je plavi zmaj, a ne knez Humski koji je onakvu ljepoticu ostavljaš po godinu dana kod kuće da vene i uzdiše, jer mu je gođilo da bude na dvoru velikog župana. Budući je ona bila višeg roda on se uzoholio da se uzvisi do te časti a ona se najbolje dostiže da uniziš višega. Kad vlast udari u glavu muškarac zaboravi i na ženu i na djecu...

Toljenu se nekako u sjećanje vrati kako majka i otac nisu spavali u istoj sobi od kada on zna za sebe... Kao da su bili stranci koji se druže samo iz interesa. Nije tu bilo ljubavi kakvu je viđao u drugim kućama.

Iz dubokog ponora mutnih misli izroni misao da je majka ocu bila nevjerna. Sama pomisao ga prenerazi i uhvati u kovitlac koji zamuti najmiliju uspomenu u njegovim očima, sliku najljepše žene u cijelom kraju, njegove majke...

E moj sinko - progovori neobični starac kao da je čitao njegove misli, knez je nju zapostavio i to u najplodnijim godinama, a ona je samo bacila pogled ne bi li bila sigurna da vidi. Naravno, bacila je pogled na zmaja koji se preobrazio u neodoljiva mladića. Nema te žene koja može odoljeti mladiću zmajolikog pogleda, sinko. Nije ona kriva.

Kako se zmaj može preobraziti u čovjeka? - napokon postavi razumno pitanje Toljen.

E, moj sinko, zmajevi su bića nestalna, putuju u vremenu...

Kako se može putovat' u vremenu? - zbunjeno priupita Toljen.

Putuju u prošlost i u budućnost. A ona bića koja putuju u vremenu mogu mijenjati i oblik. Tako se Plavi zmaj tu pojавio kao neodoljiv mladić deset mjeseci prije tvoga rođenja. Zagledao se u tvoju majku i zabacio zlatnu udicu da uhvati zlatnu ribicu koja će ispuniti njegovu želju za obožavanjem. Ona se uhvatila na njegovu zlatnu udicu. A ti si plod te istine koja nema svjedoka.

Ma gdje je taj zmaj koji je obeščastio moju majku - prokulja neki bijes u Toljenu, jer shvati da starac priča o nečasnu zavodniku i on se uhvati za mač.

Zmaj je duboko u šiljji, star i nemoćan. Možeš ga lako ubiti, ali on je tvoj otac. A ako ubiješ oca onda ćeš i sam od sebe bježati a nećeš pobjeći kao što čovjek ne može pobjeći od svoje sjene. A samo on te može osloboditi neugodna vonja...

Pa naravno, zmajevo salo je taj čudotvorni lijek.

E, to ti je rekla ona stara Zlopogleda, kojoj treba zmajeva mast da bi se podmladila i ponovno privukla kakvoga zmaja. Nju samo to zanima, a ti se od te masti ne bi oslobođio smrada... samo bi ti se popravio ten... Drugi je lijek za tvoju neugodu...

Koji?

Ledeni dah u kojemu je cinkov prah....tvoga oca zmaja.

Kakav ledeni dah i taj neki prah...?

Ako si došao naći lijeka udri u šiljju i zamoli starog zmaja, svoga oca da ti pomogne oslobođiti se neugodna vonja...

Od toga nema ništa, on je obeščastio moju majku....

On je vječiti zavodnik koji je zaveo mnoge princeze u prošlosti i budućnosti. Više puta su ga skoro uhvatili, ali je skočio u vremenu i tako se spasio.

E sada se neće spasiti. Od moga kopljja teško je pobjeći.

Moram ti reći da se on nikada nije vraćao u isto vrijeme ali uvijek se vraća na ovo mjesto. No, trebao bi se zapitati zašto se vratio sada kada si ti porastao?

Taman se vratio da mu probodem nečasno srce... - još uvijek je Toljen htio osvetiti majčinu čast.

E onda ti ni ja ne mogu pomoći. Do tebe je - reče starac, okrenu se i kao treptaj nestade u grmlju.

Toljen ostade zbumen. Pred njime se otvori provalija dvojbi, a sve su se svodile na to da li vjerovati staroj Znahorki ili svome srcu koje u majci više nije vidjelo nevjernu preljubnicu već rasnu ženu zapostavljenu od muža. Ženu željnu ljubavi, milovanja, nježne riječi, blizine. Ta on je znao što znači biti nekom nevidljivom rukom otrgnut od svega toga. A nikome nije trebao reći koliko je čeznuo za zagrljajem djevojke...

Kada je napokon odlučio poslušati srce razmaknuo je žbumje i ušao u špilju. Odmah kod prvog jezera uoči siluetu koja se mrdala. Krenu prema crvenim očima koje su ga tužno gledale. Taj pogled obori kopljje i on ga zabode u zemlju.

- Pomozi oče - reče i stade raširenih ruku.

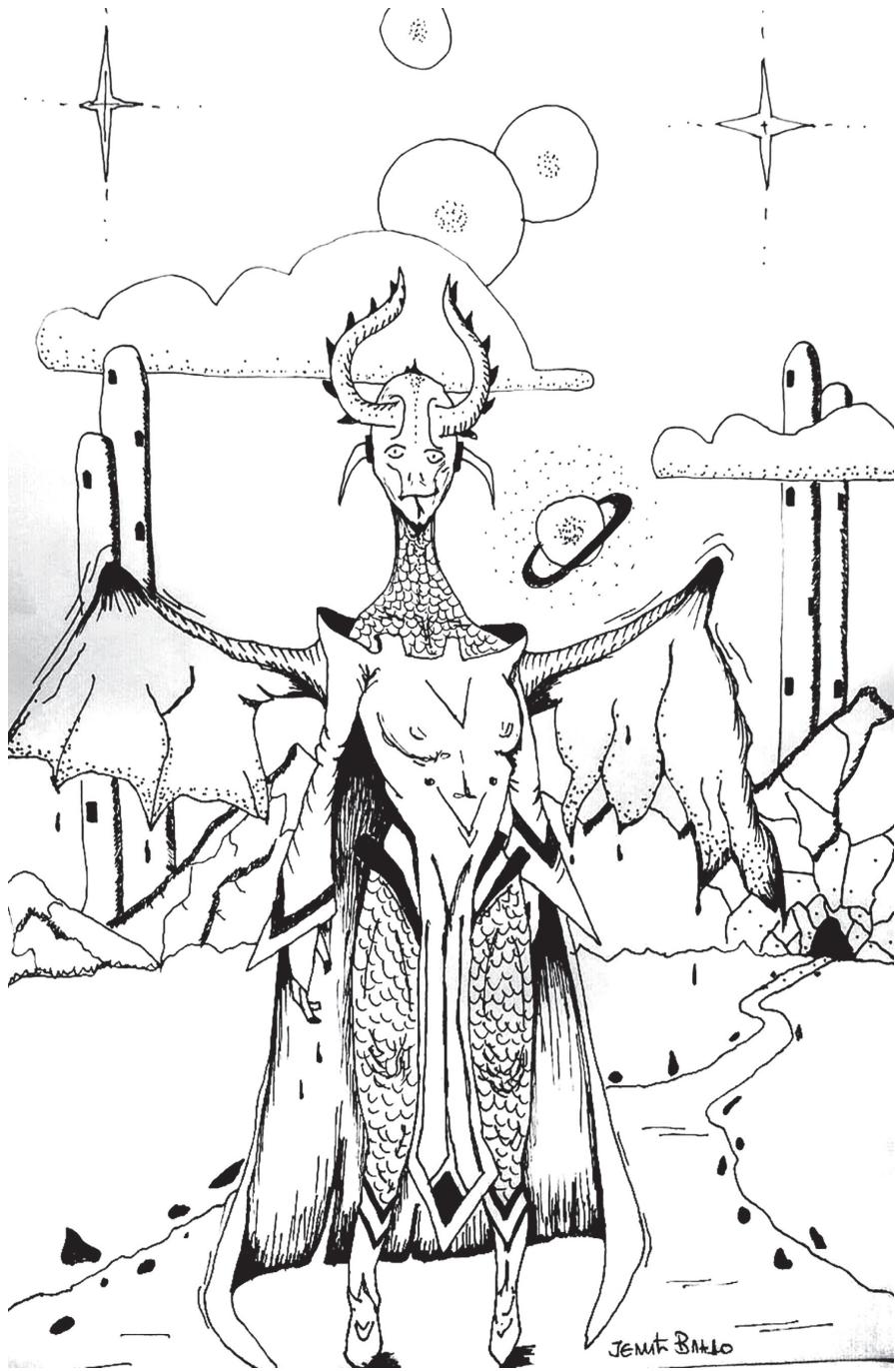
Zmaj otvoru usta i pusti neku bjelkasto plaviciastu maglu da ga obavije. Kada se magla spustila s njega pogledao je na mjesto gdje je bio zmaj. Tu više nikoga nije bilo.

Pohitao je iz špilje i nedaleko pronašao svoga dorata. Uzjahao je i kasmom krenuo prema Purićkoj vodi. Iz daleka ugleda usamljenu krasoticu čija se ljepota upisala u njegovo oko. I ona je njega vidjela. Ustala je jer shvati da je ovaj put ne zaobilazi nego jaše prema njoj i poradi nje.

Sa strepnjom je prilazio djevojci, i za divno čudo njihovi pogledi se svezaše lancima neke neobične snage, a kada je skroz prišao do nje, ona ne okrenu glavu, nego ga pogleda onim pogledom kojim se uzvraća potpuna predanost iz ljubavi i čežnje. Toljen je zagrlji. Nikakvi obziri, ni osjećanja časti i čoštva, nikakav strah nisu mogli rastaviti bića željna sjedinjenja.

No, kada se bura smirila, a drhtaji, jecaji i urlici stišali, djevojka je nalonila glavu na njegova prsa i pokušala uskladiti svoje disanje s njegovim, a Toljen se zamisli. Djevojka je bila niska roda i nije mu se više činila tako zanosnom. Poče shvaćati što je učinio, jer mu postade jasno da naslednik velikog kneza ne može u Ston dovesti djevojku niska roda. A nije joj smio otkriti svoj identitet jer je odlučio ostaviti djevojku, i pobjeći da mu ne mogu ući u kraj.

Krišom je stavio zlatnik u djevojčinu torbicu, rekao joj da mora na Pešter i da će se vratiti, ali da nikome ništa ne govori dok se ne vrati. No, kada je zamakao iz vidika okrenuo je na jug. Dugo je imao osjećaj da ga u leđa bode podozriv pogled onoga dugobradog starca.

JEMIK BAKLO

Srebrenka Peregrin

Namjernik

(Iz *Spomenara Kala Andarija*)

*S još jednim jastvom ujarmljenim
U tom tijelu što ga svojim mlijem*

Točno ponad mjesta gdje se planine granaju kako bi obujmile Sjeverzemsku dolinu, postoji kotlina koja se rijetko gdje spominje osim u nekolici- ni carevačkih predaja, a i тамо pogrešno.

U samom središtu kotline nalazi se jezero, a oko jezera diže se zid visi- ne odrasloga čovjeka. Na vrh zida, na četiri strane svijeta isklesana su četiri čuvara, svaki s drugačijim oružjem u podignutim rukama. Vrijeme ih je izo- bličilo tako da više ni za vješto oko nisu prepoznatljivi.

Ja sam stigao u namjeri da dovršim putopis, a kako se i zašto on tamo namjerio, ne znam. Našao sam ga kako sjedi pod stablom i psuje na kamene čuvare. Rekao je samo da je došao još zimus, ali kako je to moguće bez krila, ne znam. Zato mislim da mi je lagao. Zapravo me hvata mučnina kad se sje- tim njegovih zlaćanih očiju što sve znaju.

Čak mi se niti njegove priče - o zvijerima što rigaju vatru, a za koje da- nas nitko ne zna ni da su postojale, o zelenom dragulju usred tornja što стоји na rubu svijeta, o živodarnoj svjetlosti pod zemljom, o prosjacima koji vjer- nikite namjernike odvode na večeru s bogovima - ne čine vrijednima pažnje. Svaki prosječan pisac zna smisliti bolje.

Kad poželim opteretiti svoje sate sanjarenja o zelenoj kotlini, gdje noću zvijezde rastu na zemlji, u hladnome mraku kamenom zarobljenog jezera, nagađam što mu se dogodilo.

Možda mu je dosadilo hrvati se s kamenim stražarima da mu dopuste prići jezeru, pa se spustio u civiliziranije krajeve i tamo nastavio s drugačijim životom. Možda je naučio govor životinja te im se pridružio u lutanju od jedne kotline do druge, dok nije zaboravio da je ikad bio išta drugo. A možda se jednoga dana survao u jezero i tamo su ga u svoje zube dohvatile bića starija i žilavija od ičega u plodnim nizinama Sjeverzemlja.

Pa ipak, ponekad mi se dogodi da tražim njegovo tamno, neoprano lice među ljudima kraj kojih prolazim i poželjam saznati kako se zvao.

Muž mi je rekao da ide kupiti malo smokava, jer ga je već neko vrijeme mučila ona luda potreba da jede što mu u tom trenu padne na um, i otad ga više nisam vidjela. Zaura je tvrdila da je razgovarao s njenim čovjekom, koji je to jutro išao na tržnicu prodavati salatu, i da joj se on kleo kako je moj muž otišao niz drugu ulicu lijevo.

Krenula sam naznačenim putem, sve sumnjajući da je opet bio klečati u hramu kod carevaca, pa da su ga ondje zadržali. Prvo sam vikala, a tek poslije poslušala odgovor; ne, nisam pričala ni s kim od onih carevačkih svećenika koji drže nosove kao da su se prehladili samo zato što su nas vidjeli. A što si misle, tko im pere sve te bijele krpe koje vuku za sobom kao da su ništa manje nego sam Carobog sišao da za promjenu dotakne zemlju svojim nogama?

Pričala sam s blizancima, Kalebom i Severom, najrazumnijim muškarcima na tom mjestu, koji tripot tjedno iza svakog posjetioca čiste svetište i znaju bolje od svih njih tko jest, a tko nije pod zaštitom Caroboga. Oni su mi rekli da su mi muža vidjeli kad je došao, kao i da su ocistili svu prašinu iza njega, ali ne znaju je li to bilo jučer ili prekjučer. A tko bi znao kamo odlazi onaj tko prihvati Zebinovu ruku!

Ali, ja nisam mogla izaći kroz glavna vrata, tamo gdje bi me svi vidjeli kako prilazim Zebinu, plaćam mu, pa razgovaram s običnim prosjakom.

Zato sam zaustavila jednoga momka, koji je tvrdio da je Zebinov načnik, i koji mi je objasnio da Zebin ponekad zna ljude upoznati s jednim bogom starijim od carevačkog i da se ne vrate uvijek svi. Dao mi je ime neke dobre žene kod koje se takvi susreti odigravaju, a zatim krenuo za svojim učiteljem. Taj je taman hitro šepesao i vikao za umišljenom putnicom koja nije znala da o Zebinovom blagostanju ovisi njezin duhovni život.

Da bih spasila nju i napakostila Zebinu, pretvarala sam se da je poznam i povela je sa sobom, na zaprepaštenje onog uljudnog dečka koji nije očekivao da će mu tako zabititi nož u leđa. Pravo mu i budi, a meni je, u stanju u kojem sam bila, društvo dobro došlo.

Žena kod koje smo prema uputama došle zvala se Kora i lako sam pogodila za što je bila dobra. Istina, pokazala se voljna za razgovor te nam je objasnila da ne zna je li čovjek od sinoć isti onaj kojega mi tražimo, ali ako jest, onda nam ima što za ispričati. I tako se pokazalo da moj muž tu uopće nije bio prvi put (iako zadnji možda jest) i da je bio među malobrojnima koji su kod Kore dolazili očekujući neka manje tjelesna iskustva.

Provela nas je kroz vrata s rezbarijama koje niti jedna od nas nije mogla označiti kao nešto poznato, iako je moja pratilja proputovala mnogo svijeta i vidjela svakavkih čудesa. Vrata su vodila u prostoriju koja je bila otvorena prema nebu i služila kao vrt. Po podu je umjesto saga bio rastresen pijesak, a u sredini se nalazio jednostavan kvadratni stol na kojem nije stajalo ništa, ali su na njemu bili ispisani nečitki znakovi.

Za većinu je namjernika posjet tom mjestu bio tek stvar znatiželje, ali tu su se ponekad znali naći i drugi. Oni bi se klanjali na način kojemu se nitko više nije podučavao i boga kojeg su drugi zaboravili prizivali da s njima večera, jer takav je običaj vladao između njega i njegovih štovatelja.

Moj je muž bio prvi koji je, nakon večere, izašao drugim putem, a ne kroz vrata kuda je ušao, rekla nam je Kora sjajnih zjenica. Pokazala nam je i zidove - bili su oprijeni kao da je tu gorjela vatra tako snažna da je mogla ciglu pretvoriti natrag u blato.

Ništa više o tome nismo saznale, niti sam se usudila vratiti na to mjesto. Uostalom, čula sam da su kuću dali zatvoriti zbog neke bolestine. Zaura mi, naravno, nije vjerovala i do dan danas tvrdi da sam upitala pogrešnu osobu za upute.

Moj blesavi muž mora da je jednostavno poludio, kao što smo i očekivali da će se dogoditi svakog trena. U tom je slučaju, prepostavljam, odlutao prema planinama za koje je običavao govoriti da su još jedino mjesto na kojem čovjek može biti u miru. Pravi su vam čudaci ti ljudi žutih očiju.

Trebala sam poslušati kad su mi savjetovali da se za takvoga ne udajem.

Bili smo najbolji prijatelji i zamalo šogori. Živjeli smo jedan pored drugoga u Tamaru na Adeni, gradiću nepromjenjivih ulica koji se na rubovima rastače u sirotinjske četvrti.

U susjedstvo ga je, s jednoga od svojih putovanja po travnatoj zemlji, doveo Halanin i moj otac kako bi mu pomagao u poslu. Moj se prijatelj brzo snašao i zaručio s Halonom. Da je kod nas dulje ostao, bojim se da bi se na kraju bio oženio s njom i ona je to dobro znala.

Bio je, skoro bi se moglo reći, dobričina, nalik svim ostalim muškarcima iz našeg susjedstva. No ispostavilo se da je po jednom, a ne samo po onim opako žučkastim očima, ipak bio drugačiji. Jer, jednog dana dok se ništa nije događalo - osim što su se ljudi kao i obično rađali i umirali u bijelom svijetu - donio je odluku koja će nas voditi ostatak života. To vjerojatno znači mene nešto duže nego njega.

Stigao je predvečer, s dvije boce vina, od kojih je jednu već dopola ispio. Poslao je moju ženu van, a zatim me upitao imam li puno imena na svom

popisu koje trebam prekrižiti prije nego što mu se pridružim, jer odlazi iz Tamara.

Razmislio sam. Moji roditelji odavno nisu razgovarali jedno s drugim, što je bilo sasvim prihvatljivo, obzirom da je majka umrla pred tri godine. Ženi i djeci ionako će biti bolje kad odem: barem se neće morati pretvarati da im je stalo do moga mišljenja. Spomenuo sam, reda radi, par rođaka, ali me nitko od njih nije držao ovdje, pa sam ih brzo zanemario.

On je na svoj popis stavio jedno jedino ime, moje sestre, a onda ga odmah i prekrižio bez previše razmišljanja. Kad smo to obavili, stisnuli smo jedan drugom ruke, usuglasili se oko mjesta i vremena sutrašnjega odlaska te krenuli svaki svojoj kući.

Uspeo sam se k ocu koji me, kad sam mu rekao kamo idemo, dugo šutke promatrao. Ali, kako ga nisam pokušavao nagovoriti, nego sam očekivao da pristane kao što je pristajao na sve što bi mu majka rekla, pozdravio me i nije se bunio. Zatim sam se oprostio od žene i djece, prepustivši ih bratu, iz čije se kuće više nisu vratili, na obostrano zadovoljstvo.

Moj sudrug i ja rano sljedećega uputili smo se na južni izlaz grada, gdje su u Bataniji rasprostrli vojničke šatore. Ušli smo u onaj za prijave i postali vojnici.

Oko nas su bili ljudi slični nama, koje je previše tištalo nebo nad vlastitim gradom, pa su krenuli udahnuti slobodnoga zraka nad bojištem. Dok smo se borili, ostatak bi svijeta nestajao u magli, a nad nama bi ostalo čisto plavo nebo i sunce koje nas je poticalo da se dalje borimo. Što smo više ubijali, to su dani bili jasniji, a zrak svježiji.

Ali, prije ili kasnije, svako sunce mora zaći. Jednom nas je presrela neprijateljska zasjeda i dok smo ih sve uspjeli poklati, moj je prijatelj bio teško ranjen. Umjesto da se odmah vratimo u zapovjedništvo, sklupčali smo se u nekom gustišu i zaspali.

Kad su ptice utihnule u obližnjim stablima, sjeo sam i pokušao otjerati san s očiju. Moj je prijatelj i suborac ležao nauznak i teško disao. Vidio sam da mu se oči mute, a ruke postaju hladnije. Razgovarao je, činilo mi se, sa sjenom koja mu je sjela na mozak, jer je uporno odbijao moje nagovaranje da se vratimo.

- Ne, - rekao je, - ja se tamo ne vraćam. Ako to učinim, sigurno ću do jutra izdahnuti, a to ne smijem dopustiti. Moram poći negdje drugdje.

Znao sam da će nas optužiti za deserterstvo ako odemo, ali nisam mu mogao izbiti iz glave ideju da će uskoro umrijeti, pa sam pristao da ga odnesem na mjesto koje mi je opisao. Doduše, bilo je lakše reći nego učiniti, jer je on bio slab i morao sam ga cijelo vrijeme podupirati.

Nisam ni razmišljao kako zna gdje se nalazimo i kojim putem trebamo ići, ali kad sad o tome promislim, držim da je sve unaprijed smislio. Naime,

još smo iste noći došli pred bršljanom skrivenu spilju u koju je ušao bez nećakanja, odjednom snažniji nego što je bio do tad. Ja sam ga slijedio bez pogovora iako mi se nije mijenjalo otvoreno nebo za podzemni svijet pun sjena.

Kad su mi se oči privikle na polutamu, shvatio sam da se tlo spilje nagnje i prevara u stubište koje se spušтало под земљу reskoga mirisa. Krenuo je dolje - a da sam više razmišljao, ne bih se usudio učiniti isto - u utrobu zemlje, prema crvima i gljivama.

Što smo dublje zalazili, to smo se sporije kretali. Opipavao sam svaku stubu, istodobno zazirući od dodira mokrih stijena i pružajući k njima jagodice, da bih osjetio tvarnost svijeta kojim smo hodali. Zvukova je ubrzo sasvim nestalo. Sve je bilo tamno, tamnije i od njegove odlučnosti; i strašno, strašnije od mojih mora.

On je išao, jer je valjda znao kamo, a ja zato što se nisam usuđivao vratiti.

Odjednom nam je po rukama palo zelenkasto svjetlo - stigli smo do dna. Obojica smo uzdahnuli, jer se nikad nismo takvima vidjeli: svjetlucali smo kako nam je krv tekla pod kožom. Svaka nam je dlačica na tijelu bridjela, uspravna i sjajna, a kosa nam se rasplela i gibala na lahoru koji se nije osjetio na licu.

Svetlost je dolazila iz bazena u kojem su se oštro modre i bolno bijele vitice plele jedne oko drugih kao da su zmije. Dok su se uvijale, tkale su rezervoar koji je svemu davao izgled mrtve tvari, toliko je sam bio pun života. Moj je prijatelj ispružio ruku prema onoj svjetlosti i, dok se okretao da mi nešto kaže, već mi je nestajao pred očima, stopljen sa svjetlošću u rastročnu smjesu. To nitko s ljudskom kožom ne bi mogao preživjeti.

Prizor je bio takav da sam se bez ijednog krika okrenuo na peti i potračao natrag. Klipsao sam sve dok se nisam vratio u logor i srušio polumrtav. Nakon dva dana uspjeli su me probuditi i zamalo su me uvjerili da se to vojnički život poigravao mojim živcima. Kazali su mi da se takve stvari znaju dogoditi kad se izgubi prijatelj u bitci; zovu to poricanjem.

Ni u Tamaru, niti u Bataniji, nimalo mi ne vjeruju. Oca sam još više zamislio, a žena me pred djecom i ne spominje. Regruti me navodno zovu poručnikom od limuna; kažu da mi se mozak ukiselio. Možda nisam trebao pričati o takvim stvarima nego se pomiriti s presudom da mi se sve to samo prisnilo.

Ipak, sve do danas sumnjam je li istina što sam video, pa više nisam pokušao dezertirati u nepoznatim područjima, mada se često budim sa smradom lešina u nosu.

Uvjerena sam da su sve velike, istinite i važne priče već ispričane i okončane, iako mi mnogi kažu da živim uz jednu od njih. Budući da moj otac drži maleno svratište, vodim putnike koji svraćaju u naš grad. Ne znam

zašto - u Haliju se i nema baš bogznašto za posjetiti; vjerujte mi, živim ovdje cijeloga života.

Ali ako baš hoćete, podđite sa mnom.

Na prednja vam vrata ne vrijedi izlaziti, jer vas uvijek uhvati dosadna baba kojoj nikad nije dosta batina i novčića. Zato se iz moje kuće obično izlazi na stražnja vrata, u Ulicu trgovaca koja je više slavna nego neslavna iako nisu svi naši trgovci poštenjačine. Razlog je taj što oni drže, kako se kod nas kaže, sve od mjeseceve kopče do pepelnoga suda, a ponekad i više. Za sad sam se uvjerila da je to točno.

Treba skrenuti u treću ulicu desno da bismo kroz prolaz između kuća izbili pravo na početak Osvijetljene ceste. Ona vodi od Prvih gradskih vrata do Zadnje ceste. Sve je to strancima zanimljivo i obično se zadrže u razgovoru s čuvarima vatre koji su zbog toga postali još umišljeniji. Valjda drugima nije palo na pamet da se posred najšire ceste u gradu može spaljivati gradsko smeće. Naravno, i mirisne trave da se malo ubije smrad.

Što dalje idete Zadnjom cestom, to manje kuća ima, jer nitko u njoj ne voli živjeti osim par čudaka. Nakon nekog vremena prestaju i kuće i vrtovi, toliko ljude smeta pomisao da bi netko za njih rekao kako žive na kraju svijeta. Cesta, vidite, izlazi iz grada i pretvara se u običan prašni put. Zato što se spušta pri dnu, ne vidi se točno gdje završava, ali ču vam opisati, jer nije ništa posebno.

Kraj ceste nalazi se na rtu koji je poput prsta s kandžom na kraju zabiljen u more. Neki ga nazivaju repom svijeta (valjda kad sjedi). Na rtu ima toranj u koji nitko ne ulazi od straha da mu nešto ne padne na glavu, što je pametno. Baš je prošle godine tako stradao moj bratić koji sad više nije sav svoj. Pokušao je otkriti je li istina da u najvišoj odaji stoji zeleni dragulj koji tisuću godina sanja ovaj svijet, a onda se budi u liku gospodarice da pogleda što se od snova ostvarilo.

Ja, naravno, mislim da je sve to brdo bapskih priča, jer o takvome bi se nečemu puno više čulo i bar bi se netko do sada odlučio otici po dragulj i prodati ga. Stvari su u životu dosta jednostavne, naučila sam, ali ljudi vole velike priče.

Neki se toliko užive da ih ni za što ne možete razuvjeriti. Na primjer, baš se nedavno tuda potucao neki strani par - jedan žutooki muškarac i žena u zelenom. Imali su vam takav izraz na licu da sam odmah shvatila kako su se uživjeli u potragu za krajem svijeta, pa sam ih pustila. To su sigurno jedni od onih prolupanih, koje kod kuće drže zaključane u nekoj sobi ili iza zida. Čovjek je izgledao kao da svjetluca u mraku. Grozno!

Ako možda ipak volite priče, preporučila bih vam da posjetite staru Vegu. Ona čak ne dolazi u izložbeni prostor da bi pričala, tako je dobra. Ima vlastitu radnju, gdje možete kupiti i njene čarape, nedaleko našeg svratišta,

na kutu Trgovačke i Vlarske. Većina naših gostiju odlazi nakon večere, a i sama navratim, ako nemam posla kod kuće.

Sad možemo krenuti natrag. Ovdje ćete čuti još samo galebove koji alauču o repu svijeta, a to brzo postane dosadno. Inače, dužni ste mi tri polovnjače.

Kao da se ništa nije zabilo, nebo je bilo rumeno poput oguljene naranče, bez oblaka i vjetra. More modro, bez ijednog vala. Iza mene su stršale šiljaste crne stijene, koje su zaudarale po paleži i bile neudobne za sjedenje. A ipak sam pristao na njima ostati, leđima prema moru, gledajući kako moji drugovi odlaze u urednom nizu, sto puta manje nego ih je došlo.

Gledao sam ih dok nisam izgubio iz vida i posljednju isukanu oštricu kojima su me pozdravljali kao junaka, mada se nitko nije osvrnuo da me još jednom pogleda. Bili su sretni što oni idu, a ja ostajem. Znao sam da vjeruju kako me više neće vidjeti, ali meni je ipak ostalo nešto nade. Malo.

Zato sam se - sa samo jednim, slučajnim drhtajem - okrenuo prema pučini i prisilio se da promotrim crne šiljke, koji su nalik zubima zadirali u rub večernjeg neba. Neki od njih bili su tek spaljeno kamenje, ali ja sam tu sjedio zbog onih drugih.

Jer, zmajevi žive polako, pa polako i umiru. Ovaj je - iako smo ga namrtvili stotinama mačeva i strijelama posebno začaranima protiv njega - umirao dulje nego drugi, budući da je dulje i živio.

Vjerovali smo da je posljednji od legla koje su uzgojili prokleti elenski magovi. Već je stotinu godina minulo otkad je izdahnuo posljednji njegov brat.

U borbi za vlastiti život ubio je toliko naših da će trebati nekoliko pokoljenja da nam se zemlja od toga oporavi, ali smo ga konačno nadjačali. Kad je na posljetku pao s neba, ubijajući još nekoliko desetaka ljudi, prolomio se među nama pobjednički krik. Znali smo da je gotov, ma koliko nam se to nevjerljivo činilo nakon godinu dana borbe. Kukama smo mu zakačili tijelo, odvukli ga novopranađenom snagom pobjednika u more, a onda sjeli da čekamo kad će izdahnuti.

Ali, nakon mjesec dana takvog besposličarenja ostali su se umorili. Pohrvali smo se, pa su mene, najjačega, ostavili samoga da iščekujem taj trenutak i donesem im vijest o zmajevoj smrti. Unaprijed su me proglašili junakom te obećali da će me slaviti dok su živi, sve ako se i ne vratim.

To mi nije osobita utjeha.

Zmaj je cijelo vrijeme držao sklopljene oči i već je odavno ostao bez i kapi krvi, a more se pomalo oporavljalo od njegove nečistoće. Gledao sam to tijelo, napolja okamenjeno. Bile su mi dobro poznate sve krivine repa i njuška u kojoj je - nažalost - još bilo nešto daha. Pomaknuo sam se kako bih se bolje

namjestio na svojoj stijeni, primjećujući da se nisko na nebu pojавio mladi mjesec.

U istom trenutku, ne otvarajući oči, zmaj mi se predstavi pramenastim riječima i pripomenu još: - Imam važan prijedlog za vas.

Krv mi se je sledila u žilama, manje od samoga glasa nego od zaprepaštenja što je moj sužanj - ili kome sam ja, do njegove smrti, bio sužnjem - odlučio progovoriti. Znali smo da su se zmajevi naučili služiti govorom, no već ih stotinama godina nitko nije čuo i to je postala legenda. A sad se je meni, koji nisam znao drugog jezika doli onoga na kojem mi je tepala majka, obratila ta zvijer.

Nisam bio nimalo ponosan, već iz dna duše izbezumljen. Nitko mi nije rekao kako se sa zmajevima priča, odnosno da s njima ne treba progovoriti niti jednu riječ nego začepiti uši i prije nego ih čujete. Nisam to znao, jer sam bio budala kakva rijetko hoda ovim svijetom.

Zato sam mu i odgovorio.

- Hvala najljepša, - rekao sam tiho, - ali moram niječno odgovoriti na ponudu.

Učinilo mi se da je zmaj sve dobro čuo jer je značajno pomaknuo nosnicu. Glas mu nije bio uzneniren mojim odbijanjem; naprotiv, gotovo je bio zabavljen pomisli da će me morati uvjeravati. Njemu se nije žurilo, a ja nisam imao kud.

Pričao mi je čitavu noć dok je mjesec ponirao, a zvijezde se vrtjele i blijedjele. Do jutra su mi se u glavi njihale misli za koje ranije nisam ni znao da bi mogle postojati.

Poželio sam zamoliti gospodaricu u zelenome da odsanja svijet kakav ja želim; i žudio sam da se kupam u životvornoj svjetlosti besmrća; i nadao sam se pomoliti uz posljednji od kamenova ne bih li proždro naivnoga boga s njegovim znanjem o svemu pod kapom nebeskom; i htio sam dočekati jutro uz jezero čije vode daju beskrajnu snagu strpljivima; i napraviti još tolike stvari o čijem sam postojanju sve odjednom saznao.

U usporedbi sa svim tim, zmajev mi se prijedlog na kraju nije činio nepošten. Bijah - kao što sam spomenuo - glup, što nije nužno loše. Htio sam ga upitati što trebam učiniti, ali on je prozreo moje misli i neizrečeni pristanak.

Posljednji je put otvorio svoje zlatne oči i usmjerio njihov pogled na mene tako da se nisam mogao ni pomaknuti. Osjetio sam tek drhtaj kad se žutooka zmajska duša udobno smjestila uz moju, ostavljajući za sobom tijelo koje mu više nije moglo poslužiti.

- Podimo, - rekoše moja usta s osmjehom koji je mogao rasporiti nebo.

Miloš Mihailović

KARNEVAL ZMAJA

Pre nego što plamen proguta i mene, moram ispričati ono što se desilo, moram ostaviti svedočanstvo o početku kraja jednog doba - makar nestalo u razaranju koje se spremo, makar ne bilo živog čoveka koji bi bacio pogled na ove redove! Kada završim, svoje reči će zatopiti u azbestu i cementu, i nadati se da će jednog dana, pod nanosima pepela i gara, neko naći tu vremensku kapsulu, uspeti da dođe do listova u njoj, i dešifrovati poruku koju oni nose. Avaj, ne mogu znati. Jedino što mi ostaje jeste da se nadam da će tako i biti i da pišem brže.

Reč-dve o meni: rođen sam u porodici poznatih naučnika. Moj deda po majci, profesor V. N. Davidović, bio je čuveni sovjetski arheolog; moj rođak V. Sirin lepidopterist, stručnjak za genitalije leptirova. Stoga nije ni čudo da je i mene zainteresovala nauka. Postao sam etnolog - onaj koji proučava ljudske zajednice i njihovu kulturu, a slavu sam stekao u nizu etnoarheoloških istraživanja na području Balkanskog poluostrva. Veći deo života proveo sam u tamošnjim zemljicama, jurcajući od jednog do drugog nalazišta, boreći se sa lokalnim kafkijanskim birokratijama i gledajući kako drevno blago propada pred mojim očima.

Veliki deo sveta podrobno je istražen, ali Balkan je poput kakve čudnovate zemlje iz srednjovekovnih knjiga; treba samo poslušati par lokalnih glasina, ašovom zaorati zemlju, i - eto nekog nalaza. Sve vrvi od priča, i svaki pedalj zemlje pun je legendi njenih stanovnika. Treba li podsećati da jedino tamo usmena tradicija još traje? Da su Albert Lord i Milman Peri upravo u Bijelom Polju dali presudan doprinos istraživanju homerskog pitanja? Od usta do usta, priče su kružile, prenoseći se kroz vreme i prostor, i ja sam ih pratilo, uveren da se na njihovom kraju nalazi neko čudnovato otkriće, zajednička klica iz koje su iznikle mnoge pripovesti.

Mnogi odbacuju korišćenje ovakvih izvora, govoreći da su to budalaštine, da je narod glup, nepismen, i da izobličava istoriju do neprepoznatljivosti - i to u pauzama od izmišljanja, koje mu je glavna zabava. Dozvolite da vas uverim da nije tako! Pesme, mitovi i svedočanstva seljaka u sebi kriju komade drevne i zaboravljene istine. Bio sam taj koji je uporno pokušavao da ih sastavi, minutuciono skupljujući građu koja je drugima bila smeće. Na kraju sam uspeo, i još uvek žalim zbog toga. Zaslepljenost čoveka dvadeset i prvog veka trivijalnostima bila

je nešto najlepše što se desilo čovečanstvu, okrećući njegovo lice od dubokog užasa koji prožima svemir; svemir je ravnodušna, okrutna praznina, i jedini ključ za donekle podnošljiv život jeste protraći ga na svakodnevne banalnosti.

A sada nešto o revolucionarnoj tezi do koje sam došao (iz moje studije *Drvо sveta u južnoslovenskoj mitologiji kao refleks prabalkanskog kulta zmaja*):

“Opšte je poznato da južnoslovenski folklor čuva sliku drveta sveta - čije korenje duboko prožima zemlju, a vrh seže do nebesa. Takvo drvo povezuje dva sveta; u njegovom korenju spava zmaj, a na vrhu se nalazi orao. To, samo po sebi, nije ništa novo. U pitanju je opšte mesto starih indoevropskih religija, i u njima ptica predstavlja boga gromovnika, solarni princip, dok je zmaj bog podzemnog sveta, i htonski princip. Oni su u većtom sukobu, kome nikada ne može doći kraj, jer bi u suprotnom svet nestao. Međutim, ono što razlikuje balkanske narode od ostatka Indoevropljana jeste njihova orientacija na obožavanje htonskog boga, podzemnog sveta, i kulta mrtvih.

To potvrđuje i veliki naučnik Veselin Čajkanović, u svojoj monumentalnoj studiji *O vrhovnom bogu u staroj srpskoj religiji*. On će, između ostalog, nagovestiti kako se to verovanje mora pratiti u prošlost dalje od južnoslovenskih okvira; međutim, ja sam bio prvi koji je rešio da dijahronijski prati kult podzemnog sveta na Balkanu, idući sve do praistorijskih vremena. Šta ako ta verovanja Sloveni nisu doneli iz prapostojbine, nego su ih zatekli? Najzad, ni Istočni ni Zapadni Sloveni nisu tako nekrofilni, tako posvećeni grobovima, kostima, daćama i zagroblju kao balkanski živalj.” (Vadimović 2018: 12).

(Bože, jedva izdržavam da ne zapalim ovo pismo! Svrbe me prsti: kako bi plamen oživeo mrtvu hartiju, slova obasjao svetlošću, uskomešao listove, sve dok se ne pretvore u crni prah! Da ga spalim u metalnoj zdeli, kao što sam sva prethodna?)

Zahvaljujući nizu slučajnosti, ustanovio sam postojanje *kulta zmaja* koji se mogao naslutiti već u mezolitu. O tome govore obluci izrezbareni kao glave zmaja, i pre svega velika jaja od terakote, nalažena u ognjištima. Međutim, sve bi to bilo previše nategnutu da nismo našli na pravi dokaz: figurinu zmaja od uljastog crnog kamena, visoku trideset centimetara. Bila je razbijena u dve polovine - glavu i trup, a iskopali smo je u nekoj zabiti Crne Gore, u izgorelim ostacima ilirskog sela. Izrada nije uopšte bila ilirska, već mnogo primitivnija, možda čak najsličnija idolima Lepenskog vira.

Opis figurine (iz mojih beležaka, preneto iz gore navedene studije): “Artefakt je primitivne, grube izrade, od tvrde, ljuspaste stene nalik oksidijanu. Po obliku najsličniji gargoљu: groteskna, izdužena figura, deformisana glava. Gornja granica starosti: IV vek pre nove ere, s tim da je artefakt verovatno

stariji. Po dizajnu i materijalu svakako ne pripada ilirskoj kulturi” (112).

Što je još čudnije, statua zmaja bila je okružena jajima od terakote, izmeđanim sa skeletima dece. Izgledalo je kao da je u pitanju drevni žrtveni obred, i da je zmaj poštovan kao numen. Po najboljoj arheološkoj rekonstrukciji koju smo bili u stanju da izvedemo, obred je izgledao ovako: “U centru sela je na hrpu kamenja postavljena statua zmaja, a oko nje su, kružno, poređane svezane žrtve, sa zmajskim jajima u krilu. Oko idola je verovatno bila poslagana hrpa drveta, koja je trebalo da proizvede lomaču dovoljne jačine da potpuno spali toliku decu. Vatra se proširila i uhvatila selo celo” (121).

Sada sledi spisak nalazišta i nalaza koji su se mogli dovesti u vezu sa ovim: obratiti pažnju na listu mesta gde su nađena jaja.

(Avaj, spalio sam ga, ali samo da bih izdržao da ne uništим ostatak pisma! Čujem li to pocketanje, mirišem li dim? Zar je kraj bliži nego što sam mislio? Piši brže, i odbaci šibice iz ruke, ti stara budalo!)

Rezultati su mi probudili interesovanje, i ubrzo sam saznao da su jaja od terakote karakteristična za ceo prostor Jugoistočne Evrope, i to od vremena paleolita pa sve do doba rimske vlasti, kada naglo nestaju. Niko ih nije smatrao posebno značajnim, ali u okvirima moje teorije, ona su određivala rasprostranjenost kulta zmaja. Dalje, dao sam smelu hipotezu da je kult nastavio da postoji (doduše, u izmenjenom obliku i bez krvnih žrtava) sve do slovenskog doseljavanja. Nakon svog dolaska, Sloveni su preslojili zatečeno stanovništvo, i po svemu sudeći, prihvatali refleksje prabalkanskog kulta zmaja kao svoju religiju, mešajući je sa slikom drveta sveta iz sopstvene mitologije.

Iako je kult zmaja uklapljen u slovenski kulturni kontekst, on je uspeo da nadjača i potisne originalno solarnu religiju Slovена, i duboko prožme njihovo biće. Opstao je čak i nakon dolaska hrišćanstva, u takozvanom *narodnom pravoslavlju*; štaviše, čini se da je njegova destruktivnost i htoničnost postala glavno mesto duha balkanskih naroda.

Za sada sve to možda zvuči misteriozno i nategnuto, i sa naučne strane možda i jeste, ali ja sam imao priliku da iz prve ruke iskusim čudnovat uticaj zmajskog idola; on mi je, više nego nekakva naučnička spekulacija, pomogao da dođem do konačne teorije. Bolje da nikada i nisam, i da sam ga stucao u kamenu prašinu!

Sve što dalje sledi duboko je lično, obeleženo snoviđenjima i grozničavim mukama - ali, tako mi Boga, uveravam vas da je istina.

Snovi su započeli tri dana nakon što smo pronašli i ponovo spojili oba dela idola. Isprva su bili primordijalni, nejasni: vrela tama, u kojoj sam plutao kao u fetalnim vodama. Postajalo bi sve toplije dok ne bih plivao u klju-

čaloj crnini, a onda bi stravično šištanje i pucanje preplavili moju lobanju, i budio bih se vrišteći, glave koja je odzvanjala. Nisam bio jedini: svi članovi istraživačkog tima patili su od sličnih simptoma, za koje smo u početku mislili da su posledica izlaganja nekom čudnom jedinjenju iz crnog kamena - možda kakvom gasu, što je isparavao iz pora i pukotina statue.

Vremenom su postajali sve konkretniji: sanjao sam kako letim nad be-skrajem rastopljene lave, o koju tuku blistavi meteori. Vratio sam se u početak Zemljine istorije, pomislio sam; osetio bih vrelinu koja je prijatno grejala, a zatim bi se san završio slikom idola kako lebdi u usijanoj vatri, tresući se i pucajući, sve dok ga vrelina ne rastopi dovoljno da raširi svoja krila i poleti - obliče od rastopljenog stakla. Bio sam grozničav, i kada bih se probudio, nisam mogao ta snoviđenja da razlikujem od jave, grla nateklog i bolnog. Oči su mi bile nadražene i krvave.

Ta početna faza prošla je za neke dve nedelje. Do tada, međutim, statua zmaja je odneta od nas - i to da bude izložena u muzeju, kako su nam rekli. To nas je strašno zabrinulo, jer smo se bojali da će možda izazvati kontaminaciju muzejskog prostora. Čak smo došli na ideju da je kamen visoko radiaktiv. Svi su ostali gluvi na naše apele, pa smo na kraju odustali.

Činilo se da nam je postalo bolje, ali neprijatno iznenađenje je usledilo: novi snovi, novospoznate žudnje. U mojim vizijama svi gradovi su goreli, a nuklearne rakete orale su površinu zemlje, blešteći duginim bojama. Budan, razmišljaо sam o tome da spalim kuću, sa sve ženom, sinom i mačkama: kako bi lepo urlali u plamenu koji bi olizao meso sa naših kostiju!

Grizući usne do krvi, seo bih, i palio šibicu za šibicom, sladostrasno uživajući u poljupcu plamena na mojim prstima; ili bih spaljivao papire u metalnoj zdeli, večito hladnih prstiju koji su vapili za toplotom koja bi ih blaženo rastopila. Ako bih tako sedeо sat, dva, tri, kasnije bih lakše izdržao dan. Ali jednom nisam mogao trpeti stravičan nagon, i odvezao sam se u neku divljinu, gde sam benzinom polio kupinjak, i kresnuo šibicu. Kako je planuo! Iz gorućeg žbuna čuo sam boga, mogu se zakleti, i to je bilo božanstvo vatre, bacač sumpora i ognja, koji radosno žeže svet. Kada je nešto slomljeno, najbolje je pretopiti ga, i iznova izliti: hajde, Bože, rastopi svet, i izlij ga iz novog kalupa, i ovog puta nemoj dremati!

Ubrzo su stigle vesti iz grada gde je statua bila izložena: podmetnut je požar u muzeju, i sve je nestalo u paklenom ognju - sve sem kamenog zmaјa, čije dve polovine su se stopile pod dejstvom enormousne toplove. Svi su to smatrali za čudo, i artefakt je započeo svoju turneju po svetskim muzejima, izobličen više nego ikada. Činilo se da ta razlivenost, to groteskno bubrenje kamenog tkiva samo približava idol onome što predstavlja: drevni narodi nisu imali dovoljno umeća da predstave zmaja iz korenja sveta, i tek je vatra dovršila njegov lik.

Gde god da bi zmaj završio, posle nekog vremena pojavljivali bi se podmetnuti požari. Sa nama je počeo, shvatio sam, a sada je šaputao mnogim ljudima, govoreći da uzmu sudbinu sveta u svoje ruke. Sve je to neko vreme ostajalo nezapaženo, do skorašnjeg izgaranja Bogorodičine crkve u Parizu. Ali ni tada nisu shvatili povezanost. Tragedija, rekli su: početak, ja kažem, jer sve je više ljudi koji su spremni da slede novo otkrivenje. Zar je to čudno? Kada je već sve jedna mračna i beskrajna noć, može li nam neko zameriti što želimo da poslednji put vidimo lica bližnjih - makar zbog toga pretvorili gradove u lomače?

Nakon perioda u kome su mi noći prolazile u nejasnim slikama ognja, koji bi beskrajno pustio i cvrčao, došao je prvi jasan san posle dugo vremena: bio sam u drevnom ilirskom selu. Stajali smo, gledajući u zmaja koji se cerio na nas sa hrpe kamenja, a zatim su seoske starešine među nama, decom, izabrale najlepše i najbolje sazdane. Nama će pripasti čast da nosimo jaja: seli smo okolo zmaja, i složena struktura od drveta je rasla oko nas - lomača dovoljno jaka da nas sve spali. Da se zmaj izleže iz jaja, potrebna je sažižuća vrelina, i žrtve: slutili smo šta nas čeka, obuzeti strahom, ali naši stari nisu marili. Vremenom smo sve više žamorili, gladni i uplašeni, i ubrzo je stara žena stigla sa zdelom napitka: čaj od maka, koji nas je sve uspavao. Kada smo se probudili, bili smo potpuno zatvoreni u drvenoj humci, bez mogućnosti izlaza.

Buktinje su sletele na drvo i slamu, i oni su planuli. Lomača je bila sazdana tako da usmerava dim naviše, i nismo bili blagosloveni time da se ugušimo pre nego što bi nas plamen i dotakao. O, ne! Znao sam da će naša detinja put izgoreti, koža pocrneti od strašne vreline, dok pod njom ključa bela, slatka mast, i sve će mirisati na pečeno meso. Postajalo je sve toplije, lelujavi pramenovi su nam prljili kose, a oko nas, selo je igralo i pevalo: *Crni zmaje, pod zemljom spavaš, crne glave u korenju sveta: naša vatrica sad ti dremež ruši, ustaćeš ti kada izgore svi!*

A onda vatrica, dim i bol.

Noć je. Usijana zdela u kojoj plamte moje knjige greje me, i već osećam toplotu vatre koja se uzdiže iz podruma. Vera i Dmitrij spavaju, i ako sam dobro procenio dozu, neće ništa ni osetiti. Mačka je negde pobegla. Ostaje mi vremena da napišem samo još nekoliko rečenica, i onda ovo pismo zavijam u azbest i zaranjam u cement. Na kraju, odlazim kao kralj, sa veličanstvenom pogrebnom lomačom, u društvu svih koje volim, sa svim stvarima koje bi mi ikada mogle zatrebatи.

Nisam jedini koji je ovo učinio. Sve je veći broj spaljenih domova, porodica nestalih u plamenu. I to je tek početak: Notr Dam je izgoreo, a za njim će

i ostala arhitektonска достигнућа. О, каква ће светла давати градови док буду nestajali u blistavom skerletu, i kako ће свет заigrati последњи пles ношен strujama vrelog vazduha! Eto prilike да jedном odbacimo jaram društva, da jednaki odemo u smrt, i igramo obešenjačке poskočице: karneval zmaja sledi. Svi su pozvani na samrtnu lomaču sveta!

Dosta je više bilo rađanja: kako можемо некога осудити на живот? Pa hajde da odemo sa smehom i radoшćу, ludo se kezeći dok palimo vlade, crkve i bolnice. Recimo: па нисмо ниšta виše негоmajmuni općinjeni vatrom, i dosta vaših gnusnih laži: Pravde, Istine, Razuma! Vratićemo se u zlatno doba detinjstva dok budemo uništavali свет deo po deo, i radosno pozdravljati nestanak ljudi! Igrajmo, igrajmo među plamtećim kulisama, dok se ova farsa ne završi! To je завет који вам остављам.

Idol još kružи светом. Сваког дана у десetine умова буде usaђена клика, и доба змајског карнавала се помалја. Можда ће требати десetine, мозда и стотине година да до њега дође, али сасвим сигурно хоће: славиће нас тада као bezimene apostole! Ona iscerena njuška gleda ljude, i smeje se smehom lude. Сада, у својим последњим часовима, наслуćујем Zmaja daleko ispod нас, како се koprca u središtu Zemlje, обузет dubokim dremežom: али када vatre spale свет, i njegova последња деца povuku обараће i puste kišu nuklearnih bojevih глава, планета ће naprsnuti kao jaje, i Zmaj ће se izleći da okonča svoј карнавал!

Jenith

Marko Vujović

U zmajevom gnijezdu

“Zmajeviti, zmajeviti,
Dođi k meni, zmajeviti...”
Etno grupa Zora - Sa Rumije Vila zove

“Svaka zmija nađe svoga zmaja...”
Jinx - Zmija & zmaj

“Zapis je u runama, magija u strunama...”
Dorđe Balšević - Osmeh se vratio u grad

Opet su me pohodili snovi. Te noći prevrtao sam se u krevetu. Noćne more su se smjenjivale, a u svakoj od njih neka zmija ili više njih. Siktale su sa svih strana.

- Zzzmajeviti! - začu se sa jedne strane. - Zzzmajeviti! - isto i sa druge strane. Sa treće čuh: - Dođi k meni, zzzmajeviti!

A onda odjednom ugledah kako ogroman zmaj bljuje vatru na šest mladića. Krenuh ka njima da im pomognem, ali spotakoh se o splet zmija koje počeše redom da me ujedaju otrovnim zubima. Od nepodnošljivoga bola vrисnuh, a od silnoga prevrtanja drveni krevet podamnom popušti. Zagledao sa snom nestade i zmaja i zmija. Kad se malo pribrah, shvatih da uzrok bola ipak nijesu bili silni ujedi spletenih zmija, već vatra koja se prelivala po mojim grudima. Brzo prebacih prekrivač preko sebe. Kada prestade peckanje odbacih prekrivač.

Ne mogah vjerovati svojim očima kad na grudima ne ugledah nijedne rane, čak ni traga od opeketina. Ako su zmijski ujedi bili varka, vatra bješe stvarna. Ali odakle se stvoril? Vatra sa ognjišta bješe zamrla pod pepelom, a ništa drugo u kući nije gorjelo. Primakoh se ogledalu, a tamo odraz koji ugledah ne bješe moj, čak ni ljudski. Kao da htjede da mi nešto reče. Odmaknuh se da se umijem, za slučaj da još uvijek sanjam. Ovog puta odraz bješe moj, ali ubrzo lik poče da se krivi, a moj vid da se muti. Poče glavobolja praćena glasovima. Kao ni u kući, tako ni napolju ne bješe nikoga ko bi me mogao dozivati. Ne dozivahu me samo, glasovi me i vodiše. Išao sam, ne

svojom voljom, nekim nepoznatim stazama i puteljcima, uspinjaо se strmim serpentinama.

Poslje nekoliko časova hoda, čuh šum vode. Primakoh se i iz rijeke Bištrice, o kojoj su mi pričali u djetinjstvu, zahvatih rukama malo vode da razbistrim misli. Kad utolik žed, pogledah unaokolo da vidim kuda stigoh. U blizini ugledah ulaz u nekakvu pećinu. Prisjetih se majčinih riječi da se klonim pećina, jer u njima žive vragovi. Nekoliko sam puta iz prikrajka čuo kako mom ocu govori da se plaši da ne završim kao moja braća koja su izgubila glavu od vraka iz pećine. Govorili su mi da su moja braća pošla u daleke zemlje da zarade novac i da će se vratiti. Godine su prolazile, a od njih ni traga ni glasa. Možda su me upravo glasovi njihovih duhova doveli na ovo mjesto, mjesto njihovog stradanja. Srećom ne odvajam se od mog vjernog mača, poklona stečenog prilikom posjete Kotoru. Darovatelj me posavjetova da mi mač bude uvijek pri ruci i reče da će mi jednoga dana sačuvati glavu.

- Izgleda da će danas nečija glava pasti sa ramena, nadam se ne moja. Da vidimo kakav se vražji soj nalazi u ovoj pećini. - rekoh i uputih se ka ulazu.

Nakon ulaza put se račvao u nekoliko pravaca. Osjetih da opet neka sila upravlja mojim tijelom, ali sada drugačija. Kretah se krivudavim stazama neko vrijeme, a onda se iznenada nađoh u nekakvoj dvoranici. Kada se nađoh u njenom središtu, začuh glas iznad sebe.

- Dobro došao u Đalovića pećinu, sedmi sine! Dugo sam te čekao.

Počeh da se okrećem oko sebe tražeći vlasnika prodornog glasa.

- Znao sam da ti Veliki lavigint neće biti prepreka kao za većinu tvojih prethodnika. Izabranog put sam vodi.

- Ko je to? Pokaži se, vražji soju!

- Ja sam Zmaj sa Vražjih firova, čuvar Đalovića pećine! Iako me ljudi zovu Vragovir, uvjeravam te da nemam nikakve veze sa vragom. - nasmija se grohotom neljudsko biće.

- Možda i nemaš veze sa vragom, ali ja ču te poslati k vragu, zmaju! Kako si znao da dolazim?

- Ja znam mnogo toga. Još u Divoševom jevanđelju iz manastira Podvrh, u originalu koji čuvam, a ne u kopiji koju su prepisivali crkveni oci, najavljen je tvoj dolazak, ali nije rečeno tačno kada. Nadao sam se da neću morati da čekam baš toliko dugo.

- Ne znam šta trabunjaš, ali ja znam zašto sam došao! - rekoh i uperih mač u pravcu iz kojeg sam mislio da dopire glas.

- Taj mač koji nosиш, djelo vještih ruku meštra Andra Ramadanovića iz Kotoru, neće ti trebati za mene. Može ti valjati kasnije. Došao si zbog osvete, zar ne?

- Konačno nešto pametno da izade iz tih tvojih usta.

- Ali kako osvetiti smrt nekoga ko je još uvijek živ?! - mirno nastavi zmaj.

- Ne pokušavaj da me zbuniš i da se jeftino izvučeš. Znam da su moja braća, jedan po jedan tražeći onog prethodnog, dolazili u pećinu, a iz nje se nisu vraćali. Pošto u njoj boravi zmaj, jasno je kao dan šta se sa njima zbilo.

- Tvoja braća se nalaze u Kristalnoj odaji, u stanju ledenog sna. Spavaju već četvrt vijeka. Uspio sam da ih sačuvam od sebe samih, a onda i da ih sačuvam za tvoj dolazak. Ne bi bilo zgodno ubiti braću onog od kojeg očekuješ da te naslijedi, zar ne?

- Ma šta bulazniš, zmaju?! Kakav nasljednik? Mora da si me sa nekim pomiješao. Ja sam Drago Adamović...

- Tvoje pravo ime je *DRACO*, a ne *DRAGO*. - prekide me zmaj. Prilikom upisivanja u crkvene knjige, popu se trznula ruka kada je glas munjinog brata groma zaglušujućom bukom ispratio njenu sjeću stoljetnog stabla i ne-svjesno je dopisao criticu na slovo C.

- Ali mene svi zovu Drago, još od malena.

- Svi sem tvoje majke. Ako dovoljno jako zagrebeš po svom sjećanju, prijetićes se da te u san ispraćala i iz njega budila zovući te tako. Ona je usnila san u kojem joj je glas došapnuo da novorođenče nazove tim imenom. *Draco* na latinskom znači zmaj, a ti si čovjek-zmaj.

- Ne postoje takva bića. Izmišljaš da bi me namamio u klopku baš kao i moju braću.

- Tvoj otac je jednom prilikom išavši kroz šumu naišao na zmiju koja je odbacila svoju košuljicu i započela preobražaj u zmaja. Preplašivši se da se tvojoj bremenitoj majci nešto ne desi, kosijerom je zamahnuo ka zmiji. Zmija je pokušala da se izmakne, ali je u letu zaustavljena. Zadnji dio je pao na zemlju, a prednjim se zakucala u stomak tvoje majke. Zadnjim trzajem zmija je uspjela da zarije zakriviljene zube u njen pupak. Tvoja majka jauknu ne toliko od boli koliko od straha da se plodu njene utrobe ne desi nešto. Ukrzo zatim oboje bijahu svjedoci neobičnog događaja. Iz zmijskih zuba, iako ostatak zmijskog tijela više nije pokazivao znake života, iscuri neka čudna tečnost koju stomak tvoje majke kroz otvore nastale ujedom poče da upija. Otac brže bolje izvuče zmijske zube iz njenog stomaka, ali sva tečnost već je bila upijena. Na stomaku ne bješe tragova ujeda, već rana odmah zacijeli. Otac ti se zabrinu, ali majka ga uvjeri da se dobro osjeća i da joj nije ništa, već da je samo zabrinuta za njihovog potomka. Sedam dana i sedam noći tvoj otac je bdio nad tvojom majkom, čekajući, a istovremeno moleći da se ništa loše ne dogodi. Kad sve prođe dobro, oni se zakleše da o tom nemilom događaju iz šume neće nikome pripovijedati. Kada im se rodi sedmi sin bijahu veoma srećni. Pošto su šestorici uludo izgubili, odlučiše da ne ponove istu grešku i da ti ne dozvole da tražiš svoju braću, kao što su tvoja starija braća tražila jedan drugog.

Trenutak moje zbumjenosti zmaj iskoristi da nastavi.

- Gledaš me čudno i ne vjeruješ mi, ali i sam znaš da moja priča ima smisla. A krljušt koju si nalazio blizu svog kreveta? Tvoja majka se bezuspješno pravdala da je to ispalio iz posude u kojoj je čistila ribu. Ipak, njen drhtavi glas, skretanje pogleda, pravdanje da je čeka mnogo obaveza ili užurbanost da pređe na drugu temu od početka su izazivali sumnju kod tebe, zar ne? Vatra koju osjećaš u grlu nije posljedica žgaravice. Dim koji ti navire na nozdrve i usta je samo začetak vatre koja se još nije razbuktala. Učestali svrab i povremeni bol u leđima koji osjećaš je najava da će ti uskoro izrasti krila. Da, krila. San ljudskog roda od Dedala i Ikara, Leonarda da Vinčija i mnogih drugih.

Ćutah u nevjerici, a on produži priču.

- Nemušti jezik je dar koji si dobio već na samom početku. Mogao si razumjeti životinje prije nego li ljude. Naročito zmije su ti bile bliske. Nijedna nikad nije te ugrizla. One su te iz prikrajka štitile od drugih životinja. Čuvale su Izabranog znajući da će jednog dana doći vrijeme da ispunijan svake zmije - da postane zmaj. Malo kojoj je to zaista uspijevalo, jer trebalo je poživjeti dovoljno dugo da bi doživjele preobražaj. Iako čovjek, u tvojim venama tekla je uporedo i zmijska krv, koja je čekala da uzavri i postane zmajska.

- Ali ako si baš toliko mudar i dobar kao što veliš, zašto si držao moju braću zatočenu, a pobjio mnoge druge koji su kročili u ovu pećinu?

- Nisam ih ja ubio, već im došla glave ljudska glupost i gramzivost. Pećinski nakit u dvorani Sniježnom dvorcima ima sjaj zlata i to je pomutilo um pastira koji bi sasvim slučajno nailazili na ulaz u pećinu tražeći zalutale ovčice. Oni su pronijeli glas o neizmjernom blagu neobične ljepote. Mnogi su, pa i tvoja braća, dolazili da traže blago, ali blaga za kakvima su oni žudili nije bilo. Blago koje ja ovde čuvam drugačije je prirode.

- O kakvom blagu zboriš?

- Znanje, Zmajeviću! Znanje je moć, daj da ti ga predam.

- Kakvo znanje mi nudiš?

- U Dvorani duhova srešćeš sjeni svojih predaka među ostalim sjenama. Svaki od njih je dio tebe, kao što si i ti dio njih. Njihovi životi utkani su u tebe. Oni te prate u stopu. Kad pobegneš od njih, pobegao si od sebe. Svaki predak bi volio da upozna svoje potomke, ali nažalost ljudski vijek je suviše kratak da bi dostigao dalje od trećeg koljena. U ovoj pećini, kao i u nekim drugim, to je moguće. Izdanci jedne iste loze na jednom mjestu, od davnašnjih do današnjih dana. Zar to nije san svakog ljudskog bića koje želi upoznati svoje korijene?!

Ne sačeka da odgovorim.

- Na najvećem od stalagmita, Monolitu, ispisane su rodoslovne tablice svih Crnogoraca. One prave, a ne kako su se mnoge prenosile sa koljena na koljeno. U mnogima koje su ljudi pravili navedena su imena tuđe đece, jer

nijesu bili svjesni da nijesu njihove krvи. Mnoga bratstva diće se porijeklom od istaknutih vitezova i junaka iz raznih drijevnih bojeva i bitaka, kao da su se oni množili više od sirotinje. Veći je ponos biti potomak čjeka nego junaka. Ono što ćeš naći u pećinskim rodoslovnim tablicama su i imena ženske čeljadi, a koja ćeš sresti u malo kojem porodičnom stablu. Izdanci na porodičnom stablu dobri su i onoliko koliko je dobra bila utroba iz koje su izašli, pa i žene ne treba nepravedno izostavljati. Odice su izaslanice bratstava i veza među njima. To se može vidjeti i na Monolitnoj Mreži.

Uzdahnu, pa reče: - Dosta je još raznoga blaga na ovom svetom mjestu, ali u to ćeš se uvjeriti i sam.

Iznenada konačno pred mene stade zmajska grdosija. Instinkтивno se latih mača, ali iako izgledom bješe kao i ostali zmajevi, njegov blagi pogled me razoruža.

- Moja posestrima, Vila sa Rumije, već odavno zove mene i mog brata zmaja sa Komova da joj se pridružimo. Njega nažalost više nema. - rastuži se zmaj.

- A zašto nisi pošao? - upitah.

- Sve i da sam ranije htio da ostavim pećinu, nijesam mogao. Ona mi ne bi dozvolila. Koliko sam ja njen gospodar, toliko je i ona gospodarica nuda mnoma. Pećina ne može bez gospodara. Ja sam previše star i odavno budan i volio bih da vidim more prije nego dode moje vrijeme za dugo očekivani san. - pogleda me molečivo kao da od mene traži dozvolu.

Odlučih da iskoristim taj trenutak njegove slabosti. Na moj zahtjev da mi pokaže mjesto u kom su moja braća, krenusmo ka Kristalnoj odaji.

- Pogledaj svoju braću i viđećeš da im ni dlaka sa glave ne nedostaje. Isti su kao i kada su došli. Nijesu ostarili ni dan. Tvoja dosta starija braća su izgledom kao neko tvojih godina. Led u ovoj odaji čuva tijelo od starenja.

Primakoh se ledi i opipah ga na mjestima đe su bile njihove glave. A onda pokušah da drškom mača odlomim parče leda, ali bez uspjeha.

- Može ga otopiti samo zmajska vatra. - smireno reče zmaj.

- Želim da ih odmah oslobođi! - viknuh.

- Tvoj bijes im neće pomoći. Slobodni su da idu čim dobijem tvoj pristanak da ćeš biti moj nasljednik.

- U redu, - utišah glas, - Pristajem ako će to spasiti moju braću.

Zmaj se pomjeri par koraka unazad, a ja se odmakoh u stranu.

Sunu plamen na led koji poslije par trenutaka poče da se topi. Tijela koja su stajala uspravno, izgubivši oslonac, padaše na tlo kao kakve beživotne lutke.

- Ako je ovo neka prevara, zmaju, onda ćeš okusiti oštricu mog mača.

- srdito povikah.

- Strpljenja ti nedostaje, kao i većini pripadnika ljudskog roda. Samo što se nijesu probudili.

Na te zmajeve riječi, šestorica mladića počeše polako da se pridižu. Zbunjeno gledahu unaokolo ne shvatajući šta im se upravo desilo. A i ono prije bješe im nepoznanica. Nijemo ih gledah sada iz skrovitog dijela dvorane, uzdržavajući se da ne izustim njihova imena i da im potrcim u zagrljaj, jer to bješe jedan od uslova na koje me obaveza zmaj. Braća napustiše pećinu vođeni glasom zmaja, a ja obrisah jednu suzu žalosnicu, a drugu radosnicu. Onda i mi krenusmo dalje.

- Tvoj preobražaj odviće se u dvorani zvanoj Katedrala. Ja ču čitati redove iz knjige drijevnih čarolija. Prizvaću i svoju braću sa Lovćena, Durmitora i Prokletija, Biogradske gore i Skadarskog jezera. Nas šest dozvaćemo sedmog da nam se konačno pridruži, a onda se opet možemo povući u zasluzeni duboki san.

Zmaj se nasloni na desnu stranu da bih se popeo na njegova leđa. Zamahnu krilima i polečesmo. Vješto izbjegavajući brojne pećinske ukrase u nekoliko trenutaka stigosmo u Katedralu.

- Naše sestre zmije su stigle iz raznih krajeva Crne Gore da prisustvuju i učestvuju u činu tvoga preobražaja.

Na te zmajeve riječi izmiliše zmije sa svih strana u dvorani. Izvijale su glave, palacale jezicima i šistale. Poskok, kralj otrovnica u našoj zemlji, izvivši svoj rog visoko kao kakav kraljevski skiptar, predvodio je zmijsku vojsku sačinjenu od šarki, šargana, šilaca, smukova, bjelouški, ribarica...

A onda najednom zmije spuštiše glave i utihnuše. Kratak tajac prekinu buka koja se sve više pojačavala kako se približavao njen uzročnik. A onda opet muk. Zatim se polako pet praznih otvora iznad dvorane počeše ispunjavati novodošlim gostima.

Pospani smeđi durmitorski zmaj Bobot, naslonjen na lijevi kuk kratko zijevnu, što izazva igranje iskrice u vazduhu koje sa druge strane mrgodni, crn kao ugalj, zmaj Gvozden sa Prokletija, svojim vrelim dahom spoji i rasplamsa. Zelenkasti zmaj Bjelogor iz Biogradskog jezera, i plavetni zmaj Labeat iz Skadarskog jezera, zamahnuše svojim još mokrim krilima u znak pozdrava. Pljusak jezerske vode sa njihovih krila ugasi Gvozdenov plamen. Posljednji uđe sivi zmaj, dostojanstveni Štirovnik sa Lovćena. Blago se nakloni i pozdravi domaćina:

- Primili smo tvoju poruku, brate sa Vražjih firova. Evo nas konačno zajedno poslije dužeg vremena. Kojim dobrom si nas pozvao u svoje dvore?

- Dobro došli, braćo moja draga! Srećne oči što vas vide. Pozvao sam vas da pozdravite našeg novog brata.

- Pa dobro, đe je taj novajlja? - reče dobrodušni Bobot, da prekine nepriјatnu tišinu izazvanu neočekivanim odgovorom.

- Evo ga pred vama! - reče zmaj domaćin i pokaza na mene. Tek sada su ti jezerski i gorski gorostasi obratili pažnju na mene.

- To ništavno ljudsko biće ti nazivaš našim bratom?! - planu prgavi prokletijski plamenotvor, pa svoj bijes upravi ka meni.

Instiktivno podigoh mač, iako očekujući da mi to ne može mnogo pomoći protiv plamena. Na moje iznenađenje, ali i svih zmajeva sem domaćina, moj mač odbi plamen, a da ne bi okrznut. Okrenuh se ka domaćinu, a kada mi on namignu, sjetih se njegovih riječi sa početka našeg razgovora.

Gvozden još više bijaše ljut i krenuo na mene novim, još jačim, plamenom, ali Bjelogor i Labeat brzo reagovaše na Štirovnikovo klimanje glavom i udruženim mlazovima vode iz svojih čeljusti ugasiše Gvozdenov plameni gnjev prije nego stiže do mene. Neobuzdan po prirodi, Gvozden htjede razočaran da napusti ovaj skup, ali ipak dovoljan bješe samo jedan pogled mudrog Štirovnika da ga umiri i spriječi u pomenutoj namjeri. Iako ne najveći među prisutnim zmajevima, Štirovnik se svojom mudrošću, smirenošću i strpljivošću izdvojio kao vođa.

- Gvozdene i ostala braćo, dozvolimo našem dragom bratu da objasni. Brda tvrda naš su dom...

- ...i kristalno bistre vode - dopuniše Štirovnika u jedan glas jezerski stanovnici Bjelogor i Labeat.

- ...a sa brda pogled seže svud unaokolo." - mirno nastavi lovčenski zmaj. "Iako mi boravimo u gorskim visinama ili vodenim dubinama, možda je naš pećinski brat vidio nešto što je nama promaklo.

- Najmudriji od zmajeva, u pravu si. Odavno sam saznao za dolazak novog zmaja. Dani u pećini znaju da budu suviše dugi, pa sam vrijeme prekracivao čitajući brojne knjige starostavne iz kojih sam dopunjavao svoju mudrost. Jednom prilikom u Dvorani zelenih jezera na površini vode ukazala mi se vizija koja je potvrdila ono što su knjige kazivale. Dozvolimo viziji da se obistini.

Zmaj sa Vražjih firova poleće i zauze preostalo upražnjeno mjesto u šestougaonoj galeriji.

- Ceremonija preobražaja može da počne! - zagrimi zmaj, a zmije zanosno zašištaše.

I tako u sedam sati sedmog dana sedmoga mjeseca poče moj preobražaj.

Šestorica drijevnih u uglovima, a ja u središtu Katedrale. Na jedan pokret glave zmaja domaćina, vođa zmija poskok poskoči, a za njim i ostale zmije. Obaviše se oko mene i prekriše mi cijelo tijelo.

- Ne boj se, mladiću, samo miruj i sve će biti dobro. Malo će boljeti, ali u tebi ima više snage nego što možeš pojmiti.

Kako to izgovori, tako zmije započeše ritualno ujedanje.

- Ono što je za druge otrov, za tebe je lijek.

Zmaj je izgovorao riječi na nekom meni tada nepoznatom jeziku - *Vipera ammodytes*, *Vipera berus*, *Vipera ursinii* itd. Nakon svakog naziva uslijedili bi ujedi poskoka, zatim šarke, pa šargana, a onda i ostalih zmija. Kada za-

vršiše ujedanje i ubrizgavanje *lijeka* skliznuše sa mene i povukoše se u stranu.

Zmaj kratko izgovori: - Malpolon insignitus!

Ne stigoh ni da se pomjerim, a već se na meni niotkuda stvorila zmija drugačija od ostalih. Bješe duža od moje visine i teža od drugih prisutnih zmija. Obmota se oko mene i poče da ispušta nekakvu izlučevinu iz nosnice i da me premazuje njome. Pošto završi, repom se obmotavši oko mog struka, prednji dio tijela izvi nazad, a glavu uperi ka meni. Tad mi bi jasno zašto je zovu zmajur. Od svih zmijskih sestara najviše je ličila na zmaja.

Očaran njenim izgledom krenuh lijevom rukom da je pogladim, a ona glasno siknu:

- Svaka zmija nađe svoga zmaja, - i ugrize me u srednji prst.

Desnom rukom u kojoj je bio mač krenuh da uzvratim, ali zmaj me preduhitri.

- Nema potrebe za tim. I to je dio rituala.

Zmaj ne izgovori do kraja, a ja već osjetih utrnulost kako se proteže mojim tijelom.

Osjetih veliku slabost i taman kad pomislih da će da se srušim na tlo, poče nagla promjena. Ljigava košuljica od zmajurove izlučevine poče da se stvrdnjava. Krljušt poče da prekriva moju kožu, sem glave.

- Sada podigni svoj vjerni mač! - reče zmaj sa Vražjih firova, a Štirovnik dade znak ostaloj braći. Obuhvatih dršku mača objema rukama i podigoh ga ispred sebe. Tri vatre ukrstiše se na vrhu moga mača, sa kojega plamen poče da se preliva po mome tijelu. Dva vodena mlaza, Labeatov sprjeda, Bjelogorov otrozadi, pridružiše se vatrama brđanskih divova. Ples vode i vatre praćen šištavom pjesmom zmaja i neumornim čitanjem čarolija vražjefirskog zmaja. Prizor kakav nije ranije viđen na ovim prostorima.

Na vrhuncu plesa osjetih jak bol u ledima. Različitim bolovima tokom rituala kao da nije bilo kraja. Ovaj je bio jači od prethodnih. Tad mi bi jasno da je ples vode i vatre bio samo uvod u nešto mnogo veće. Na ledima prekrivenim krljuštima pojaviše se dva otvora kao da ih je neko rasjekao mačem široke oštice. Iz otvora počeše da izrastaju krila i da se sve više šire. Kada se nejaka krila skroz raširiše, ostalim zmajevima pridruži se i čuvan pećine.

- Zapis je u runama, magija u strunama, a moć u nama neka pređe sad na tebe! - gromoglasno se oglasi, a probrane pločice pećinskih ukrasa polećeše sa svih strana ka meni. Gvozden, pomognut plamenovima Bobota i Štirovnika, topio je pločice vatrom koja ih je prianjala na strune mojih krila. Kada bi postigli željeni oblik prelazili bi na druge djelove, a Bjelogor i Labeat bi za njima hladili usijane pločice. Nesvakidašnja kovačka družina neumorno je oblikovala neobično stvorene - zmajočovjeka. Ljudsko oblije koje sada bješe višestruko ojačano zmajskim znamenjima.

Gledahu stari zmajevi u novostvorenog zmaja kakvog ne sretoše za svog dugog vijeka. Bjehu ponosni, naročito vražjefirski zmaj.

Nakon kraćeg druženja i savjeta koje su mi uputili kako da koristim darove koje su mi tokom rituala preobražaja predali, Štirovnik mirno ustade i reče da je vrijeme da krenu. Prijateljski se pozdraviše, pa čak i nezgodni Gvozden. Gorski i jezerski zmajevi odletješe u svoja prebivališta da zaspu snom mirnijem, a dosadašnji gospodar Đalovića pećine ostade još malo.

- Vidiš da sam bio u pravu, Zmajeviću. A sada moj posljednji poklon.

Ostarjeli zmaj pogladi me kandžom po mojoj ljudskoj glavi, a moje tijelo poče blago da podrhtava. Bezbroj slika poče da se niže pred mojim očima. Zmajske misli prelivale su kroz njegovu kandžu u moju glavu. Nakon nekoliko trenutaka sve bi gotovo. Ne stigoh da se sasvim priberem, a on se okrenu i letjeći vijugavim hodnicima pećine zadovoljno napušti svoje gnijezdo, te se uputi ka planinskim dvorima posestrime Vile sa Rumije.

Zaplovih u stanje proširene svijesti. Mozak zmaja, a srce ljudsko. Najbolje od dva svijeta. Zmajeva mudrost i dugovječnost u mom ne više trošnom tijelu.

I tako ja, dojučerašnji obični čuvar ovaca, postadoh čuvar nesagledivog narodnoga blaga sticanog vjekovima.

*Kao na strazi čuvam blago od bludnih
Ja sam sada jedini od zmajeva budnih...*

Da li će me i kada neko zamijeniti...

Miloš Petrik

VITEZ OD SREBRNE SVETLOSTI

Vitez od Srebrne Svetlosti imao je i dobre razloge da se nada da se poslednji put budi na postelji od mahovine i kamenja. Ako sve podje kako treba, koliko od većeras spavaće u svili, baršunu i najfinijim krznima.

Seo je. Vatra koju je na vlažnom tlu prialio prethodne noći potpuno je zgasnula, ostavivši za sobom gomilicu belog pepela. Ono malo zraka jutarnjeg sunca koji su uspevali da se probiju kroz velove od vrbovog granja bili su mu jedina svetlost.

Preturio je torbu. Neka noćna zverčica posetila ga je dok je spavao i ukrala hranu iz nje. Pljunuo je u travu. Komad hleba i jedno kuvano kokošije jaje nisu mu budili apetit ionako. A i imao je pametnija posla nego da jede. Za to će biti vremena. Uzeo je iz torbe samo ikonu i zadenuo je za rukav, grejući hladno drvo podlakticom. Na jednoj strani bio je naslikan Sveti Đorđe, zmajoubica i ratnik. Na drugoj, Sveti Nikola, zaštitnik svih onih koji krišom idu svojim poslom. Trebaće Vitezu od Srebrne Svetlosti obojica.

Posvetio se, umesto jela, poslednjim pripremama za konačnu probu koja ga je čekala: pljački zmajevog blaga.

Vitez od Srebrne Svetlosti nije bio glupak. Pre nego što se odvažio na taj podvig proučio je sve stare spise. Na sebi je nosio samo dobre kožne čizme, laganu tuniku i oklop od postavljene kože. Morao je da zadrži pokretljivost u skučenoj zmajevoj jazbini, a i ne bi se u metalnoj ljušturi nanosao zlata. Dva pegava konja vezao je uz vrbe, pored vode. Preko ramena je prebacio konompac koji mu nije trebao za konje. Na njemu su bili vezani čvorovi u pravilnim razmacima, taman za rukohvate.

Osvrnuo se oko sebe tražeći razne travke: ruzmarin i mirodiju, medveđi luk i bosiljak. Kada ih je nabrazao dovoljno, istrljaо se njima po celom telu, pa zgužvani zamotuljak zavukao pod košulju. Ne bi ga nanjušio ni najbolji lovački hrt.

Konačno, opasao se mačem od hladnog čelika. Sedam dana ga je kovao, sedam noći glaćao i oštrio. Ivica mu je bila tanja od papira. Nadao se da se neće susresti sa zmajem, ali valjalo je i na to biti spreman.

Zmajevi vole samoću, ali ne kriju se lako. Vitez od Srebrne Svetlosti zalazio je u vrbak sve dublje i dublje, tražeći ona mesta gde se ptice ne čuju i gde voda vohnja na sumpor. Ukrzo je počeo da nailazi na dugačke, uzane čistine posejane opr

ljenim panjevima. Sunce se već primicalo sredini svog puta i lenjo odbleskivalo sa žabokrečnih baruština zakrčenih mrtvim korenjem. Vitez je zade dublje u šumu.

Kada je naišao na gomilu mahovinom obraslih stena znao je da je na pravom mestu. Nasmejao se svim babama koje su pričale bajke o zmajevim dvorvima. Ovako ih nisu zamišljale. Pritajio se u grmlju očiju prikovanih na otvor u vrhu humke. Ako je zmaj budan, valjalo je čekati da zaspri dubokim snom. Vazduh nad otvorom treperio je od zmajevog vrelog daha, ali ništa se drugo nije pomeralo. Samo su se vrbove grane njihale na povetarcu. Vitez od Srebrne Svetlosti dodirnuo je ikonu u rukavu i počeo da se penje.

Iz ulaza u zmajevu jazbinu izbjiao je plavičasti dim. Vitez ga je onjušio: unutra je gorela vatra od drveta. U dimu je namirisao još nešto, ali nije stigao da razmišlja o tome. Čuo je pesmu.

Glas iz grotla zvonio je uspavankom koju je slušao kao mali. Poznata melodija uvlačila mu se na uši sve do grudi.

Zmajevi ne pevaju. Ali često otimaju deve, i to uglavnom plemenita roda. Ili se pogadaju sa velmožama za mlađe kćeri, kako ne bi palili dvorove i odnosili stoku. Vitez se zahvalio Svetom Đordju i Svetom Nikoli. Ne samo što će siromašni lutajući vitez leći u postelju kao čovek od imanja, već će i nevestu zadobiti.

Ipak, nije želeo da trči pred rudu. Vezao je konopac za jedan od većih krovnih kamenova i otisnuo se u rupu. Upirući se rukama i nogama o zidove okna, pažljivo je sišao u zmajevu jazbinu. Kada mu je ponestalo okna, izvio se kako bi osmotrio prostoriju pod sobom. Pod od nabijene zemlje bio je osvetljen treperavom vatrom, kao sa otvorenog ognjišta. Bilo je teško proceniti koliko ima do dna, ali humka nije bila previsoka. Spustio je konopac polako, i uzdahnuo sa olakšanjem kada je primetio da može njime da dosegne pod.

Čvor po čvor, spustio se u kupastu prostoriju. Pred njim je zaista bilo ognjište; tri-četiri tinjajuća vrbova panja okružena kamenjem. Sa obe strane ognjišta o zidu su visili žarači, ražnjevi, posuđe, i druga kuhinjska oprema. U ognjištu je brbotao crni kazan iz kojeg je virio par papaka, a pred kazanom se njihala ženska prilika.

Bila je odevena u haljinu od mekog pamučnog platna i malo izdašnija nego što se Vitez od Srebrne Svetlosti nadao, naročito oko struka. Ništa zato, trebalo je onaj zvonki glas negde skučiti. Bujna tamna kosa bila joj je raščupana i rasuta po ramenima. Dok je mešala jelo u kotlu, njihala se ramenima i kukovima. Njena pesma ispunjavala je celu prostoriju.

Vitez od Srebrne Svetlosti nije gubio vreme. Lagano je pritrčao - nije ga čula - i zatvorio joj usta rukom. Osetio je kako je napeta u njegovom naoručju. Prineo je prst ustima, pokazujući joj da čuti, i pogledao je u oči. Bile su svetlozelene, kao vrbovo lišće. Kada je zaklimala glavom Vitez od Srebrne Svetlosti se odmakao i sklonio šaku sa njenog lica. Bila je nešto starija nego što je očekivao. Ko zna kada je bila oteta?

Nevesta je zurila negde iznad njegovog ramena. Ispratio je njen pogled i umalo vrirsnuo. Duž celog zida na suprotnoj strani prostorije ležao je zmaj. Bio je crn i zelen, prošaran žutim pegama, ali suv, ne sluzav poput daždevnjaka. Šest pari mišićavih nogu sklopio je poda se, a jednim krilom malo je pokrio kvrgavu, rogatu i bradatu glavu.

Stajao je Vitez tako, nasuprot zmaju, kao sleđen. A onda se zmajevo mirno disanje ubrzalo. Kapci su mu zatreperili, i između njih se u procepu ukazalo žutilo zmajevog oka. Vitez se uhvatio za balčak mača i potegao. Zaustavila ga je nevestina šaka, mekana ali snažna, koja se omotala oko njegovog zgloba.

Prostorijom se ponovo razlegla uspavanka. Zmajevo disanje namah se umirilo, a žuto oko ponovo sklopilo. Vitez se okrenuo nevesti.

- Da li me razumeš? - pitao je Vitez šapatom.

Nevesta je zaklimala glavom.

- Gde je zmajevo blago?

Nevestina kolena savila su se u blagom damskom naklonu. Ruke je rasirila ispred sebe, kao da mu se nudi. Zatreptala je očima i osmehnula se. Imala je izvestan broj zuba.

- Dobro... mislim, pravo blago.

Nevestin osmeh je nestao. Rukom je pokazala ka zmaju. I, zaista, zmaj je ležao pružen na postelji od zlatnih dukata i srebrnih halera, raznog sitnog novca ko zna odakle, na rasutim biserima i perlama od ćilibara, na osmuđenim trubama vezenog platna i vučijim kožama teškog mirisa.

Vitez se u prvi mah sneveselio, obeshrabren, dok nije primetio da po strani stoje čupovi vrškom puni novca, svaki veliki kao teleća glava. Valjalo je i zmaju provetriti postelju s vremena na vreme.

Na vrhovima prstiju prikrao se usnulom čudovištu. Izabrao je pogledom najveći i obgrlio ga rukama. Težak tučeni tiganj u istom se trenu susreo sa njegovim potiljkom.

Zmaj je među rogovima osetio nežne ruke svoje neveste.

- Budi se, mužu! Pomozi mi oko ručka.

Promeškoljio se. Zlatni i srebrni novac zveckao je pod njim. Protrljao je oči i odmerio truplo pod sobom.

- O, vitezovina! Lepo, lepo... ne sećam se kada si mi to poslednji put spremala, - rekao je zmaj pomalo prekorno.

Obrazi zmajeve neveste zarumeneli su se od stida dok je prinosa lameni lonac.

- Daj, molim te, samo počni, razmotraj ga, ja ču sve kasnije. Znam da voliš...

Zmaj se obliznuo obama jezicima, i sa dva trzaja pokidal vitezov oklop i tuniku. Prostorijom se razlegao opojni miris trava.

- Volim kada makar deo posla urade sami, - rekla je, noseći mirisno bilje do vatre, da ga osuši. Iza nje, zmaj se gostio još topлом džigericom.

Vedran Mavrović

MOGU LI ZVIJERI PLAKATI?

Rana je još uvijek zaudarala na trulež, iako je u potpunosti zarasla. Dječak se namrštilo kad mu se stegnulo grlo.

- Vidiš, Beaghar? - pitao ga je otac. - To ti napravi aždaja.

Majka mu nije dala da gleda ranu dok je bila svježa. Tek sada. Njegov je stariji brat pričekao još par trenutaka pa navukao rukavicu prekrivajući ožiljak, a zatim spustio rukav i počeo ga omatati kožnim trakama. Rekao je da mu je tako lakše. Da tako manje boli.

- I to će mu pomoći? - pitao je Beaghar.

- Njena krv ima ljekovita svojstva, da, - objasnio je otac. - Zato idemo u lov.

- Morat ćemo zaći duboko u kraljevstvo Aždajinog Naroda, gdje neće mo biti dobrodošli, - rekao je brat i zastao. - Sveta životinja i te stvari... - Pogledao ga je i zlobno se osmijehnuo. - Osim ako želiš odustati?

- Ne, - brzo je dodao Beaghar. - Idem s vama. Želim ti pomoći.

- Siguran si? - upita brat.

- Naravno da je siguran - obrecnuo se otac i pljunuo. - Dosta je bilo cmizdrenja. Neće se dovijeka skrivati majci iza skuta.

Beaghar obori glavu i namjesti na rame ranac u kojem je nosio hranu za njih troje. Brat je nosio klopke, luk, strijele i uže. Otac samo kopljia. Obojica su imali noževe zataknute za pojasa.

- Hajde, - reče brat. - Nemoj zaostati.

* * *

Pred smiraj trećeg dana stigli su u podnožje planine. Beaghar je podigao glavu i uočio isturene bijele stijene što su se nadvile nad stabla, poput streha. Mnoge su bile probušene spiljama, podsjećajući ga na širom otvorena bezuba usta. Iskrivljena. Bolna. Zapalili su vatru, postavili klopke za svaki slučaj, iako je otac rekao da su još uvijek daleko od mjesta gdje aždaje obitavaju.

- Trebat ćemo se još malo uspeti, - rekao je i kimnuo prema planini. - Ali neka. Tko zna koje se sve zvijeri šuljaju noću.

- Još uvijek ima dana. - Brat je gledao prema zapadu. - Da probam uloviti mamac?

Otac ga je pogledao, suzivši oči. - Mogao bi. Neka Beaghar ide s tobom, ja ču održavati vatrnu.

Brat se osmjejnuo, uzeo luk i strijele, pa provjerio nož. - Spreman za svoju prvu smrt?

Beaghar je progutao. Brat i otac ubili su već mnogo puta. On - nikada. Nije čak mogao ubiti ni kokoši koje su hraniili kod kuće. Nešto u njihovim očima bi mu uvijek zgrčilo ruku. Kao da su znale da se bliži kraj. Da će im umjesto zrnja, ovaj put baciti smrt pod noge.

- Spreman, - promucao je, svjestan da ni sebe nije uvjerio.

Odmicali su od planine, probijali se kroz livadni šaš, pazeći pritom da ne stvaraju previše buke. Bratu je išlo puno bolje. Beaghar bi svako toliko stao na suhu grančicu ili stabljiku, lomeći tišinu prirode.

- Gledaj kud hodaš, - rekao je brat kroz zube. - Inače ćeš rastjerati sve živo i mrtvo u krugu pet milja.

- Oprosti...

- Pst! Tiho, - reče brat i čučnu.

Dječak učini isto.

- Čuješ li?

Beaghar je nakrivio glavu, osluškivao nešto drugačije u zvukovima nadolazeće noći. Gledao je u brata i kada su im se pogledi sreli, stresao glavom.

- Voda, - objasnio je brat. - Vjerojatno potok.

Skinuo je luk s ramena i pružio mu ga. - Znaš ga valjda koristiti?

Da ste češće kod kuće i pomažete majci i meni, znao bi, poželio je reći, ali je samo kimnuo. - Majka me naučila.

- Dobro. Onda kreni. Uz vodu sigurno ima neka životinja.

Beaghar je uzeo luk i jednu strijelu, nadajući se da mu je brat u krivu. Na pola puta poželio je namjerno stati na neku grančicu samo kako bi upozorio životinje da im prilazi. Ali livada je bila tiha, šaš nijem. Samo su žabe kreketale sve glasnije i glasnije kako je primicao.

Na njegovu nesreću, poveći se zec krijepio; i to na njegovoj strani potoka. Vjerojatno ga nije čuo od žuborenja i žaba. Beaghar je stavio strijelu na luk, prislonio je na strunu, zadržao pogled na perima. Osjetio je snažan stisak na ramenu.

- Nemoj razočarati oca, - kaza brat.

- Neću, - reče i podiželuk.

- A ni mene.

- Neću, - ponovi Beaghar i udahnu miris truleži što je dopirao iz bratove ruke.

Ako će ti od toga biti bolje, pomislio je. Neka mi bogovi oproste.

I odapeo.

* * *

- Ovo je dobro mjesto, - zaključio je otac, ogledavši se. Obrisao je znoj s visokog čela, namjestio kožni štitnik za rame.

Uspinjali su se cijeli dan, prenoćili, zatim skrenuli na istok gdje se bijeli kamen ispreplitao s korijenjem starog i kvrgavog drveća, sve dok otac nije stao. S tog mjesta nazirao se ulaz u jednu od pećina.

- Misliš da ih već ovdje ima? - pitao je brat, prilazeći mu.

Otar se osmjehtnuo. - Pogledaj zemlju. Što ti govori?

Brat je kleknuo i dotaknuo tlo ozlijedenom rukom. Ako je njemu zemlja doista nešto govorila, Beaghar nije ništa razumio. Ali pratio je bratove kretnje, slijedio njegov pogled, trzajući se na svaki šušanj koji je planina proizvela.

- Svježi tragovi, - zaključio je brat. - I govna.

- Aha, - potvrdio je otac. - Aždajina govna.

- Brate, - kazao je, - daj onog zeca kojeg si ubio.

Dječak je odvezao mrtvu životinju s ranca, sretan što to čini. Već je počela dobrano zaudarati. Brat je skinuo metalnu klopku koja je Beaghara oduvijek podsjećala na velike i oštре zube, pa smjestio leš u sredinu. Potom je nagrnuo suho lišće i prekrio željezo.

- Evo, - rekao je otac, pružajući uže. - Zaveži jedan kraj za klopku, a drugi za najbliže drvo.

- Zašto to radimo? - pitao je Beaghar, kad mu je brat dodao drugi kraj.

- Aždaje su jake zvijeri. Klopka mu možda probije ljske, ali ga neće ubiti: samo usporiti. A ne želiš trčati za aždajom po planini, vjeruj mi.

Beaghar je kimnuo i dvaput provjerio čvor. Kada su bili sigurni da je sve kako treba, ostalo im je samo čekati.

* * *

Dječak ga je osjetio u kostima. Urlrik. Činilo se kao da se cijela planina pomaknula s tim zvukom. Brat je poskočio na noge, dograbio kopljje. Otac je sudio još neko vrijeme, osluškujući plač zvijeri. Zatim je ustao i uzeo luk i strijele.

- Idemo.

Slijedili su ga prema tom tužnom glasanju. Oprezni. Beaghar je osjetio kako mu se želudac diže. Ali nije smio povratiti. Ne sada. Progutao je ono što mu se popelo u grlo i stisnuo zube. A onda ju je ugledao.

Bila je bijele boje koja je izgubila sjaj, s kratkim rogovima što su se izvigli prema leđima. Mlatarala je zakržljalinim krilima, pokušavajući osloboediti prednju nogu koja je krvarila. Bezuspješno. Klopka je zagrizala i nije puštala. Čim ih je ugledala, aždaja je zasiktala i nakostriješila ljske na leđima.

- Spreman? - pitao je otac brata.

- Aha.
- Pazi da te ne dohvati, ili još gore: pljune.
- Naučio sam svoju lekciju - kazao je brat, svrnuvši pogled prema zamotanoj ruci.

- Beaghar, - rekao je otac. - Ti ostani pozadi i samo promatraj. Uči. Dječak je kimnuo i dalje gledajući prema aždaji. Bio je općinjen njome. Njenom boli.

- Ja ču je ometati strijelama, a ti čekaj pravu priliku i probodi je. I brat je kimnuo, stežući koplj. - U vrat? S donje strane?
- U vrat, - ponovio je otac. - S donje strane.

Beaghar je gledao kako se otac i brat razdvajaju, kako se luk napinje i okreće prema bijeloj zvijeri koja se pokušavala otrgnuti.

Valjda će uže izdržati, pomislio je.

Prva je strijela poletjela i odbila se od zakrvavljenih ljski, na što je životinja bijesno udarila repom o tlo. Ubrzo zatim, druga je našla svoj put do mesa, malo iznad lakta. Aždaja je potrčala prema ocu, povukla klopku sa sobom, a onda se strovalila na tlo kad ju je uže povuklo natrag prema drvetu.

Brat se zatrčao i probio je kopljem u slabine, jednom, dvaput, sve dok se nije osovila na noge i umalo ga dohvatala kandžama.

- Pazi! - viknuo je otac, tren prije nego je izbacila sluz kroz usta.

Brat je vrinsnuo i skočio u zaklon iza drveta. Pogledao je prema ozlijedenoj ruci iz koje se počelo dimiti. Brzo je odmotao trake i skinuo rukavicu, bacajući sve na tlo. Koža mu je bila netaknuta.

- Vrat, idiote! - viknuo je otac. - Vrat!!!

Još je strijela poletjelo prema zvijeri. Neke su se zabile u tlo, neke se odbile: dvije su pogodile svoju metu. Beaghar je pokrio uši kako ne bi slušao taj zvuk što je parao zrak. Njegov je brat čekao da životinja poklekne, otkrije vrat, a onda nasrnuo. Zabio je kopanje u nju i prikovoao je o tlo, pa nastavio ubadati sve dok se nije prestala micati.

- Dobro je, - rekao je otac, prilazeći. - Zvijer je mrtva.

Brat je i dalje divljački zarivao kopanje, gdje god je uspijevao. Sve je više krvi prljalo njegove hlače i čizme.

- Dosta, - zarežao je otac.

Brat je stao, pogledao ga, udario životinju još jednom nogom i pljunuo na nju.

- Sad je dosta.

- Hajde, da vidimo što imamo.

Kleknuli su na jedno koljeno i počeli proučavati rogove, zube, ljske. Što je vrijeme više odmicalo, to su im lica bila sve ozarenija. Kada su rasporili trbušno nožem, i proučili iznutrice, počeli su se smijati na sav glas. Brat je posegnuo ozlijedenom rukom u utrobu i izvukao dva krvavo zelena jajeta.

- Znaš li koliko za ovo možemo dobiti? - pitao je ushićeno.

Otac ga je potapšao po ramenu. - Sve ostalo je pravo malo bogatstvo, ali jaja... to je kao da smo pogodili u zlatnu žilu.

Beaghar je naposljetku prišao i prvo pokušao otvoriti klopku koja je još uvijek grizla nogu aždaje. Nije znao zašto. Jednostavno je to morao učiniti. Mučio se, na kraju shvatio gdje je poluga, a zatim oslobođio gotovo prereznu nogu. Onda je i sam kleknuo i položio ruku na glavu životinje. Nije imao snage pogledati je u oči.

- Mislio sam da idemo u lov kako bi bratu bilo bolje. Kako bi mu izlijeli ruku? - pitao je.

- Zar ne vidiš da mu jest bolje? - rekao je otac, smiješeći se.

- A ruka?

- Nije mi otpala, - kazao je brat podrugljivo. - Vjerojatno ni neće. Ali aždajina krv tu ništa ne može napraviti.

Lagali su mi, shvatio je i stisnuo šake. - Zar vas nije strah bogova?

Otac ga je pogledao, a zatim se počeo smijati. Beaghar je opet osjetio kako mu se grlo steže, što ovog puta nije imalo veze s mirisom.

- Da ti kažem nešto, mali. Postoji samo jedan bog, a on zvuči ovako. - Primio je kesu s novčićima što mu je visjela za pasom i zatresao je. - Ostali su bogovi tihu.

- A anamri? - ustrajao je dječak.

Otac je frknuo nosom. - Molim te. Ne vjerujem ja u ta duhovna sranja. Priče o anamrima su samo - priče. Ne postoje ljudi koji se povezuju sa svetim životnjama. Kraj priče.

- Ali, majka je rekla...

- Majka je rekla, - sprdao se brat, oponašajući ga piskutavim glasom. - Trebao si ostati kod kuće. Nije lov za curice.

- Dosta, - kazao je otac. - Sjeti se kako je tebi bilo u početku.

Brat se nacerio i izvukao nož. Pogledao je oca, a zatim pljunuo u stranu.

- Idem je oderati dok je još topla - rekao je.

Beaghar je svrnuo pogled prema životinji i nehotice susreo njeno crveno oko. Djelovalo je tako... prazno. Prije nego je shvatio, bio je zarobljen: sputan konopom za tanku zjenicu što je svakim ubodom noža prodirala u slojeve njegove duše. Dublje i dublje. Kada je brat napokon završio, a on uspije odmaknuti pogled, i sam se osjećao kao da nema kože. Bez ijedne ljske na svom tijelu.

* * *

- Oče, - pitao je, - mogu li zvijeri plakati?

Noć se naglo spustila preko njih. Opkolila ih sa svih strana. Vatra je pucketala, a miris pečenog mesa širio se planinom.

- Naravno da ne, - odgovorio je otac. - To su životinje.

Brat je bacio štap u plamen, dohvatio drugi. Otkinuo je zubima komad mesa i mljuckao. - Ti nisi gladan?

Beaghar je stresao glavom.

- Zašto pitaš? - rekao je otac.

- Onako. - Slegnuo je Beaghar.

Otac mu je uzdahnuo i zagledao se kratko u njega. Završio je s večerom i trudio se utaziti žed onim što je ostalo u mješini. Prošlo je tjedan dana otako su se uspeli na planinu. - Postane lakše s vremenom, - kazao je.

Nešto se pomaklo u tami i Beaghar se trgnuo na zvuk pucanja grančica.

- Opusti se, - rekao je otac. - To samo šuma škrguće zubima.

Dodao je još jednu granu u vatru. *Zašto je tako hladno?* pitao se.

- Probaj odspavati. Ako ništa ne uhvatimo do jutra, idemo kući.

- A ako uhvatimo?

Otac mu nije odgovorio. Samo je potegao iz mještine.

* * *

Probudio ga je krik.

Jutro je bilo sivo poput pepela; vatra ugasla. Otac je već bio ustao i sad je trkao brata nogom. Strijela mu je bila spremna na tetivi. Brat je poskočio i pogledom potražio kopljje.

- Beaghare, požuri, - prosiktao je, grabeći prema izvoru tih nesnosnih vapaja.

Na pola puta otac je podigao ruku, zaustavljući ih. Pljunuo je na tlo i opsovao ispod glasa. - Netko je тамо, - kazao je kroza zube.

- Koliko ih je? - pitao je brat.

- Koliko vidim, samo jedan.

I doista, kada je dovoljno prišao, Beaghar je ugledao muškarca u crvenom kariranom kiltu, duge crne kose što mu se klatila preko širokih leđa. Pokušavao je dvoručnom sjekicom otvoriti klopku u kojoj je bila uhvaćena siva, gotovo crna aždaja. Stenjao je od napora.

- E, nećeš, - rekao je brat i progurao se kraj oca. - To je naš ulov! - dreknuo je. Muškarac je zastao.

- Naša klopka: naš ulov, - ponovio je otac, uhvativši korak s bratom.

- Ulov? - rekao je muškarac, još uvijek okrenut leđima. Zvučao je staro, slomljeno. Tek kad se okrenuo, Beaghar je video da su mu oči zelene i nekako čudne, ali nije mogao dokučiti zašto. - Ovo je vaše maslo?

Brat je kimnuo. - Bolje ti je da produžiš dalje.

Muškarac se počešao po dugoj bradi i podigao svoju sjekiru. Cijelo mu se lice zgrčilo. Beaghar je osjetio srse po cijelom tijelu. - Zaklat ću vas ko zečeve.

- Hoćeš li? - pitao je otac podižući luk. Odapeo je prvu strijelu i pogodio aždaju iza njega. Životinja je povukla klopku, napinjući uže.

Muškarac je otvorio usta i kroz njih se oteo krik. Isti onaj koji ga je probudio ujutro, shvatio je Beaghar. *To je bio on, a ne aždaja.* Oči su mu u treptaju postale crvene, žile na rukama i vratu nabrekle. Beaghar je nesvjesno ustuknuo.

Otar je odapeo još jednu strijelu i pogodio muškarca u rame, no ovaj kao da to nije osjetio. Slomio je strijelu slobodnom rukom i nasrnuo. Beaghar se sklonio u stranu, gledajući kako jedan jedini udarac brata slaže na pod.

- Nemoj, molim te, - zavapio je brat. Muškarac se nadvio nad njega, dok je otac vadio sljedeću strijelu. - Nemoj! - Brat je podigao ruke, a muškarac sjekiru - koju je naglo sručio na njegovu glavu. Opet. I opet. Krvi je bilo posvuda. Beaghar je pokušao progutati, ali bezuspješno. Usta su mu bila suha.

Otar je vrirsnuo, potegao nož, pa nasrnuo suznih očiju.

Muškarac ga je dočekao spremno, blokirajući ubode glacavom sjekire. Jednom, dvaput, triput. Sljedeći je nasrtaj propustio i zahvatio oca po nozi, od čega je zateturao. Naredni ga je zamah potisnuo na koljena.

- Ne, ne, - molio je otac. - Ne... - Sjekira je presjekla njegove riječi.

Beaghar je samo stajao i gledao. Nije se mogao pomaknuti.

Muškarac je krenuo prema njemu, izvadivši sjekiru iz očeve lubanje. Podigao ju je visoko, no onda je aždaja zasiktala. Muškarac se zaustavio. Između dva treptaja, boja očiju mu se vratila u zelenu. Nakrivio je glavu, gledajući ga tankim zjenicama.

- Drukčiji si, - kazao je muškarac, - od brata i oca.

Beaghar je progutao. - Oni mi nisu brat i otac.

- Ali si ih tako zvao. Čuo sam te sinoć, kraj vatre.

Slegnuo je. - Nekad su bili...

Muškarac je spustio sjekiru, pogledao u stranu. Činilo se da se godišnja doba izmjenjuju na njegovom licu. Jauk aždaje prenuo ga je iz misli. Pohitao je prema životinji i pokušao oslobođiti klopku.

Beaghar ga je slijedio, prekoračivši preko tijela mladića kojeg je zvao bratom.

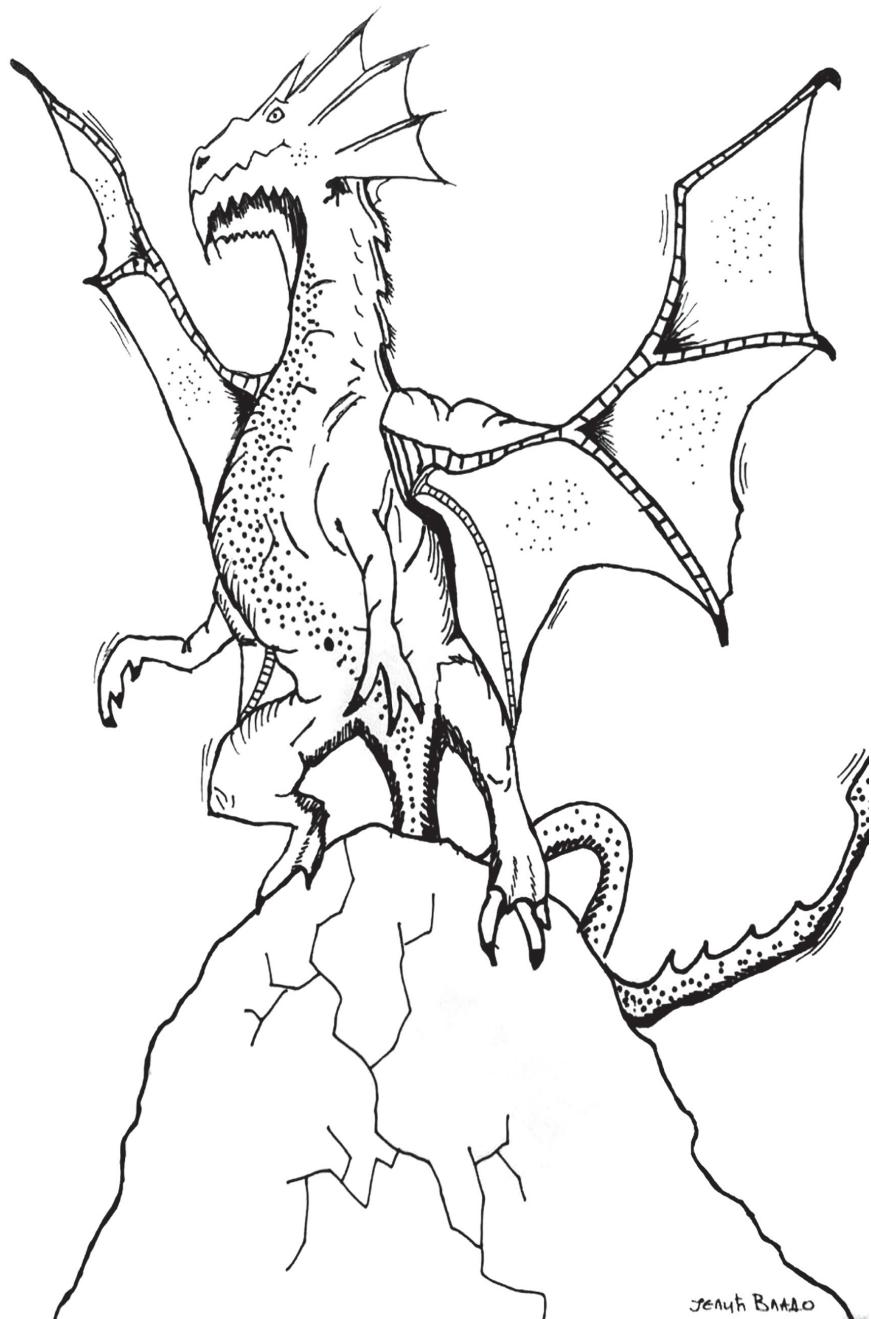
- Ima polugu sa strane, - kazao je.

Muškarac je zastao, umirio aždaju s par riječi koje Beaghar nije razumio, a zatim proučio klopku. Sljedećeg trena životinja je bila slobodna, ali nije pobegla. Ostala je uz muškarca koji se polako okrenuo.

- I, mali? - pitao je, brišući sjekiru o tuniku njegovog oca. - Mogu li zvijeri plakati?

Beaghar je pogledao sivu aždaju, ranu na njenoj nozi. Zatim u brata i oca, njihove posljednje izraze lica zamrznute u lokvama krvi.

Progutao, pa samo kimnuo.

Јелчи Владо

Mirko Tomić

Memoari jednog zmaja

Pustahija - možda je to riječ koja najbolje može opisati mojih prvih trideset godina života. Sada, iz ove perspektive, mogu tvrditi da je to bio, iako naizgled lijep i uzbudljiv, život koji je protračen uzalud, neispunjeno ničim trajnim, ni prijateljstvima, ni ljubavima, nikakvim vrijednostima. Ali, da počnemo iz početka.

Rođen sam u okolini Bijelog Polja, tadašnjeg Akova, u jednom malom mjestu dovoljno blizu grada da zadovolji potrebe seljaka da za vidnog dijela dana mogu otići i vratiti se na pazar subotom, ali i udaljenom da budu skriveni od pogleda lokalnih aga i begova da na miru mogu da se posvete svojim poslovima i životima uopšte. Da, rođen sam u tim burnim vremenima XVI vijeka u mirnoj seoskoj porodici patrijahalnog tipa, okružen braćom i sestrama. Još kao mali, često sam pokazivao nemiran duh i svojeglavo ponašanje. Sa sedam godina sam kao od šale jahao konje, bez znanja roditelja i takmičio se sa odraslim momcima, tjerajući im inat. Peo se na stogodišnji hrast ispred kuće, čisto da bih dokazao da mogu. Preplivao Lim... Na bezuspješne napore da me smire, samo sam se smijao, prividno bih poslušao, a onda nastavljao po svom. Nijesam samo jednom čuo riječi kojima su me stariji zabrinuto ispraćali:

- Bože daj da od njega ispadne nešto kako treba.

Naravno, nijesam im pridavao značaja. Jezdio sam na konjima, uživao sam trkajući se, a onda, kada više нико nije htio da se takmiči, onda sam jurio da prestignem vjetar.

Negdje oko mog desetog rođendana, u selo su nenajavljeni stigli janjičari da pokupe danak u krvi. Seljaci su već po običaju skrivali mušku djecu, prijavljivali da imaju samo po jednog sina i slične stvari koje su radili kako bi sačuvali svoje porodice. Nas četvoricu otac je sakrio na različitim mjestima po dvorištu u slučaju da nađu jednog ne nađu ostale. Bio sam privučen da pogledam konje arapske pasmine koje su janjičari koristili. Izvirivao sam iz tajnog podruma u štali, odmjeravajući jednog po jednog da bih, kada sam procijenio koji je najbolji, i pored sve opasnosti, izjurio napolje, uzjehao ga i potjerao galopom preko livada. Naravno, nijesam znao da su konji dresirani da slušaju zvižduke vlasnika, te kada je moj vranac, poslije par stotina koraka naglo stao i vratio me nazad, uvidio sam grešku. Bez obzira na protivljenja

oca i molbe majke, na suze sestara, pokušaje otkupa od strane lokalnog svjetsnika, strašni vojnici mrkih pogleda su me uzeli i odveli u svoju školu.

U početku mi je teško padala razdvojenost od porodice. Ali, okružen drugovima i zauzet čitavog dana nametnutim obavezama, brzo sam se navi-kao na novi život.

Kao i svi goršaci, odlikovan oštromumnošću svojstvenom našem kraju, brzo sam učio. Najviše su me zanimale borbene vještine, a ostale stvari su lako išle od ruke iako se nisam previše trudio. Da bih izučio istoriju i vještine stranih ratnika, naučio sam grčki i latinski jezik, kasnije i italijanski zbog sukoba sa Venecijom, turski jer smo morali. Svakodnevno sam jahao najbolje konje u školi i bio priznat za jednog od najspretnijih jahača, a sablja mi je postala kao prirodni produžetak ruke. U mojoj duši, ipak, na raznim takmičenjima i smotrama, kada sam trebao da pokažem svoje umijeće, ja sam se i dalje takmičio sa vjetrom, zamišljajući kako ga pobjeđujem i obuzdavam. Na kuću i porodicu sam sve manje mislio i poslije nekog vremena, to su postale uspomene iz drugog života. Lijepe, dopadljive, ali daleke.

Kada sam postao zreo, punoljetan, odnosno sposoban za učešće u ratu, dat sam direktno čorbadži agi, glavnokomandujućem janjičara, kao pratnja. U prvom okršaju, negdje u Africi, za vrijeme gušenja pobune Arapa, istakao sam se vještinom i hrabrošću koja me je kasnije pratila donoseći mi slavu koju nijesam razumio. U ključnom trenutku bitke, iza pješčane dine bočno od nas, pojavila se neprijateljska konjica predvođena ogromnim Arapinom koji je, na velikom bijelom konju i vitlajući sabljama objema rukama, predstavljaо iskonsko oličenje ratnika. Sjekao je sve pred sobom i pravio prolaz kroz redove moje braće, neumitno se približavajući centru i našem komandnom mjestu. Njegovi pratioci, riješeni da po svaku cijenu dokažu da su zaslужili svoj položaj pored njega, pratili su ga u stopu, praveći lom u našim redovima. Izgledalo je da nam nema spaša. Naša rezerva je bila već uključena u borbu, a neprijatelj na bijelom konju je bio sve bliži.

Obuzet nekim čudnim osjećajem, nemiom, ošinuh konja pljoštimice sabljom po sapima i jurnuh naprijed, ne vodeći računa što me niko ne prati. Opet sam osjećao oluju koju treba pobijediti, zauzdati i nastaviti dalje. Okršaj sa visokim ratnikom je bio brz, kratak i munjevit - nekoliko zamaha sablji, varnice na sve strane i pad njegovog beživotnog tijela na zemlju. Vidjevši krv pred očima, zaboravio sam na oprez i uletio među Arape koji su nastojali da osvete svog vođu. Ne znam tačno šta se sve tu zabilo, prepostavljam da sam svojim postupkom dao moral ostalim janjičarima da srede redove, potuku neprijatelja i završe bitku u svoju korist.

Koliko protivnika sam ubio tog dana i kako, od silne brzine događaja nijesam mogao da zapamtim. Nije mi ni bilo bitno. Savladao sam još jednu oluju, još jedan vjetar je poražen i to je kraj te priče za mene. Nagrade za

učinjeno sam primao iz kurtoazije, nijesu mi ništa značile.

Tako je počelo. Ogromno carstvo nikada nije bilo u miru. Ako nijesmo ratovali sa susjedima, onda smo gušili pobune na sopstvenoj teritoriji, a ako ni njih nije bilo, galopirao sam carskim drumovima jureći razbojнике i pljačkaše, sukobljavajući se sa svakom novom olujom sa radošću malog djeteta. Rijetke časove odmora sam koristio samo da se oporavim od sitnijih rana koje sam povremeno zadobijao i nastavljao dalje. Vino, žene, hrana i slične stvari u kojima su moje kolege uživali, meni su bile samo prolazna zanimacija da ubijem vrijeme do nove bitke, ništa više od toga. Nijesam shvatao pjesme o ljubavi koje sam slušao po krčmama, one o patriotizmu u logorima, smijao sam se u sebi, smatrajući ih neracionalnim rasipanjem vremena. Meni je samo prijala melodija razvigora kroz grane trešnje, uz koju sam se opuštao pred spavanje, i fijuk sablji u sukobu, koji mi je uzburkavao krv u venama. Da, čuo sam i pjesme koje su pjevali o meni, ali me nijesu duboko doticale. Nadimak Ejder, zmaj, koji su mi dali, smatrao sam za običan nadimak, lakše za izgovor od mog pravog imena.

Kući sam došao slučajno, skoro petnaest godina od odlaska, kada smo krenuli u pohod da umirimo bosanskog vezira koji se usprotivio sultanu, odbijajući da pošalje poreze. Ugledavši hrast ispred kuće, sjetio sam se svih uspomena iz djetinjstva, i nekako se prvi put u životu raznježio. Mimo običaja, istupio sam iz formacije i odlučio da svratim. Ne znam da li je kolegama to zasmetalo, a i da jeste, teško da bi ko šta smio da kaže. Ispred kuće sam zatekao samo majku. U crnini. Iznenadna i neprijatna jeza mi je hladnom rukom stisla srce u grudima.

Poznala me je i prije nego što sam joj se obratio. Gledala me je sa tugom i srećom istovremeno. Zagrljh je i sjedosmo za već postavljenu sofru. Odjednom iz obližnje šume počeše da izlaze moja braća sa porodicama. Vidim, svi su tu, oženjeni, okruženi djecom, zdravi, jaki. Pitavši najmlađeg zašto je majka u crnini, za srce me ugrike - dobih prekor:

- Pa zbog tebe! Od onog dana kad su te odveli, crnu maramu nije skinula. Jutros nas je tjerala da se pripremimo kao za slavu, sanjala je da ćeš doći i nijesmo mogli da je urazumimo, pa smo morali da je poslušamo. Evo, ispadate da je bila u pravu.

Nijesam mogao da vjerujem. Čorbadži aga mi je poslao glasnika rekavši da ostanem do sljedećeg jutra, pa da se priključim začelju kolone, davši mi neočekivano vrijeme sa porodicom. Shvatao je zov krvni, da bez obzira na vjeru, ime, profesiju i druge osobine koje idu uz čovjeka, brat je brat, majka je majka, svoji ostaju svoji.

Kristijan, petogodišnji bratanić, nije se odvajao od mene. Sve mu je bilo zanimljivo, od opreme do konja kog sam jahao. Kad je odnekud donio dva štapa da se „mačujemo“, smijeh je zazvonio za stolom. Da bi mi pokazao ko-

liko je spretan, popeo se na hrast na koji sam se ja peo prije nekih dvadesetak godina. Iznenadio sam se koliko me je podsjećao na mene u tom uzrastu. Osjećao sam se srećan i ispunjen zbog porodice ali i sumoran što će uskoro otići ko zna gdje.

Moje odsustvo se bližilo kraju, već sam spremao konja da se pridružim koloni, kada sam osjetio neki nepoznat miris očaravajuće svježine i ljepote. Okrenuvši se, prvo sam spazio dugu, talasastu kosu kako leprša na proljećnom vjetru, zatim par najljepših očiju koje sam ikada vidio, očiju koje su u sebi nosile dubinu najvećeg kanjona i toplinu izlazećeg sunca u pustinji. U njima su se istovremeno sadržale i dubina Đalovića pećine i nestasna ljepota Vražijih firova. Prvi put u životu sam osjetio nemir, nedostatak vazduha u plućima, drhtaj u grudima. Srce je odjekivalo poput najačeg borbenog bubnja. Jedva nekako pružih ruku, predstavljujući se. Dodir je bio nabijen elektricitetom, kao da je priroda osjetila šta se dešava u mom umu, prsima, u mojoj duši. Vidim, i njoj je teško da stoji. Da bih sakrio obostranu slabost, predložih da sjednemo ispod rascvjetale trešnje. Kao da je samo to čekala.

Započesmo razgovor u kom su više učestvovali pogledi i slučajno stezanje ruku koje ostaše jedna u drugoj, nego što su to učestvovali riječi. Želio sam da joj kažem koliko mi je draga što sam je upoznao, koliko me je očarala, ali nijesam mogao. Svaki sekund se činio kao godina, a opet, tih par sati je prolećjelo nestvarnom brzinom. Pred kraj druženja, sjetivši se starih običaja, izvadih dukat i skinuh alk u sablje umjesto prstena koji nijesam imao i pružih joj. Iskreno se nasmija, stavi „prsten“ na ruku i tiho mi šapnu: „Čekaću te“. Sve je bilo rečeno.

Pozdravljujući se sa svojima, osjećao sam zaručničin pogled na tjemenu i ramenima. Činilo se kao da me upija pogledom, da se trudi da zapamtiti svaki detalj mene. Majku zagrlih posljednju, a ona mi okači oko vrata nekakvu malu flašicu vezanu kanapom i sakri pod dolamu uz riječi:

- Ovo su moje suze zbog tebe. Čuvaće te. Majčina suza je teža od olova i jača od svakog zla.

Zamišljen, uzjahao sam i trkom se priključio koloni.

Borbe u Travniku su završene i prije nego što su počele. Čuvši ko dolazi, vezir je poslao međandžije ispred nas sa lukavom namjerom da nas zadrži dok se ne spakuje i pobjegne jer se, prema tadašnjim običajima, međan morao prihvatići, inače bi strana koja odbije izgubila obraz, a samim tim i poštovanje u narodu. Ja sam, naravno, bio odabran da predstavljam našu stranu, i sve tri vezirove delije su brzo ostale u prašini, dok se on predao. Tu smo ostali desetak dana, sređujući stanje u pokrajini. Odnosno, što se mene tiče, dosađujući se dok su se predstavnici obje strane međusobno dogovarali o daljem. Danima i noćima mi je u mislima bila samo ona, njen smijeh, njene oči, kosa, usne... Jedva sam čekao povratak, da je odvedem sa sobom i započnemo život zajedno.

U povratku, nekoliko puta su nas napadale razbojničke družine, potplaćene od strane vezirovih sinova sa ciljem da oslobode vezira koji je vezan vođen u prijestonicu. Jedna od njihovih strijela je pogodila i mene, i to tačno u flašicu koju mi je dala majka. Mala ozljeda, više me je razbjesnila nego povrijedila, tako da sam jurnuo na plaćeničku družinu, rastjeravši je na sve strane a njihovog vođu objesivši na prvo drvo, prema tadašnjem zakonu. Osjetio sam samo blago peckanje na mjestu povrede. Oguglao na bol i rane, nijesam pridavao značaja.

Na prilasku u selo, imao sam ružan osjećaj da se spremam neka prevara. Nigdje se nije čuo lavež pasa, rika stoke, nije bilo dozivanja ljudi, sve je zamuklo. Jašući na čelu kao prethodnica, osjetio sam u nozdrvama miris gareži. Jurnuo sam naprijed i odjednom se našao okružen gomilom vezirovih pristalica, koji su spalili selo i pobili sve žitelje da bi mi se osvetili. Potegao sam sablju i jurnuo, iz očaja, ne sačekavši ni svoje drugove. Zasuli su me kišom strijela, istovremeno otvarajući i vatru iz musketa, međutim u žaru sam nastavio dalje. Nijesam ni obraćao pažnju na svoj slabiji položaj, video sam samo sjenke koje treba uništiti i ništa više.

Nema je više, nema ni roditelja, Ivana, Kristijana, nikoga moga. Urliknuo sam, i prvi put sa mržnjom krenuo na neprijatelja, bez poštovanja. Na zlikovce koje treba zgaziti, jadnike koji se svete na nejači. Nesvjestan da ih je mnogo više, utelio sam među krvoločne divljake i počeo sa sjećom, ne znajući da mi iz odjeće štrče brojne strijele, da mi je at ubijen i da pješice jurim na naoružanu bandu na konjima. I kad su krenuli da bježe, sustižem jednog po jednog nadljudskom brznom. Kad mi se sablja slomila, golim rukama otimam njihove i istima ih ubijam. Na pragu moje kuće sam stigao posljednjeg.

Tužna slika uglijenanih ostataka mi je slomila srce. Vjerenicu sam prepoznao po alci kojom sam je zaprosio, a majku po đerdanu koji je nosila. Po položajima tijela je izgledalo da je pokušavala da pomogne mojoj majci da se skloni kada su ih zlikovci stigli. Tu sam pao na koljena, i zaplakao, prvi i posljednji put ikada. Shvatio sam da nemam suza, da se samo jedna skotrljala niz obraz, a ostale su isparile. Ko zna do kada bih ostao da me nijesu našli drugovi i, ne smjevši da mi pridružim, poslali k meni čorbadži agu. Tek kada mi je stavio ruku na rame, postao sam svjestan situacije. I pored bezbroj strijela koje su mi visile na već istrganoj odjeći, nijesam osjećao da sam povrijeden. Primjetih da mi se koža ispod vrata presijava kao riblja krljuš, i tek kada sam išcupao sve strijele, počinjala je da dobija normalnu boju.

- Majčine suze? - upitao me je aga, na šta klimnuh glavom.

Njemu je sve bilo jasno, dok sam ga zbumjeno gledao. Nijemo je klimao glavom, zureći u daljinu. Šta je ovo? Šta sam ja?, imao sam gomilu pitanja, koja nijesam mogao da izgovorim. Tuga me je oborila.

Pogledao me je i tiho rekao: - Ti si i blagoslovjen i proklet. Tvoja majka je bila jedna od posljednjih čuvara vjere prapredaka, daleko starije od svih poznatih.

tih. Ti si odabran da budeš zaštitnik starih običaja. Postao si pravi zmaj, Ejdere. Na tebi je da odlučiš šta ćeš i gdje. Vatra, mačevi, puške, strijele, nemoćni su protiv tebe. Samo, sjećanja će ti ostati, ništa nećeš moći da zaboraviš. Srešćeš i unuke mojih unuka, a ti ćeš biti isti. To je i blagoslov i prokletsvo.

Rekavši sve ovo, uzjaha konja i naredi vojscu dalji pokret. Ostao sam da dostoјno sahranim porodicu i da vidim što će sa sobom.

Od toga dana lutam po svijetu. Dijelim pravdu gdje stignem, novostečenim vještinama sprečavam zločine jer kažnjavanje ne bi ublažilo tugu žrtava. Kada ne uspijem da ga spriječim, zlikovce lišim života, ne pokazujući se ljudima. Ne sklapam nova prijateljestva, plašeći se neminovnih rastanaka zbog moje dugovječnosti. Gubitaka mi je dosta za jedan život, ma koliki on bio.

Jedino, svake godine, otprilike u ono vrijeme kada cvjeta trešnja i hrast šumi poznatim glasom, dođem u selo, prizovem sjećanja na jedini dan petovjekovnog života kada sam zaista bio čovjek, zapalim svijeće i odem dalje.

Marija Čvorović

Zmajeva suza

Bijaše to jedan hladni maj, jedne davne godine u jednom selu, nadomak jedne pećine, čije se ime nikad ne pominjaše među žiteljima toga mesta, a bo'me ni šire.

- ,Pušti vraga, ne prizivaj - često se čulo kada bi kakav stranac zalutao u ove krajeve, pa se počeo raspitivati ili ne daj Bože pokušao uputiti ili uči u pećinu. Prosto da ovdašnji čovjek ne povjeruje, s jedne strane ljepota koja okruživaše pećinu, takva ljepota, da se to riječima ne može kazivati niti dočarati, osim možda kistom nekog vrlo umješnog slikara, koji, činilo bi se, papir umije oživjeti, a sa druge strane zlovolja na licima onih kojima se namjerno ili slučajno pomene pećina, čije ime ne smjede na glas biti rečeno.

Svaki maj od kako je svijeta i vijeka, kako je žitelja na ovome mjestu, prolazio je sa oštrom zebnjom u srcima i, inače veseli duhom, ljudi ovoga kraja, u ovome mjesecu postali bi neobično tihi, smrknuta su im bila lica, svima odreda, čak su i djeca postajala neobično mirna i povučena, što dječijoj prirodi nikako ne priliči. Kad bi neko prošao ovim krajem, u ovome mjesecu, u predvečernjim časovima sa pravom bi mogao tvrditi da nema žive duše. Sa prvim sumrakom, kao po nečijoj zapovijesti, svi do jednog, mlađi i stari, žene i muškarci, ostavljali su svaki posao u kojem bi se toga časa zadesili, i skoro trčećim korakom hitali ka svojim kućama. Glava kuće bi se pobrinula za stoku, zatvorivši torove, magaze i kokošnjce, dok bi najstarije žensko čeljade, stajalo na vratima i čekalo da svaki od ukućana pređe prag, prebrojavajući u sebi, da slučajno ko ne ostane vani dok je noć i tmina. Vrag tada vreba, u majskim noćima, a niko nikad sa sigurnošću ne može tvrditi kog će dana i maja koje godine, kucnuti taj čas, koga su se svi pribojavali.

Zato je svaki maj bio isti, prenoseći se sa koljena na koljeno, sa oca na sina, sa majke na čerku, jer jednom je tako jedna majka, prije ko će znati koliko godina, prenijela to saznanje i znanje svojoj čerki, i tako se to prenosilo do dana današnjeg, pa zašto onda izazivati sudbinu, kad je neko nekad rekao šta će biti, ali u kojem času neće se znati dok kasno ne bude.

Može biti važno, u ovim okolnostima, radi boljeg razumijevanja, složene sudbine žitelja jednog sela, blizu jedne pećine, da se o još jednoj stvari

nije smjelo ni pričati ni misliti, jer bi ta druga stvar mogla prizvati vraga, a on vreba i nikad ne spava, strpljivo čeka da ispunji svoj naum. Roditelji ili stariji članovi zajednice su mladima birali buduće muževe i žene, kada bi ovi stasali za taj poziv, nikako prije i nikako na njihovu slobodnu volju. Ako bi se posumnjalo, ili prve znake rađanja nekog obostranog interesa ili osjećanja između nekog mladića i djevojke stasalih za brak, uočio neko od starijih, očeva, majki, strina, tetaka, đedova, baba, pa čak i komšija, iskusnih u ovoj stvari, odmah bi se djelovalo, da vrag ne bi došao po svoje.

Vraga, znali su žitelji mnogo dobro, izaziva i iz tame budi, a ono ništa tako neobično i neovozemaljsko, nego li prava ljubav između muškarca i žene. I tako su oni, od davnina, morali da prihvate običaje i djelovanje koje neće probuditi zlo, koje bi ih sve u crno zavilo. Bili su to hrabri ljudi, veselog duha i dobre naravi, pošteni i puni poštovanja i dobromanjernosti i mnogi bi im na tome pozavidjeli, a da niko nije znao koje ih muke i brige more. Predanje je bilo jasno i nimalo dvosmisleno „Rodi li se ljubav između mladića i djevojke u maju, krv svih sinova poteći će.“

I tako baš sredinom tog hladnog maja, jedne godine, vrag ili sADBINA kleta, ko će ga znati, u poodmakloj noći, izmami najstariju od četvoro djece jednog žitelja ovoga sela, starog Bodina, lijepu Itanu, na dugوčekani susret sa Petrašinom, sinom jedincem Krstinje, udovice pokojnog Vidaka. Danima je Itana smisljala i premisljala kako da upriliči ovaj susret, kako da se iskrade, dok ukućani sniju snom pravednika, i pored saznanja da se kad padne noć kuća ne smije napuštati, barem dok traje mjesec maj. Ali baš te večeri, ukaza joj se prilika. Kao jedino od ženske djece, zapade joj dužnost da zgotovi kačamak, kako bi sve bilo spremno na zoru, kada treba da dođu da je prose. Stasala je ona, još prije koji mjesec, za udaju, ali se Gojakov otac bijaše nešto razbolio, pa ne mogadoše ranije doći da je isprose kako dolikuje. Njeni i njegovi su, razumije se, dogovorili sve ima i dva mjeseca. Avaj, njeno srce drugog ište. Od tuge 'oce da prepukne, satjerali je uza zid, pa joj se pomutio razum, što od tuge, što od titranja srca za Petrašinom.

- Mene će sjutra da dadaju onome. Dolaze da me isprose, za njihovu kuću da idem - jedva čujnim glasom veli ona Petrašinu i sve se prebacuje sa jedne na drugu nogu, što od straha, što od muke, a pogled ne diže, izdaje je snaga.

- Sto nam je činiti, o, Itana, kako sudbu kletu da izbjegnemo?

Ni Petrašinu nije svejedno, ali mora biti stamen, muško je, ne bi valjalo drugačije. Crnogorac je to, a oni su poznati po čojstvu i junaštvu. Držaše se u tom zlom času za ruke, oboje slomljeni od tuge. Itani dvije suze zasijaše na obrazu, ali ih vješto skloni, nije čas da se gubi na plakanje. Zna ona koje su joj obaveze i dužnosti, ali ne zna, kako sa srcem igrati. Teške su to muke na koje predanje, ove mlade, stavљa i zlom sADBINA sudbom prijeti.

- A šta ako predanje nije tačno? Misliš li da su to naši stari izmislili da bi oni mogli da misle i zaključuju umjesto nas? Da pogadaju brakove, kao poslove, kako njima odgovara. - šapće Itana, a sama zna da to što zbori ne može biti istina, samo je malo obnevidjela od tolike ljubavi prema Petrašinu.

- Od vajkada to je tako. Nisam učen da drugačije mislim. Mnogi pametniji od mene nisu ovo predanje iskušavali, ni kletvu našeg mjesta olako shvatali. Ali, da ti pravo zborim, jer drugačije ne umijem, rađe ću svoju krv prolići, nego li te drugome dati.

I bi šta bi, teško je srca u istom naumu razdvojiti i u drugi ishod ubijediti. Dočekaše oni tako jutro i predstojeću neizvjesnost, ko pokojnik, a ko pukovnik. Ne trajaše dugo njihova sreća, nastala graja i kuknjava, odliježe cijelim selom, kad Bodin i njegova žena, ali i Krstinja i ostali mještani shvatiše šta se zbilo dok je tmina vladala selom.

Zakukaše majke, zaplakaše sestre:

- Kuku nama, kuku nama, Bože dragi smiluj nam se. U crno nas zaviše, o Itana, o Petrašine, duše imate li, krv će teći, o svi sveti, šta ćemo sad crni, da crnji ne možemo biti.

Učinjenom poslu mane nema, vele stari. Što se posijalo, mora se žnjeti. Rodilo se, ljuljati se mora. Nadvi se tama, iako je zora, nad jedno selo, kraj jedne pećine, zbog jedne ljubavi, rođene u maju. Strijepnju zamijeni strah i suze neutješne ženske čeljadi, majki, koje znadoše šta slijedi. Oplakuju si nove, žive, ali ne još zadugo. Da sude Petrašinu i Itani, da ih proklinju, proggnaju, ubiju, neće se kazna izbjegći. Sad im je samo čekanje ostalo. A krv će poteći, mora, ne laže predanje, znaju oni, znaju svi žitelji toga mjesta, od kad je svijeta i vijeka.

Iskupili se svi na jedan proplanak blizu pećine, čekaju, ne zna se kako vrag izgleda, niko ga video nije, bar od okupljenih žitelja, ni da li lik ima, ni oblik, ali vrag će se sam već nekako prikazati i od njegove ruke svi će sinovi stradati. Neki bi se odvažili i da mu se suprotstave, samo da znaju kako izgleda, može li mu se čime doakati, mogu li mu kako glave doći. Samo da je jedan otac jednom sinu, ili jedna majka jednoj čerki, kazala nekad osim predanja, i to kako vrag izgleda, kako mu se suprotstaviti može, možda bi i ta odvažnost imala smisla, ali ovako, kako se boriti protiv neznanog neprijatelja. Kako udariti i čime, kad si u neznavenju sa kim imаш posla. Podne je već uveliko došlo, kad najednom stade duvati tako jak vjetar, da se činilo da će i drveće iz zemlje iščupati. Životinje se uskomešaše, počeše trčati kao muve bez glave, jeza uđe u kosti i znade se da je vrag među njima. Ono što ni prepostaviti ne moguće jeste da vrag, kako ga do tada zvaše, ima i lik i oblik. Počeše se razmicati, sleđenoga lica, dok prilika sva u bijelom, duge srebrne kose, polako koračaše među njima. Zlurada, tako joj bijaše ime.

- Rodi li se ljubav između mladića i djevojke u maju, krv svih sinova poteći će. - progovori hrappavim i dubokim glasom.

- Ja sam Zlurada, došla sam po naplatu. Usudiste se da se oglušite o predanje, da izazovete moj grijev, jadni, bijedni stvorovi, mislili ste da se kazna za činjenje može izbjegići. Sami ste svoju sudbinu skovali. Sami ste svoj čemer i jad zaslužili. Svaki sin ovoga sela, biće žrtvovan u to ime. Krv će teći umjesto vode, vašim izvorima. Ali, ja sam milostiva. Dozvoliću vam da se dogovorite, kojim redom ćete prinositi žrtvu. Svaki dan ćete mi dovesti po jednog sina, sve dok u selu više nijedan ne ostane. Dajem vam jedan dan da se dogovorite, a prekosutra prinosite prvu žrtvu.

Kako je došla, tako je i otišla, uz vjetar i jezu koja ledi dah. Odjednom zavlada muk i tišina, žitelji se samo pogleduhu, ni da progovore ni da zaplaču, kao da glasa ni jezika nemaju. Pokunjeni se polako počeše razdvajati i hitati svojim kućama. Srce u srcu pucaše, bol se prolamaše vazduhom. Očaj je bio pregolem, Itana bijaše neutješna, jer zbog njene nesmotrenosti, sada troje braće i njen voljeni moraju biti žrtvovani, ali i svi ostali sinovi njenoga sela. U tom jadu, ne moguće poći kući, što od sramote, što od tuge, a što od straha da bi je samo jedan pogled njenih najbližih zauvijek upokojio i u crnu zemlju smjestio. Srce joj već bijaše napuklo, ali ono ne više zbog Petrašina, nego zbog zla, koje ova zaljubljena duša probudi.

Koračajući tako bez cilja, stiže do jednog potoka, nedaleko od sela i tu stade da pokvari oči, što su je od prolivenih suza pekle. I baš kad zahvati vodu rukama, ukaza joj se jedna prilika u vodi. Ona se uplaši, pa poskoči i poče da trepće ne bi li se dozvala od uobrazilje, koju joj se učini da vidi u vodi. Ni treptanje ni žmurenje nije pomoglo. Lik žene i dalje stajaše u vodi, a onda se tišina prekinu i začu se umilni glas:

- Ne plaši se, o djevojko, molim te. Ja sam Stanislava... ili sam bar to nekad bila. Znam za kletvu i tugu koja zadesi tvoje selo.

Itana se prenu, zbumjena pa odgovori: - ,Kako znaš šta se desilo mom selu? Šta hoćeš od mene, imam tuge dovoljno za čitav svijet, a sama sam je dozvala.

- Deder, sjedi. Ispovijediću ti sve. Nego, nemamo mnogo vremena, prekosutra će doći za čas.

I tako Itana sjede kraj potoka, ionako joj ništa drugo nije bilo preostalo, jer iz ove kože u drugu nije mogla.

- Kao što kazah maločas, ime mi nekad bijaše Stanislava. Teško je zboriti o onome zbivanju u davna vremena, zbog kojeg sam sada samo sjena ovoga potoka, ali samo ako budeš znala sve od početka, možda se spasiti može ono što se u ovaj čas nemogućim čini, tvoja braća, Petrašin i svi ostali sinovi sela. Znaš, moj je krst, što Zlurada baci kletvu na tvoje selo. Nekada davno, to je bilo i moje selo, ali i Zluradino, a i Đurađovo. Zlurada je obećana Đurađu, jer su

odvajkada brakovi ugavarani među porodicama i niko ne mogaše sam da bira i izabira. Zlurada je voljela Đurada i bijaše jako srećna kada njeni dogovoriše brak sa njim. Oboje bijahu stasali za udaju, a i oboje bijahu lijepi, možda, kad bi ko imao posvjedočiti, najljepši u Đalovićima. Međutim, kako ne bira pamet nego srce, Đurađ nije volio Zluradu. Borio se Đurađ dugo u sebi, teška bijaše ta bitka, ali kad dođe čas da se uzmu, razum ga izdade, pa posluša srce, a i kako bi drugačije. Kao što ćeš pretpostaviti, Đurađ se zagledao u mene, kao i ja u njega, bijaše to ljubav, onakva o kojoj bi se moglo spjevati samo pjesme i pisati samo knjige. Noć prije nego su trebali da isprose Zluradu, Đurađ i ja pobjegosmo iz sela, da budemo zajedno uprkos običajima i nedobijenom blagoslovu, bez kojega se tada kao ni sad nije moglo biti muž i žena. Nego, kako to obično biva, tolika sreća ne može trajati dugo, uvijek joj neko niti prekine. Zlurada, po našem odlasku bijaše toliko neutješna i skrhana bolom, jer joj naša sreća bi takav trn u oku, duši i srcu da se učini da ga samo osveta može natjerati da iz tijela izade. Ne znam sa sigurnošću da ti pripovijedam gdje je i šta našla, ali kazivali su da je obmanula i prevarila Mrđena, sada već zaboravljenog čarobnjaka, koji je obitavao u kanjonu Bistrice, te joj on dade moći, a ona njemu podari nasljednika. Sa stečenim moćima, protjera obmanutog čarobnjaka, kako bi njena osveta mogla biti sprovedena u djelo. Zarobi nas ona tako, te Đurađa odvede u pećinu iznad Vražjih firova, gdje mu podari vječni život, u kojem će moći samo da gleda u nju, nesuđenu mu mladu, u vjenčanici, koju je majka njena, Stojka, sašila za prigodu koja se ne desi kako je trebalo biti. Prokle ga na beskrajnu patnju i turobnu agoniju, na život sa onom koju mu srce ne ištaše ni tad, a ni sad, a teško da će i ikad. Mene pak zadesi nešto bolja sudbina. Zarobi me u ovu vodu u kojoj me vidiš, a u koju se i dan danas slivaju suze moga voljenog Đurađa. Sada znaš da zbog naše ljubavi, ona baci kletvu na selo i zanavijek zabrani pravu ljubav, jer kao što naslućuješ, mi se spojismo i pobjegosmo u mjesecu maju. Zbog neuzvraćene ljubavi, žitelje našeg sela kažnjava, smrću sinova ako se ogluše o njenu naredbu i dozvole da se opet neko dvoje mladih, mimo dogovora onih čija je to dužnost i obaveza, zaljube jedno u drugo. Krv će teći, jer je njeno srce odavno iskrvarilo, kazivala je jednom ona. Ali, ono što je važno, jeste da se Zluradi može stati u kraj.

- Kako Stanislava, zbori dok zadocnili nijesmo? - tračak nade zaigra u srcu mlade Itane.

- Ako si me pomno slušala, a ne sumnjam da nisi, misli će te vratiti na nasljednika kojeg Zlurada podari Mrđenu. Obmanu ona Mrđena da će mu podariti sina, ako je za uzvrat i za njenu ljubav učini čarobnicom najvećom što zemljom ikad hodaše. I kao svaki čovjek, tako i čarobnjak, od ljubavi zamućenog razuma, pristade na riječi svoje milosnice. Ono što Mrđen ne znade u tome času bijaše da nasljednik koga mu doneše, nije, nit njegov, nit Zluradin. To bijaše Đurađov i moj prvorodenji sin. Svaka priča na vidjelo kad tad izade, te i ova, kojom

Zlurada obmanu Mrđena. Ali bijaše kasno, već joj je želju ispunio i u najveću čarobnicu je pretvorio. Njegove moći naspram njenih samo progonstvo njegovo doniješe. U progonstvu on skovaše osvetu za vijek i vijekova, a njeno ispunjenje čekaše ovaj, za nas, zluradi čas. Nikša bijaše naš sin i on ga povede sa sobom. Ne mogade gledati to nedužno dijete, jer ga svakim danom samo podsjećaše na ljubavnu obmanu u koju upade Zluradini, zlim naumom. Umjesto djeteta, načini zmajevo jaje, jedino od svoje vrste i roda, ikada stvoreno na ovome svijetu. Sakri ga tako blizu, a opet tako daleko od Zluradinog pogleda i reče: 'Zmaj će se izleći i uzdići samo u ono vrijeme kad se u ovome selu opet rodi prava ljubav, jednog majskog dana, ko zna koje godine. Zluradina tmina okončaće se zmajevom suzom' i to bi sve.

Itanine oči zasijaše, zadrhta joj mlado nejako tijelo. Ništa ne vraća vojlu za životom čeljadetu, koje je do prije neki čas mislilo najcrnje misli, kao nuda, pa makar i ona lažna.

- Ako je tako, onda mi moraš još samo reći gdje da tražim zmaja, našeg spasioca?"

Stanislava uzdahnu i koji tren prođe prije nego najzad progovori:

- Da znam gdje je, ne znam. Da znam kako da ga nađeš, već bi ti kazala. Ništa me uveselilo više u ovome životu i ovoj kazni, koju služim, ne bi nego li da vidim Nikšu, još jedared, pa makar me on i ne poznao. Mogu ti samo reći da su kazivanja bila razna, svašta sam ja čula u ovome potoku. Znaš i voda progovori ako znaš kako da slušaš. Tako jednom načuh samo da se najveća dragocjenost krije ispod najveće rijetkosti. To nek ti bude putokaz na ovome putovanju.

Tim riječima Stanislava iščezze ostavivši mladu Itanu u još većem neznanju i magnovenju. Noć se polako spuštala, te Itana odluči da zanoći kraj potoka, jutro je vazda pametnije od večeri.

Usnila je ona neki čudni san, a san stvaran, rekao bi čovjek da je java. Trči ona tako kroz jedno polje puno nekih cvjetova, raznih boja i mirisa, ne sjeća se da ih je ikad takve vidjela, a ono svaki ljepši od prethodnog, svaki mami da ga ubereš, svojim bojama i aromama. Tek negdje na kraju polja, jedan se osamio, zakržljao, kao da je od tuge svenuo. Ona sjede pored njega, te ga rukom gladi i što više gladi to se on sve više mijenja, kao da se proljepšava. Opijena tom ljepotom, ne može se odvojiti od njega, tek na posletku promrmlja više za sebe:

- ,Da si ti moj cvijet ja bih te stalno pazila i ovako gladila. A nikad te prije nisam vidjela.

Što se nekad u snu snijeva, to se u javi ni zamisliti ne može. Tako i sada, cvijet prošaputa: - Ja sam jedan od rijetkih. Sam i usamljen. Teško ćeš me naći, ali ako me nađeš Zluradu prognaćeš, bijelu radu dobićeš.

Prenu se Itana iz sna, pa gleda u potok neće li se Stanislava pojaviti da joj zbori o snu. Može li biti da joj se putokaz sve jasnijim čini, ili je to stvarno samo

san bio, uobličen nadom po želji srca. Doziva ona Stanislavu, čeka, ali uzalud, ona se ne prikazuje, kao da je nikad bilo nije. Ne smije predugo čekati, jer već sjutra prva žrtva mora biti prinešena po volji Zlurade, te u tom razmišljanju podje hitrim korakom nazad prema selu. Kad tamo ima šta i čuti. Dogovor je među žiteljima pao, prvi kog će zla kob odnijeti, niko drugi do njen Petrašin. Kako to ču, Itana zaboravi od bola i na Stanislavu i na zmaja i na bijelu radu i na sve od predašnjega dana i stade kukati i gorke suze liti. Moli oca, moli majku, moli Krstinu, moli Boga, sve molitve ovoga svijeta stopiše se u njenu riječ, ali oni samo odmahuju i šibaju pogledima.

Uglas i progovoriše:

- On je zamutio sve, zaveo je obećanu djevu, on će i prvi platiti.

Probodoše Itanu ove riječi, gore nego što bi ijedan mač ikad napravljen ljudskom rukom. Izdadoše je njeni najmiliji, kao što je nekoć i ona njih, jer joj srce uz Petrašina zaigralo, te poče trčati ne bi li se sklonila i negdje na miru svoju tugu prolila. Tako dođe do jedne doline u kojoj su se igrala seoska djeca. Uprkos kazni roditelji su ih poslali da se igraju tu, kao i svakog dana, ne bi li bar zadnje trenutke veseljem upriličili. Nemade Itana snage da pred djecom pokazuje suze, te se skloni iza jednog drveta i poče jecati. Rukama drži glavu, a suze padaju li padaju, slivaju se niz njene obraze pa kvase travu.

Jedna suza se skotrlja i pade i neobično zasija, da Itana nemade izbora nego morade malo bolje pogledati to mjesto gdje je ova pala. Na tren se skameni, imade šta i vidjeti. Bijeli cvijet. Zakržljao, isti kao u onom njenom snu. Nikad prije takav cvijet vidjela nije, nigdje u selu ni oko sela. Stade ga zagledati, pa ga gladiti i onda pomisli da će ga iz te zemlje prenijeti i kraj svoje kuće posaditi, ne bi li je bar on sjećao na Petrašinovu i njenu ljubav.

Poče polako razgrtati zemlju, ali iako je cvijet tako mali, do korijena nikako da dođe. Što ona više razgrće, to se korijen čini sve daljim. Taman kad htjede da odustane, to joj prsti napiše nešto tvrdo, reklo bi se kamen. Ali, gle čuda, kad malo više raskopa zemlju i pogleda bolje suznim očima, ukaza joj se jaje. Ne jaje, kao što je kokosije, niti ono guščije, nego veće, skoro kao čovječija glava. Ljuska mu bijaše neobično tamna i presijavaše se kao krljušti od ribe. Tek tada joj u misli dodoše Stanislavine riječi da će najveću dragocjenost naći ispod najveće rijetkosti. Nema sumnje, ovo je zmajev jaje o kom je Stanislava kazivala. Kucnu ona ljsku koji put, ali ništa se ne desi. Zagleda ga, dodiruje, ali jaje kao kamen. Nit se šta čuje, niti ljuska puca. Uzela ga u naručje, pa ga nina, kao majka tek rođeno dijete, pjevuši mu neke note, neće li ga na svjetlo dana namamiti, ali od zmaja ni traga ni glasa.

Iz pjevušenja je prenu Petrašinov tužni glas:

- Itana, moja Itana, svuda sam te tražio. U zoru ču u pećinu poći, tako je odlučeno, ali vidim da ti to već znaš. Nijesam mogao s mirom otići, dok mi ne obećaš da ćeš se s tugom izboriti i bez mene srećno živjeti.

Spusti joj ruku na rame i polako kleknu kraj nje, ne bi li je u zagrljaj privio. I kamen bi zaplakao od tolike nesreće, samo da može suzu pustiti, te tako i Petrašin, do juče jak i pun duha, danas slomljenog srca i prazne duše, zbog klete sudbine koja ga stiže. Skotrlja se suza Petrašinova u saznanju da možda Itanu grli posljednji put. Zaplaka i ona, te ga privi uza se, a iz misli iščilje zmajevo jaje, koje joj sada u krilu bijaše. Da je neko stajao kraj njih, mogao bi čuti te jake otkucaje srca, koji tako u istom ritmu sviraše najljepšu muziku ikad izmišljenu. U tom času uz blagu škripu i šuškanje, začu se još jedan glas. Oboje pogledaše u čudu i nevjerici, a na krilu lijepe Itane bijaše ljuska izdrobljena i malo zmajče tek izleženo. Petrašin poskoči i skoro izusti krik, kad mu Itana objasni potanko, sve što je čula i usnila prethodne noći.

- Šta ćemo sad? - najzad prozbori.

- Zluradina tmina okončće se zmajevom suzom. To je sve što znam. A da podđemo do potoka, možda će Stanislava znati šta nam valja činiti? Zora će doći brže nego što i pomišljamo - odgovori mu Itana.

I tako se njih dvoje, sa malim zmajem uputiše prema potoku u kojem je Itana Stanislavu vidjela prvi put. Primakoše se potoku, te je stadoše dozivati, ali ona ne odgovori. Sjedoše kraj potoka, da razmisle i smisle šta im je najpametnije, kad se mali zmaj poče batrgati i migoljiti, naginjući sve vrijeme prema potoku. Itana ga, vidjevši to, uhvati i podiže iznad potoka kako bi razaznala šta ga to nagoni da tako mali i tek izležen pokušava nekako prići potoku. U kristalno bistroj vodi potoka, umjesto tek izleženog zmaja, ona ugleda bebu i oči, mogla se zakleti iste kao u Stanislave. U čudu se nađoše i Petrašin i ona, a onda se u vodi prikaza i Stanislava. Da nije u vodi, moglo bi se sa sigurnošću reći da je plakala, ali ovako, teško je bilo odrediti, mada joj je glas bio drhtav i jedva čujan:

- O Niko, čedo moje, sine moj, radosti moja. Koliko te majka samo oplakivala i čekala, makar da te samo jednom još vidi. O milo moje dijete, imaš lik svoga oca Đurađa, a moje oči, duša ti je plemenita i dobra. Nemoj to nikad da zaboraviš. Čuvaj samo ljubav i dobrotu u srcu svome, kao što smo je tvoj otac i ja sve ove godine čuvali. Ne pati za nama, u tebi će uvijek biti djelić od nas oboje.

Valjda od tuge što ne može dotaći svoje čedo posle toliko godina, a možda i od straha da ga želja ne ponese pa da uskoči u potok za umilnim glasom svoje majke, Stanislava iščeze. Mali zmaj nastavi da se komeša i poče da skiči toliko kako da je to skoro ličilo na viku i plač djeteta. Toliko se otimao da se Itana uplašila da će skliznuti u vodu iz njenih ruku, te ga brže bolje pomače i spusti u krilo. Mazila je to nedužno biće, osjećala je i ona njegovu tugu. Gdje god pogleda ovih dana, samo tuga i nesreća. Pogled joj sa zmaja skliznu na skut haljine gdje je nešto blještalo, kao sam biser. U tom trenu povika: - Petrašine, Petrašine, vidi, zmajeva suza!

Već se smrkavalо kad podоše prema selu. Odluciše da noć provedu nedaleko od pećine, kako bi Petrašin u cik zore pošao da odsluži kaznu, koja mu je data. Samo što će sada tamo ići mirne duše, jer ako je vjerovati onome što znadoše Itana i on, zmajeva suza prekinuće Zluradinu vladavinu.

Itana je spavala sa zmajem u naručju, kada se on sa prvim zracima sunca popeo u pećinu. Zlurada je već čekala.

- O koga ja to vidim? Je li to onaj koji svojom voljom nagrdi selo? Je li to onaj koji se usudi da srce sluša i u ljubav vjeruje? Haha, ništa vi ne znate o ljubavi. To je patnja nepresušna. A pošto se usuđujete da volite, onda ćete i da patite, glupi Petrašine.

Priđe mu pa ga zagleda sa svih strana, naslađuje se njegovim bolom i strahom. Spremila je nož kojim će ga posjeći, pa se kao kakva paunica šepuri dok hoda oko njega.

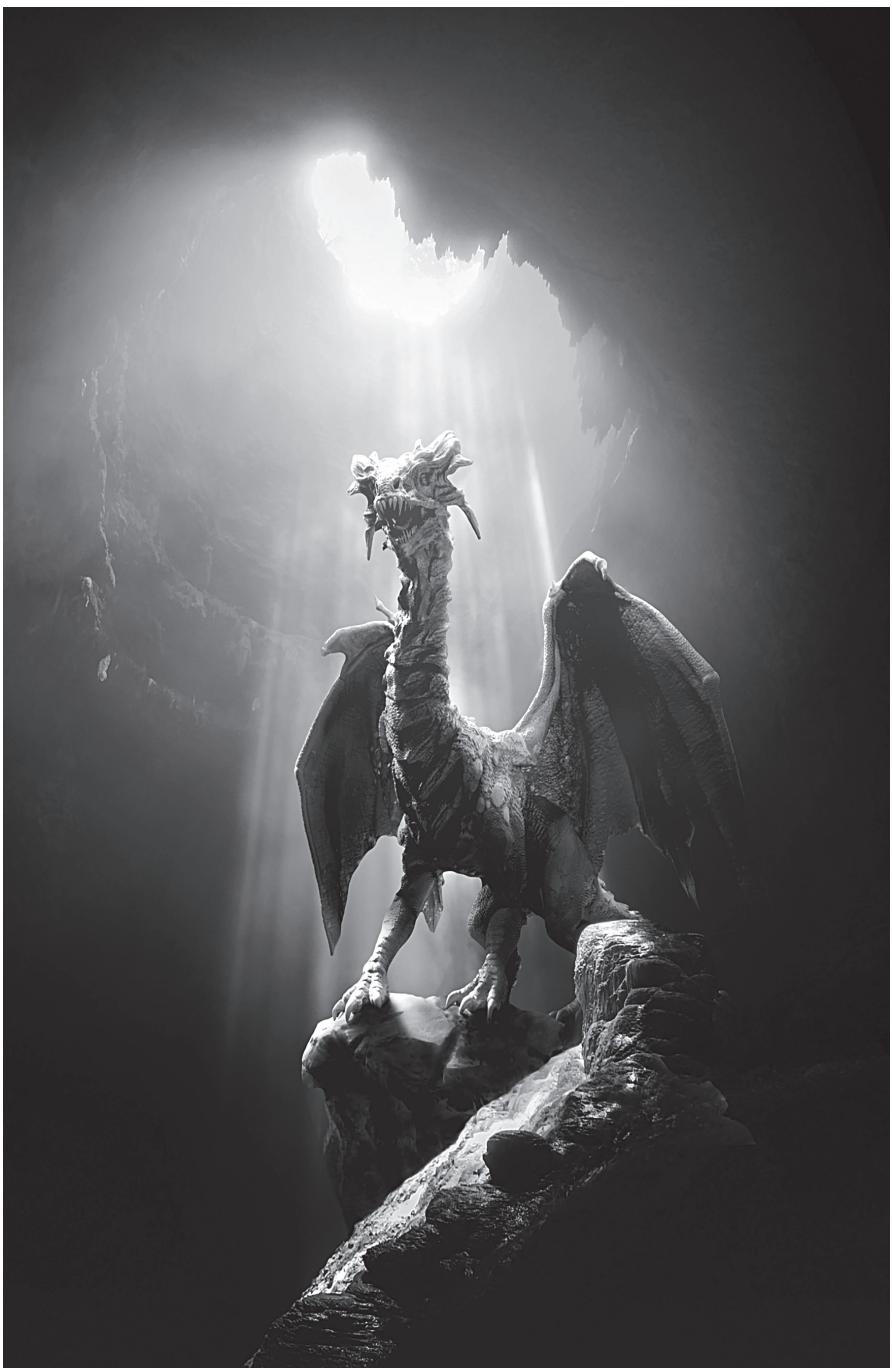
- Biće brzo i malo bolno, obećavam. Milostiva sam ja - reče Zlurada i grohot odliježe pećinom.

Petrašin to iskoristi pa drhtavom rukom iz džepa izvadi Nikšinu suzu i baci joj je u lice. Zlurada se skameni i taman kad je krenula da izusti nešto, poče se topiti, kao lojanica svijeća, dok na kraju ne osta samo jedna lokva ispod bijele haljine. Petrašin pojuri nazad ka Itani i Nikši, ne bi li im radosne vijesti što prije predocio.

Brzo se graja razliježe selom, brzo se osmijesi vratiše na lica. Celivaše ih svi do jednog, svaka majka, svaki otac, svaka čerka, svaki sin. U neko doba podоše muška celjad te osloboдиše Đurađa, koji bijaše obnevidio od suza i od mraka u kojem ko zna koliko živješe. On prihvati Nikšu i sagradi kućerak kraj potoka, kako bi bili blizu Stanislave, te njih troje tako provodiše dane dok Nikša ne stasa u golemog i bez imalo pretjerivanja veličanstvenog zmaja.

Zmaj postade zaštitnik sela i preseli se u pećinu, nekada zloglasnu, kako joj i samo ime kazivaše, a od tada najveličanstveniju. Obeća zmaj svim žiteljima Đalovića da će ih on od sada čuvati i ne samo to, nego zbog patnje koju su nosili sve ove godine na svojim plećima, načini vodu koja teče kroz pećinu ljekovitom iz zahvalnosti što ga vratiše roditeljima. Kazivalo se posle, kako voda koja tuda teče lijeći tugu i mnoge boljke.

Itana i Petrašin sagradiše dom, izrodiše mnogo djece, a Itana ispuni svoje obećanje dato bijeloj radi, jednom u snu. Tako zasadi cijelo polje bijelim radama, i ovo mjesto postade poznato po ovom skromnom, a tako divnom cvijetu. Onu jednu, gdje je našla zmajevо jaje, posadi ispred njenog i Petrašinovog doma, ne bi li se uvijek brinula o njoj. I tako se ljubav od toga vremena pa nadalje uvijek slavila u selu Đalovići, pod budnim okom zaštitnika i spasitelja, prvorodenog sina Đurađa i Stanislave, zmaja Nikše.

Mladen Milosavljević

OKAMENJENA ŽELJA

- Speleološka istraživanja Đalovića klisure sa okolinom, započela su 1987. godine, u saradnji sa Geozavodom iz Beograda. Iako je pećinski kompleks pronađen takoreći slučajno, kasnije će se ispustaviti da je u pitanju jedan od najvećih i najznačajnijih speleoloških Sistema u ondašnjoj Jugoslaviji. Tokom ovih istraživanja, obrađeno je i ispitano oko sedamnaest i po kilometara pećinskih kanala, što ovu pećinu čini jednom od najbolje istraženih u regionu. Ipak, nglasio bih da u pećinskom sistemu i dalje postoji nekoliko račvanja koja još nisu obrađena od naših stručnjaka, te bih sve posetioce zamolio da se kreću samo stazom koja je osvetljena i obeležena. Pećina nad Vražjim firovima je do pre nekog vremena predstavljala pravi nebrušeni dijamant, iz jednog prostog razloga što je, uprkos svojim prirodnim lepotama, veličini i ukrasima, bila veoma nepristupačna za neku iole veću turističku eksploraciju. Međutim, nešto intenzivniji radovi na pristupnim putevima, koji su rađeni u poslednjih nekoliko godina, rezultirali su time da ova zaista jedinstvena kreacija i svojevrsni biser prirode, postane jedan od simbola Bijelog Polja, ali i severa Crne Gore, uopšte.

Vodičev glas je odjekivao i odbijao se o milenijumske naslage stena, lebdeći neprestano iznad glava posetilaca. Njegove reči uporno je pratilo i kaptajući zvuk vode, koja se slivala niz stene, strpljenjem starim nekoliko milenijuma. Priču bi povremeno narušilo samo škljocanje nečijeg fotoaparata, kao i glasno iščuđavanje najmlađih, koji su ispruženih ruku i sa osmesima upirali prste ka najneobičnijim pećinskim ukrasima:

- Mama, vidi! Isti tatin nos!
- Miloše, odmah da si spustio tu ruku, jesi čuo? Sto puta sam ti rekla da nije lepo pokazivati prstom.

- Ali, mama, vidiiii, nos.

Dvoje starijih posetilaca su sa osmehom pratili komentare živahnog mališana, koji je neprestano pokušavao da svoju ruku otrgne iz majčine.

- Kao što sam već pomenuo, pećina je relativno kasno otkrivena za šire narodne mase, i stavljena u službu turizma no, ipak, za one među vama koji su danas prvi put sa nama, pomenuo bih jednu od legendi iz ovih krajeva, koja se vezuje za nastanak imena ove pećine. Zamolio bih sve vas da polako pridete

ogradi, stanete kraj označenog dela, i da pažljivo, veoma pažljivo pogledate dole. Dosadašnja istražena dubina pećine iznosi nekih 2100 metara što bi, otprilike, bilo jednak zgraditi od sedamstotin spratova. Narodno predanje kazuje da na samom dnu ove pećine odvajkada živi zmaj, i da će, onome ko uspe da vidi njegov užareni pogled, biti ispunjena želja. U okolnim selima se veruje da nisu ispunjavane jedino one želje koje bi se ticale nečije smrti, ili koje bi u sebi sadržavale zle pomisli upućene nekome. Ako malo bolje pogledate pećinske ukrase oko sebe, videćete da većina stalaktita i stalagmita ima obličja koja liče na životinjska i ljudska. Seosko stanovništvo iz ovih krajeva, veruje da su to sve bivši posetioci pećine, oni sa zabranjenim željama koje je zmaj okamenio i zauvek sklonio od sveta, da ne čine zla drugima, i da njima drugi ne škode i štete. Legenda, takođe spominje i nekakvog hajduka, Đala, koji je sa svojom družinom imao skriveni bivak u ovdašnjim pećinama. Takođe se kaže da je harambaša nad ovim hajducima bio niko drugi do veliki Starina Novak...

- Mama, vidim zmaja. Je li ono zmaj?
- Gde sine?

Dečak je pokazivao rukom negde neodređeno u tamu, dok su i ostali uzalud upirali poglede, žarko žečeći da vide zmajski pogled koji ispunjava želje.

- Nije, srećo, čini ti se. Nema tamo ništa.
- Ali ja vidim zmaja. Mama, vidim ga.

Vodič je prišao dečaku i čučnuo pored njega, podižući pogled ka majci.

- Legenda kaže da zmaja mogu da vide samo oni sa čistim srcem i iskrenom željom.

Majka se osmehnula i klimajući glavom, čučnula ka dečaku.

- Pokaži mi još jednom.

Dečak je ponovo ispružio ruku, upirući kažiprst ka bezdanom ambisu.

- Eno ga, mama, kako ne vidiš. Gleda ovamo, ka nama.

Majka se zburjeno osmehnula, pogledala ka vodiču pa se opet, tobož, bolje zagledala u tamu.

- Mislim da ga vidim. Tako je, стоји поред једне веће стени и гледа у нас.

Jesam li u pravu?

Dečak se bolje zagleda u tamu, pa nemoćno spusti ruku.

- Nema ga više.

Vodič ustade i vrati se na svoje mesto.

- Zamolio bih vas da se polako okupite. Ispred nas se nalazi takozvana "dvorana katedrala", u kojoj ćete moći da vidite pravo čudo pećinskog nakita, stalaktit visine 20 metara, kome smo nadenući naziv - Monolit.

Držala je u ruci jeftinu torbu od skaja i prstima, nervozno, gužvala nabore na njenim stranama. Ukočenih pokreta i unezverenog pogleda, već je svojom spoljašnjošću odudarala od ostalih posetilaca. Činilo se da je niko od njih nije primećivao. Zaneseni pričom o hajducima i zmaju koji ispunjava želje, svi su pažljivo slušali vodiča, ne pridajući puno pažnje neuglednoj posetiteljki. Pogledala je u kamenitu provaliju tek kada je vodič pomenuo želju. Postoji li stvarno neko ili nešto, sila božja ili čovečija, koja bi bila u stanju da joj ispuni težnju. Najviše od svega je želeta da ode, da nestane i da se skloni bilo gde iz sveta u kome nikako nije uspevala da nađe svoje mesto. Brak bez dece sa starijim i vazda nezadovoljnim čovekom, vremenom je iz obaveze prerastao u teret. Od nekada perspektivne i vredne studentkinje, pretvorila se u zapuštenu domaćicu i domodržnicu bez doma. Sve učestalije svađe i poneki udarac, sve više su razarali ono što je nekada smatrala porodicom. Osećala je da kopni, da svakim danom sve više prelazi nevidljivu granicu razuma, zabavši pritom, korak po korak, na ničiju zemlju smislenog i stvarnog. Bez roditelja i rodbine, braće i sestara, imala je samo svog osornog i svadljivog čoveka, koji je nakon svake svađe bivao sve bledi i dalji, dok toga jutra nije potpuno isčilio iz njene duše - zauvek.

Tako je i dospela do pećine. Istrčavši iz kuće, koju je već smatrala bivšim domom, želeta je da ode što dalje. Prvo na šta je pomislila bilo je samoubistvo. Želeta je da skonča negde daleko, negde gde je nikada neće pronaći niti lažno sažaljevati. Tako je put doveo do pećine gde se zbunjena i uplašena, tiskala međ gomilom stranaca.

Slušajući razgovornog dečaka i priču o pećinskoj legendi, i sama je podigla pogled, osmotriviši deo kamenog nakita iznad glave. Figure su zaista imale groteskna i nestvarna obličja. Gledajući ih, počinjala je da veruje da je vodičeva priča istinita, i da su stalaktiti i stalagmiti zapravo okamenjene prilike negdašnjih posetilaca pećine, bilo da su u pitanju životinje ili ljudi, koji su u njoj potražili utočište, bežeći od sveta i pred nevoljama. Možda je upravo to i ona trebalo da uradi. Možda je trebalo da vikne, da glasno izgovori svoju želju koja će dozvati zmajovitu neman, onu koja će je zauvek skloniti od sveta i svega.

Gledajući oko sebe, bivala je sve sigurnija da su okamenjeni delovi nekada pripadali živim stvorovima. Sve više je prepoznavala delove tela, razmahane ruke koje kao da su htеле da se zaštite od nekoga ili nečega, užasnute izraze lica, izvitoperena i nestvarna oblična koja joj zaličiše na krila i kandže.

Zvezket novčića o zidove pećine, na trenutak prekinu njen sanjarenje. Želja, da li će se stvarno ispuniti brže ako baci novčić. Dok su se glasovi posetilaca udaljavali, brzo je posegnula ka svojoj torbici, želeteći da nađe nešto sitnine.

Možda će pećina ipak da joj usliši želju, iskrenu i jaku. Otvorila je torbu i na brzinu pronašla nekoliko novčića. Prišavši bliže ogradi, zagledala se u ambis pod sobom i bacila novac u tamu. Odjednom, učini joj se da u tami vidi nekakvo komešanje. Izgledalo je kao da mrak oko nje postaje gust i gotovo opipljiv, kao da je miluje i da joj govori ono za čime je oduvek čeznula, i što je želeta da čuje. Prebacila je jednu a zatim i drugu nogu preko niske ogradice, osmehnuvši se od srca svetlu koje joj se otkrivalo iz tame a koje joj, u jednom kratkom titraju svesti, zaliči na zažarene oči zmaja koji će joj ispuniti želju.

Krenuvši ka izlazu, grupica turista je ponovo prošla istom stazom. Na kamenitom puteljku pred njima, stajala je dotrajala torbica od skaja. Nije pripadala nikome od posetilaca, bar nikome koga bi ostali mogli da se sete. Okrenuvši glavu, živahni dečak vide jednu kamenu figuru, koja mu se učini poznato. Stajala je tik iznad zaštitne ograde, koja je čuvala posetioce od zjapećeg ambisa.

- U redu. Krenimo polako ka izlazu. Nadam se da ste uživali u ovom našem kratkom ali nadasve neobičnom putovanju kroz istoriju i legendu Đavolića pećine.

Dečak oseti blagi stisak majčine šake, kao znak da treba da krenu. Pogleda još jednom ka okamenjenom obličju kraj ograde, koje mu zaliči na ženu. Trenutak pre nego što je izgubi iz vida, ugledao je nešto što mu zaliči na osmeh.

Milena Stojanović

Tirkizna zmajica

Noć, teskobna i mračna, spustila se sa nebesa i pritiskala svojom tamom planinu i bistro reku, kojoj se samo šum čuo iz daleka. Reka je vijugala presecajući proplanke i šume, praveći zavijutke, hrleći preko kamenja i peska ka svom konačnom cilju. Sa viših delova planine moglo se videti da je na dva mesta imala bare pa je ličila na zmaja sa raširenim krilima. U podnožju brda se smestilo maleno selo, sa samo nekoliko kuća. Torovi behu puni ovaca, neki domaćini su čuvali malo pernate živine, i poneku svinju, ali nisu imali velika imanja u kojima bi posejali raznorazne namirnice, već su uglavnom te potrebštine nabavljeni u drugim selima. Imali su i nekoliko konja, pa kad bi trebalo da se ide do drugih sela, skoro sve muške glave bi upregle konje i u kanatama dotali sve što je bilo potrebno.

Sneg je već okopnio, samo se na vrhovima planine nalazio po neki trag koji je ukazivao da je zima skoro okončana. U malom naselju, svi su bili u dobrim odnosima. Živeli su godinama na istom mestu. Po neko bi doveo ženu, deca su se rađala. Ali kako je vreme prolazilo beše sve manje poroda. Kako bi se koja žena porodila, treće noći po rođenju dete bi nestalo iz te kuće. Pretraživali su ljudi svuda gde su mogli, tragali i oplakivali svoju decu, ali nikada nikog od njih nisu pronašli.

U selu beše starac Vrano, i bremenita unuka Vida. Vida beše jedina u tom mestu koja je muža dovela na miraz. Danko, siroče koje su očuvali u manastiru poviše njihovog mesta. Poznavali su se od malih nogu, pa kad su stasali za porodicu Vrano im predloži da se uzmu. I kako to uvek biva kada stara glava predloži nešto, moralo se slušati. Danko i Vida, osnovaše porodicu i ostaše da žive sa starcem. Vidini roditelji behu odvedeni u rudnike još kada je ona imala pet godina, i nikada se nisu vratili. Navikla je da živi bez njih.

Bližio se dan kada će Vida doneti na svet jedan novi život. Nisu se preterano radovali jer su prepostavljali da će biti kao i u drugim kućama, da će dete nestati bez traga. Bio bi greh, voleli su se, ali voleli su se i drugi, a sada u žalosti, svoju decu oplakuju.

Vrano je sedeo pred kućom dok se smrkavalio. Neka teskoba mu se uvučala, i nije mu davala mira. Starac je svašta preturio preko života, izgubio čerku

i zeta, a kako je po svemu sudeći izgubiće i praunuče. Morao je nešto da uradi. Razmišljaо je dugo šta bi i kako valjalo spraviti, ali nije mogao da smisli šta bi bilo najbolje, kada nije znao ni protiv koga treba ustati, ni protiv čega se boriti. Svako naizgled rešenje koje bi mu došlo na um, odbacivao je.

Beše hladno toga dana, a Vrano je donosio drva i održavao vatru u ognjištu. Danko je otiašao sa drugim muškarcima do obližnjeg trgovиšta, ne bi li doneli potrebne namirnice. U povratku, vodeći konje, razmišljaо je o svojoj voljenoj Vidi. Nekako mu se činilo da od kada pamti, uvek je ona bila tu, blizu njega. Dan se već gasio, noseći sa sobom ledeni veter. U kolibi je bivalo sve hladnije, iako je Vrano neprestano ubacivao drva. Porodaj je počeo pred ponoć, a Danko se još uvek nije vratio.

Vrano je pozvao Janu, staricu iz susedstva koja je obično pomagala u ovakvim okolnostima. Starac je bio skrhan, slušajući koliko se njegova unuka muči da doneše na svet maleno biće, kome je sudbina već unapred bila zacrtana. Sedeо je, gledao zamišljeno u vatru i pio rakiju, koju je lani sam spravio.

Počelo je deda? - upita Danko.

Počelo još popodne, i još nije gotovo. - odgovorio je starac sa tugom u glasu.

Danko je seo pored njega, da se ugreje, uzeo rakiju i nategao. Srce mu je lupalo kao ludo, bio je nestrpljiv da sazna šta se dešava.

Nedugo potom, vrata druge sobe se otvorile i u prostoriju uđe baba donoseći im lepe reči.

Dobili ste blizance, ne znam da li bi valjalo da čestitam, drugima ne čestitam jer znamo šta se desi posle toga... - spetljala se, dok je Danko ne zagrljili čestitanje otpoče.

Danko je odmah otiašao kod Vide, ležala je bleda, raščupane kose, držeći blizance u rukama. Osmeh koji je tada imao na licu nije se mogao meriti ni sa čim. Ušao je i deda da čestita. U tim trenucima, niko nije razmišljaо o onome što je trebalo da se desi za nekoliko dana, sreća i radost ih je obuzela. Pevali su i pili sve do zore, pa prilegli na kratko.

Dva dana i dve noći prođoše u miru, sa radošću su pazili na dečicu i ako običaj nije dozvoljavao da im se nadenu imena pre trećeg dana, Vida i Danko to prekršiše i nazvaše ih Stevan i Dara. Naizgled sve beše idealno, provodili su vreme sa decom, srečni i nasmejani, ne dozvoljavajući da ih obuzme tuga zato što su znali da su sva prethodna deca nestala. Tako beše, srećno i lepo, sve do treće noći, kada Danko i Vrano odlučiše da dežuraju, i da vide šta je to što im decu iz sela odvodi.

Plašili su se njih dvojica. Najteže je kada ne znaš protiv čega se trebaš boriti. Negde u pola noći, oni skriveni iza velikih bačvi, čekaše, osluškujući svaki šum, svaki dašak vetra, svaku pticu koja je ispustila zvuk. Nisu ni progovarali, disali su što su tiše mogli, kad najednom Vrano primeti tirkiznu svetlost kako

se podiže oko kreveta. Vida je čvrsto spavala, dok je tirkizna svetlost milovala po licu i rukama, pa se Vrano i Danko začudiše kada videše kakav oblik po-prima ta svetlost. U njihovoj maloj kolibi stajao je zmaj, ne veliki, možda kao omanji vo, lepršajući krilima. Čak je imao i milo lice, sa velikim osmehom je uzimao decu u naručje i odjednom nestao.

Kako su se samo začudili starac i Danko, nisu mogli da veruju čemu su upravo prisustvovali.

Deda, odoh ja da ga tražim. - prozbori Danko i izađe užurbano iz kolibe. Ni traga od tirkizne svetlosti, ni od zmaja... Vratio se razočaran u kuću.

Glasovi koji su se čuli drmali su planinu, rasprava je trajala već satima. Od većine je moglo da se čuje:

Zašto da idemo kad ne znamo ni šta je?

Nemoj da lupaš, kakav zmaj, nema toga više!

Ne želim da se borim sa utvarama!

Čulo se još mnogo pogrdnih rečenica, upućenih Vranovoju porodicu, te da su ludi, što se upuštaju u sve to, te da nije bezbedno, da su ovakvi ili onakvi, i kad nakon nekoliko sati rasprave shvatiše da nema vajde, starac i Danko odlučiše da podu kući.

Vida je plakala neprestano, čupajući kosu. Od njenih dugih pletenica skoro da ništa nije ni ostalo. Kosa sada beše do ramena, neravnomerno pokidana i umršena. Taman je donela na svet ta malena bića, kada je neko morao da ih oduzme.

Danku se srce cepalo dok je gledalo kako tuguje. Tugovao je i on, ali nije pokazivao takve znake. Bio je odlučan da ode da traži zmaja, pa je iz starog kovčega uzao mač koji je iskovao dok su ga čuvali u manastiru. Deda je želeo da podje sa njim. Spremili su se i pre mraka napustili kolibu, ostavljajući Vidu sa babicom da babica pazi da ne digne ruku na sebe.

Uputili su se pravo u pećine, Vražje pećine im beše naziv. Zloslutne po samom imenu, smeštene visoko u planini, skoro da nikada ne behu pohođene. Niko se nije usuđivao zbog raznoraznih priča koje su se godinama prepričavale. Neke od njih su govorile da veliki, opasan zmaj živi тамо. Druge, da sam Đavo obitava u tim pećinama. Niko zapravo nije znao tačno. Pešačili su zapuštenim stazama, boreći se da pređu preko rastinja, prelazili su reku, nesvesni da ih neko baš odatle posmatra.

Da stanemo malo deda, da se odmoriš? - upita Danko.

Neka sinko, nemamo vremena da gubimo.

Bio je u pravu. Ako su deca odvedena тамо, ko zna šta zmaj može da uradi sa njima. Behu čudna bića, veoma opasna i nezgodna, jaka i velika, sa

magijskom snagom, kakvu ni jedno drugo biće nije imalo. Naslušao se Danko takvih priča, čak i od monaha koji su ga očuvali, i od mnogih ljudi koje je susreo tokom života. Bio je spreman da se borи, čak i protiv samog zmaja, ako to znači da može da dobije svoju decu nazad.

Nisu mogli da napreduju dalje jer velika debla behu po sred staze. Nisu mogli da ih preskoče po tolikom mraku, pa odlučiše da ipak malo odmore, bar do prvih znakova sunca, da bi videli kuda se kreću. Mesec se sakrio za oblake i više nisu imali ni tračak svetla koji bi im pomogao da bar malo vide. Pojeli su malo dimljene govedine, sira i pogače, napili se vode i zaspali.

Prve zrake svetla primeti Vrano i odmah probudi Danku. Mladić skoro da nije spavao, činilo mu se kao da ga neko iz žbunja posmatra, ali beše mu žao da budi dedu, pa hrabrost nadvlada strah. Morali su još dva dana da pешачe do pećina, a put beše sve gori i gori. Veliki uspon su prešli za jedan dan, ostajala je samo potraga za pećinama.

Prenoćili su na zaravni, veoma maloj, ali dovoljnoj da se odmore. Sutradan su lutali planinom, odlučni da pronađu te pećine. Dan je odmicao, mrak se približavao, a njih dvojica još uvek nisu pronašli ni decu ni pećine. Niko od njih nije planirao da odustane, behu odlučni u svojoj nameri, i ništa nije uspelo da ih spreči. Kada je tama potpuno obavila planinu, jedva da se videlo kuda gaze. Potrajalo je dugo u noć njihovo tumaranje, kada se Danko osloni na jedno drvo da se odmori. Primeti veliki ponor ispred sebe, kome se dno nije video, čak ni kada se mesec probio kroz oblake.

Vrano je seo malo dalje od njega zadubljen u svoje misli, gledajući u mesecinu. Molio se, dugo, gledajući mesec, nadajući se da dobije bilo kakvu pomoć od njega i vernih pratilja zvezda. Danku kao da se vid izbistrio, primetio je svetlost u dubokom ponoru. Beše mala, kao plamen sveće, plavičasta, jedva da je treperila. Srce mu zaigra.

Deda, dodi da vidiš nešto! - povika.

Šta se dereš, hoćeš nešto da nas čuje i pojede u ovom mraku? - odgovori Vrano i teško se podiže sa zemlje.

Vrano je stao pored njega, gledao ali nije uspevao ništa da vidi.

- Tebi se sine pričinjava nešto. Nema tamо ničega.

- Ne vidiš dobro, Vrano. Tamo ima plavičaste svetlosti. Možda je...

U trenu kada je Danko htio da izgovori, tirkizni zmaj se uzdiže neverovatnom brzinom i podiže visoko iznad njih. Obišao je tri kruga, visoko iznad njih, pa sleteo na zaravan. Podoše ka njemu spremni za borbu.

Zmaj je sedeо skupljenih krila, oslonjen na prednje noge, nasmejan, baš kao što beše u njihovoј kolibi, one proklete noći kada je došao da im uzme blizance.

- Vidi, vidi, hrabar mladić i još hrabriji starac. Rekao bi neko da se ne zna čija je želja veća da dođe baš ovde.

Njih dvojica se približiše, Danko je stezao mač u desnoj ruci, a starac je držao samostrel pored sebe.

- Vidim naoružani ste! Onda ništa! Nemamo o čemu da razgovaramo! - reče zmaj ljutito, i nekoliko puta zamahnu krilima spreman da ode.

- Sačekaj, molimo te obojica. Nećemo povrediti mi tebe, ako ti ne povrediš nas! - odgovori mu Vrano.

Zmaj se primiri i umiljato se nasmeja, gledajući pravo u njih, kako spuštaju oružje. Tirkizn zmaj se smejava, a telo mu se na mesečini presijavalо kao da od bistre vode beše načinjen.

- Šta vi zapravo želite? - upita ih tirkizno biće.

- Želimo naše blizance! Oduzeo si decu mojim unucima. Njih jedino imam na svetu. - odgovori Vrano.

Zmaj se zamisli, pa upita:

- Da li si siguran da sam ja?

Danko preduhitri Vrana odgovorom.

- Videli smo te u kolibi. Molimo te da nam blizance vratiš. Ne želimo da se borimo sa tobom, samo želim svoju decu nazad. Kako bi se ti osećao da ti neko ukrade zmajev jaje, i da twoji zmajevi žive daleko od tebe? Ja znam da vi volite zlato, i svakojake sitnice, ali mi smo sirotinja. Nemamo šta da ti ponudimo...

Zmaj je čutao, zamišljen. Neka tuga u očima mu se sakupila, i oni to primetiše.

- Davno, pre skoro sto godina sam donela na svet zmaja.

Oni razgoraćiše oči, pred njima je stajala zmajica, a ne zmaj kako su do tada mislili.

- Maleni zmaj koji je nosio sa sobom teško proročanstvo, beše mi oduzet, nekoliko dana nakon što se izlegao iz jajeta. Odneli su ga sa sobom. Tražila sam ga svuda, godinama, ceo jedan vek, i nikada nisam uspela da saznam gde je. Vi znate da su zmajevi hrabra bića, da mogu da se bore protiv svih, da imaju odličan vid i njuh, ali sve to beše uzaludno.

- Da li je to osveta, to što nam uzimaš decu? - upita Vrano.

- Osвeta? Ne, taman posla. Svi oni su živi i zdravi, rastu i igraju se, uče magiju, i raznorazne zanimljive stvari. Čuvam ih kao svoju decu, sa one strane reke.

Njih dvojica behu u čudu, uzbuđeni što su im deca živa. Vida će biti presrećna ako uspeju da se dogovore sa zmajem.

- Da li je ikako moguće da dobijemo decu nazad? - upita Danko.

- Mi razumemo twoju tugu, - umeša se Vrano, - voleli bi da ti pomognemo da pronađeš svoje dete, ali nadam se da shvataš kolika je naša tuga kada ostanešmo bez dece, koju ti odvedeš u svoj svet. Ja sam izgubio čerku i zeta, gore u rudnicima, davno, još kada je moja unuka bila mala. Vida je sada rodila blizance, i ona i Danko treba da budu roditelji, ne da tuguju i venu bez svoje dece.

- Starče ja tebe razumem. Velika je moja tuga. Znam ja da ni jedno od te dece, neće zameniti mog zmaja, ali oni su moje društvo, svu svoju ljubav sam usmerila na njih. Sada imam i blizance u kolekciji, izrašće u prave ljudе, videćete!

Zmajica je bila optimistična, a njih dvojica kao pokisli, sve utučeniji.

- Molimo te u ime svih, da nam vratiš našu decu, ili da nas bar pustiš da ih vidimo, pre nego što odemo.

Zmajica ih zamoli da se popnu ne njena leđa, pa se stušti nisko prema reci. Na tren, pomislili su da će se podaviti, kada ona zaroni u reku, prođe kroz veliki otvor, i izlete na površinu. Svet oko njih beše nepoznat, ispunjen plavim nebom, zelenom travom i visokim dvorcem. Na celoj strani planine beše ogledalo, koje je prikazivalo potpuno drugačiju sliku. Dok ih je vodila ka deci, Danko primeti u ogledalu svet koji je poznavao, svoju kolibu, Vidu, uplakanu ispred nje...

Ušli su u veliku dvoranu, koja beše ispunjena grajom dece. Zidovi behu od samog zlata, trpeza puna, a osmesi na licima dece, nisu mogli da ne poakažu koliko su oni srećni, baš tu, u zmajskom dvorcu.

Napokon dođoše do kolevke u kojoj su blizanci spavalici Danku poteškoše suze niz lice. Vrano je bio nasmejan, što vidi svoje praunuke. Toliko su se divili njihovoj lepoti, da nisu ni primetili zmajicu koja sedi na prestolu i plače. Napokon progovori.

- Vodite ih. Vodite svu decu odavde. Svako od njih nosi poseban pečat zbog boravka ovde, i zbog svakog od njih će mi se srce iscepati na komade. Vidim kako roditelj gleda dete, i tuga me obuzima zbog toga. Mislim da će svi biti srećniji ako ta deca budu sa svojim porodicama. Preživeću...

- Hvala ti zmajice. Vidim tvoju tugu, ali razumi nas, roditelje, i ti si majka, razumeš kako je tugovati za decom. Hvala ti.

Zmajica je ostala na prestolu, teško disala i plakala dugo, dugo, dok su oni odlazili ka ogledalu. Oko stotinu dece prođe sa druge strane i nađe se svako u svom domu. Danko i Vrano nosiše blizance, kada Vida potrča ka njima.

Niko od njih nije znao, da je zmajica gubila svoju tirkiznu svetlost, sa svakom isplakanom suzom, polako, poslednji put...

Marko Gilmor

KOSTI I KRILA

Ilij je stajao ispred glavne kapije decenijama napuštenog i, navodno, ukletog imanja Jovanovih.

Uradi ovo i ostaviće te na miru, pomisli.

Nedaleko iza njega, dva dečaka su čučala iza grma i kikotala se.

- Hajde, mutavi, kreni više! - doviknu jedan.

- Mu-ta-vi! Mu-ta-vi, - bodrio je drugi.

Čuo je da nešto govore, ali nije ih razumeo šta. Dunuo je vetrar i rasparčao njihove poruge. Udahnuo je, izdahnuo, obrisao znojave dlanove o čakšire i kročio.

Imanje Jovanovih, imućne trgovачke porodice, sastojalo se od otprilike jednog hektra zemlje, na izlazu iz Slankamena, na kojoj su Miroslav i Ana Jovanov svojim rukama sagradili kuću na tri sprata, s podzemljem (nečuven poduhvat, u to vreme i na tom mestu; „Kome će još tri sprata? Čisto rasipanje!“ govorili su meštani), iskopali bunar, posadili omanji vinograd i postavili ogradu od kovanog gvožđa. Svoj volšebni ugled steklo je nakon što je Isidora, najmlađa čerka Jovanovih, kako ide priča, nestala bez traga usred noći, nakon proslave njenog osamnaestog rođendana.

Ono što se zna jeste da se tog dana zbilja zbila proslava; da нико од гостiju nije ništa čudno primetio; da je najbliži komšija, udovac Sale, čuo nečiji vrisak oko tri ujutru i kada se, nekih dvadesetak minuta kasnije, našao ispred njihove kuće, glavna vrata su bila zbarikidirana iznutra, popucalo je staklo na svim prozorima i нико и ništa se nije dalo čuti, kako kaže, kao da se nikad u kući nije živelo. Milicija je, u načelu, poverovala Saletu jer je bio dobar čovek, ali su njegovi sumeštani znali da je stari udovac polu-slep i sklon opijanju, što im je dalo dozvolu da njegov izveštaj ispišu i izmene kao da su i sami bili tamo, onemogućeni tamom i bog-zna-kakvim-sve čudesima da nešto učine za tu porodicu. Sve je dolazilo u obzir, od osvete trgovackog esnafa do potapanja u Dunav i sve između, ali koliko god zanimljive bili te teorije i glasine, neosporiva je činjenica da je jedna mlada devojka nestala bez i jednog jedinog traga. Majka, otac i njena starija sestra Vesna tražili su je mesecima, ne štedeći ni dinar, ne trošeći ni sat, ali nikada nisu saznali za njenu sudbinu. Jednoga dana, prosti su odustali. Odselili su se daleko i, prepostavlja se, umrli u neznanju.

Mnogi, kako zvaničnici, tako narod, kako prijatelji, tako neznanci, su pokušavali da odgonetnu tajnu njenog nestanka. Krajnje nepozvani, dani-ma nakon nesreće su se šetali unaokolo; neki su tražili istinu, a neki odjeke onostranog. Ovi potonji su imali više sreće jer se nešto doista natprirodno i neobjašnjivo dešavalo nepozvanima koji bi se zadržali u kući duže od nekoliko minuta. Prvo počne kijavica (od prašine, pomisliše); zatim, kreće umor (pada mi šećer, pomisliše); potom, vrtoglavica (manjak sna, pomisliše) i, naposletku, gušenje i kratkotrajni napadi ludila (nisu znali šta da misle, već samo da trebaju što pre da odu).

Iz svih ovih razloga, godinama nakon što se porodica odselila, kuća Jovanović preobrazila se iz velebnog doma u nešto nalik planini Olimp za vražija stvorenja, ogromnom zdanju gde karakondžule spavaju na kostima dece, a vampiri kolo igraju; u arenu samo za najsmelije i najbrže dečake, koji, nakon što uđu kroz prednja vrata kuće i izaću kroz vanjska, stiću doživotnu slavu ili žig srama. Godinama unazad, dečaci su se, krišom od roditelja, sastajali ispred imanja i izazivali jedni druge - ko sme da prenoći, ko sme da se popne na treći sprat i da se spusti niz oluk. Pošto niko nije htio da bude proglašen kukavicom, ali ni da rizikuje ludilo, oni vispreniji i bezobrazniji kovali su planove i prevare, krivotvorili podvige i svedoke, dok su ovi naivniji i dobroćudniji ispaštali.

Ilija je bio naivno i dobroćudno dete. Zvali su ga Mutavi jer je rođen s oštećenim sluhom, te se nije najbolje snalazio u govoru. Kao i kuća koja je tad bila pred njim, kao i sve što se smatralo iole drugaćijim u to vreme, bio je meta opakih i neukih jezika. Nije želeo divljenje tih takozvanih junaka i hajduka, već da ga puste na miru da peca ili da čita kod kuće, pored furune, šcušuren između majke koja plete i oca koji čisti pušku. Međutim, nije se dao izboriti protiv ovog. Svaki dečak je morao da prođe i što pre to uradi, to će pre ostali učutati.

Ušao je u kuću, ne osvrnuvši se. U njegovoj podsvesti, bojazan i nestrljenje vodili su boj pod Pirovim vođstvom.

Zahvaljujući općinjavajućim pričama prababe s očeve strane imao je vrlo razvijenu maštu koja ga je opremila scenografijama ukletog doma srpske varoši, ali su ga stvarnost i prašina i promaja ščepale čim je ušao, nasilno mu raširile kapke i ukazale što je pravo. Izobilje crne i bele paučine, oborenog nameštaja, hrpe samlevenog stakla koja je promaja pometala po čoškovima i tišina. *Tužna tišina*, pomisli Ilija. Na tren, video je sestre kako trče unaokolo dok im roditelji pokušavaju da čitaju novine na miru uz odveć hladnu kafu.

Znao je da su vanjska vrata u gornjem uglu kuće, gde je kuhinja. Razmišljao je da, ako potrči, bi mu trebalo, možda, oko petnaest sekundi da stigne do dvorišta i, stoga, do slobode. Ali...nije htio da ode. Barem, ne još. Trepnuo je, dvaput, triput, i zaputio se ka salonu.

Bio je vrlo svestan činjenice da je kuća već godinama pusta, ali bi se ipak pomalo iznenadio svaki put kada bi zašao u neku sobu i video da tamo nema

nikog. *Gde ste*, upita zidove. Salon je bio prazan; kao i trpezarija, porodična soba, sobe za poslugu, ostava i kuhinja. Pored postojanja vanjskih vrata i njene simbolike u igri odrastanja, u kuhinji se nalazila još jedna retkost, očuvana činija za voće od duvanog stakla, plavih preliva, nalik Dunavu, kad sija letnje sunce, a ribe plivaju u jatima. Lagano joj se približio i kažiprstom joj pomazio slabine. Za života, Ilija ništa glatkije nije dodirnuo u životu. Mukom se odvojio od činije i prišao vanjskim vratima, koja su gledala na dvorište. Video ih je nanovo, kako slave nešto; Uskrs, možda. Udaljio se od tih vrata, bez po muke ili dvoumljenja. Krenuo je ka stepeništu i popeo se na prvi sprat.

Dok se Ilija šetao kroz spavaće sobe i kupatila, istekao je bezbedni period. Istina i mit su se stopili u crnu kašu, nalik katranu, koji ključa između nestanka Jovanovih i Ilijinog rođenja, te nije znao da su se ljudi stvarno gušili, vapeći za vazduhom kao da su u svemiru, a ne na Zemlji, da su videli strašne opsene koje su ih kasnije proganjale u snovima. Pravi razlog, naravno, nikad nije bio otkriven. No, bio on upoznat s pravom povesti ili ne, Ilija je uveliko trebao da kija i da se zamara, ali nije. Ništa mu nije bilo ni kad se popeo na drugi sprat. Zastao je na vrh stepeništa i pogledao unaokolo. S jedne strane, želeo je da vidi ostatak kuće, da vidi i prouči sve; ali, s druge strane, veliki broj oseta počeo je da ga troši. Tragedija mesta ga je preplavila i nije više želeo da pliva nasuprot talasa.

Ove praznine su legla omaja i veštica? Ako išta, ovo je pustinja. Tužna pustinja. Izdahnuo je. Pogledao je kroz prozor, na dvorište i Sunce koje klizi ka drugim pustinjama, okrenu se i podje niz stepenište, ka prizemlju, teži no što je ušao.

Izaći ću na glavna vrata, pa nek misle šta mis...

Iznenada, kuća je blago zadrhtala. Stao je, usred koraka, i nakostrešio se. Ponovo oseti drhtanje; pa ponovo; pa ponovo. Vibracije su bivale sve snažnije i duže. *Zemljotres?*, upita se, ali znao je da nije. Nije ništa osećao pod nogama, već ga su vibracije gadale pravo u grudi, kao da neko namerno uezio za metu njegova pluća, koja su počela da se mahnito skupljaju i šire.

Hodnik drugog sprata račvao se na dve strane. Izvor je, činilo mu se, s leve strane. Sunce je već zašlo te je krajeve hodnika alavo progutala tama. *Strah me je, priznajem*, pomisli Ilija, duboko u sebi. *Odoh ja kući, mama i tata sigurno brinu.*

Kako se okrenuo, nanovo se začuo klavir, ali i još nešto; niz isprepletnih zvukova; šuškanje hartije, zvuk pomahnitalih krila ranjene ptice, lišće na vетру, rika njemu neznane životinje. Ispruženih ruku, krenuo je ka izvoru. Prvo se držao gelendera, zatim zida, oslonivši se na njih kukom, dok je gacao u tami, prolazivši pored njemu nevidljivom kršu, skupini stakla, komadića cigle, kamenja i trulog drveta. Oči su mu se relativno navikle na tamu kada se našao ispred ulaza u sobu.

Soba je bila skoro potpuno mračna. Video je tananu svetlost, dve svetle linije, odjek sutona, nalik žaru tek ugašene sveće, kako viri iza teških zavesa, dovoljno da mu pokaže gde je prozor, ali ništa više. Stajao je ispred sobe i posmatrao tamu. Čekao je da mu se oči dodatno izoštore, da se konačno nešto otkrije, možda krevet ili vitrina, ali mrak je postajao sve gušći. Iščeznuše linije i zidovi i krš pod nogama. Osećao se kao da se odvaja od stvarnosti; da pluta u svemiru, kao jedino preostalo živo biće, ne gubivši nadu da će jednog dana sleteti na neko mekano tlo, gde će ga neko voljen čekati. Jak bol, posred lobanje; katran u crevima i živa u kostima; čudne sile i oseti, ali je ipak zakoračio napred, preko praga, u sobu, jer nije želeo više da pluta sam u praznini.

Jednom nogom u sobi, drugom van, stigao je dalje od najsnažnijeg vojnika, ali nema medalja za ljude poput Ilike, već dva žuta oka u iskonskom mraku, dva oka koja bude svako zrno postojanja oko sebe, vrativši svetlost i boju, kao da noć nikad nije pala, kao da se život, od svog začetka, odvija podno letnjeg dana, gde svet miriše na rečnu ribu i pokošen korov. U tom svetu, Ilija je mogao da uvidi izvor treperenja i zvukova; malog zmaja, sveljoljubičastih krljušti, kako leži povrh klavira i repom mazi površinu dirki.

Sanjam, pomisli Ilija.

- Ne sanjaš, začu neznan glas u glavi, hrapav glas žednog stvorenja.
- To...to ti pričaš? Je li ovo tvoj glas?
- Da. Ne plaši se, Ilija, neću te povrediti, reče zmaj. Priđi, slobodno.

Polako mu je prišao. Sve vreme ga je gledao pravo u oči, boje suncokreta i pravougaonih zenica, kao u koze. Znao je kako se prilazi životinjama, bilo malim, bilo velikim; s poštovanjem i natenane, bez naglih pokreta. Lagano je dizao levu ruku, razdvajajući kažiprst od ostalih prstiju; zmaj je posred glave imao srebrnu liniju, kao kredom iscrtanu, i počevši od temena, pomazio ju je prstom, prateći njen trag, sve do oboda čeljusti.

- Golicaš me, - reče zmaj, zakikota se, uzdrma, i raširi dva para tankih, svetlucavih krila, nalik krilima vilin-konjica.

Vilin-zmaj. Ti si vilin-zmaj, - reče Ilija i zmaj se osmehnu.

Znaš li koliko je vremena prošlo od kako sam poslednji put pričao s nekim?

Čitav vek?

Još malo pa čitav vek, tako je.

Ali ja nisam prvi koji je zašao u ovu kuću.

U ovu kuću, ne, ali u ovu sobu, da.

Ti si oterao sve one ljude?

Zmaj se nasmeja i odgovori, - Da. Zvuk mojih krila ume da izazove nedaeće ljudskom umu i telu. Ali...ti si drugačiji. Zato si prvi koji me je video, posle Isidore.

Isidore Jovanov? Što je živila ovde?

Da.

Šta im se desilo?

Pokazaću ti, ako želiš. Ali moraću prvo da vratim mrak.

U redu, reče Ilija.

Zmaj otvorí usta i usisa u sebe svu svetlost, svo leto iz prostora oko njih. Bili su ponovo u potpunom mraku. Zasijaše opet žute oči i krenuše da pričaju povest.

Miroslav, Ana i Vesna su sobu, iz milošte, zvali Isidorinom dvoranom. Nalazila se tačno iznad Isidorine spavaće sobe. U njoj se nalazio klavir, uzani krevet, kredenac, vrč sa vodom, posuda, luster i polica krcata partiturama. Neposredno pred odlazak na spavanje, Isidora bi svirala klavir. Svake večeri, celo domaćinstvo bi se spremalo za počinak uz muziku; majka bi ležala u kadi i čitala romane Aleksandra Dime; otac bi peglao njegove košulje jer, po njemu, samo on to ume kako treba; sestra bi ambideksterno pisala dnevnik i češljala kosu, nepodnosivši protraćeno vreme; posluga bi prala posuđe; a vilin-zmaj mahao repom u ritmu, nalik metronomu, zatvorenih očiju, oma-mlijen muzikom.

Toga dana bila je proslava Isidorinog osamnaestog rođendana. Beše skromno okupljenje, u krugu najbližih, iz dva odnosno, tri razloga. Prvo, Jovanovi nisu voleli da troše novac, pogotovo ne na jednodnevne fešte. Drugo, Isidora je bila krhkog zdravlja i smetali su joj, između ostalog, buka, velika okupljanja (pazili su da nikad ne bude više od deset ljudi u jednoj prostoriji) i, vrlo često, dodiri onih koji joj nisu porodica. Treći, tajni razlog jeste bila činjenica da Miroslav i Ana nisu voleli kako se drugi ponašaju prema Isidori; ili su nepristojno piljili u nju ili su se pravili da nije tu; ili su se krstili i sklanjali se ili su celu porodicu obasipali sažaljenjem; jer nije umela da priča niti da, izuzev najrođenijih, gleda nekog pravo u oči.

Od njenog rođenja, znali su da ona nije kao sva ostala deca. Anin otac bio je lekar koji je zahtevao da sva njegova deca (ukupno šest - dva dečaka i četiri devojčice) budu obrazovana. Iako je svu svoju decu beskrajno voleo, Ana mu je bila miljenica, ne samo jer je najviše ličila na njegovu sestru koja je preminula kada je on bio dete, nego zato što ju je, kao i njega, zanimala medicina. Žene nisu mogle da studiraju medicinu, te ju je njen otac učio u slobodno vreme i nabavljao joj, iz inostranstva, najsavremeniju literaturu. Zahvaljujući njegovoj upornosti i njenoj bistroumnosti, znala je da Isidorina nevolja leži negde u njenom mozgu, tom istovremeno opipljivom i neopipljivom čudu nad čudima, i da jedino što ona i Miroslav mogu da učine jeste da budu strpljivi, uporni i da je vole. Međutim, strpljenje su čuvali za svoju decu, a ne za komšije.

Nakon što su gosti otišli, Isidora se presvukla u spavaćicu, pa se zaputila ka svom klaviru, povrh kog je, kao i uvek, ležao vilin-zmaj, čekajući je da mu svira. Pomazila ga je po slabini, sela i krenula da svira drugu sonatu Hajdnovog dela o Isusu.

Te noći, podno mladog meseca, Isidora je doživela srčanu kap i preminula. Ne beše žustro, ne beše naglo, već lagano; ponoćna povorka koja korača kroz duboki sneg ka svetom mestu; plamen pod staklenim zvonom; neuspelo prisećanje davnog sna, možda neki oset, neki ukus, ali ništa više; svet u mrljama koji kaplje sa platna na pod. Osetila je nekakvo žuborenje duboko unutar sebe; prsti su počeli da joj bride; no, muzika beše snažnija od svih sila. Svirala je; zasta na tren; zatvorila oči; zadrhata, pa obruši se na klavir, izazvavši nemili zvuk i oborivši note.

Isprva, Vilin-zmaj nije razumeo šta se desilo. Pomislio je, *Možda se umorila, čovek je toliko krt ili možda se igra, čovek toliko voli besmislice*. Pogledao je njene oči i video da u njima nema više Isidore, njegovog omiljenog bića, da je pred njim samo prazna ljuštura. Iz goleme tuge i gneva, zmaj je kriknuo, samlevši svoje staklo i sav kristal u prah; srušivši crep; uzdrmvavi temelj; trgnuvši ukućane iz sveta gde je sve bilo lepo i nežno; zvone zvona za uzbunu, zvone zvona za uzbunu, govori im neznani glas; pala je, pala je; nema je, nema je. U drugom naletu bola, zmaj izlete kroz prozor, u njemu nepoznatom pravcu, dok je Isidorina porodica mahnito trčala uz stepenice. Našli su je glave povijene preko dirki, kao da je davljenik u moru stakla koji se drži za svoj drveni splav. Dok je majka pokušavala da je povrati u život, otac je otišao po lekara, vrativši se s njim pola sata kasnije, ali jedino što je lekar mogao jeste da je proglaši mrtvom. *Život je uništen*, pomisliše svoje troje. Preneli su je na mali krevet, u ugлу njene dvorane, smeštenog tu u slučaju da se Isidora umori tokom sviranja.

Te noći nije bilo jezivih ubistava, podmuklih trovanja ili čega god se narod još dosetio. Smrt je došla, uzela svoje i otišla, a ostali su pali na kolena i plakali. Svi behu toliko potrešeni da nisu uočili malog zmaja lila boje kako ih posmatra prvo sa prozora, pa onda sa klavira, koji se nadao da je sve bila neka okrutna opsena. Posmatrao ih je sve i tiho tugovao s njima, žaleći za najboljom sviračicom koju je ikad čuo.

Bilo je tiho i mirno u kući, sve dok Miroslav nije ustao i rekao kako je moraju spremiti za sahranu. Malo je reći da nisu bili spremni za prizor zmaja kako skače s klavira na krevet njihove čerke i sestre. U potpunoj neverici, posmatrali su kako je jedno krilato biće, veličine stočića za kafu, lebdeло iznad Isidore, mašući krilima koja su se presijavala pod svetlošću sveća; kako je pažljivo sletelo pored nje; kako joj je dahom sklonilo kosu s lica pre nego što je položilo glavu na njen stomak. Ana je dobro znala koliko tuga može da poremeti čoveka, ali svoje troje su gledali isti prizor, i po prvi put u životu, nije

znala šta da radi, kao ni Miroslav i Vesna. Previše se stvari desilo u roku od par sati, te su stajali ukrućeni dok zmaj nije progovorio.

Ja znam šta vi ljudi radite telima pošto duša ode. Neću vam dozvoliti da je zatrpatite zemljom i kamenjem.

Ona je naša, a ne tvoja, - reče Vesna.

Tugu je brzo zamjenio gnev. Za Vesnu bilo je previše stranaca za jedno veče u ovoj kući. Svi oni ljudi koji ih ne poznaju. Svi oni koji ih gledaju iskosa, zatim, smrt i još onda, zmaj. Skočila je svom silom na njega, vrišteći i mlateći rukama, žedna i uflenaka, ali zmaj je bio brži; ispario je i ponovo se stvorio na klaviru, širom raširenih krila. Ono što razlikuje vilin-zmaja od ostalih jeste njegovo oružje. Dok drugi barataju vatrom ili kiselinom, oni rukovode, između ostalog, zvukom i svetlošću. Lepršanje njihovih krila proizvodi vrstu zvuka koju ljudi ne mogu da čuju, ali koja može da im zamuti razum. Zmaj je mahao i mahao krilima sve dok svi ukućani nisu pobegli iz kuće kao da su ih jurili svi demoni podzemlja. Kada im se povratila svest, kada su se setili ko su i šta su, vratili su se kući, popeli se na treći sprat gde više nije bilo zmaja, ali ni Isidornog tela. Mesecima su tragali za njom, po šumama i planinama, pa čak i po dnu reka i jezera. Prekljinjali su druge za pomoć, ali naravno, nisu mogli da kažu šta se tačno desilo, te su smislili jednostavnu laž i nje se držali. Te noći, ona je prosto nestala i niko ništa neobično niti natprirodno nije video niti čuo. Među varošanima, Isidora nije više bila ona 's uma sišla', već ona 'sirotica što nestade'.

Nakon više od godinu dana potrage, uvidevši da im ništa nije preostalo od starog života, Jovanovi su teška srca odlučili da se presele. Otišli su daleko od Slankamena, daleko od svega poznatog i proveli ostatak života u kakvom otupelom postojanju. Jednog dana, probudili se, nepokolebivo uvereni da im je čerka, jedne noći, prosto nestala bez traga.

Zmaj trepnu i vrati ih oboje nazad. Ilija je čutao neko vreme; trudio se da pojmi sve što je video.

Znam da nije bilo lepo od mene što sam ih oterao, ali nisam htio da nas razdvoje. Kada sam se opametio, bilo je već prekasno.

Gledao si ih kako blede, kako im se život raspada.

Da.

Kako si to mogao?

Mi smo sebična, gorda, ljubomorna i tašta bića. Tad, nije mi bilo stalo do njihove patnje, već samo do moje.

A sad?

Sad...da mogu, bili bi svi zajedno.

Gde je Isidora? Gde si je odneo?

Nigde je nisam odveo. Sve vreme smo bili ovde, sakriveni.

Svetlost granu, iza Ilike, razapevši senke po zidovima. Svetlost beše zaslepljujuća, nalik sunčevoj. Još u spavaćici koju je obukla nakon rođendana, Isidora je ležala na krevetu. Nije se razlikovala od drugih devojaka koje su toga trena spavale mirnim snom, spokojnog tela i duha, na međi između svega i ničeg. Međutim, kosti drugih devojaka nisu sijale kao da su nastale od Mesečevog tela. Podno okamenjenih mišića i udova, sijale su, nalik dijamantima u najdubljim rudnicima, koje šapuću, *Mi nismo s ovog sveta, mi smo zvezde, drevna kiša, mostovi između kraja i beskraja i Totovo mastilo.*

Čuješ li ih? - upita zmaj.

Čujem.

Svake godine, na njen rođendan, pesma im postaje sve duža.

Ima li joj kraja?

Pevaće je još četiri veka.

A posle?

Bićemo ponovo zajedno.

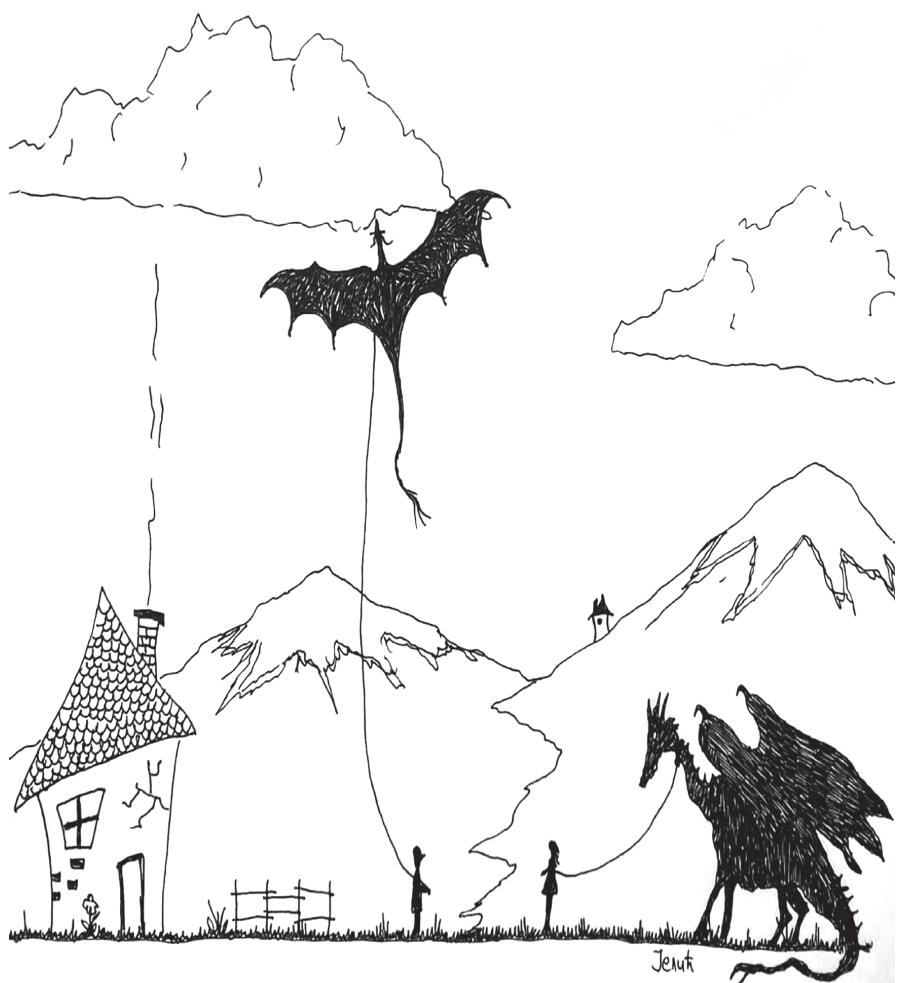
Na nebu?

Gde god nas naša krila i kosti budu odveli.

Ilija je zamislio njih dvoje kako lete preko planina i okeana, srećni i besmrtni, i bi mu drago, i posta mu toplo u grudima, kao kad ga obe babe zagrle u isto vreme ili kad zapeva, a mama i tata se rasplaču ili kad je bos, a zemlja mekana ili kad se, pred spavanje, sjati u maštariju u kojoj on nije Mutavi Ilija, već samo Ilija.

Pomazio je Isidoru po ruci, a zmaja po glavi, obećao da nikom neće reći istinu, iako je zmaj znao da neće, i krenuo kući, pre nego što mama i tata krenu da jurišaju po komšiluku u potrazi za njim.

Voleo bih da naučim da sviram klavir, pomisli, na putu do kuće.

Alma Zornić

Nala

Nekada davno, na Pešteru.

Lovac se spusti na koljena, leže na ispucalu zemlju i omirisa lokvu ispred sebe. Nabro guste obrve te gadljivo otpuhnu kroz nos. Otkide jednu vlat travu i protrla je među prstima. Jagodice mu pomodriše, a potom dobiše zelenu boju. Za nekoliko sekundi boje nestade, a muškarčeve ruke počeše svijetliti u polutami. Sumpor, na pravom je putu.

Čovjek hitro skoči na noge, obrisa zaprljanu šaku o dugu halju. Zabrinuto pogleda prema Potarju. Na nekih sedam sati hoda od mjesta gdje je stajao, spržena trava prelazila je u nisko rastinje i zgusnute šumarke. U daljini su se mogle nazrijeti zelene livade i isprekidano korito neke rijeke. Mogao je i pretpostaviti da će se njegova lovina uputiti ka šumi, pitkoj vodi i obilju svježe hrane. Lovac ju mora stići i ubiti prije negoli ona povrati snagu i zalijeći rane.

Jer ako se vine u nebo ...

Crnobradi podiže glavu ka nebnu. Noć se brzo spuštala na visoravan, a on je znao šta to znači. Pešter je po danu bio nemilosrdan, a noću, beščutni ubojica. Ledeni vjetar već ga je štipao po obrazima probijajući se kroz tanko platno do mršavog tijela. Zbog svoje brzopletosti, u Sjeničkom klancu izgubio je krzneni ogrtač, kapu i preostale zalihe hrane. Temperatura je iz minuta u minut bivala sve niža, a vjetar bjesomučniji.

Čovjek strča u jednu vrtaku, i od kamenja napravi zaklon. Zavuče se, zgrnu na svoje promrzle udove grumenove suhe trave i sklopi oči. Umornom i gladnom nije mu dugo trebalo da zaspe.

U isto vrijeme, ispred stare oronule kuće, na kamenu, sjedio je plavokosi momčić. U jednoj ruci stezao je kratku sjekiru, a u drugoj grabov štap. Iza njega, sa prozora je u crnu noć zurio drugi par očiju. Starački mutne, ali još uvijek iskusne, tražile su ono što bi dječarcu moglo promaći u tami.

Noćas su bili spremni.

Na livadi blejava je mamac, svezano jagnje, a Maričin napitak od pešterskih trava trebao ih je držati budnima do zore. I rupa za kradljivca bila je dovoljno duboka. Sati su prolazili sporo, i čim je mrak svoju trbušinu napunio

strahom a temperatura zraka znatno pala, vjeđe na očima mladića i starca podoše se spuštati. Umuknu sve pa i popac u travi. I mjesec se skloni iza planine Lise, izdajnik se sakri, pustivši strašnu zvijer da izade iz svoga skrovišta.

Čudna životinja kretala se veoma brzo s obzirom na izgled. Zadnje noge bile su joj duge i jake, a prednje nešto kraće. Ali i njima je vješto grabila naprijed. Sa svakim pokretom, krljušti na leđima ogromnog stvora strugale su poput oštrica noža. Gušteroliki izade na čistinu, podiže zmijsku glavu, palacnu račvastim jezikom i zasu plamenom jadnu životinju. Zacvrča bijelo ovčije runo, zasmrdi zrak. Jagnje beknu, a zamka ispod nemani puče.

Stravični krici i nečije dozivanje trgoše mladića iz sna. Unuk bolno kahnu, otra suzne oči, i štiteći lice rukama, krenu prema djedovom glasu. Nesnosan dim štipao ga je za grlo, a užasna vrelina pržila mu gole udove. Starac je stajao nad zamkom buljeći nijemo u vatreno grotlo. Mladić priđe starini i od straha stropošta se na zemlju.

- Dede, je l' ovo ... ? - prestašen promuca.

Dolje, u rupi, nije bio vuk ni neka njemu znana životinja. U zamci se nalazilo drevno stvorenenje tijela boje jantara i žada. Frktalo je i cičalo pokušavajući raširiti kržljava krila. Duž naboranih leđa čudnoga bića šiljati završeci zlaćane kože prijeteći su se dizali i spuštali. Zmaj nije mogao poletjeti, bio je isuviše mlad i mali. Ali dovoljno star da blije vatru i dim. Djed i unuk na desnoj strani zmajevog vrata ugledaše trag krvi i vršak polomljenog sječiva. Za njihovo pleme krv drevnoga je bila sveta.

- Znadeš šta nam je činjeti! - starac izusti muklim tonom, uze sjekiru iz mladićevih ruku i skoči u plamen.

Mladić skoči za njim.

Sadašnjost, okolina Bijelog Polja.

Zora još nije ni zarudila nad Đalovića selom, a stari Đano već je stajao ispred svoje kuće. U rukama je držao fenjer, a na pogurenim leđima prtio velike bisage od kostrijeta.

- Ustaj, mrčo nalava! Moramo što prije stići do Vraga. - dozivao je starina svoju bijelu pčelu.

Djevojčurak se lijeno protegnu na toplome krevetu i bijesno pogleda po mračnoj sobi. *E, đede, videćeš ti Nalu. Još koji mjesec i pravac Bar. Tamo je more*, prosikta mršavica ljutito skočivši na vitke noge. Na brzinu navuče hlače, obuče bluzu i obu gumene čizme. Obrisala snene oči vlažnim peškirom, savlada gusto kosu i saplete je u dugu pletenicu. Mobitel i slušalice zagura u džep i spremna izade u dvorište.

- Alava Nalo, zar su ti vrane popile mozak pa si zaboravila da je danas alovina? - a alovina je bio dan kada je starac obilazio alu i davao joj napitak za spavanje.

Blesio je Đano kroz sijede brkove na mladu djevojku sve dok nisu zašli u gustu šumu. Tu ušuti, izvuče debeli konopac, sveza jedan kraj za sebe, a drugi pruži Nali. Nala ga poslušno stegnu oko pasa.

Djed je išao prvi osvjetljavajući prostor oko njih. Gipkih udova i koščatih leđa kretao se nevjerovatno brzo i spretno. Oprezno, i pazeći na svaki korak, poslije dva sata hoda, spustiše se još za mraka na obalu rijeke Bistrice. Tu Đano skide opanke, zagura ih u bisage i zagazi bos u ledenu vodu.

Nala nevoljko krenu za njim. Mnogo toga joj je prolazilo kroz glavu. Mrzila je nadimak „alava Nala“ i mjesto u kojem je živjela. Dok je bila mlađa, a to nije bilo tako davno, voljela je slušati djedove priče o zmajici i dvojici junaka što su je spasili od strašnoga lovca, sakrivši je u pećinu. Priča je imala čarobnu jezersku vodu i zmajeve čuvare. Prije je vjerovala u svaku riječ koja su ta starčka usta izgovorila, ali sada ... Željela je biti što dalje od djeda i njegovih izmišljenih ludorija.

Bistrica je na određenim mjestima duboka i brza i djevojka je morala paziti da ne upadne u opasne virove. Poput mačke skakala je sa kamena na kamen, držeći se čvrsto za kraj dugoga konopca. Uzvodno se količina vode smanjivala. U Vražnjem klancu korito je i presušilo. *Starac i nije toliko lud,* pomisli djevojče penjući se uz truhlo deblo hrasta. Mrgodni starčić kao da pročita njene misli, okrenu se i zaškripa kroz zube:

- Velim ja tebi da ćemo lakše preko suhogog Vraga. - Đano skoči, uhvati granu breze i izade na suhu obalu. - Za mnom i ne kmeči.

Svakim korakom bili su bliže cilju. Nalu je još nešto guralo naprijed, želja da što prije napusti selo. U jednom trenutku, firovima se začu neobičan zvuk da djevojku obuze jeza. Huk i potmulo struganje iz dubine zabrinu i Đanu. Starina pogleda na istok, u izlazeće Sunce, baci fenjer iz ruke i potrča uzbrdo koliko su ga noge nosile.

- Hrđo nalava, brže, ala se budi.

Odahnuše tek kada stigoše pred Đalovića pećinu. Starina skide mokru odjeću i sjede na oniži kamen. Obu opanke, izvuče iz torbaka smotak krvnatu navuče ga sebi na leđa. Pokri glavu šubarom. Odmjeri Nalu od glave do pete.

- Ovoga puta iđeš i ti. - procijedi starac neveselo, te i njoj baci vuneni poluver.

Ma koliko mu se žurilo, mokri i znojavi, nisu smjeli ići dalje.

Odmjeri i ona njega. Morala je priznati da se dobro držao za jednoga starca. Onako mišićav, rumenih obraza, svih zuba u vilicama i bistrogog oka, nije mogao imati više od 70 godina. A to je bilo nemoguće, znala je Nala, jer Đano nije bio njen djed, već djed preminulog joj oca. I jedini rod kojeg je imala.

- Đede, a koje su ti godine? - upita ga znatiželjno.

Djed namignu šeretski unuci, i kao da bi ih neko u cik zore, i Bogu iza nogu, mogao čuti, tiho šapnu:

- Stotinu pedeset sedam. - dodade joj još tiše - I koji mjesec viška.

- A da nije vode, ehej ...

I ptice na grani su znale legendu da voda iz Đalovića pećine čini čuda, ali da je do nje bilo nemoguće doći.

- Ja znam ... - starac nastavi, krenu nešto da kaže, ali stade.

- Pamtiš li, šćeri, priču o lovcu i ali?

Djevojka prevrnu krupnim očima. *Eve ga opet sa onom pričom. Berane, Prijepolje, Podgorica, ...* nabrajala je destinacije koje će obići čim napuni osamnaest godina.

- Ona je za nas, časne ljude iz plemena Zagarača, vavijek bila svetinja. I kada su Đelja i Kikelja, spasili jednu ... morali su neđe da je sklone! A đe je bolje? - starac oduševljeno pokaza očima na pećinu. - ... No ođe!

- Ali, ... ali prvo su je okrijepili i uspavalii sokom od pešterskih trava ...

Đano izvuče dvije flaše iz svoje naprtnjače. Zelenu gurnu Nali pred lice, a iz plave srknu gutljaj.

- Upamti! Plava je za nas, a zelena za alu!

Nala se sažali na djeda, ne htjede ga razočarati i reći da čarobna voda i strašni zmajevi ne postoje. Oni žive samo u knjigama i filmovima. Ostatak puta trudila se da šuti i ne zapitkuje puno.

Baklja u Đanovoju ruci osvijetli niski strop pećinskog ulaza. Glavni hodnik račvao se na dvije strane, lijevo su bili fluorescentnim trakama označeni tuneli za speleologe, a desno oni mračni i neistraženi. Djed i unuka ne podošle niti jednim pravcem. Kod prvog pećinskog stuba starac se provuče kroz pukotinu u stijeni, Nala za njim, i uskim hodničićima nastaviše dalje. Poslije dvjesto trideset i pet koraka, starina ih je brojao naglas, spuštiše se na nižu razinu. Kada izadoše iz tajnog labirinta i udioše u veliku aulu, uzdah se ote sa djevojačkih usta. Uzdah oduševljenja.

Nemirni plamičci razljevali su se po terestastim svodovima i kristalno bijelim vodopadima krečnjačkih stijena. Nala izvuče mobitel iz džepa. Učila je u školi o spiljskim ukrasima, ali nije mogla ni naslutiti da su tako divni. Viseći stalaktiti boje ametista, čudesnih oblika i veličina, ukrašavali su prostoriju za prostorijom. U jednoj se nalazio ogroman stalagnit. Djed stade ispod monolita i podiže baklju uvis. Visina minerala bila je enormna, nije mu se mogao nazrijeti kraj.

Starac objasni unuci, na njemu svojstven način, da je sve što vide, djelo strašne ale. Kada je budna ona je i gladna, a tada bljuje vatru i čini štetu. Zato su bili oni tu, Nala i đed, da paze da ala čvrsto spava.

Jer ako se vine ... Tu đed odmahnu zabrinuto glavom.

Na nižim razinama pećine zvukovi su postajali jasniji, glasniji i strašniji, a tama gušća. Nala je hodala tik uz djeda, nije joj se sviđala sva ta buka slična nečijem šaputanju. A tek neugodni mirisi i huka podzemnih voda. Pitala se, kada će se djedova luda avantura privesti kraju.

Na njenu sreću, starac ubrzo stade, podiže prst na usta i tiho reče:

- Pst! Ala!

Đano je stajao na samoj ivici podzemnog jezera. Žuti završeci baklje zaplesaše po beskonačnom vodenom prostranstvu. Tu i tamo, sa mirne površine, izranjali su nazubljeni igličasti otočići.

Starac zagazi u modro jezero. Rukom pređe po vlažnome zidu: nivo vode drastično je pao, a i dalje se spušta. Miris sumpora bio intenzivan i jak, zmaj se budio.

- Uuuuu, ščeri, čim ti rečem da mi bačiš ... - djed uze one dvije flaše iz torbaka. Plavu dopuni svježom vodom, a na zelenoj odvrnu poklopac. - ... a ti bači!

Đano skoči na najbližu stijenu. Pipao je po njoj tražeći otvore.

Nalu ponovo obuze nemir, osjećala je pogled i bila sigurna da je neko potajice iz mraka vreba. Djevojka proguta knedlu u grlu, stišnu zube i hrabro pogleda okolo. Sa tavanice visile su sige od bijelog kvarca, po zidovovima spuštale su se draperije kristala moriona. U ovoj galeriji, stalagniti i stalaktiti nisu bili onako lijepi kao u prethodnim. Zagasito mutni, stravičnih oblika i tamnijih boja, ličili su na voštane figure životinja i ptica. *Kad u školi ovo vide*. Djevojka upali kameru na mobitelu i kliknu. Nizala je sliku za slikom. Na kraju okrenu leđa jezeru i ispruži ruku. Morala je napraviti i jedan selfi.

- Bači mi ... - klobučanje vode nadjača djedov glas. - Nalooo!

- Nalooo!

- Na ...

Stijena na kojoj je Đano stajao se pomjeri i širom otvorí oči. Pomjeriše se i ostale kamene gromade u jezeru. Zastraživa zmajev bakarni rep, zatreperiše ogromna mu krila. Zmaj izdiže glavu iz vode, širom razjapi čeljusti i suknu plamenim dahom po pećinskoj auli.

- Ene ga vraga, ala - uzdahnu Nala.

Nedaleko od pećine nad Vražijim firovima, otac i sin hodali su suhim riječnim koritom. Tražili su tragove drevne zvijeri. Prevrnuo je taj iskusni lovac skoro svaki kamičak u okolini. Okrenuo i iščupao i posljednju vlat plavičaste trave na Pešteru i Prokletijama, nadajući se da će naći neki dokaz da čudovište iz seoskih priča uistinu postoji. Tragova nije bilo, ali mu je smrad sumpora govorio da se zmaj nalazi u njihovoj blizini.

- Crna Gora sva se blista, ti si moja ljubav čista! - mršavi mladić skakutao je za plećatim muškarcem recitujući tek smišljene stihove. - Plavo oko, vitak struk, glasan li je rijeke huk.

- Zar ti nijesam naredio da umukneš! Ispametio sam! - ljutito progundja stariji Mekić na mlađeg.

- Što ne napišeš koje slovo o našem junačini Ikanu i njegovojoj potrazi za alom!

Mladi Hivzo je njihovog dalekoga pretka Ikana prezirao iz dubine duše. Nebrojeno puta se pitao, skriven sa ocem u vlažnoj vrtači, čekajući na nepostojeću zvijer, zašto Iko, ako je takva junačina bio, nije sam ubio prokletu alu. Uostalom, ko još, osim čaće i dalekovide babe Igbe iz Godijeva, vjeruje u takve stvari?

- Tvoje priče su strašne i нико у njih ne vjeruje! - odgovori mu mladić otresito - A danas je u modi ljubavna poezija!

Učutaše na trenutak obojica. Očevu pažnju privuče gusti dim koji je kuljao iz pećine. Lovac onjuši sumporasti zrak i oči mu se iskolačiše od sreće.

- Čaća, moram ti nešta kazat. - mladić prekide Mađin radostan trenutak. - iduće sedmice idem na poetski festival u Bijelo Polje. Oni misle da sam veliki pjesnički potencijal.

Krupno Mađino tijelo valjutnu se iza jednog grma. Ljutitim glasom iz zaklona dobacivao je sinu:

- Potencijal, malo sjutra! Od tebe nikada neće biti junačine, a ni Njegoša!

Pucanje zemlje po površini na trenutak omete oca i sina u raspravljanju. Stravični zvukovi koji su dopirali iz unutrašnjosti pećine mladića uopšte ne zabrinuše. Slušao je jučer objavu na Radiju Bijelo Polje da Đalovića pećinu uređuju za turiste. Podrhtavanje i oblaci dima vjerovatno su od miniranja hodnika.

Kada se zemlja umiri i jeka stade, neshvaćeni poeta ispod jedne breze pronađe zaklon od sunca. Sjede na suhu mahovinu, nasloni se na hrapavo stablo i zagleda u trake sivoga dima. Kada se dim malo razide, mladiću se učini da vidi njemu drago lice.

- Čaća, ene je, Nala! - Ta čudakinja plave kose mladome pjesniku odavno je zapala za oko.

Mađo u isto vrijeme ču sina i ugleda crnu spodobu. Visoka, prekrivena pepelom, gegala se pravo prema njemu. Krkljala i frktala mašući dugačkim udovima. Ili su to bila zmajeva krila, iskusni lovac nije mogao od dima, ali i straha, razaznati. I prije nego što pobježe niz brdo, uspjede junački da izusti:

- Kak'a Nala, to je ala!

Zvijer se na jedvite jade dovuće do kamena i otpuhujući sjede. Gornji dio nje skliznu na zemlju, i od jedne zvijeri nastadoše dvije. Đano skide sa ramena onesviještenu unuku i spusti je pored sebe. Obrisa joj lice dlanovima

i u usta usu kapljicu svježe jezerske vode. Djevojka dođe sebi, pridiže se, i zahvalno pogleda u djeda. Spasio joj je život i uspavao zmaja na još stotinu godina.

Ugleda i Nala mladoga Hivzu pod drvetom i rumen joj zahvati obraze. Unuka i djed, ali i otac i sin, zbumjeni prisustvom ovih drugih, nađoše dobar izgovor za iznenadnu posjetu pećini. Ljeto je, vrućina, a i dan je stvoren za šetnju. Pravi razlog, i Mekići, a i Đalovići su vješto krili.

Pola sata poslije, Vražijim klancem odjekivali su Hivzini ljubavni stihovi.

- Crna Goro zelen lista, Nalo moja, ljepša li si od runolista.

- Muči, Bog te mučio zdrava! - odzvonio bi s vremena na vrijeme i Mađin grleni glas.

- Caća, čuj ovu: Modra trava zaborava, tu ti moja Nala spava!

- Mučite obojica! - dobaci im stari Đano kajući se po ko zna koji put što im je predložio da se skupa vrate kući.

Potpuno zanemarivši ogromnu sjenu koja se spustila nad Bijelo Polje, starina kradomice srknu gutljaj čarobne tečnosti iz plave flaše. Šeretski se smješćeći, zatvorи je i sakri u njedra.

A Vragom zavlada mukla tišina.

Bliska budućnost, teritorija zmaja.

Naborano žensko lice oprezno proviri iz maloga otvora u zemlji. Osluškujući fijukanje vjetra starica progura ruke pored glave i opipa oko sebe. Trava je bila sparušena i hladna. Ne vjerujući sopstvenim prstima, žena udahnu duboko. Miris koji joj je nagrizao nosnice bio je smrad truhleži. Nije bilo ni daška sumporu.

Stara žena sačeka još koju minutu, i uvijajući tijelom poput zmije, izade na površinu. Osovi se na mišićave noge, osmotri nepreglednu peštersku vrištinu. Ispita pogledom srušene zidine u blizini, i sprati oblak pepela koji je letio na sjever. Pažnju joj privuče zelena mrlja u središtu mrtve visoravnvi, mrlja koje nije bilo jučer. Starica zviznu kratko. Na njen znak, desetine mršavih ljudskih tijela izmigolji iz svojih rupa.

Ona krenu prva.

Kretali su se u koloni po dvoje. U tišini, niz vjetar, i uvijek u predvečerje. Tek pred zoru, na groblju srušenih aviona pronađoše novo utočište. Ljudi se puzeći uvukoše u ostatke metalnih ptica, zbiše se jedno uz drugo. Najstarija od njih ispučalim usnama ispi posljednju kap dragocjene tečnosti iz zelene flaše. Grč prošlosti pređe joj umornim licem. Sjetila se dana kada

je zmaj prvi put raširio svoja ogromna krila i onoga što je došlo poslije toga.

- Alava Nalo, zelena je za nas, a plava za alu. - sjeti se i djedovih riječi, i greške koju već stoljeće i po pokušava ispraviti.

Nala se zavuče u krilo letjelice, leže na zemlju i sklopi umorne oči. Samo, onaj grumen zelenila nije joj davao da zaspne. On bi mogao biti njihov spas. Na Zapadu su Vražiji firovi i ljekovite trave. Tamo je Đalovića pećina i voda koja daje dug život. Tamo... bila je i ona. I šta ako ... , ne završivši misao do kraja žena utonu u duboki san.

Jer ako se vine u nebo...

Goran Ćurčić

Čuvar Agarte

Ležala je gola. Telo su joj prekrivalilaki bolnički čaršavi. Posteljina pod njom mokra je od znoja. Tresla se iako su joj ruke i noge vezane za krevet. Grozna nije prestajala. Buncala bi i otimala se, ali nije dolazila svesti. Mlađi čovek sa rukom u gipsu i prosedi doktor stajali su kraj njenog kreveta.

- Kakve su prognoze? - zapita mladić.
- Zbunjen sam. Izuzmem li opekomine... Svi nalazi su joj dobri. Nema preloma, kontuzija, čak ni uganuća. Vitalni organi su joj stabilni. Skener mozga ne ukazuje ninakavu povredu. Samo... vidite i sami: još uvek se ne budi.
- Doktore recite mi iskreno, da li bi vredelo da je prebacimo u neku drugu kliniku?

- Pričali smo već o tome, konsultovao sam se sa kolegama oni su protiv bilo kakvog transporta. Uostalom pre tri dana obišle su je kolege iz Podgorice, i oni se slažu sa našom procenom. Ovde je dobro zbrinuta, preostaje nam samo da čekamo da se probudi.

- Da li ste probali sa nekim lekovima... hemijskim sredstvima... da je povratite u svesno stanje?

- Naravno, ali nije vredelo. - doktor je odmahnuo glavom i blago uhvatio čoveka pod ruku. Zajedno su krenuli ka vratima sobe. - Kako vaša ruka?

- zapitao ga je doktor.
- Boli, ne mogu da je pomerim. Ali vaš kolega kaže da je odlično.
- Profesore, morate biti strpljivi. Računajte da je nećete moći koristiti nekoliko meseci, dok kost sasvim ne zarate. Dvostruki prelom, nije mala stvar. Idite odmorite. Znam da se brinete zbog nje, ali i Vi i mi smo učinili sve što smo mogli. Vi ste se žrtvovali previše.

- Ah... - odgovorio je i odmahnuo zdravom rukom mladić, dok se rastajao od doktora.

- Profesore, profesore Miljkoviću! - povikao je doktor za njim - Inspektor Petrović Vam je poručio da želi Vas vidi kad izađete iz bolnice. Javite mu se, bolje nego da Vas on traži.

- Zar opet? Pobogu, tri puta sam mu već davao izjavu. - reče mladić.

- Moje je da Vam prenesem poruku. U ostalom razumite ga, i on samo radi svoj posao.

Pred bolnicom čekao ga je taksi. Ljubazni medicinski tehničar pomo-gao mu je sa stvarima. Ubrzo se našao u svojoj hotelskoj sobi. Ispružio se na krevetu, pokušao je da zaspí, ali mu san nije dolazio na oči. Osećao je kako jastuk još uvek miriše na nju. Nije mu izlazila iz glave. Kako god bi zažmuriо pred očima bi mu se ukazala njena zlatna tetovaža. Neobičan tribal tačno na sredini ispod bujnih grudi. Odlično se sećao kako je taj znak magično svetlio na mesečini koja se probijala kroz venecijanere, dok su prvi put vodili ljubav u tom istom hotelskom krevetu. Kao da je večnost prošla od tada. Žmureći, nerazmišljajući posegnuo je bolesnom rukom da dodirne zlatni znak u mislima. Osetio je snažan bol, otvorio je oči. Ustao je sa kreveta. Prišao njenoj torbi, našao je svesku sa beleškama na nepoznatom jeziku. U svesci se nalazi-lo nekoliko crteža i par mapa. Pokušavao je da odgonetne nerazumno pismo, posmatrao rukom iscrtane karte. Nije želeo da veruje, ali znao je da ono što je video u pećini nije bio san. Iz misli ga je prenuo zvuk telefona.

- Profesore, kako ste? Reče mi doktor da ste danas izašli iz bolnice. Nije u redu da mi se ne javite.

- Inspektore, dobar dan... da, i meni je rekao doktor... nameravao sam da Vas pozovem.

- Ne mari, ne mari. Ne brinite neću Vas hapsiti, ali ipak želeo bih da Vas vidim.

- Tek sam izašao iz bolnice... Imate li milosti? - umorno i nimalno ljubazno odgovorio je profesor.

- A šta kažete da večeras proslavimo vaš oporavak? Ne morate dolaziti do stanice, zapravo znam odličan restoan tik pored vašeg hotela, mogli bi smo tu da nazdravimo i ispričamo se kao prijatelji.

- Pijem jake lekove, doktor bi se ljutio kad bi čuo da pijem alkohol...

- A ne mari. Ne mari za doktora. U ostalom u restoranu imaju i odlične ceđene voćne sokove, moja čerka ih obožava. Dolazim za sat vremena. Mogao bih i odmah, ali ipak Vam dajem vremena da pobegnete... - inspektor je pokušao da zvuči duhovito.

Posle sat i po vremena, profesor i inspektor su sedeli za malim stolom u uglu restorana. Petrović je naručio lozu, a Miljković voćni sok.

- Pa dragi moj profesore, kakav je osećaj izaći iz bolnice?

- Umoran... - mrzovoljno odgovori inspektorov sagovornik.

- Kako je Vaša prijateljice? Reče mi doktor da još spava.

- Na žalost, Asa još uvek nije dolazila svesti...

- Odakle Vam ideja da jednu mladu lingvistkinju povedete na spelološku misiju u jednu od najsloženijih pećina ovog dela sveta? - zapitao je inspektor, dok je prinosio čašicu rakije ustima.

- Rekao sam Vam već. Ona već duže vreme sarađuje sa mojim istraživačkim timom, bavi se arhaičnim jezicima, paleo i proto pismima. Sama je podnela molbu mojoj katedri da učestvuje u ekspediciji.

- I Vi ste je oberečke prihvatali. Poveli ste jednog knjiškog moljca da se sa Vama vere i provlači kroz jaruge.

- Ispričao sam Vam, pre ekspedicije je prošla osnovnu speleološku obuku.

- Obuku u Vašem krevetu? - drsko upita inspektor.

- Molim?! - trže se profesor.

- Njene stvari su u Vašoj sobi. - reče inspektor značajno podižući obrvu.

- Preturali ste po mojoj sobi? - zeprepašćeno zapita profesor.

- Samo osnovno informaciono razgledanje. Vaše knjige i beleške nismo dirali.

- Svakako ih ne biste razumeli - promrmlja profesor.

- Šta?! Miljkoviću ne buduti drski! Morali smo nekog da obavestimo o vašoj povredi. Ali njenu familiju nismo našli. Gde su joj roditelji?

- Već sam Vam rekao, poginuli su pre par godina u avionskoj nesreći negde iznad Tibeta.

- Kinezi? Pa ne liči mi...

- Ne, ne ispektore. Znate sve, zašto me ponovo sve pitate? Rekao sam Vam, otac joj je bio Rus, a majka joj je pripadnik Tuvskega naroda, Urjanhajka... Otac joj je bio paleontolog Aleksej Kotov, ženu je i upoznao na istraživačkom terenu... Kasnije su prešli u Edinburg. To je sve što znam o njenima. Zadovoljni?

- Polako profesore, polako... A šta se desilo u pećini?

- Opet?

- Opet! Dok mi ne kažete istinu.

- Rekao sam Vam već. Krenuli smo u istraživanje pećine sa čitavim speleološkim timom. Imali smo bazni logor u pećinskoj dvorani Slavija, tu smo trebali da odmorimo. Namera je bila da se odatle krene ka Srksovom pomorskom putu. Nadgledao sam pripreme ronilaca, kada sam shvatio da moje prijateljice nema nigde. Digao sam uzbunu i krenuli smo svi u potragu. Problem je bio što je iz Slavije mogla da krene u raznim pravcima. Tim je morao da se razdvoji da bi je pronašli. Sreća je jedino bila što nije mogla da leko da napreduje. Ja sam se spustio ka Velikom labyrintru. Uskoro sam začuo odjeke, poput koraka.

- Zašto tada niste pozvali nekog iz ekipe?

- Izgubio bih puno vremena, želeo sam da je što pre nađem.

- I uspeli ste, ali kasno?

- Da, našao sam je. Stajala je kraj jedne omanje pukotine kroz koju je duvala snažna promaja, te joj je crna kosa lepršala. Gledala je oduševljeno u pećinski nakit.. Rekla mi je da je slikam, i umesto da uzme baterijsku lampu,

iz torbe je uzela rudarsku lampu na petrolej. Kada sam shvatio šta radi bilo je prekasno. Promaju je zapravo pravio izvor gasa, koji je buknuo na plamenu njenje lampe. Uspeo sam da je izvučem, ali nisam uspeo da sprečim da je plamen ne zahvati. Zadobila je opeketine po čitavom telu. Izgubila je svest. Noseći je ka baznom logoru, nekoliko puta sam se spotakao, tu sam verovatno i slomio ruku. Ne znam tačno gde. - profesor pokaza na svoj gips.

Inspektor mu tada snažno zgrabi povređenu ruku, i pritisnu je na sto.

- Slušaj me Aleksandre Miljkoviću, Aco! U bolnici nisam mogao, ali ovde mogu! Ja se ne bavim ovim poslom od juče. Odlično znam kada neko laže. A ti profesorčiću lažeš jako loše. Znam da nisi povredio devojku, i da si učinio sve da je spaseš, ali isto tako znam da to što si mi svaki put ispričao nije istina. Ispričaćeš mi istinu sada, ili ti obećavam da više ni jedan dan nećeš raditi, Aco braco!!! Znam da ste na tom vašem fakultetu svi posvađani, a ja ćeš im pomoći da te optuže za podvođenje kolegenica na terenima. - tada mu odgurnuo povređenu ruku, a profesor se presavi od bolova.

Kada je došao sebi, Aleksandar besno i kroz zube reče.

- Zaista hoćeš da znaš šta se desilo u pećini nad Vražijim firovima?

- Da!

- Onda naruči i meni jednu lozu!

Kada ih je konobar uslužio, i odmakao se profesor zapita Petrovića:

- Da li si ikada čuo za Agartu? - inspektor ga začuđeno pogleda. Profesor ispi čašicu rakije, i pokaza konobaru da mu doneše još jednu.

- Agarta je drevno podzemno kraljevstvo. Napredna zemљa. Raj u srcu planete. Obećano kraljevstvo. U njoj vlada kralj sveta. Veruje se da je ulaz u to podzemno kraljevstvo negde na Tibetu, ispod Himalaja... Ali malo njih zna da to nije jedini ulaz u podzemni svet. Njena majka pripadnica je malog plemana koje veruje da su potomci onih koji su izašli iz Agarte, potomci izvidinika. Legenda kaže da je jedino pripadnicima njenog plemena dozvoljen ulaz u podzemni svet. Samo onima sa zlatnom tetovažom ključa podzenmog sveta.

Na svakom ulazu nalazi se čuvar. Ogromno zmijoliko leteće biće, divno u svojoj silini koliko i zastrašujuće u svojoj snazi. Njen otac se bavio fosilima drevnih bića. Od majke je nasledila predanje svog naroda, i zlatnu tetovažu na svojoj koži, ključ Agarte. Otac je godinama pokušavao da pronađu ulaz u Agartu. Bio je siguran da ga je pronašao, i baš kada je krenuo da ga otkrije desila mu se nesreća. Sa druge strane Asa je počela da izučava stara pisma. Po privatnim bibliotekama škotskih zamkova pronašla je neke tekstove koji su govorili da na svetu postoji još ulaza. Smatrala je da je jedan od ulaza na Balkanu. - Profesor napravi pauzu da ispije još jednu čašicu rakije.

- Zašto mi pričaš bajke?

- Čuti inspektore, rekao si da hoćeš istinu! - a zatim je dao znak konobaru da im obojici donese novu turu.

- Ispiričala mi je to kada smo se prvi put upoznali na simpozijumu u Londonu. Još uvek se sećam njene crvene haljine, preko koje je padala duga crna kosa. Prišla mi je i pitala da li nekad u pećini začujem glasove donjeg sveta. Ja sam prirodnjak, pa sam se samo nasmejao. A onda me je pitala da li znam legendu o Agarti i njenim čuvarima. Njene krupne crne oči delovale su dovoljno ozbiljno da je saslušam. Rekla mi je: da je njen otac dao život tragajući za onim što je ona nazivila čuvarom ulaza. Priznajem, slagaču, ako ne kažem da mi se nije dopala na prvi pogled, iako u njenu priču nisam mogao poverovati. Kada je nekoliko meseci kasnije kontaktirala institut, prihvatio sam da postane deo mog istraživačkog tima. Vodili smo aktivnu prepisku. Zanimala se za arheološka nalazišta u blizini pećina. U početku je prepiska bila isključivo stručna, ali se vremenom sve više doticala i privatnih tema. Kada smo se konačno našli zajedno ovde u Bijelom Polju, nije bilo potrebe za bilo kakvim udvaranjem... Prebacila je svoje stvari u moju sobu.

Uglavnom...u pećini smo postavili bazni logor u dvorani Slavija, svi smo bili preumorni. Nakon napornog dana i hladnog pećinskog vazduha zaspao sam čim sam se zavukao u vreću. Spavao sam sigurno više od deset sati, kada me je neko iz tima probudio rekavši da nje nema. Nisu je videli od odlaska na počinak. Krenuli smo u poteru. Sve do tog trenutka nisam verovao da ona zaista veruje u legendu o Agarti. Tek, tada sam shvatio njeno insistiranje da mi se pridruži. Pregledao sam kartu podzemnih kanala, bio sam siguran da je pošla najdužim kanalom. Želeo sam da je nađem sam. Te sam jedan deo ekipe poslao ka Velikom labyrintru, a drugi ka Sreskovom pomorskom putu. Ja sam krenuo ka Ključnom jezeru i Katedrali. Na jednoj steni kraj Ključnog jezera, nalazila se njena odeća. Meni je bilo previše hladno, a nju je grejala ludačka ideja da pronađe podzemno kraljevstvo.

Provlačeći se kroz tunele, žureći da je što pre pronađem stigao sam do dvorane Katedrala. Bila je impresivna. Ogromna. Da sam imao vremena sa tima bih se divio lepoti pećinskog nakita, ali morao sam brzo da delujam.

Iznenada, svetlost moje baterijske lampe pala je na vrh moćnog stalaktita. Vrh je zasvetlio simbolom identičnim sa njenom tetovažom, a odbljesak pao na naspramni deo dvorane ka maloj bigrenoj kadici, u kojoj je bilo vode. Kada sam osvetlio površinu kadice, shvatio sam da je ona veoma duboka. Uskočio sam i našao se u jednom od mnogih sifonskih prolaza. Nije mi trebalo puno, i već sam izronio u još moćniju i lepšoj dvorani. Dok mi je glava virila iz vode, shvatio sam da u daljinu vidim neku svetlost. Izašao sam, mokar i promrznut i krenuo ka izvoru svetlosti, usput se sapličući o kamenje. Tada sam video neverovatan prizor:

Moja prijateljica stajala je gola na sred dvorane, a naspram nje je ogromna zver. Zmaj! Svetlost, za koju nisam znao odakle dolazi, odbijala se o krljušti bića. Čitava dvorana je sijala. Ona je lagano prilazila zmaju, ispruženih ruku. A on je kao općinjen gledao u njenu zlatnu tetovažu, ogromnim

zelenim očima. Približavala mu se, gotovo je mogla da ga dodirne, kada sam ja povikao njeni ime. Zmaj se okrenuo ka meni. Čuo sam je kako više:

„NE!!! NE!!!“

Osetio sam plamen koji mi se iz zmajevih čeljusti približava. Ona je potrčala ka meni. Stala je između mene i zmaja. Zmaj se zaustavio, ali bilo je kasno. Vatra je već plamtelja. Zahvatila je njenu muku kožu. Spasla me je plama i zadobila opekontine. Pala je izgubivši svest. Zmaj se povukao. A ja sam zgrabio njeni telo, poneo ga sa sobom. Trčao sam i nosio je, dok je drhtala. Padao sam zajedno sa njom. Konačno u Termitnjaku su nas pronašle kolege iz tima. Posle su nas doveli u bolnicu. Ostalo znate.

Usledila je neprijatna tišina. Konačno inspektor se naže nad stolom unoseći se profesoru u lice:

- Ne verujem ti ni jednu reč Aco braco. - zatim se povuče na stolicu i nasloni - ali znam da me sada nisi lagao!

Nakon ovog razgovora profesor se vratio u svoju sobu. Nad gradom su se nadvili ogromni tamni gradonosni oblaci. Vetar je duvao, čupajući stabla iz korena. Limeni krov obližnjeg kioska završio je na parkingu hotela. Ipak, ovo nevreme kao da je godilo profesoru. Konačno je uspeo da se naspava. Narednog dana bi verovatno spavao do podneva, da ga ujutru nije probudio inspektor.

- Pobogu, zar opet? Pa zar Vam nisam sve rekao sinoć?

- Polako, polako, čoveče. Nisam zato došao. Vaša prijateljica se konačno probudila. Traži Vas. Došao sam da Vam pomognem i da Vas prevezem do bolnice. U gradu je haos zbog nevremena, teško da bi ste sami mogli bilo gde.

Ubrzo su se našli u holu bolnice. Spremačice su čistile vodu koju je nanela oluja prethodne noći. Doktor ih je čekao.

- Profesore stigli ste. Odlično, odlično. Vaša prijateljica se probudila. Izvinite na neredu, ali noćas je bilo užasno. Jedva sam stigao na posao...

- Kako je ona? - Aca, je želeo da što pre vidi svoju prijateljicu.

- Odlično. Neverovatno, ali odlično. Noćas je vetar snažno duvao, toliko je lupao da je polupao prozor u njenoj sobi. Izgleda da ju je silina tog treskanja probudila...

Aleksandar više nije želeo da sluša lekara, potrčao je ka sobi svoje prijateljice. Doktor je krenuo za njim, ali ga inspektor zaustavi:

- Sačekajte doktore. Mislim da žele da se isprčaju...

- A, da da... svakako... - zbunjeno odgovori doktor, na inspektorovo zadržavanje.

Ogrnuta bolničkim čaršavom, sedela je uspravljeni na krevetu kada je ušao u sobu. Polomljen prozor se klatio, a on pretrča po staklu i ne primetivši ga. Stao je pored kreveta i posmatrao ju je. Činilo se da ga je streljala crnim očima. Konačno progovori.

- Nisi trebao da podeš za mnom. Nisi smeо uplašiti čuvara.
- Ja, sam... Asa, želeo sam... Nisam... - poče nevešto da se pravda.
- Dosta, šta je učinjeno, učinjeno je. Nazad ne možemo. - pokaza mu rukom da sedne na ivicu kreveta.

Dok se pomerala da napravi mesta, čaršav kojim je bila prekrivena skliznu je sa njenog tela. Pogled mu pade na belinu njene kože, i tog trena shvati da je zlatna tetovaža nestala. Primetila je njegov pogled i nameru da postavi pitanje. Preduhitri ga.

- Čuvar mi je oduzeo ključ - pokaza rukom mesto na koži gde je bila tetovaža, a zatim se do guše pokri čaršavom.

- Slušaj me sad! Trebalu mi je vremena da se približim čuvaru. Spavao je. Osetila sam njegov san. Lagano sam ga budila, milujući ga svojim mislima. Majka me naučila toj veštini. Konačno je otvorio oči. Hodao je po tankoj niti koja razdvaja san i javu, kada si se ti pojavio u uplašio ga. Sunuo je vatru ka tebi. Zaštitala sam te.

- Hvala ti...

- Čuti!!! Kada je čuvar shvatio šta je uradio dopustio je mojim mislima da uđu u Agartu. Bio je moj vodič. Proveo me je nad obećanim kraljevstvom u kome žive moji preci. Ali mi je oduzeo pravo da telom ikada više kročim tamo. Nosio me je na krilima iznad rajske vodopada, unutrašnjeg sunca, lebdećih vrtova, palata i dvoraca. Razgovarala sam i osećala misli leptira, vilin konjica, jarića, medveda i još mnogih raznoraznih bića koje ne možeš ni da pojmiš da postoje. Ljudi i priroda tamo žive u harmoniji. Čuvari štite mir tog obećanog sveta. Dozvolio je da se moje misli spoje sa njegovim dok si ti iznosio ovo telo iz pećine, glupi čoveče. Bila sam jedno sa zmajem. Konačno doneli su odluku da me vrate u gornji svet. Ne, ne pitaj ko je doneo odluku! Nikada ne pitaj ko tamo odlučuje! Čuvar me je noćas vratio. Ovo nevreme to nije bila oluja, to je bio zmaj. To je bio moj bes što sam propustila priliku... Htela sam da nagovorim zmaja da vетром i gradom porušimo tvoj hotel. Čuvar me je obuzdao. Osetio je da smo jedno drugom pokušali da spasimo život. Ti sada znaš celu tajnu. - Sedeo je kraj nje, nemo, nepomično. Oborio je pogled, plašeći se da se susretne sa njenim očima.

- Vratila sam se iz obećanog sveta svojih predaka, da bih sa tobom imala potomke koje ćemo naučiti kako da otkriju sopstveni svet. - tada ju je iznenada pogledao, a ona ga nežno dodirnu po polomljenoj ruci.

- I mada nisi trebao, hvala ti!

Kada su doktor i inspektor ušli u bolničku sobu, njih dvoje su se držali za ruke.

- Inspektore namučili ste me svih ovih dana, možete li da nam učinite uslugu.

- Reci profesore?

- Zakažite nam venčanje u Podvrškoj crkvi.
- Da ne bi ste i da vam kum budem? - raspoloženo im odbrusi inspektor.
- A ne, kum će biti neko drugi. - značajno reče ona i dodade - i ne zaboravite kabanicu, padaće kiša.
- Imam kišobran!
- Pokidaće ga vetar - gotovo istovremeno odgovoriše Asa i Aca.

Svetlana Čabarkapa

ONO ŠTO NEDOSTAJE

- Hajde da ti očešljam kosu i spletem pletenice, - osmjehujući se reče Cvijeta drugarici dok su čuvale ovce iznad sela.

- Kosa ti je kao sunce pa čemo je pustiti da se malo u sjaju s njim takmiči.

Tišina u prirodi, ovce pasu, dan lijep, topao, proljećnji. Djevojčice su vesele, kikoću se i trče kao leptiri. Zorna je poslušala Cvijetu, pustila kosu koja sad vijori dok trči i ona osjeća slobodu u tome i neku čudnu snagu koju svako jutro sveže i zarobi u dvije pletenice. Takav je red, kosa se ne pušta, niti češlja pred muškim glavama zato sad ovdje, na livadi, može sve to kao igra da bude njeno. I ona u tome uživa.

Zorna ima petnaest godina i od desete sama čuva stado. Isto kao Cvijeta; sretne su što imaju jedna drugu. Skupa dugi sati prolaze brže, hrana koju im majke od kuće pošalju, malo hlijeba i komad sira, ukusnija je kad se podijeli. I ne boje se zvjerinja niti zvukova obližnje šume. Doduše, one i ne čekaju sumrak sa stadom, kad bi sve to postalo još strašnije, nego na vrijeme krenu svaka ka svom selu.

Evo neko vrijeme Zorna pri povratku na jednom proplanku, gdje joj zalazeće sunce uvijek zasijeni vid, sretne lijepog momka s plamenim očima. Ne može mu, što od stida što od siline sjaja u njima, ni pogledati ni sagledati oči. Mladić je naočit, prav kao svijeća, dugoga vrata i sjetan. U ruci nosi tanki drveni štap kakav imaju čobani koza.

- Dobra ti sreća, djevojko, - kaže polutihi i nastavi put.

Zorna je u čudu i ne zna što da misli. Ko je ovaj mladić, iz koga je sela? I kako se iznanada pojavi uvijek na istom mjestu? Razmišljala je djevojka o ovome svakoga dana nakon susreta. Cvijeti nije ništa govorila iako ni sama nije znala zbog čega to tajki kad joj ionako sve ispriča. Sama sebi nije mogla štošta da razjasni pa joj je čutanje izgledalo kao dobar izbor. Nakon više susreta Zorna primijeti na mladićevom struku pojas boje zlata, koji se sastojao od niza sjajnih krljušti što su se preklapale i ukrštale u blistavosti i skladu. Pri svakom susretu djevojka je s mladićem razmijenila po koju riječ no nije o njemu saznala mnogo. Zove se Ognjen i ka svom selu spušta nisko. Rekao je „do same vode“.

- Pa, tamo je klisura, - začudila se ona.

- Volim vodu i zato tamo živim, - samo je kazao.

Djevojku je brinulo što Ognjen kratko i zagonetno odgovara na njena pitanja i izokolo je htjela od majke da sazna ko živi dolje, na rijeci.

- Đavoli nad virovima, dijete drago, - reče majka i diže oči ka nebu kako da od njega moli pomoć.

- Naše je selo visoko, oko četiri stotine metara iznad klisure i ovdje su pašnjaci, livade i šume. I izvore imamo. U klisuri voda je ledna, suncu je pre-tjesno u klancu i тамо nema života za ljude. Nekakav vjetar stalno hui i plaši čak i ptice i životinje. Drveće se jedva bori u stranama da korijen održi u samoj stijeni i teži da poraste što više da i ono nekako bude dalje od strašne vode i njenog kamenog korita.

Zorna se uplašila od majčinih riječi. Pronašla je mjesto s koga je mogla da pogleda dolje u klisuru i prizor koji je vidjela bio je potpuno drugačiji od one slike koju je stekla slušajući priču. Vidjela je tamne, duboke, zelene boje drveća u stranama, vidjela je kako svjetluca voda u brzoj rijeci i kako sunce s vodenim kapima koje odskaču sa stijena stvara iskričavu čaroliju. Vidjela je sve to odozgo i nešto toplo i ledeno istovremeno steglo je oko srca. *De on živi?*, pitala se.

A onda su prošli dani i momka nije bilo tamo gdje bi se obično pojavljivao. Zorna je sjela baš na to mjesto da se kratko odmori. Osjeti kako je nešto toplo i svjetlo obuhvata, nekako, bez dodira. Okrenu se - momak je stajao iza nje i prvo što ugleda bio je njegov pojasa.

- Mogu li ga dotaći? - pitala je.

Pošto je klimnuo klavom uz čudan osmijeh, ona krenu rukom ka pojasu, ali ga nije mogla doseći. Prsti nijesu osjećali ništa, kao da prolaze kroz vazduh.

- Ovako ćemo, - reče on i skide pojasa.

Dok ga je držao u rukama, ona vidje kako je skliska tkanina pojasa i kako mu klizi kroz ruke kao da je živa. Obmotao ga je oko njenog struka objema rukama. Koliko god da ga obmotava, tkanina se produžava i u nje-govim rukama ostaje dovoljno da se i sam može opasati. Dok ga je u čudu gledala, to je i uradio tako da su bili opasani oboje. Stojeci licem u lice jedno prema drugom, njihove se oči prvi put sretoše i sagledaše.

- Odvezи me, - reče djevojka, - stado će mi zalutati.

Dani su bili dugi, ljetnji, žito se zlatilo i klasalo i uskoro će žetva. Seljaci gledaju u nebo. Čovjek koji radi na zemlji uvijek gleda u nebo. Ono mu govori, a on umije da ga sluša i razumije. Po nebu zna kad da ubere plodove, kad da započne žetvu, kad da pokosi. Sve. Samo da ga grad ne iznenadi; to je nesreća koja dođe uz huku, kao svako zlo, iznenada i uništi ljetinu.

Zorna je znala da će se njeno selo spasiti od grada koji je tek počeo. Vidjela je kako se silovito ustrijelilo nešto moćno i veliko na crne oblake, kako je pucalo i praskalo na sve strane baš kad je ona srela mladića koji nestade pred njenim očima. Nije se bojala, nije se ni sakrila od strašnog prijetećeg nevremena, pratila je tu borbu svjetla i tame na nebu i vidjela, jasno vidje-la kako u nevjerovatno brzim promjenama oblika na nebu svijetli pojasa od

krljušti koji se izvijugao moćno oko mračnih oblaka i strahovitom snagom ih pršti i lomi. Znala je da se sad njena majka, kao i sve žene u selu, mole da grad prođe, da silna huka mine i da se sve završi što prije. Znala je da njena braća i sestre skunjeno čute kraj ognjišta i da se brinu za nju i stado. Da su mogli da je vide kako uspravno stoji na kiši i kako oko nje sijeva i osvjetjava je ustrašenu i svečanu u mokroj odjeći, čudili bi se, sigurno bi se začudili. Znala je ēudi prirode i da mora da se skloni dok nevrijeme prođe, no ovaj put to nije uradila zarobljena pogledom u nebo po kome se vodila neobična bitka. Znala je da jedino zmajevi mogu da biju ovakve bitke i da ih dobiju. Pričali su stari u selu o tome i vjerovali da selo ima svoga zmaja koji ih štiti.

Zaštito ih je. Ona je sve to vidjela i ostala tako da stoji i kad je sve prestalo. Mladić je opet bio pred njom, izgledao je umorno.

- Htjela bih da vidim deživiš, - reče.

- Ako se ne plašiš dubine, mraka, vode... - htio je još da nabraja, no Zorna jednostavno reće da se ne plaši.

Ne zna kako su se spustili do rijeke jer je osjećaj lebdjenja dok se držala za njegov pojас bio za nju nov i nevjeroatan. Sva ljepota ljetnjeg dana poslije kiše bila je njena, svi mirisi ozona, četinara, sve nijanse vodenih iskrica, šum rijeke, sve. Spusiće se u šuplje bukovo stablo kraj rijeke, da odatle posmatraju svijet. I budu spokojni.

I bio bi to kraj bajke o mladiću-zmaju i lijepoj djevojci da nije Đavoljih virova i pećine nad njima koji jesu i nijesu zmajev dom. Ognjen je tamo rođen i bili su to prostrani dvori njegovog djetinjstva. No jedne noći dok je mraz stezao rijeku i klisuru u pećinu uleti jato zlih zmajeva koje su prognali negdje na drugoj strani svijeta. Ušavši u pećinu oni porušiše stijene na ulazu i zatvorile ga. Oduzevši tako pola svjetlosti, rušili su svodove i zidove drevne pećine, uznenirili rikom i kamen i vodu i tišinu mraka. Zmajevi roditelji ostadoše tamo zarobljeni u jednoj od dvorana koja je bila njihov prijesto. Mladi zmaj spasio se sakrivši se u najvećem jezeru koje zli zmajevi nijesu ni primijetili u svom strašnom pohodu ka velikim prostorima tražeći svaki za sebe mjesto da stoluje. Od njihovog plamenog daha istapali su se viseci klinovi, pećina je hučala u mukama, a stari zmaj i zmajica mirno su čekali da sve prestane. Imali su vjeru u snagu i mudrost svoga sina i znali su da će ih spasiti.

- Još uvijek tamo čekaju, - reće mladi zmaj Zorni. - Majka mi je rekla da će potpuno moć nad svim zlim silama, pa i nad zlim zmajevima, imati kad postanem cio jer sad sam samo pola zmaja. Nijesam razumio kako se nalazi ona polovina koja mi nedostaje, ni sada ne znam. Znam samo da sam ih u boju na nebnu danas pobijedio i spasio selo. I zmajevi ginu i krvare kada su ranjeni. Danas će im pratiti tragove.

Zorna je htjela da se vrati kući, iako je znala da je sada sve drugačije i osjećala je da je na neki čudesan način vezana za mladog zmaja.

U brzom letu iznad klisure pogledom se oprostila od zmaja koji je spu-

sti na isti proplanak odakle su pošli. Stado bješe tu, čekalo je, vrijeme kao da je bilo poništeno. I sve kao da je bio san. A nije bio.

Majka je sa strahom dočeka i reče da je sila nebeska danas spasila selo i nju.

- Znam, - reče Zorna tiho. - A možda je to naš dobri seoski zmaj, majko? - upitno kaza djevojka.

- Možda, - zagonentno odgovori majka i povede je u sobu da bi bile same. Iz škrinje izvadi svežanj suvih trava, odoljena, koprive i pelina.

- Nosi ih uvijek sa sobom. Prestravila si se danas, vidim ti po licu, dijete, - kaza joj majka. - A zmaja, ako sretneš, ne boj se.

U ruci je držala zlatnu veliku starinsku kopču i pruživši joj je kaza:

- Ovu kopču je nekad davno zmajica ostavila u amanet našoj familiji, i to ženama. Ne znam tačno kako ti može pomoći, ali osjećam da treba da ti je predam nakon one strahote na nebu danas.

Prevrtala je Zorna kopču u ruci i mislila o tome što ona treba da spaja. Nešto mora da spoji i poveže, to je sigurno, znala je. San je svladao i umor i zabrinutost. Nije lako u jednom danu sve ovo doživjeti i čutati. Osjećala je da u njenoj djetinjoj duši ima još nečeg tajnovitog što joj se samo po sebi otvara i ispunjava je srećom. Odrasla je za jedan dan; dešava se to.

Sjutradan na proplanku mladić je čekao. Djevojka je došla sa stadom. Pokazala mu je kopču koju je držala na dlani i u tom trenu njemu pojasa odskoči od struka, odmota se dovoljno da obmota djevojku, a kopča ih čvrsto spoji. Zasija zlatnim sjajem, i priteže pojasa tako da oboje osjetiše da su povezani, ovaj put drugačije, jače.

Mladić raširi i podiže ruke, a ispod pazuha pokazaše se mala krila. Djevojka uradi isto. I njoj ispod pazuha bjehu krila. Vidjela je kako oko njega sija neobična svjetlost i kako ta svjetlost prelazi na nju i grijе je divnom topotom. Potom vidje kako mu po vratu klizi tanak mlaz krvi, uplaši se i vrисnu.

Od njenog vriska puče nešto strašno u klisuri i eho odliježe više puta. Pucalo je, lomilo se, urlalo stravično negdje iz velike dubine zemlje. Čulo se i kako se negdje survava kamenje i lomi drveće iz korijena, kako grane lome jedna drugu i rijeka huči kao da propada u sunovrat preko hiljadu stijena i kolovrata, duboko, daleko, neprekidno... Zemlja pod njima drhtala je od te sile.

- Ne boj se, konačno sam cijeli zmaj. Ti si sobom donijela onu polovinu koja mi je nedostajala i kopču koja nas je spojila. Pratio sam trag krvi sinoć i ušao u pećinu, borio se sa zlim zmajem koji me posjeće kanžom po vratu. Reče da je neuništiv jer ja nikada neću naći ono što tražim. Tvoja kopča i vrisk upravo su ga ubili i silina zla koja nestaje s njim čini da se ruši i zemlja i voda i kamen. Brzo će proći. Mirišeš na travu koje ti daju moć.

U pećini ugledaše beživotno zmajevo tijelo koje se pretvori u crveni plamen, pa u prah koji odnesoše uzburkani Đavolji virovi.

Gdje gusta magla vječno gmiže

Fra Juraj nije vjerovao u Boga. Nagledao se previše krvi za Božjeg slugu. Odveli su ga iz rodnog sela, gore kod močvara Lonjskog polja, kada je napunio osam godina. Danak u krvi u onim se krajevima više nije provodio, ali tog je dana u selo dojahala banda odmetnutih osmanskih vojnika pod vodstvom Mehmeda Hahar-age. Došli su na bjesnim konjima s žutim zubima i izbuljenim očima, tutnjajući kroz mokro blato. Halje su im bile razderane, krv i komadi kože lijepili su se za njihove crne brade. Neki su nosili kratke crvene kape ili zakrvavljene gorštačke prsluke koje su skinuli s lešina hajduka i uskoka. Stiskali su zamazane sablje, prsti su im postali bijeli bez krvi. Za sedla su zavezali ruzinave čengele i konji su ih vukli za sobom. Rovali su kroz crnu kaljužu, a kuke su zvečale kad bi se odbile od blata i zabijale jedna u drugu. Zabijale bi se u meso konja i jahača, a to je dražilo bijes više nego ljuta rakija.

Pravo ime vođe bandita nije bilo Mehmed Hahar-ag, ali tako ga je narod prozvao i tako je u narodu ostao zapamćen. Njegova banda bila je poznata od Drave do Save. Palio je crkve, nabijao popove na kolce, iživljavao se na seljaca. Osmansku vlast nije bilo briga, pustili su ga da harači u miru, a Habsburgovaca se problem Mehmed-age i njegove bande nije ticao.

Spalili su Jurajevo rodno selo, pobili očeve i silovali majke, a djecu odveli u ropstvo na timar, da obrađuju zemlju i dvore novog gospodara od zore do sumraka. Šest je godina patio na Mehmedovom dvoru i o tome nikad nije živoj duši riječi progovorio.

Vijesti o Mehmedovim pothvatima došle su i do sinjskih uskoka. Kako Habsburgovci i Osmanlije nisu pokazivali želju za zaustavljanjem Mehmedove bande, Uskoci su odlučili djelovati - više iz želje za osvetom, nego iz osjećaja dužnosti.. Okupili su vod najhrabrijih ljudi, njih tridesetak, osedlali ih i naoružali mačevima i kuburama, pa ih poslali na Krvnikov dvor. Do Mehmedove zemlje trebao im dan jahanja.

Haharovu su glavu odrubili u krevetu. Porazbijali su sobe, namještaj bacili kroz prozor i oplačkali oružarnicu. Nisu poštijeli ni sluge, a one vojnike koje su ulovili žive objesili su sa ruzinavim turskim čengela. Mehmedovi konji bili su divlji i nisu se dali natovariti zlatom i oružjem pa su ih ostavili zavezane

i zapalili staju. Neki su se uspjeli osloboditi i zapaljeni bježati prema šumi. Njihovi rzaji tresli su krvave sablje. Uskoci nisu pokazali milosti.

Mršavog su Juraja našli gologa, u kućici za sluge. Mnogo se djece bilo razbježalo, no oni koji su ostali nasrnuli su na uskoke kamenjem. Uskoci to nisu očekivali, djeca su svejedno pokupila mač u trbuhi. Juraj ih je čekao s lopatom u ruci i nije se micao. Prste na bosim nogama stiskao je u topli zemljani pod. Tresao se. Pričali su jezikom koji je davno zaboravio i nije namjeravao spustiti oružje. Jedan od uskoka bacio je glavu njegova gospodara na pod. Otkotrljala se do malčevih prljavih nogu. Lopata mu je ispala iz ruku. Imao je četrnaest godina.

Uskoci su ga uzeli pod svoje okrilje. Gurnuli su mu mač u ruke i dali svrhu. Godinu je dana gusario po dalmatinskim otocima i pljačkao mletačke trgovačke brodove. Zaključili su da je njegov bijes korisniji na kopnu, protiv poganih Osmanlija, nego protiv brbljavih Mlečana na obali. Po danu bi vršio prepade na osmanlijske trupe, a noćima palio njihove kampove. Bolje se snalazio iza neprijateljskih linija nego među braćom po oružju. Ponovo je naučio materinji jezik, isto kao i Njemački i Talijanski, no nije umio razgovarati. Nije se služio jezikom više nego je dužnost to od njega zahtijevala. Vlastite misli držao je za sebe.

1617. godine završio je Uskočki rat. Mletački je lav austrijskom orlu stisnuo kljun. Uskocima su spalili brodove pa su zajedno s obiteljima protjerani iz Sinja. Razbježali su se po svim krajevima Hrvatske. Mnoge su karavane pale od ruku turskih, austrijskih i mletačkih bandita. Juraj je završio kao svećenik u Pazinu, gradiću u srcu Istre, gdje gusta magla vječno gmiže, a kamenom se sivilo ne skida s neba. Sjeća se prizora koji ga je dočekao na obronku iznad Pazina - ocean sive magle i oronuli crkveni toranj koji viri kao jarbol potonule lađe. Juraj je šestog prosinca godine Gospodnje tisuću šesto osamnaeste prihvatio zavjet siromaštva u crkvi Svetog Nikole u Pazinu.

Fra Juraj nije vjerovao u Boga. Nije došao tražiti iskupljenje, niti odgovore. Bilo mu je dosta krvi, tražio je mir. Posvetio se Božjoj Riječi i dane provodio u molitvi i pokori. Falilo je ministranata pa je Juraj pomagao u izvođenju misnog slavlja. Samostanska je crkva bila mala, s tri reda klupa sa svake strane, no zbog hladnoće doimala se većom, svetijom. Unutra je bolesno vlažno. Freske kao da su izobličene istog dana kad su i naslikane. Jedan par svijeća nalazi se na kamenom oltaru prekrivenom mokrom tkaninom. Zbog silne vlage ne daju se upaliti. Ponad oltara visi raspadajuća slika djevice Marije s Isusom novorođenčetom. Mutna aureola plijesni krasi glavu blažene majke Božje. Lice djeteta olupljeno je - masna, crna mrlja.

- Isto kao što pastir uzima skrb o svojim životnjama onog dana kad se nađe usred jednog raspršenog stada, tako će ja uzeti skrb nad svojim stadom; ja će ga iščupati iz svih mjesta gdje ono bijaše raspršeno u dan magluštine i tmine. - hrapavi glas samostanskog svećenika odjekivao je među vlažnim

kamenjem. Mršav je, kvrgav i kočat, pa svećeničke halje vise na njemu, gutaju ga. Njegovi su se izdisaji svakom božjom riječi parili od studeni dok je raširenih ruku čitao iz požutjelih listova svete knjige.

Hladno je. Starici u prvom redu teški kaput ne pomaže protiv zime. Smežurane joj se uši lede ispod tanke marame. Kosti joj škrguću dok se diže s drvene klupe. Pogrbljena, spuštene glave i skupljenih ruku, šepala je do oltara. Nije se usudila pogledati velečasnog dok joj je u ispruženi dlan nemirnim, tankim prstima polagao bijelu hostiju.

- Tijelo Kristovo.

- Amen.

Vratila se na svoje mjesto i u sebi izgovarala molitvu koju ju je mater naučila. Sjela je tek kad je progutala hostiju.

Svećenik je završio misu Božjim blagoslovom. Spremio je knjige i otisao na počinak. Starica je ostala sjediti na klupi. Prišla je fra Juraju tek kad je ovaj pospremio za glavnim svećenikom. Željela se ispovjediti.

- Hvaljen Isus i Marija, u ime Oca i Sina i Duha Svetoga, amen. - promrmljala je starica u mraku isповједaonice - Možeš tražiti mir, ali pronaći ćeš samo patnju i tamu. Ova je zemљa prokleta, ovdje vladaju demoni. Čekaju nas u jami. Oni su zavili Pazin u maglu. Mojeg su sina Mlečani bacili u jamu, ispod kaštela. Divampari, kapetan Divampari. Tri su puta pokušavali ući u kaštel, tri puta su ih odbili. Četvrtoga puta krenuli su nam u kuće. Mog su sina za kosu odvukli do ruba i bacili ga dolje, u maglu. Krici su se gubili u dubinama. Vukli su i bacali, sjekli i urlali, dok ih zvјerski urlik iz utrobe zemlje nije smrznuo. Probudili su ga. Izjame je izletio zmaj, crven kao Lucifer. Raširio je krila i nebesa su pobegla pred njim. Zelene oči velike kao goveda, oštiri zubi veći od borovih stabala. Palio je sve pred sobom, zvijeri ne raspoznaju naroda. S kaštela su zagrmjeli topovi i probili mu krilo. Pobjegao je na jug, ostavivši Pazin u plamenu. Otjerali smo ga, a on je pustio maglu da nas podavi i vatru da nas pretvorи u pepeo.

- Koji su vaši grijesi? - fra Juraj ju upita, smireno.

- U te će dane ljudi iskati smrt, ali ju neće naći, poželjet će umrijeti, ali smrt će bježati od njih. - rekla je u jednom dahu - Bogu hvala. - prekrižila se i otisla.

Mladi je fratar ostao sjediti unutra neko vrijeme, prije nego je otisao na počinak. Spavao je na tvrdom krevetu, u hladnoj sobici s jednim stolom i stolicom. Iznad postelje raspelo, ispod čista noćna posuda. Na stolu mala Biblija. Kroz mali prozor vidi se samo siva magla. Rat je fra Juraja pronašao i u Pazinu.

Lovio ga je nemir. Sve te riječi koje je danonoćno čitao i molio postajale su sve praznjima. Gušile su ga vlastite propovijedi, u molitvama više nije nalazio mira. Godinu je dana propovijedao mrtvacima, umornima od kuge

i ratova. Ljudi se više od podivljalih vojnika nisu ni skrivali u kaštel, nisu vidjeli smisla. Prestali su dolaziti na misu. Pobili su im svu stoku, spalili polja i porušili mlinove. Sjedili su u praznim kućama, lutali kroz maglu, čekali.

Braća su mu već pričala o Divampariju. Došao je u ove krajeve kao mladi kapetan, nadobudan i neiskusan. Predvodio je mnoge napade na pazinski kaštel, nijedan uspješan. Stotine je sunarodnjaka poslao u smrt. Podivljao je nakon zadnjeg pokušaja. Okupio je ostatak trupa i izvukao građane iz njihovih domova. Vukli su ih za kose i noge ili nosili kao vreće krumpira. Bacili su ih u jamu ispod kaštela. Rekli su mu da su se neki Divamparijevi vojnici napili vina i počeli paliti kuće. Divampari je lice osakatio u požaru za koji su odgovorni njegovi vojnici, 1584. godine.

Međutim, fra Juraj se na odlazak odlučio tek nakon što je upoznao Divamparija. Dva dana nakon ispovijedi sa staricom Drago Divampari, pozvao ga je kod sebe u novoosvojeni Žminj. Zamolio je fra Juraja da mu blagoslovi vojnike za buduće pohode. Fratar je izgovorio nekoliko riječi u kojima ni on ni vojnici nisu vidjeli smisla, pošpricao je te nesretnike svetom vodom pa su se svi zajedno preko volje prekrižili. Nakon blagoslova, kapetan ga je pozvao na čašu vina i razgovor.

Imao je debelu brazgotinu preko visokog čela. Desna strana lica bila mu je spaljena, a umjesto uha imao je krvavu rupu. Kosa mu je rasla u maljama, preko desnog oka nosio je povez. Brk ispod slomljene nosine crn kao kuga. Onda je trošio pedeset i šestu godinu života.

Popili su bocu i Divampari mu je pričao o jednom samostanu punom časnih sestara, na nekom zaboravljenom brdu duboko u Istri, za koji se njezina trupa borila protiv Austrijskih vojnika paklenih tjedan dana. Jedan bi dan oni divljali samostanom, sutra bi ga prepustili neprijateljima. Tjedan dana su se tako zabavljali dok... U tom je trenutku kapetan umuknuo. Usne su mu se razvukle u osmijeh, a brkovi stisnuli ispod nakrivljenog nosa. Kaži-prstom je pokazao na povez.

- *Il crocifisso!* - smijao se - Zabila mi je jebeno raspelo u oko, *Dio porco!*
- roktao je kao ugojena svinja.

Divampari ga je ponudio novom bocom, no Juraj je odbio. Zahvalio se na gostoprимstvu i krenuo prema vratima.

- Drago mi je da je moje momke blagoslovio tako mladi fratar. Sigurno im je diglo moral. - Divampari se zahvalio na posjetu i ispratio fratra iz svojih odaja. Fra Juraj nije progovorio ni riječi. Pobjegao je tri dana prije nego je Divampari nasruuo na zidine pazinskog kaštela. Krenuo je prema jugu.

Ne zna se koliko je lutao dalmatinskom obalom prije nego je završio u brdima Crne Gore. Navodno su ga protjerali iz Dubrovačke republike. Pridružio se crnogorskim pobunjenicima i zajedno s njima vršio prepade na osmanlijske trupe. Srušili bi dva-tri debla nasred puta i čekali u šumi.

Prepadi nisu uvijek uspijevali. Njegov zadnji napad nije prošao. Prerano su ih otkrili i izgubili su prednost. Pobjegli su u šumu, ostavivši ranjene Turcima na milost. Osmanlije su krenule za njima. Juraj je jurio kroz šumu, grane su ga šibale po licu, strijele zabijale u drva ispred njega. Čuo ih je kako urlaju.

Ako stvari podu po zlu, trebali su se naći na čistini kraj rijeke, ispod bora na kojeg su urezali dvoglavog orla. Juraj je uspio pobjeći. Mjesec je bio pun, moglo se vidjeti u mraku, a u šumi je vladao muk. Ne čuje se ni sovin huk i nema vjetra da trese krošnje i plavi zalutale. Znao je da se njegovi saborci neće vratiti. Cijelu se noć gubio po šumskim obroncima, no nije pronašao izlaz.

Ujutro je doteturao na jedan osamljeni proplanak, iznad zelenog kanjona rijeke Bistrice i pronašao manastir. Sa tri strane okružen je gustom šumom, a za rit mu grize masivna stjenurina. Magla se iz kanjona penje po padinama. Pedalj po pedalj, stijenu po stijenu, diže se u nebesa. Nasrće prema zvijezdama.

Monasi su manastir podigli u tajnosti, iznad ulaza u Đalovića pećinu. Samo jedan put vodi do mjesta gdje je usječen u planinu. Zidovi od kamenja, drveni trijem i krov od klisa s klimavim križem na vrhu. Više liči na skromnu brvnaru nekog običnog seljana, nego na hram Božji. Križ ga odaje.

Manastir je sagrađen da bude neupadljiv, sakriven od poganih ruku Osmanlija. Lokaciju samostana pravoslavna je Crkva namjerno držala tajnom. Osmanlije ga se još nisu uspjеле dočepati.

Fra Juraj to nije znao, no to ga nije sprječilo da se ugniježdi u manastir i živi među slikama svetaca. Od drva je istesao luk i napravio strijele s naoštrenim, kamenim vrhovima. Lovio je divljač po šumama. Kada nije imao sreće s divljači, pecao je u kanjonu. Vodu je uzimao iz izvora pored manastira, a svake je druge nedjelje putovao do najbližeg živog sela po namirnice: rakiju, kruh, sol, slamu. Vraćao bi se u utorak.

Dani su mu bili ispunjeni obavezama i nije imao previše vremena za razmišljanje. Samoća mu je godila, no cijeli je dan provodio u iščekivanju večeri. Razgovore je čuvao za noć. Svake je večeri ritualno pohodio pećinu nad Vražjim firovima.

Za doručak je pojeo sav kruh koji mu je ostao, a dopustio si je i čašu mlijeka Napunio je naprtnjaču i izabrazio pravi štap još rano ujutro - jer svakog se dana bira novi štap - i onda čekao sumrak. Ulovio je lisicu oko podneva i čekao da se Sunce sakrije iza kamenih vrhova. Čim je pala noć fra Juraj je krenuo prema Đalovića pećini.

Put do pećine održavao sa redovničkom predanošću i roditeljskom nježnošću, to mu je bio gušt. Preko rijeke je sam podignuo mali most. Srušio je i brzinski očistio dva mršava stabla pa u njih pozabijao desetak dasaka.

Put se na nekim mjestima prekida i fra Juraj se mora naslanjati na de-

bla dok se spušta strminama. Tlo je prekriveno vlažnim lišćem i mokrim granama. Prije ulaza u pećinu put prestaje. Onda se treba penjati po stijenama obraslima skliskom mahovinom. Lako je razbiti glavu ako nisi dovoljno oprezan. Zadnji dio puta prelazi se kroz vodu.

Dugo je vremena slušao rijeku prije nego je napokon došao do nje. Bistrica je bila sakrivena oblakom magle. Vidi se samo puni Mjesec i crni vrhovi borova, a rijeku skriva magla. Ovdje se fra Juraj oslonio na štap i predahnuo. Skinuo je cokule, zavezao ih komadom užeta i objesio ih oko vrata. Magla je bila debila, lijepo se tovila noći. Nastavio je dalje.

Rastegnuo je špage preko rijeke, od jedne obale do druge, jer Bistrica je brza i nepredvidiva, puna sitnih slapova i skliskog kamenja, a teška magla muti vid - osjećaš ju kako ti se uvlači u pluća. Struja je jaka, Bistrici se ne vidi dna. Ako krivo procijeniš korak, padaš u vodu. Voda je hladna, malom se fratu grče bosa stopala. Na dubljim mjestima dolazila mu je do pojasa. Ispred sebe vidi samo sivilo, užad ga vodi do ulaza.

Vidio je malu vatru kako gori u dubini pećine. Stalagmiti i stalaktiti na ulazu bili su razvaljeni. Osim pokojeg vjetrova jauka, ne čuje se nikakav glas. Ptice ne lete ovim krajevima. Magla kvasi umorna krila.

Fra Juraj uđe u šipilju, sjedne na suhi kameni pod i odmori kosti kraj vatre. Čekao je da mu se stopala ugriju i onda je skinuo cokule s vrata i odvezao ih. Iz naprtnjače je izvukao suhe slame i rasporedio ju u obje cokule. Potom je cokule nabio na noge i okrenuo ih prema vatri. Špagu je spremio u naprtnjaču. Zatim skine fratarsku halju sa sebe i rastegne ju pored vatre. U naprtnjači je držao i debelo medvjede krvzno. Izvukao ga je van i ogrnuo se njime. Zmaj je uvijek pripremao vatru.

- Ulovio sam lisicu.
- A da? - zmaj je upitao promuklim glasom.
- Da.
- Lijepo.

Vatra je obasjavala zmajevu ogromnu glavu i fratrovo ostarjelo lice. Zmajeve oči bile su žute, a pogled umoran. Teško je disao i sporo govorio. Njegove su ljske izgubile sjaj, crvena više nije bila vatrena. Izbljedjela je kao freska u srušenoj crkvi. Ostatak zmaja - kržljava krila, mršavi trup i mrtvi rep - sakrila je tama.

Juraj je nabio lisicu na štap i gurnuo zmaju da spali dlake. Zmaj je kratkim kašljem operušao lisicu, a fratar je nožem ogulio meso. Okretao ju je na štapu iznad vatre. Izvadio je bocu rakije iz torbe i potegnuo. - To je vatra, a ne ti. - izjavio je bez prijezira. Zmaj ga je poslao po suha drva. Kada se meso skuhalo, uzeo je štap i Zubima otkinuo lijepi komad.

- Trebali bi preimenovati ovu spilju u Đavolića pećina, umjesto Đalovića pećina. Ti si đavo. - lisicu je uperio u zmaja.

Zmaj nije komentirao. Mnogo mu je puta pričao o gradu usred Istre, u čijem srcu leži duboka spilja, a iznad spilje utvrda. Pričao mu je kako je poludio kad su počeli bacati nedužne ljude na njegov dom, o bijesu koji ga je zaslijepio. Uslijedio je požar koji je progutao stotinu i osamdeset kuća. Pustio ga je da mu se izjada.

- Sanjaš li ikad sve te ljude koje si pobjio? - zmaj ga upita.

Slabašna sumaglica dizala se iz mraka iza zmajeve tjelesine. Bježala je prema otvorenom. U pećini se osjeća jetki miris balega. Fratar je brisao ruke o pod.

- Slušaš li ti mene uopće? Samo sjediš tu i šutiš, nikad ništa ne pitaš, samo jedeš govna...

- Zašto magla? - upitao ga je - Odakle dolazi sva ta jebena magla?

- Zmajevi prde maglu. Ne možemo si pomoći. Za sobom ostavljamo masnu, sivu maglu.

- Ne zajebavaj. - bacio mu je lisicu na pod, ispod usta.

- Ne zajebavam. - zmaj sagne glavu i uzme lisicu u usta. Kosti su krc-kale pod njegovim zubima - To je žalosna istina. Zmajevi prde maglu. Ako je vjerovati legendama, ta se magla neće spustiti do sudnjeg dana. U Pazinu mi se baš jebeno prdjelo. - ispljune štap i spali ga - Situacija ovdje, nažalost, nije ništa bolja.

Fra Juraj se izvalio na pod. Krzno je palo s njega i gol se valjao po ledenu kamenju. Smijao se dugo, glasno i iz srca.

- Kad ćeš mi donijet nešto bolje? - upita ga zmaj. Izgovarao je slovo ć onako kako ga Istrijani izgovaraju. Meko i opušteno.

- Ne zajebavaj. - fratar je izjavio bez prijezira - Neću se svaki drugi dan boriti s medvjedima samo zato jer ti je lisiče meso dopizdilo, *Dio porco*.

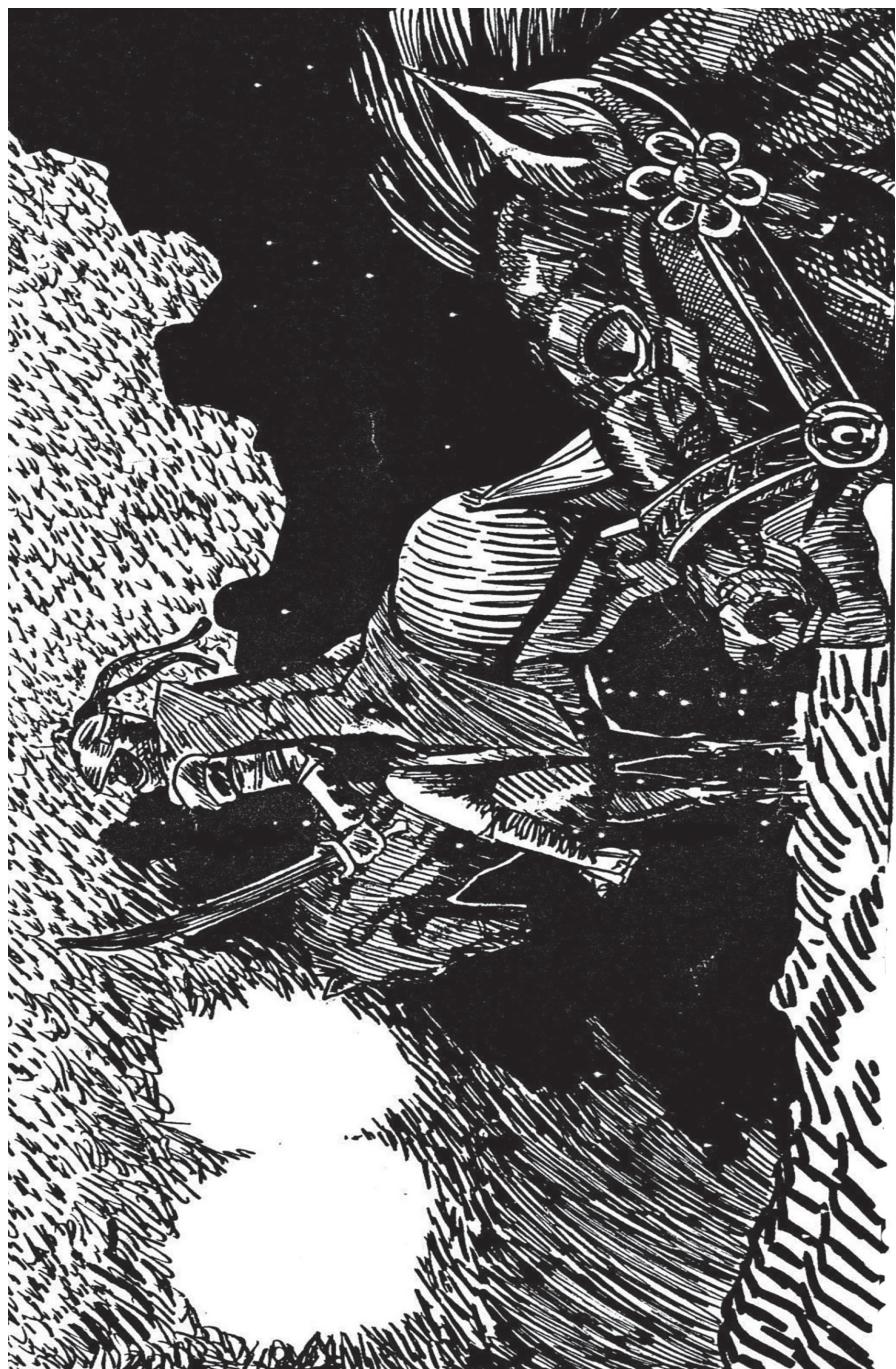
- To su te u Pazinu naučili Boga kunuti?

- Ne. To su me naučili Turci.

- Vjeruješ ti u Boga?

- Ne, - odgovorio mu je fra Juraj - ali vjerujem u zmajeve.

Razgovarali su do dugo u noć. Fra Juraj je iz pećine izašao suha grla i teške glave, sat vremena prije svitanja. Osvježio si je lice u ledenoj Bistrici. Ne sjeća se kad mu je zadnji put uspon bio toliko težak. Vratio se u manastir i bacio na malu hrpu slame koju je raširio u kutu. Pokrio se teškim medvjedim krznom. Magla se nije spuštala. Naprotiv, zgušnula se i lijepo proširila po klancu. Ni zvijezde joj nisu daleko. Izgleda da lisica nije baš najbolje legla.

Danijela Vulićević

VENAC OD LAVANDE

Jutro se spustilo na krovove koliba. Od seljaka, ni traga ni glasa. Ni dima iz dimnjaka. Na zaravni u centru sela, na kojoj su se održavale svetkovine u čast bogova i ljudi koji su uspeli da im se približe svojim podvizima, u blatu koje nije stiglo da se skori nakon jučerašnje kiše, zraci sunca su prešli preko ogromnih otisaka. Mnogo većih od medveđih. Veoma dubljih od prolećne brazde koja u sebi krije nadu u rodnu godinu. Od kad selo postoji, nikad u njemu nije bilo tako tiho.

Tek oko podneva iz koliba izmileše domaćini, a za njima, nesigurnim korakom, njihove žene. Oko nogu su im se motala deca u čijim očima je i na dnevnoj svetlosti goreo strah čineći im lica zajapurenim. Najpre šapatom, a zatim sve glasnije, uskačući jedni drugima u rečenice, prođoše kroz užas prethodne noći. On ih je žigosaо nesigurnošću i zapitanošću o razboritosti.

Nije bilo nagoveštaja, ni daška opasnosti u sumraku koji je prešao u najstrašniju noć u njihovom svetu. Zemlja nije zadrhtala, nisu zavijali vuškovi. Grane stoljetnih stabala su bile nepomične. Sove su zatomile huk. Kroz pomračinu se jedino čuo lepet rožnatih krila najvećeg zmaja koji je ikad sađan, izmaštan ili u lovačkim pričama pomenut.

U strahu su velike oči, a u mraku se i one mogu prevariti. Okna na kolibama ostala su musava od jake kiše. Polovina sela je bila na ručku kod kovača koji je proslavljaо rođenje prvenca. Pečurke su ih možda odvukle u bunilo, vajkali su se, zagledajući jedni druge sramežljivo. Džinovski otisci u blatu potpuno su razbistrlili njihove vidike zamračene stravom i praznoverjem.

U gomili krenuše prema konjušnicama, oborima i torovima. Začuđenom suncu ličili su na živahnу stonogу koja je raštimovano gacala po blatu. Utvrдиše da su sve životinje na broju. Lenjo su ih pratile pogledom, još pospane i bezbrižne u svom neznanju. Stonoga se zakrivila, napravivši krug oko ogromnih stopa, i po komandi usmerila četrdeset i devet para očiju u starešinu sela. U stvari, četrdeset sedam, jer žene prvog čoveka u selu među njima nije bilo, a ni travara.

U blatu, na mestu na kojem je divovski trag leve stope, prešao preko rupe koju su napravile kandže desne, pronašli su kožnu ogllicu za koju je bio zavezан mali venac od lavande. Još je mirisao.

Strah je taj miris brzo zatro. Uvukao u svaki udah prisutnih. Zmaj ih je odneo, bili su sigurni u to. Iz njihovog sela se ni na jednu stranu nije moglo. Stanište im je ušuškala sama priroda. Sa bočnih strana, šuma je pretila da ih proguta. Tamo gde se završavala, počinjali su nepristupačni krečnjački useci. Sa donje strane ih je čuvala klisura. Sa gornje Vražji firovi, iznad kojih je, zaštićeno varljivim udubljenjima uvek izdašnim vodom, čudo njihovog zavičaja - Đalovića pećina. Zatrpanog ulaza.

Ono što nisu znali, porazilo ih je potpuno. Zapadnim delom Pešterske visoravni razlegao se jauk. Zmaj će se vratiti. Usred podneva njihovo nebo je premrežila tama.

Sve je oko njih bilo u nijansama srebrne, zelene i oker. U njima - led. Bol koji im je prožimao tela i hladnoća koja ih je nagonila da drhte, ipak su im donosili radost. Živi su, zasigurno, jer osećaju.

Zmaj je nestao čim ih je zbacio, pustivši ih da se otkotrljaju i udare u mokro tle ogromne dvorane u kojoj je dominirao čudovišni monolitni kip, viši od najvećeg drveta iz šume pored njihovog sela. Najneverovatnija tvorevina koju su Zvezdana i Vujadin ikada videli.

I dok se svetlost rađala i nestajala u susretu upornih kapi sa krečnjakom, u miru vazduha zasićenog vlagom i njihovim strahom, u odsustvu vatre koja se u svakoj priči o pećini podrazumeva, žena starešine sela i travar, otpočeli su razgovor po prvi put u životu, iako su se čitavu deceniju sretali svakodnevno.

Nije bilo senki koje bi plesale po izdašnim ukrasima duž dvorane u svim pravcima, samo odjek. Eho bujice reči koje ne bi zaustavio ni dolazak samog zmaja. Dovoljno strašnog da prestravi čitavo selo. Dovoljno pronicljivog da pronađe novi ulaz u čudo prirode.

- Ti si najbandoglavlja žena koju poznajem!
- To i nije neko poređenje. Seoske torokuše tvrde da nijednu nisi imao.
- Nije mi jasno kako si to mogla da čuješ. Uši ti ne mogu dalje od glave, a glava ti je tamo gde i nos. U oblacima.

- Otkud znaš kada je tvoj uvek zabijen u travu? Nepretano lutaš među rastinjem, čupaš, mirišeš, mrvиш pod prstima, skupljaš, sortiraš, sušiš, melješ, sjedinjuješ...

- Ne znaš ti ništa o meni.
- Kako ne znam? Ono smo što činimo. Upravo sam opisala tvoj život. U jednoj jedinoj rečenici.

- Ono smo što volimo. A ja volim. Jednu ženu volim dok lutam među rastinjem, čupam, mirišem, mrvim pod prstima, skupljam, sortiram, sušim,

meljem i sjedinjujem. Dok lećim ljude, njihove stvarne boljke i njihove uo-brazilje. Zaboravila si jednu stvar...

- Ja nikada ništa ne zaboravljam.

- Opasna je to kombinacija – bandoglava, a umišljena...

- Šta sam zaboravila?

- Ja sam travar koji je bez razmišljanja skočio na najvećeg sivog zmaja kojeg je svet oko Vražjih firova ikad iznedrio, da se nađem bandoglavoj i umišljenoj lajavici u nevolji. Gde ti je bila pamet da se uzvereš uz njega? Nije zmaj onaj grab na koji se penješ čim ti nešto nije po volji i svađaš se sa pticama, mislići da te niko nije primetio.

- Znam da nije grab, ali je živo biće. I uopšte nije siv. Lila je. Gorski zmaj. Miljenik noći. Neman koja je zaboravila da bljuje vatrui. Čudovište koje ne stvara buku. Kao da ima feler, zar nisi primetio?

- Primetio sam jedino da ne razlikuješ boje i da si ponovo uradila po svom, očekujući da te opet neko spase, kao onda kada si popila otrov.

- Grešiš. Nisam tražila od tebe da kreneš za mnom. Našla sam se na čistini, pokušavajući da pronađem svoju ogrlicu koja se odvezala i skliznula mi s vrata u predvečerje.

- Ona je ostala u blatu. Osetio sam miris lavande, dok sam se hvatao za bockave krљušti pokušavajući da te spustim na zemlju. Gde si, pobogu, krenula?

- Ne znam ni sama. Zmaj je mirisao na zemlju, onu koja ga je rodila. Mirisao je na ljude, one koje nisam nikada srela u našem zabitom kraju i na lavandu, na čitavu livadu moje najdraže biljke.

- Ti, neznanice! To je miris ljubavi...A i kako bi znala, tako nadobudna, ohola i sebična.

- Ne znaš ti ništa o meni.

- Otkud ti venčić od lavande na kožnoj oglici? Venčić koji se nikada ne suši?

- Tvoj je?!

- Nije moj. Ja sam ga napravio. Za tebe. Da te štiti od nečastivih sila koje si sama u sebe prizvala igrajući se stvarima koje te se ne tiču.

- Ma nemoj! Koje su te stvari koje me se ne tiču?! Ja sam žena starešine sela, a ti običan travar.

- Naši životi su čudo. Poput ove pećine. Ponekad nestvarni, ali uglavnom neponovljivi. Imaju svoj put. Pred njima padaju svodovi, otvaraju se prolazi, u njih uskaču sivi zmajevi, nepozvani. Ali, ma koliko čudesni, jedinstveni su po tome što imaju kraj. Kao što će i ove kapi koje uporno prave pećinske ukrase i stvaraju jezera, jednom presušiti. Kad im bude vreme. Nisi smela bogovima da uzimaš hleb. Nije trebalo da popiješ otrov.

- Nisu smeli da me udaju iz interesa! Nisam ga volela!

- Ali je moglo da se desi da ga zavoliš. Ovako, poprečila si smrt između sebe i svog čoveka, a iz smrти lavanda nikada zamirisala nije.

- Ma, šta ti znaš o životu i smrти? Šta ti znaš o ljubavi?

- Devojka koja je pogubljena u centru sela, tvoja sluškinja, ona koja je optužena da ti je nabavila otrov, bila je moja ljubav. Glava mi je ostala na rame-nima samo zato što sam do dana njene smrти lutao Pešterom u potrazi za se-zonskom biljkom. Ni ime joj spomenuti neću. Nikada je od tada ubrao nisam.

- Zašto si me onda spasao?

- Nisi ti bila dželat. Ti si tek drača, visoka, lisnata, žutih cvetova koji slabo mirišu, sitnih plodova, izdašna trnjem. Gruba, ali ipak biljka, jako le-kovita, a one su važne u ovom lancu čije nas karike drže u životu.

- Hvala ti.

- Nemoj mi zahvaljivati. Bilo bi mi draže da si zaista živa. Da voliš.

- Ja volim! Smešno je što sam to skrivala uzdignite glave. Kada budem izgovorila tajnu koja me više od venčića lavande održava u životu, u ovom srebrno-zeleno-oker sumraku neće se videti plamen mojih zenica, ali će eho preneti saznanje kroz sve ove dvorane. Opraće ga u ovim nepreglednim jeze-rima i pretvoriti naše slučajno utočište u Katedrali u svetilište ljubavi. Volim jednog zelenookog čoveka koji neprestano luta rastinjem...

Zvezdaninu rečenicu prekinuo je potmuli zvuk koji je ogromnim pro-storom svako sekudom dobijao zapanjujući odjek. U letu po najvećoj pećini koju je svet na visoravni ikada imao, zmaj je bacio plamen preko vekovnih igračaka prirode. Ni iz čega je stvorio ognjište iz kojeg je vatrica odbleskom iscrtavala zvezde po vlažnim zidovima, dugo nakon što je sivi rep nestao u tami. Kraj vatre, uz dvoje ljudi, ostao je strah, jer je on jedini koji nas ne napušta, ma gde bili.

Krajem dvadesetog veka, arheolozi su u blizini Vražjih firova, pronašla ostatke ljudskih skeleta u području na kojem je nekada bilo selo o kojem se ni-šta znalo nije. Položaj lobanja je govorio da su svi umrli pogleda uprtih u nebo.

Istovremeno, grupa speleologa je na tlu Đalovića pećine pronašla kruž-no uklesan zapis, ogrlicu od reči oko Monolita:

*U jednom utočištu, u kojem je u početku plamsala vatrica,
pa zatim tinjala, osvetnjavajući pećinu,
ništeći tamu i u najcrnjim, besanim noćima,
obitavali su rečima, dodirima, istinama i lažima,
dvoje zavisnih od ljubavi. Ona od njegove. On od neke druge,*

*u stvari prave. Jednog dana, ili noći, teško je reći zbog vatre
koja i kad tinja, greje i pruža svetlost,
senka muškarca se preobratila u prijatelja od krvi i mesa.*

Uzalud. Ženi od krvi i mesa je nedostajala ljubav.

*Sleđena, pretvarala se u senku, koja je nekim čudom,
iz dana u dan, ili iz noći u noć, kada se jednom pomešaju,
teško je razdvojiti ih, dobijala boju zidova, miris obroka
koje su i dalje zajedno pripremali i damarala*

od ushićenja protkanog radošću igre i smeha udvoje.

*Senka je postala prijateljica. Vreme ne možemo zaustaviti,
čak ni kada prostor sažmemo na svodove koji odzvanjaju.*

*Postoje iskušenja koje nijedno prijateljstvo, pa ni ono
najbliskije, ne može da prezivi, a po pravilu
uvek ima veze sa drugim ljudima. Prijatelj je poželeo da ode,
pa iako se predomislio, žiška razdora najbolje gori,
a jednom pruženi korak, i kada se povuče,
ostavlja trag na podlozi. Pećina je postajala sve tiša,
dok prijatelj ništa nije primećivao, jer muškarci su takvi,
nemaju sposobnost fokusiranja na više stvari odjednom.*

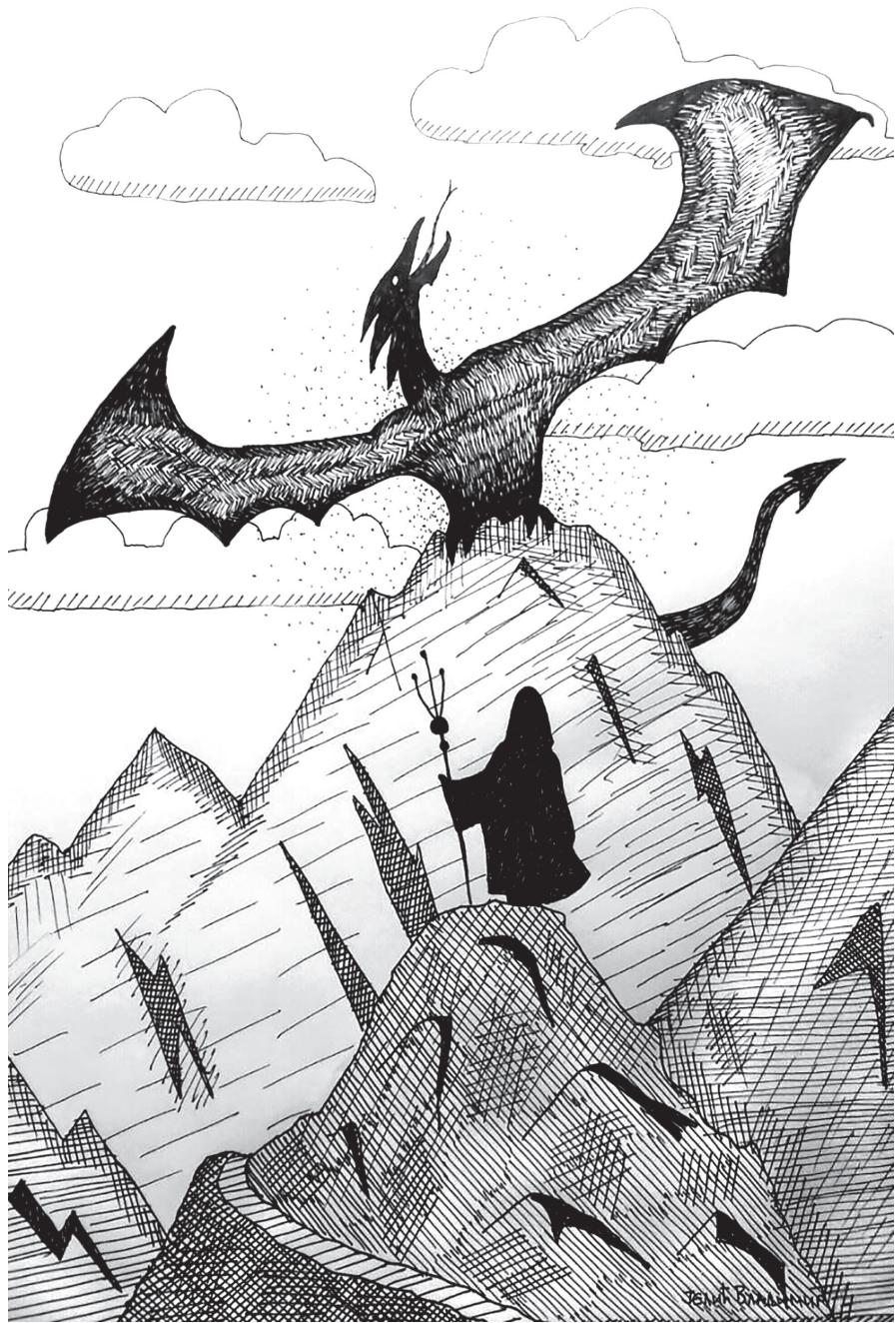
*Prijateljica se nanovo smrzavala, ali joj ovog puta nije nedostajala ljubav, već on.
Zato nije bledela poprimivši obrise senke. Vratila se sebi.*

*Svojoj masci i ljušturi opasne žene zmaja, kojoj vatra iz ognjišta
i nije potrebna. Muškarac je nastavio da leti, utočišta su tu da se prezimi,
a pećina je, sve siromašnija rečima koje su je i sagradile,
milion puta brže nego što je to priroda sposobna da izvede,
lagano gubila odjek. Kada oni koji umisle da su potrebni jedno drugom,
prigrle tajne i tišinu, utočište procuri u stvarnost, u kojoj opstaje život,
sam i divan u svojoj surovosti, jedini istinit, iako je ova priča imala zmaja,
dovoljno ljubavi i sve uslove za srećan kraj, nebitno u kom obliku.*

Razumljivo, jer kraj ne postoji, iako su odlasci česti.

*Legenda kaže, ko se jednom na vatri poverenja ugrejao,
rečima nekom ranu zalečio i osmehom zavarničio tminu,
uvek će imati utočište u srcu ili srce u utočištu.*

Isto je. Potpuno. I potaman.

DENIS DUMAINE

Marijan Mašo Miljić

Sirijus

Vuk Vraneš, pasionirani speleolog, vidio je i upoznao brojne pećine, neke je i istraživao, uvijek sa ekipom. Oduševljavali su ga njihovi ulazi, kanali sa jerzima, veliki i mali laviginti, dvorane i pećinski ukrasi – stalaktiti i stalagmiti, kao i svakog zaljubljenika u ono što voli i što ga ispunjava radošću.

Jedino ga je pećina iznad Vražjih firova mamilia i privlačila nečim posebnim, ne toliko dužinom, ni ljepotom, koliko neobičnom magikom, mističnošću, osobenim tajanstvom. Što god da je radio, đe god bio, kuda god je išao ona mu nije silazila s uma, kao da je bio njome opsjednut, općinjen, omađijan.

Ponekad je, opet, u njoj imao osjećaj kao da je u podzemnom svijetu, da ga nešto guši, tako da je jedva čekao da izade napolje, iako je tu pećinu smatrao hramom prirode.

Jednoga dana, poslije napornog istraživanja u Pećini, vratio se vrlo umoran i iscrpljen. Ručao je, prelistao novine i pošao da odmori i odspava. Spavao je tvrdim, dubokim snom. U nekoj vrsti kome osjetio je blaženstvo i sreću kada je njegovu dušu nešto, u snopu svjetlosti, povuklo da se otisne u neobičnu avanturu, ako i to nije bio „scenario mozga“ komedijanta. Zatim ga je obuzeo neki nemir, nešto što ga ranije nije snalazio.

Izašao je na terasu da popuši cigaretu. Dočekalo ga je svježe aprilsko veče i blještavi sjaj zvijezde pri kraju horizonta, koja je treperila i pulsirala na ozvjezdanim nebima plavo-bijelom svjetlošću. Iako je volio da satima posmatra nebo, brzo se vratio u krevet. Oglasili su se negdje i pijevci, nadodajući se pjesmom jedan na drugoga.

Otvorio je kapke. Za njegovim pisaćim stolom, u polumraku, sjedjela je neka prilika, čovjek ili utvara, noćno priviđenje.

Iznenađen i zaprepašten nije uspio da prozbori ni riječ, da bar mrdne palcem, da osjeti da je živ, ali nije išlo.

- Dodi ujutru rano, čekam te ispred pećine.

Pokušao je nešto da izusti, ali mu se jezik svezao. Ni riječ. I ono nestade.

Vuk ostade kao hipnotisan, u čudu: da li je to bio san u snu, priviđenje ili stvarno živo biće, čovjek. Opet je utonuo u san i video onu istu zvijezdu zasljepljujućeg sjaja.

Ustao je rano, sjetivši se poziva noćne prilike. Spremio se, izašao iz kuće, ne rekavši nikome ništa šta mu se desilo, ni kud ide. Pećine i dugogodišnje istraživačko iskustvo su ga naučili da se ničega ne plaši, ali i da bude oprezan.

Kolima je stigao do Manastira, a odatle, uzvodno pored rijeke pješke planinskom stazom prema klisuri, gdje se staza završava, kod pećine nad Vražjim firovima, koja se, kao i klisura, zove Đalovića. Ulaz u pećinu je iznad Vražjih firova. Tu ga je On čekao, video ga je izdaleka. I pored izvjesne nela-gode, bio je savršeno miran, iako ga je mučila radoznalost, šta hoće od njega taj čovjek, ako je uopšte ljudsko biće. Video je čovjeka prosijedog, stasitog kako stoji i čeka.

- Dobro jutro! reče Vuk.

- Dobro jutro, dobro došao! Znao sam da ćeš doći!

- Eto dosao sam. Ja sam Vuk Vraneš, speleolog. Ovu pećinu godinama istražujem i dobro sam je upoznao. Šta mogu da učinim za Vas? A, ko ste Vi uopšte?! Nijesam vas nikada ranije video. Jeste li i Vi speleolog ili samo ljubitelj pećina, divlje prirode? Šta radite ovdje?

- Čekam tebe!

- Baš mene?! A Vi ste? Da se ne persiramo?!

- Ja sam Sirijus. Nemam prezime. To kod nas nije običaj.

- A đe je to kod vas?

- Ja sam odande odakle ste i vi i vaš rod porijeklom. Vi ste moj rod a ja vaš. No to je duga priča. Morali smo se sresti i viđeti prije nego se vratim.

- A đe se vraćate?

- Tamo odakle sam i došao.

- Odakle?

- Odakle su i twoji praprapreci.

- Molim vas, nemojte se šaliti!

- Ne šalim se. Čuli ste, a vjerovatno i gledali zvijezdu Sirijus. Ja sam iz njenog sistema, sa planete Vesna. Nijesam utvara ni robot.

- Vi se, gospodine, sa mnom šalite ili vam nije dobro.

- Ne brinite, Vuče, dobro mi je. Ovaj me naš susret istinski raduje i mnogo mi znači.

- Vi se i dalje, gospodine Sirijus, ako se tako uopšte zovete, sa mnom izmotavate. Prestanite to da radite, nervirate me!

- Dragi Vuče, ne ljutite se! Moja je priča duga. Traje eonima. Vidite, rastojanje od naše do vaše planete traje skoro devet svjetlosnih godina. To je za vas nepojmljivo, nemoguće. Ali sve je moguće, kao i ovaj naš nemogući susret. Mi ne postojimo na isti način u svemiru. Ono što je za vas ljudi nemoguće, za nas je moguće. Nas ne muče ni prostor ni vrijeme, ni drugi vaši pojmovi. Sve je relativno.

- Vrlo zanimljivo. I maštovito!

- Moja planeta, kako bi vi rekli, šalje s vremena na vrijeme, s eona na eon, puno ekspedicija u kosmos, pa i na vašu planetu. Jedna odlazi u Afriku kod Dogona, druga na Ande, treća u Sibir, dvije u Evropu, od kojih jedna baš ovdje, kod Pećine.

Kao Argonauti! pomisli Vuk.

- Nego hajdemo unutra, u Kristalnu dvoranu, gdje je bilo naše drevno svetilište, ili u neku drugu – sve su prelijepo, očaravajuće, zadivljujuće, posebno Dvorana svijećnjaka- „Katedrala“ sa ogromnim stalagmitom Monolitom. U njemu su, po predanju, tajna i duh ovoga hrama.

Ne, no Zlatno runo! sinu Vuku ironična primisao.

- Meni je najdraža Dvorana zelenih jezera. Vi ste, nekako, ponovili naša imena.

- To je bilo slučajno, - reče Vuk.

- Nema slučajnosti...

- Ali ja nijesam ponio opremu, nijesam računao da će mi trebati.

- Možemo i ovde!

- Naravno, planina je gospodska stolica, kaže se kod nas! reče Vuk, kao za sebe.

- Moji daleki, predaleki preci su dolazili na tvoju planetu i prije nastanka života na njoj, a kasnije u razmacima.

- A otkud vi znate za to?

- Znam, vi ste, ljudski rod, mnogo mlađi od nas Sirijusovaca. Mi smo stara kosmička civilizacija. U stvari, vi ste naš eksperiment. Mi vas pratimo i tajno nadziremo, ali nećemo da se miješamo u vaš život, u vašu slobodu izbora, osim u slučaju krajnje opasnosti za Planetu i vaš opstanak, ili radi sprječavanja nekog vašeg samouništavajućeg čina.

- Kad sve znate, muče me neke tajne, pa vas molim da mi ih otkrijete, kaza Vuk nekako ironičnim glasom.

- Kakve tajne?

- O postanju i uređenju kosmosa, o svrsi čovjekovog postanja, o vama i vašem postanju i vašoj civilizaciji...

- To su teška pitanja, Vuče! I za vas ljude teške istine! Treba sami da dođete do njih, kad-tad... To je vaš put prema Logosu.

- Kakav ste vi demagog, Sirijuse!

- U ovoj vašoj pećini, Vuče, davno, vrlo davno je bila i biblioteka... Sve je bilo zapisano na kamenim tablicama, ali je erozija sve izbrisala. Pričali su da je neki vaš sveštenik, slikar i pisac, prepisao na pergament Spis o stvaranju svijeta, ali je on vremenom nestao. Znam samo početak napamet:

Kad nebo gore nemaše ime

Kad zemlja dolje nemaše ime

Kad staništa Božja ne bjehu sazdana,

Kad trske u močvari još ne bi,
Kad nijedan Bog ne bješe stvoren,
Kad nijedan Bog nemaše ime,
Kad nijedna sudbina ne bi određena...
Eoni za eonima idu, množe se oni...

Pa i u našoj Knjizi postanja, Sirijuse piše: "U početku stvori Bog nebo i zemlju. A zemlja bješe bez obličja i pusta, i tama bješe nad bezdnom...", dodade Vuk.

I kod vas i kod nas je zapisano: "Na početku bijaše Riječ. I Riječ je bila Bog." Logos!

Po kojim zakonima i mi i vi postojimo?

Kosmički principi nijesu svuda isti, prijatelju. Može se postajati na više ravni, u više kosmičkih dimenzija. Mi smo stvoreni u zoru kosmičku...

- A de je naša postojbina i naše počelo koje nam je Apsolut odredio?! Jesu li i od „toga u grobu ključevi!“, kako je kazao veliki pjesnik.

- Isti koji je stvorio nas, trebalo bi i vas da je stvorio, Vuče. Kad je kod nas na jednoj našoj planeti došlo do tragedije i skoro smaka, pošli smo dalje u kosmos, da se orodjavamo i mijesamo sa drugim civilizacijama. Nijesmo sami u kosmosu, kao što to neki misle. Tako smo stizali i do vas, u letilicama koje su mogле da prevale nezamislivo ogromna rastojanja, da posade sve to izdrže, da ispune zadatka i da se vrate.

- To su bajke, Sirijuse! Radi se o milijardama i milijardama kilometara. To je nemoguće.

- Sve je moguće. I ono što se čini da je nemoguće. Postoji više vrsta postojanja života, i prevladavanja vremena i prostora... Ali to su kosmičke tajne.

- Ma šta se vi tu razmećete sa nekim vašim tajnama! Vi ste običan fantasta i lažljivac, Sirijuse!

- Čemu te uvrede, čovječe? I zvijezde, kao i sve što postoji, imaju svoju sudbinu. I Sirijus, naše sunce, izvor života, sve više se širi, do zadržavajućih razmjera, ali će potom postati bijeli patuljak, kao i njegov tragični pratilac, koji je u agoniji, na izdisaju, pošto se iznutra potrošio. Kao što vidiš, i zvijezde umiru. Vi na vašoj planeti još vidite i one kojih više nema. Sve ima svoju sudbinu... naš i vaš rod.

Nervira me ovaj sveznajući gospodin. Kao da mi to ne znamo! pomisli speleolog.

- Vaš um dopire do neshvatljivih, neslućenih daljina i otkriva zakone koji vladaju u vasioni.

- Um da, ali je duša sputana tijelom i ljudskom konačnošću.

- To su vaše ljudske predrasude.

- Možda...

- Vaš narod je, Vuče, od naših letilica mislio da su neka čudovišta: zmajevi, ale i druge nemani.

- I meni su pričali o tome...

- A šta su vam pričali?

- Ostalo je u predanju, narodnoj memoriji ovoga moga kraja, ali u znatno šire, da se zmajevi javljaju u raznim oblicima, čak i u ljudskom. Gledali su kako gvozdena ptica sa svjetlećim repom, sličnim zmiji, para noćno nebo. Viđali su ih u ljudskom obliku kako rado opšte sa lijepim đevojkama, čak i sa udatim ženama, kako ih odvlače u ovu pećinu ili ih odnose sa sobom u nebo. Od đevojaka koje bi obljubili rađala su se đeca sa natprirodnim moćima kad odrastu. Sumnjalo se, ali se nikad nije utvrdilo koji su to ljudi.

- Moji neposredni daleki preci su baš tako nastali, Vuče.

- Priča se, Sirijuse, da su ta ognjena bića, zmajevi, munjevitom brzinom prelijetala s kraja na kraj neba. Vele da se prilikom njihovog prelijetanja preko planina povijala gora, da su zastajale vode, isijavala vatra i čuo neobičan šum. U tome munjevitom letu sve što je dotaklo to čudovište izgorjelo je. Iz njega su sijevale varnice, prave žiške koje bi spržile sve de bi pale.

- Jesu li to možda meteoriti koje je vaša navodna mašta pretvarala u zmajeve?

- Ne, vi kao da se opet sprdate.

- Naprotiv, vrlo sam ozbiljan.

Tačno je da su moji sunarodnici voljeli vaše đevojke. Tako je i mlada Vesna, vašeg slovenskog roda, davno, davno oteta. Moj daleki predak se u nju zaljubio i doveo je na našu planetu, svojoj kući. Od njih je nastalo cijelo pleme, narod. Ja sam jedan od njihovih potomaka.

- Tako znači, imam čast da se upoznam sa našim odivičićem. Pa vi ste isti kao i mi, bar po onome što se po vama vidi.

- Ne, nijesmo svi isti.

- A ko ste vi, u stvari, Sirijuse?!

- Na vas ličimo samo mi vašega roda i porijekla. Ostali žitelji na drugim našim planetama su drugačiji i postoje na drugi način.

- Izgleda, prijatelju, da su to velike tajne za nas i da će tajne ostati zauvijek, rezignirano upade Vuk.

- Neće. Vi se munjevito razvijate. Osvajate kosmos i njegove tajne. Ako se ne samouništite, nekad ćete stići i do nas.

- Tajne! Neznanje! Nemoć ljudska pred izazovima i tajnama vaseljene. I vi ste, znači, našega roda. I vi ste onda Đalović, kao i vaša pramajka Vesna. I vi ste, eto, kao što su ova klisura i pećina doobile imena, dobili prezime. Moji su ogranci od tih Đalovića ili Đavolovića.

- Vrlo zanimljivo. Ja znam, Vuče, da ste vi po nepisanom zavještanju od iskona čuvari i branioci ove pećine, da su vaši bivali sveštenici, učitelji, ljetopisci, slikari.

- I vi i ja, Sirijuse, smo izgleda đavolji nakot. Odavno se ovi virovi zovu u narodu Vražji firovi i Vražja pećina iznad njih. Oko njih su rodovi Đalovića. I danas se od starijih čuje: „Ajde, Đale, tamo!“

- A đe žive ti vaši vragovi ili đavoli, kako ih zovete?

- Mogu da mijenjaju svoja obličja, da se pretvore u nešto drugo, čak i da imaju ljudski izgled. A žive, po narodnom vjerovanju, u virovima, kao što su i ovi ispod nas, u dubokim vrtlozima, ponorima, jezerima, jamama, pećinama, starim vodenicama, kućištima, bunarima, u drveću, na mostovima i raskršćima, čak mogu da se i u životinje i ljude uvuku. Prviđaju se noću a danju se nevidljivo oglašavaju. Ima ih dobrih i loših. Žive dugo. Plaše se samo krsta i trudne žene, jer je Bog blagoslovio. Ali se sa njima nikakav savez ne preporučuje. Kao ni između tebe i mene, Sirijuse!

- Đavoli nijesu našeg porijekla, već vašeg, zemaljskog, prijatelju.

- A je li, Sirijuse, tvoja moć u tome crvenom štapu ili u svijetlećoj kugli koje držiš, kao i svim demonima i čarobnjacima.

- Vuče, ja nijesam demon, ni robot ni polurobot, niti neko amfibijsko biće, čudovište, kakvim su vaši preci doživljavali moje pretke.

- U stvari, Sirijuse, ti si izgleda amfibol, sastavljen od raznih elemenata duha i materije, hibrid moje i vaše planete, dva svijeta. Ti si čovjek, biće koje postoji na više načina, u više ravni postojanja, dvostrukog porijekla. Ali za nas ljude je nemoguće savladati ogromnu razdaljinu od nekoliko svjetlosnih godina i ono što vi savlađujete. Nas dijeli eoni, milioni i milijarde naših godina, a živimo u istoj galaksiji. Da ne idem dalje...

- Sve je moguće, Vuče.

- Kako?!

- E, to je tajna. I vi ćete do nje i sami doći ... I moj pješčanik ističe, Vuče!

- A ti ga onda, Sirijuse, okreni, podsmješljivo uzvrati Vuk.

- Vraćam se, Vuče! Umjesto sebe, tebe ostavljam kao čuvara ove svete pećine. Zato sam te zvao. Poklanjam ti ovu čarobnu kuglu i štap, i ime.

- Kakve sve to ima veze sa mnom?

- Ima, i te kako! Da me zamjeniš.

- U čemu?!

- U svemu! I ti si Sirijus. Potomak naš. A to je i ime i titula, visoko dobrostanstvo i šifra. Kao i moje prezime Đalović, za koje sam tek danas saznao.

Vuku se zavrtje u glavi, sve se oko njega okrenu. Pogleda u nebo, i zavapi: „Bože!“

Kad je došao sebi, Sirijusa više nije bilo. Okrenuo se prema ulazu pećine. Tada se iznutra začuo prodoran glas: „Naprijed Sirijuse!“

Vuk je uzdrhtao i krenuo nazad, doma, u podne. Samo mu se spavalo, i spavalo.

Probudio ga je čerkin glas: „Tata, tata, tata! Probudi se, spavaš od juče, šta je s tobom!“

- De sam ja ovo?! Zapitao je unevijereni, zabezknuto.

- Kod kuće, tata, đe bi drugo bio.

- Obukao se, izašao na terasu i zapalio cigaretu. Opet ga je dočekala ona zvijezda na dnu horizonta, zasljepljujućeg sjaja. Iznad šume se, u brzom letu, nečujno kretala gvozdena ptica u blještavom sjaju.

- Ode zmaj, reče kao za sebe.

Pomisli: „Možda je opet oteo i poveo sa sobom neku đevojku? A zašto bi i dolazio, ako nije!?”

- Da se oprostimo, reče glas iza njega.

Vuk se okrenu, ali nikoga nije bilo.

U čudu, vrati se u sobu i sjede za kompjuter da provjeri poštu i unese i ovaj nevjerovatni dan u dnevnik koji je vodio.

I zapisa: „Šta da radim sa ovim danom? Da li sam ja od juče uopšte nekuda odlazio iz ove sobe ili je sve bio san?“

Na to mu je neko otpisao:

- Jesi, odlazio si! I to nije bio san. Ni noćna mora. Čuvaj štap i kuglu.

Ako se više ne vidimo, zbogom Sirijuse, odnosno Vuče.

- Ja, Sirijus?!

- Da, ti Sirijus...

- Ne mogu da vjerujem da se ovo meni događa!

- Vjeruj...

Tihomir Jovanović

Avantura profesora Lidenbroka

24 maj leta gospodnjeg 1863 – Hamburg.

Profesor Lidenbrok se nervozno šeta po sobi stana u ulici Kenigštrase. Lice mu je ushićeno a u rukama drži knjigu i obraća se mladom čoveku.

- Vidiš li ovo nećače – to je dokaz mojih davnasnijih tvrdnji. Postoje podzemni hodnici koji vode ka utrobi zemlje, do predela koje ljudi nisu istražili...

- Ujače!, - prekide ga nečak Alsel, - sve i da postoje ti podzemni prolazi nemoguće je spustiti se do utrobe Zemlje, poznato je da temperatura progresivno raste sa svakim kilometrom naniže, jer u centru je usijano jezgro od rastopljene lave...

- Gluposti nećače – po teoriji Henrija Devia nije tako, temperatura raste do nekog nivoa a zatim se spušta i sasvim je podnošljiva. A osim toga pogledaj knjigu koju sam danas kupio pisao ju je izvesni Snore Sturlason, na islandskom je jeziku i trebaće mi vremena da je proučim, ali antikvar mi reče da je o životu norveških prinčeva i ima zapisa o spuštanju u utrobu zemlje...

I kada profesor Lidenbrok pruži knjigu svom nećeku iz nje ispade list pergamenta, do tada skriven između stranica knjige.

- Šta je ovo? - zapita se profesor i sagnu se da pokupi pergament.

Aksel ga prihvati i zagleda se u njega pa reče: - Čudno, pisano je nekim starim pismenom, rekao bih runsko pismo, trebalo bi ovo proučiti možda sadrži nešto važno...

Nekoliko dana njih dvojica su dešifrovali kriptogram sa pergamenta dok konačno ne shvatiše suštinu zapisa. Kriptogram je kako se ispostavilo bio novijeg datuma od knjige a zapis na pergamentu je glasio: *Spusti se u kратер Snefersova Jakula, kojeg senka Skartarisa pomiluje pre julskih kaleda smeli putniče, pa ćeš stići do središta Zemlje, kao što ja to učinim. Arne Saknusem.*

- Neverovatno, - doktor Lidenbrok je bio uzbuden do krajnjih granica, „Izvesni Arne Saknusem, ostavio je zapis o svom putu u središte zemlje

kroz krater vulkana Snelov. Koliko znam taj Arne je bio neki alhemičar iz šesnaestog veka. Optužen je za jeres a knjige su mu spaljene 1573. godine u Kopenhagenu. Kako piše u pergamentu, ostavio je zapise u zidovima vulkana dok se spušato niz njih...

- Ujače! Zar zaista veruješ u to? - Aksel je i dalje bio skeptičan.
- Postoji samo jedan način da ispitamo istinitost zapisa, - reče profesor.
- A to je?

- Da te povedem sa sobom u ekspediciju... - nasmeši se profesor Lidenbrok.

Akselu se uprkos skeptičnosti dopala ideja. Unajmili su vodiča Hansa i krenuli put Islanda da potraže krater vulkana kroz koji će pokušati da se spuste u samo središte Zemlje. Opremili su se zalihamama hrane, užadima, oružjem, izvesnom količinom eksploziva fulmotor za eventualno uklanjanje prepreka kao i Ruhkormf lampama.

24 jun leta gospodnjeg 1863.

Ekspedicija je krenula ka Snelersu. Prvo su se trebali popeti na sam vrh od 1700 metara da bi započeli spuštanje u krater. 28 juna u podne sunčevi zraci označili su put. Počeli su spuštanje konopcem dok se ne dočepaše blažih strmina i prolaza gde je već bilo potrebe za korišćenjem Ruhkormf lampe.

- Ujače, koliko dugo očekuješ da će trajati naše putovanje i šta ćemo naći na kraju? - upita Aksel profesora Lidenbroka.

- Nekoliko dana, i očekujem da ćemo usput naići na puno interesantnije prizore od golog kamena.

- Na primer šta?

- Prepostavljam da negde u dubini postoje širi prostori i galerije u kojima ćemo naći fosilne ostatke davno izumrlih, praistorijskih životinja, dinosaurusa, mamuta... - poče profesor.

- Ha hah, nasmeja se Aksel, - zar stvarno veruješ u to... A možda nate timo i na neko pleme pečinskih ljudi...

- Samo se ti smeji... videćeš već, - uzvratni profesor Lidenbrok.

Ispred njih je ćutke išao Hans i osvetljavao put, koračajući oprezno i ispitujući svaki kamen. Poneki od njih bi se otkotrljao ispred nogu i nestao u dubini odjekujući dugo pri padu.

Zidovi su bili uglačani vrelinom i žitkošću lave koja je nekada tekla ovim prolazima i izbjijala u erupciji. Sada je to samo mnoštvo hodnika kojih ima sve više kako se spuštaju i nalikuju na lavigint.

- Kojim putem dalje ujače? - upita Aksel kada dodoše do jedne od tih raskrsnica.

Profesor uze svetiljku i osvetli ulaze pa reče - idemo levim hodnikom – vidim tu oznaku koju je ostavio Saknusem!

I tako na svakom raskršću, sve dalje i dalje, a put je neprestano vodio na jugoistok kako je pokazivala busola. Po profesorovom proračunu već su bili daleko od ostrva a nad njihovim glavama se nalazio kameni svod koji je držao more iznad sebe. Amstelu nije baš bio prijatan taj osećaj, ličilo je na boravak u mišolovci koja je svaki tren pretila da se zatvori. Uz to već je ponestajalo hrane i vode.

- Ujače, mislim da više nema smisla ići dalje - primeti on, - pomrećemo od gladi ili žedi, jedva da je ostalo šta za povratak...

- Samo još jedan dan nećače, obećavam da ako ne nađemo na neki izvor hrane da ćemo odmah krenuti nazad - zagonetno se nasmeši profesor Lidenbrok.

Nedugo potom čuo se šum vode. Ugledaše potok mlake vode koji se sliva u veliko podzemno jezero. A već na prvi pogled bilo je očito da u njemu sve vrvi od života sa ribama za koje se smatralo da su davno izumrle. Nešto veliko praćakalo se u vodi, izranjajući povremeno.

- *Australopachycormus hurleyi*. - primeti profesor, - praistorijska sabljarka za koju se smatra da je izumrla pre sto miliona godina.

- Ogomna je, - konstatova Hans, - trebamo je nekako namamiti i ubiti, neće biti lako...

- Mislim da će jedan hitac iz revolvera biti dovoljan ako je pogodimo u oko, - staloženo reče profesor. - Samo je treba posle toga izvući i ispeći, imamo šibica a na obali ima sasušenog lišća i granja paprati...

Ribe su radoznala stvorenja a pogotovo grabljivice, sve što se miče za njih je plen. Malo brčkanja po vodi je privuklo ribu ka obali i tu je završila svoje postojanje sa hicem kroz oko. Posle toga Hans podloži vatru od suvih grana koje prikupi sa obale. Ispostavilo se da je preistorijska riba vrlo ukusna a ispečene ostatke spremiše u rančeve i produžiše dalje na jugoistok. Danima i danima nailazeći na nove vrste preistorijskih riba i ostatke drveća i paprati, a povremeni potoci su ih snabdeli zalihamama vode...

- Po mom proračunu sada smo već daleko ispod evropskog kopna, ovaj krak vodi ka Italiji i postoji mogućnost da izademo napolje kroz otvore vulkana Etne ili Vezuva, - reče profesor.

- Ali... ali, - mucao je Aksel, - to su još uvek aktivni vulkani, kako to misliš da...

U mislima su mu bile slike lave koja nadire iz utrobe Zemlje, slike Herakluma i Pompeje, gomila skamenjenih figura u pepelu i okamenjenoj lavi.

- Nemaš razloga za brigu nećače, kanali kojima se mi krećemo davno su neaktivni, a dokaz tome su i ova podzemna jezera, potoci i život kojima oni vrve... - uzvratи profesor.

I zaista, zalihe hrane obnavljali su ulovom riba iz podzemnih reka i jezera a Aksel se zakle u sebi, ako izvuku žive glave iz ove pustolovine više nikada neće okusiti ribu. Dosta mu je bilo za ceo život...

Putovanje koje je trebalo da se završi za nekoliko dana odužilo se na nekoliko nedelja, meseci lutanja kroz podzemne prolaze i sve dalje i dalje od Islanda. Pojam o vremenu su održavali prateći časovnike, koje su redovno navijali i uz pomoć beleški u notesu u koji su upisivali svoje dogodovštine tokom putovanja. Hiljade kilometara putovanja po tunelima uz tek povremeno zaustavljanje radi odmora bilo bi naporno i pod sunčevom svetlošću a ne pod slabim svetlom lampe. Nade u povratak istim putem odavno su zgasnule već je postojalo samo to, ići dalje i dalje u potragu za nekim drugim izlazom...

Ono što je brinulo profesora Lidenbroka je to što više nije nailazio na oznake koje je ostavio Arne Saknusem. Svoju brigu zadržao je za sebe i na izgled bezbrižan i samouveren izraz lica. Hans je po prirodi bio smiren i čutljiv, ako je i primetio da su se zagubili i zašli u nepoznate prolaze to nije pokazivao, već je uporno išao dalje i dalje, kao da je sve u najboljem redu i kao da samo što nisu pronašli izlaz iz podzemnog labyrintha.

U jednom trenutku su našli na isuviše uzan prolaz da bi se provukli kroz njega pa su bili primorani da upotrebe eksploziv i razbiju stenu. Eksplozija je snažno odjeknula u podzemnim hodnicima i galerijama, sve se zadrmalo i zatreslo. Izgledalo je kao da će se kameni svod i stubovi urušiti i zauvek ih pokopati u dubinama gde niko nikada neće pronaći njihova tela. No, nastavili su dalje. Putanja kojom su išli sve manje je ličila na vulkanske kanale i više je sve ličilo na obične duboke pećine, sa puno potoka i sitnog rastinja i tako dospeše do velikog podzemnog jezera a po šljunkovitoj obali bili su primetni otisci tragova neke ogromne životinje, koja se krila ili u vodi ili u nekom od bočnih tunela.

- Mesto je čarobno, ali opasno... - šapnu profesor, a Hans i Aksel samo klimnuše glavama. Aksel nešto kasnije reče: - Ujače možda konačno vidimo i neku kopnenu životinju, biće to veliki doprinos za nauku ako preživimo susret sa njom i to prenesemo spoljnjem svetu...

- Nauka traži žrtve, - šapnu profesor.

- Lepo je to reći kada je u pitanju neko drugi... - uzvrati Aksel.

A onda primeti da se iz jednog tunela pojavljuje čudovište nalik zmaju iz bajki koje je slušao kao dete.

- *Amphicoleas altus*, rekao bih, - šapnu profesor.

- Ne izgleda baš prijateljski raspoložen, nadam se da je biljojed, - tiho reče Aksel.

- Ne sećam se, - uzvrati profesor, - u svakom slučaju moramo da se spremimo ili za bekstvo ili odbranu...

Hans je tokom njihove rasprave nešto petljao sa eksplozivom. Pripremao je neku vrstu improvizovane bombe od čuturice za vodu, komada odeće i užadi. Profesor i nećak su ga čutke posmatrali i odmahivali glavama. Nekako im je ta sprava delovala isuviše nemoćna protiv onolikog čudovišta.

A zmaj je išao lagano ka njima, svaki korak bi odjeknuo kroz hodnike kao udarac maljem. Zver bi na tren zastala i onjušila vazduh, kao da želi da se i tim čulom uveri gde se nalazi plen.

- Uperite svetlost ka njemu! - reče Hans i krete ka zveri sa improvizovanom bombom.

- Poginućeš čoveče, - opomenu ga profesor.

Hans se okreće ka njemu a pogled kao da je govorio *Zar nije sve jedno, umrećemo i tako i tako...* Profesor klimnu glavom i uperi svetlost ka čudovištu. Njegove oči navikle na dugi mrak teško podnesoše toliki bljesak i on urliknu...

Hans kresnu šibicu i upali fitilj improvizovane bombe. Kada fitilj dogore do više od pola on stade pred zver koja rastvori ralje da ščepa to beznačajno stvorene koje se usudilo da joj priđe.

Hans zavitla bombu u razjapljene čeljusti i trenutak kasnije ona eksplodira, razbi membranu između usta i mozga tog zmaja. Ogromno telo klonu i sruši se dok mu je iz usta izbijala krv i sluz...

- Moramo brzo da radimo na tome da se izvučemo odavde, - reče Hans.

- Sigurno da negde postoji još neki od ovih stvorova...

Profesor i Aksel se osvrtoše i pogledaše. Tunel iz kojeg je stigla zver je nesigurno mesto za bekstvo. Postojali su još neki koji su vodili naniže i jedan tunel koji se dizao verikalno, samo što je bio nedostupan, previsoko da bi ga dosegli.

- I šta sad? - šapnu Aksel, - nazad ne smemo a napred ne možemo...

- Idemo gore, - šapnu Hans.

- Kako? - u glas upitaše profesor i njegov nećak.

Hans pokaza ka mrtvom zmaju i reče.

- On će nam pomoći...

Onda izvadi mačetu te krenu ka lešini zveri. Zasekao je kožu i počeo da je odvaja od telesine, trudeći se da ostane u jednom komadu. Zatim je sa kože počeo da skida suvišne naslage masnoće i tkiva. Profesor i Aksel shvatili šta namerava i priđoše da mu pomognu.

- Mislim da sam shvatio Hansovu ideju. Idemo na gore improvizovanom spravon braće Mongolfije... - reče profesor.

Aksel pogleda naviše ka tunelu i ugleda tračak svetla. Ili je to bila samo obmana uma, ipak je to bio podsticaj da nastave da deru mrtvu zver. Radeći povremeno su bacali poglede ka hodnicima da se ne pojavi još neka zver koja bi im sasvim sigurno otežala plan za bekstvo.

Konačno skinuše kožu a od ostataka kože i kosti zveri Hans načini im provizovanu iglu i poče šiti balon. Alat potpuno primitivan i u skladu sa mestom na kojem se nalaze.

Od sakupljenih grana i kostiju založili su vatru i počeli da pune balon toplim vazduhom. On se polako nadimao i počeo dizati sa tla.

- Neće moći da nas podigne svu trojicu, - konstatova profesor.

- I nema potrebe, dovoljno je da ponese jednog a on će potom da spusti uže i da se ostali popnu, - reče Hans.

- A ko će prvi? - upita Aksel.

- Ti! Najlakši si i najjači među nama pa ćeš moći da nas izvučeš.

Balon se napunio i zategao, držali su ga rukama da ne odleti sam od sebe i ostavi ih na cedilu. Morali su brzo delovati dok je vazduh još vreo vukao balon naviše. Aksel se uhvati za trake, ulaz toplog vazduha je zatvoren, a profesor i Hans otpustiše balon. Aksel krenu naviše a balon kao da se kolebao pod teretom, ljaljao se i udarao u zidove. I sve tako dok ne dosegnu visinu od dvadesetak metara i tu se zaglavili između stena. Aksel se zaljulja i odbaci ka jednoj izbočini. Oslobođeni balon se odiže još nekoliko metara povučen strujanjem vazduha.

- Heeej! - doviknu Hansu i ujaku, - hvatajte uže!

Konop pade na tlo

- Prvo vi gospodine Lidenbrok... - reče Hans.

Profesor Lidenbrok se uhvati za uže i poče se verati uz njega, zastajući povremeno da se nadiše i odmori, istovremeno ga je Aksel vukao naviše dok ga konačno ne izvuče na stenu a onda baci uže Hansu.

On dohvati kraj užeta i zastade na tren pošto ču neku riku iz hodnika. Pojavilo se i drugo čudovište. Hans dohvati uže obema rukama i vešto se uspe ka profesoru Lidenbroku i Akselu. Prvo pogleda dole ka pridošloj zveri koja je zastala njušeći lešinu a zatim osvetli tunel pored njih. Uzdizao se na-koso a njegovim dnom tekla je voda.

- Vidite li ovo, - ozari se profesor. - Voda se cedi odnekuda odozgo, blizu smo izlaza...

Ovo im je ulilo novu snagu i volju. Žurno su krenuli napred osećajući svakim korakom sve jače strujne svežeg vazduha. Sa tavanice pećine visili su stalaktiti stvarani milionima godina. Neki od njih poprimali su likove zmaje-va ili đavola, dok su izvesni stalagmiti na podu ličili ili su to stvarno bile neke okamenjene zveri iz praistorije, čija trupla je okovao kamen. I sve tako dok...

- Svetlost! Svetlost! - viknu Hams.

Stadoše se grliti, rukovati i vikati od radosti, a profesoru kliznuše dve krupne suze niz obraz.

Konačno izađoše iz pećine u planine i klisuru. Predeo naizgled pust kao da je Gospod u svojoj kreaciji zanemario ovo mesto, nigde na vidiku nekog

naselja ili traga prisustva čoveka, ali bar su bili napolju i udisali vazduh punim plućima.

- Po mojim proračunina, - reče profesor bacivši pogled na sat - i obzirom da smo se neprestano kretali ka jugoistoku mi se sada nalazimo negde na Balkanskom poluostrvu i računajući na to da sunce ovde izlazi i zalazi ranije nego na Islandu imamo još dva sata dnevne svetlosti da pronađemo neko naselje, pre nego što nas prekrije mrak. Pošto smo preživeli sve one opasnosti dole i praistorijske nemani bilo bi previše glupo da nastadamo od nekog običnog vuka ili medveda.

Pošli su klisurom, kozjom stazom naviše, sve dalje od pećine i posle jednog sata primetiše stado ovaca na ispaši i čoveka sa štapom i psom kraj sebe. Pas zareža i zalaja kad primeti strance a pastir mu nešto reče i pogladi ga između ušiju. Pas mahnu repom i otrča do ovaca.

- Gde smo to? - pitao je profesor pastira, na šta on samo odmahnu glavom pokazujući da ga ništa ne razume.

Pokušali su potom sa pitanjima na engleskom i nemačkom, ali je rezultat bio isti i pastir je samo odmahivao i slegao ramenima. Onda Hans pokuša pantomimom da objasni da su stigli iz pećine...

- Ahhh, Đalovića pećina.... Đalovića pećina... - Ponovio je to nekoliko puta dok njih trojica ne shvatiše da je to verovatno naziv špilje iz koje su izašli.

Onda se profesor zagleda u sunce. Njegova rumena kugla je već dotakla vrhove planina. Bližila se noć. A Hans opet upotrebi pantomimu da pastiru saopšti da bi voleli da prenoće kod njega i da će ga za to nagraditi.

Pastir se nasmeja i otkri niz zuba požutelih od duvana i reče: - Može... može...!

I rukom pokaza ka trošnjoj kolibi od drveta.

Tu su popili neko žestoko piće za koje je pastir rekao da se zove rakija, pojeli beli ovčiji sir i sušeno ovčije meso za koje pastir reče da se zove strelja. Kako je sve to prijalo posle one silne ribe u utrobi zemlje...

A noć beše zvezdana i vedra. Zrikavci su se oglasili i vazduh zatreperi od njihovog poja. Pokrili su se krpama koje su mirisale na ovce ali im to nije smetalо da utoru u dubok i okrepljujući san.

Sutradan ujutru magla je ispunila kotline tako da su vrhovi planina štrčali nalik ostrvima u moru magle. Kada se razišla pastir ih uputi do obližnjeg grada za koji kasnije saznaše da se zove Bijelo polje. Put do grada beše od kamenih oblutaka, ali posle svih vratolomija nalik pariskim pločnicima.

U gradu pronađoše neke učene ljude sa kojima se sporazumeše na francuskom i ispričaše svoje dogodovštine. Sedeli su sa njima u nekoj zadimljenoj krčmi kraj reke.

- Daaa, - klimao je glavom jedan od njih ispuštajući iz pluća duvanski dim, - pričali su pastiri da u toj pećini živi neki zmaj i da im krade ovce...

- Eh, možda ne zmaj, ali priča nije manje neverovatna, jer u pitanju su životinje za koje nauka smatra da su davno izumrle – dinosaurusi! - uzvrati profesor.

- Dino... ma hajte, šalite se sigurno, - reče jedan od sagovornika.

- Delujem li tako? - upita profesor, a onda shvati da u ovom poderanom i prljavom odelu ne deluje baš kao član akademije nauka.

Malo se naljutio, i ustade mašući se za džep da plati piće ali mu meštani to ne dopustiše, uostalom francuski novac nije bio baš pogodno sredstvo za plaćanje...

Ova priča i rasprava završi se u lepom raspoloženju, delimično potaknuta i rakijom pa meštani na kraju obezbediše prevoz strancima do neke luke na Jadranskom moru.

Istog dana oni kretoše volujskom zapregom kroz klisure i dolinama reka ka moru, gde će ih u nekoj luci sigurno sačekati brod koji ćeih odvesti do Italije a posle toga dalje do Francuske...

Šeki Musić

VLADAR VIROVA

Kad kreneš prema Đalovića pećini nailaziš na zaseoke i raštrkane kuće po strminama iznad sela Bistrice i korita njene istoimene rijeke, koja se utapa u kolorit ovog jedinstvenog kraja na našem dunjaluku. Dalje prema Kostenici, krv u žilama će vam se lediti. Ne samo zbog terena, jer prolazite kroz litice platija, pored plićaka i virova, te izvora koji nastaju od ponornice sa Pešteri, već i zbog huke i zvukova koji dolaze iz korita rijeke Bistrice. Posebno takav osjećaj ćete imati ako se uputite prema pećini nad Vražjim firovima i vodenici u Kostenici, iz koje dobri vilenjak Rale nije izlazio cijelog svog vijeka. Kažu da je dočekao desetu deceniju života. Iako je u posljednje vrijeme, kako pričaju mještani iz okolnih sela, bio čudnovat, ja sam ga zaticao uvijek hornog za priču. Bile su to slikovite i veoma ubjedljive priče koje su mi potvrđivale i onaj osjećaj da ovamo ne smiješ krenuti sam, jer te može vrag ponijeti.

- Ovo mjesto je ukleto, govorio bi, - Borim se sa zlim duhovima da ne bi zaposjeli ovaj naš kraj.

Gоворио је Рале да се у воденици ријетко ко усудио да преноћи, иако би znali да нигде из ње не иде. Знали су да нико неће отићи ни гладан ни жедан, jer је имао довољно хлеба и за себе и за све који би дошли да самелју. Чак би им и конје нahrانio да не nose teret gladni.

Za razliku od drugih Деšo из Годијева, је био njegov чести gost. Donio би жито и остало и по неколико дана чекајући да понесе брашно. Није, каže Рале, могао чак из Годијева да долази два пута, било му је лакше да остане ту и да уз шпорет који се није тулio остане и zajedно бесједе све dok им се капци на очима не скlope. Вели да би овaj nadničar највиše volio ljeti да се окупа у Vražjim firovima, иако је вода у njima била k'o led ledeni. I Деšo је ово mjesto, каže mi Rale, smatrao ukletim. Zbog Mare, sigurno.

Де баš да njegova ljubav буде Mara sa Vlaha, pored svih i поштенijih i ljepših đevojaka iz okolnih sela. Ali njegovo srce је pripadalo само njoj sve dok nije oči sklopio.

Žao је било Ralu što је остало bez svog jarana, tako да ни водениčki тоčак nije puštao jedno vrijeme. Vjerovao је Rale да се Деšo negdje prevario па скочио у воду са onog ukletog bistričkog starog mosta који вodi ка klisuri,

da bi Mari pokazao svoju snagu i muškost.

Možda je i htio da provjeri je li tačno ono što pričaju ljudi ovog kraja, da i oni koji prežive nakon skoka dugo ne bitišu na ovaj svijet.

Ne bijaše Ralu jasno, kako je mogao onakav Dešo da ode na prečac, a do nedavno je kao birani mladić prkosio i zimi i svemu onome što mu je na put stalo. To ga je, kaže, dodatno uvjerilo da su ovo mjesto zaposjeli zli duhovi.

Čuju se, posebno u akšamu, - uvjerljivo dodaje.

Posebo bi mi jeza obavila tijelo kada bi pričao o bijelim lisicama i onim čudnim bićima koja su se pretvarala u lijepе đevojke u Vražjim firovima.

Gledaju me sjajnim očima i keze mi se u facu, kaže mi Rale, zagledan u planinu. – Preprječe mi put i čekaju da se vratim u vodenicu.

Kao da mene gledaju dok huči rijeka iza nas. A Rale nastavlja.

Znoj bi me probio kad ih gledam dok izvode svoje rituale. Pjevale bi i igrale, udarale zadnjicom o zadnjicu, izazivale, dozivale vladare virova, rijeke, mora i jezera, one što im iz usta vatru bljuje, a iz očiju oganj živi sijeva.

Znale su poslije toga, priča mi tiho, da dođu kod njega u vodenicu i da se ispod vitla zajedno okupaju. Neka bi od njih kod Rala u krevet zaluta, nerado prozbori. Spašavale su ga molitve da se otarasi tog čuda jer se bojao da će razjariti njihove vladaoce. Rale ih jedva čujno nazva zmajevi.

Dok mi je ovo pričao iz njegovih očiju se vidjela žudnja, a zagonetni osmjeh se pojavio na njegovim usnama, tako da mu baš i nijesam povjerovao da nije rizikovao nekad.

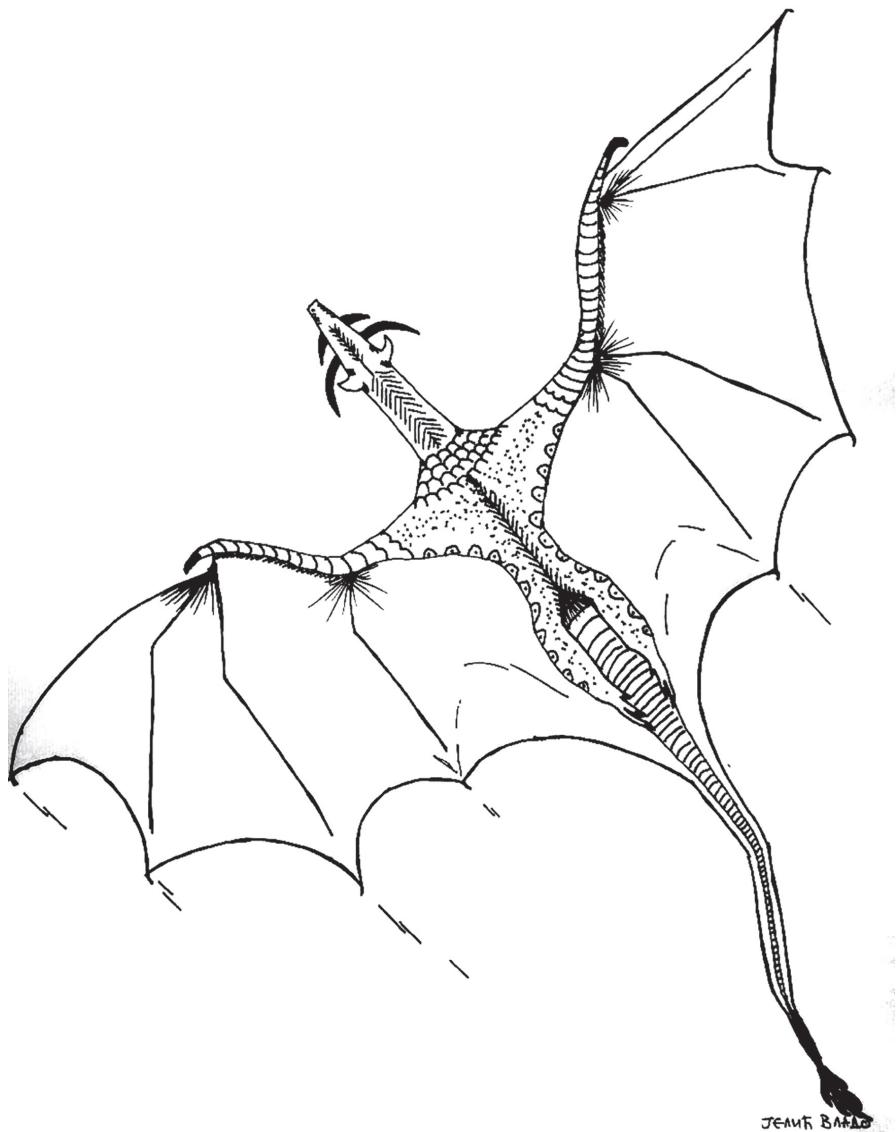
U takvom transu Rale ubrzo i zahrka, a ja se brže bolje iskradoh iz vodenice i pravac ka virovima. Nijesam ni do pola stigao kad se ispred mene ispijeći nešto što nije bilo ni nalik onim bićima iz Ralovih priča. Sledi mi krv u žilama. Bijaše u obliku zmije sa četiri noge, a ispod pazuha zakržljala krilca koja mu služahu za zamah dok je oko mene obigravao. Iz straha zavukoh ruke u džepove, napisah hladnu dršku očevog Parabeluma. Prije nego se pomjerih odgurnu me toliko jako da sam sve zvijezde na nebu prebrojao. Od silnog pada mislio sam da sam svaku košćicu polomio. Bol nijesam osjećao, ali se mrdnut nijesam mogao. Nakon više pokušaja odustao sam, posebno kad mi se učinje da prema meni dolazi nekakav čudan zvuk. Prva pomisao mi je bila da se vraća ona spodoba po mene. Pripremiće me za gozbu onih Ralovih vila, pomislih. Utišah dah, sklopih oči. Čekam.

Ne znam kad me san prevario jer me trglo neko lomatanje i ženska mirisna ruka. Počeh kao i Rale molitvom da se branim. Prisjetih se tvrdnji da vile iz Vražjih firova na taj način bacaju mađije i prokletstvo. E kukala mi majka. Kad me nešto drmnu čuh konjsko rzanje. Krajičkom oka provirim. Preda mnom mlađa žena sa konjem natovarenim žitom. Pokušava da me izvuče na čistinu. Nijesam se usudio da otvorim drugo oko sve dok se Rale

ne obrete pored mene. Kad mi opipa puls đipi me na leđa, ko džak sa žitom i vrati u vodenicu. Za njim je išla ona žena koja me našla.

Zbacio me sa leđa na dušek i pokrio teškom krparom. San nije htio na oči, ali sam se pretvarao da spavam. Rale je bio dobar domaćin crnokosoj gošći. Ponudio je prvo čajem od jasenka, kojim je i meni ranije ranu prema-zao. Kao kroz san ugledah kako je bacio podase kao ono čudovište mene. Uzdasi. I njegovi i njeni počeše da se prolamaju po vodenici. Čuo sam svašta iz Ralovih usta tada, ali ne i molitvu kojom bi, kako mi je pričao, želio da se otarasi ženske blizine. Privijao je sve do sabaha, a onda je pokrenuo vode-nički točak.

Nijesam mu sjutra ništa pominjao. Otpih gutljaj onog čaja od vilinske trave. Smogao sam snage da ponovo odem do Đalovića paćine. Nije me bilo strah ni šejtana, ni vila. Možda ih je Rale sinoć samljeo u vodenici. Dođoh do onog mjesta na kome su me pokupili iznemoglog. Uz samu rijeku rastegnutu zmija probijene glave. Gledao sam te zelene krljušti koje se presijavaju po kamenu. Prisjetih se da sam povukao obarač kada sam ugledao tako poznate oči koje me prodorno gledaju sa krvlju umrljane stijene. Sada siguran da sam sinoć ubio sebe.

Денис Барас

Relja Antonić

Post, mrs, zlato i ljubav

Nekada behu oni Prvi od nas, a ja prauuče jednom od njih. Mislio si da će zauvek da žive – ali nisu, mada su rastegli dobi svoje kô lišaj preko prevelikâ kamena. Zvali me *klinac* i *balavac*. Obalavio tako od njiovoga uroka, jer su mnogo blebetali u vetar, a Njih je SVE slušalo – pa i vetar. Jedva spalih iz nosnica njiove nepažljive kletve.

Kad sam navršio dvadesetu, već me pitali kad ču se ženiti. A ovi od naše sorte odrastu tek sa pedeset. Navrših potom i pedesetu, i odmah se tu postavio da budem stražar na pećini. Vele Oni Stari, od Naših Praotaca stariji, gde se to u krečnjaku izbušilo *al' baš ako se tako izbušilo kô ovde*, naći će se tu tunela koji vode svuda. I znali su svi, Stražar sam. Pustinjak. Namereno je da ostanem tu sâm doveka i da mi se svi skinu sa šiljaka na grbini.

Taložili se slojevi krečnjaka, pola eona.

Oni meni: - A kad ćeš se ženiti?

Mlađi od mene beskrajno, od onog novog pa novijeg pa još novijeg roda posle Prvih, repove im od propasti čuvam, ali ne vredi. Postanem prvo tako neoženjeni ujak, neoženjeni stric, neoženjeni deda, neoženjeni pitajviše-poljskošumskog-boga-koji. Muka tekti, muka stricu, muka Praocima, muka i balavurdiji, a i balavurdiji od balavurdije. Ja im tobož nešto dugujem – a da nije to što im razume čuvam od svega što je ispod pećine.

Lupi zvezda neka s neba, pobi plena i pobi stoke. Od Tamo zinuo Pakao sleva, zinula Beskrajna Pećina zdesna, a tu negde možeš da skreneš i u Dvore Snova i u trista još pećina kojekakvih, te iz svake u još toliko, mogućno. Nagrnluli oni od Tamo na ovamo, a ovi moji 'oce tamo.

Ne dam im.

A oni meni: - Bolje se oženi!

Pećina vodi svuda, a ja roda nemam kada je u pitanju prolazak Tamo. Đed da mi dođe rođeni i zatraži, neće Tamo proći. Možemo samo da trgujemo oko onoga što znam o onome Tamo, ako plati znanje onime čime Služba nalaže.

O, predaka duhovi, ne mogu vam udovoljiti. Jer, samo se ovoga sećam o tome kako sam Vam se pridružio.

Spustih se kroz klisuru u brlog zverinji, da istražim tajne i slavu vaseljene: iznutra 'mesto spolja. Mađiluka sam u torbi imao, da prodam – ako umešto medveda kakvo drugo čudo izbjije: a da je čudo kakvo ume da trampi.

Put beše duhovni i duševni, te otidoh, naravno, sam.

A kad ono izbi iz jame od dole Čuvar. I reče:

- Ja sam Čuvar i Stražar i Preteča i Mudrost mesta ovoga, i neće te biti... čim prođe prolećni post!

Ja ga upitah šta je to.

- Ne mrsim ništa, tako nalaže Služba, - odgovori, - no, eto, ribe jedem te se u ribu utapam – jer ozbiljnâ mrsa uglavnom nema ni kada je dozvoljeno omrsiti, ne mota se ovuda...

- "A na ribi činiš taj tvoj *post*, - bocnuh ga mučki – jer videh da je po sredi stvor koji će rado da trguje mojim tajnama za svoje, - a gde su tu žito, voće i povrće?"

- Budalo, zar ne vidiš da sam zmaj?

A dobro sam to video – telesina zmijolika i ribolika, te samo pomalo ljudskoj nalik, izvijala se kroz špilju.

Ne sećam se, sinko, toliko tog šamana iz onoga što zvahu dobom kamenim – dok su još ljudi postojali a nisu se i sami u priče utopili.

Sećam se samo da me je upitao:

- A što ti oženjen nisi? Ostali zmajevi jesu.

A i pamtim još da nije baš lepo sračunao dane i noći koje bi sa mnom proveo.

E, i tako vam ja, preci moji, zavukoh zmaja.

Prodavao sam mu muda za bubrege, jeli smo ribe iz reke zajedno, da ne vređam čime njegov "post", i živesmo kô ono drugo u loju. Šest vekova naših narodnih znanja – koja mi u nasleđe ostaviste – ja dadoh za ona koja je trebalo kući da od njega donesem. Sva ih lepo u naprtnjaču popakovah, u sveže kore drveta ucrtane, i baš to jutro kad sam hteo krenuti, promeškolji se ovaj, te probudi, te veli:

- Zalud ti je, rođače, kada je danas gotov post, a meni se baš nešto mnogo mrsi.

I eto me sada među vama.

*

Učitelj je govorio o putevima u Agartu, o oknu što silazi i pada do Pakla paklenog, o prolazima do sitnijih paklića i do carstva mračnoga Hada – iliti Plutusa, gospodara podzemnih rudnih bogatstava. Ništa sem poslednjeg me nije zanimalo.

Učitelj je govorio o prolazima u sve pećine sveta, u doline Šangrli-la i Šambala i Zenadu i Tralala i Blablabla, u izgubljene svetove crknutih životinja koje su pra-zmajevi gajili za svoju prehranu. I prolazima u El Dorado. Samo poslednje me je zanimalo.

Učitelj je govorio o putevima svih pećina, koji od ove pećine počinju a potom se u jednoj nepremerivoj pećini susreću, a tamo je beskrajni okean svesti i podsvesti ljudskog i PREljudskog svega, odvajkada. Ni to me nije zbijla, majke mi, zanimalo. Ali govorio je da prolaz iz te pećine izbjija i u svaki rudnik ikada i igde u prostoru i vremenu, na Zemlji, na Marsu, na svemu, na našem ili svačjem nebu. Zato samo i slušah.

Kakav je to alhemičar koji obećava zlato, i potom se zanima za neopipljive tričarije?

Učitelj uvek govori o onostranom, a ja želim da živim OVDE, večno.

Učitelj stalno prdi o usavršavanju. O figurativnom. O transmutaciji nekakve duše, a ne olova ili gavneta u zlato.

Usavršiću sebe kad budem imala zlato. Tim zlatom ču da se usavršim.

I tako je doba ljudi odmaklo, sinko moj. Daleko i duboko su zadrli u sve pore ove glavice kosmosa. I sve tajne njene otkrivahu, i sve su više prodirali ovamo kroz moje podzemlje, prema Tamo. Žudeli su za onime. A Tamo – pa, Tamo je sve što je i ovde, kuc-kuc, u Tvojoj glavici. Samo veće. A oni za većim žude.

Sve su češće i češće svračali u ovu pećinu. Neki iz idealizma i želje za avanturom, neki iz drugih pobuda. Neistraženi delovi Zemljinog šara su se smanjivali, a "ničija zemlja" između ovoga ovde i onoga Tamo se brisala. I izbrisala se na kraju, sva. Međa je tanka, nikada tanja nije bila, evo sada je od konca tanja – i od Tamo može probiti bilo šta: Tama, ili Haos ili čak i nešto dobro, nekada, možda. Ali međa je naizgled tu.

Ovi moji, od zmajeva, odoše u neki od vilajeta što stoje Tamo (pustio sam ih, kad počehu odumirati), iza Vela ovog sveta – pokupiše se svi i repa podviše, pa ne zovu da im se prik'ucim nego ostavljaju ovde da čuvam prevlaku izmeđ Spolja i Unutra, kod ove špilje što se sada Đalovića zove. Uglavnom se krijem od njih, mada ne moram. Nego, ako dođu u toku posta – mišljah se tad da će još okrnjiti od međe sa onima Tamo: jer će se kući vratiti ako o postu dođu, i dalje će se probiti ako se o sledećem postu, a ne mrsu vrati.

Kad su odlazili, ovi moji, ovi od zmajeva što ti ih pominjaem, evo šta su našli svi da me pitaju – iako sam ostō ovde dupeta i repa da im čuvam:

- A kad ćeš se ženit?

E, pa tada sam još dumao da im kažem da neću nikada, nego sam se, eto, prevario.

A ljudi, nova nada Bogoboginja, dolažahu i dolažahu, pa od kamenog doba naovamo sve su češće i češće ovde zalazili – a ja se polako povlačio. Mnogi su ostajali da uče o onome što snujem ovde, dok stanujem u kući na međi – i odlažahu svi oni koji su za vreme posta dolazili.

A učio sam i ja od njih ono nji'ovo, i sada ti svašta novo znam, što nisam ni znao dok sam bio deset miliona godina mlad, i bez škole, moj sinak.

Uđosmo u pećinu. Ona prva, jer je mlađa. Ja za njom, pomalo izandao poput svih okultista s kraja XIX veka. Ne krijem da bih i sam želeo da se podmladim, jer itekako bih – a ni želja se nikada obistiniti neće ako je skrivena. Mislim da je moja sledbenica malo više vezana za materijalno, te neka njoj Kamera Mudrosti – te neka pozlati sve odavde do Istanbula (a ne Konstantinopolja); ako će Ja da budem taj prvi i glavni alhemičar koji je zbućao Eliksir Mladosti.

Vodiča sam platio i promrmljao mu frazu na njegovom jeziku, koju nisam umeo baš tačno da izgovorim – a koju sam pročitao iz priručnika, u vozu, dok smo se približavali stanici Orijent-ekspresa istočno odavde. Mislim da ga nije zanimala moja zahvalnica, a i nešto je čudno odmerio novac koji sam mu dao u šaku, kao da ne zna šta bi sa istom valutom.

Rekao sam joj da ne pokazuje strah pred zmajem. Ona je vrištala.

Ne znam zaista zbog čega – zmaj je, valjda zbog višemilenijumskog konzumiranja ljudskog mesa, izgledao sasvim kao ljudsko biće. Jedina razlika je bila ta što mu je koža bila zlatna. Međutim, zmaj nije agresivno reagovao, nego je mladu gospodiću sa čeličnom nadogradnjom za nokte posmatrao... gladno, ali uzdržano.

Drugovali smo sa istim (koji je jedan sasvim prikladan džentlmen, ako izuzmem ljudožderski apetit s kojim je posmatrao gospodiću) duže od me-

sec dana. U apendiksu ovog dnevnika nalaze se sva njegova tajna znanja koja planiram da odnesem kući, i da ih, kombinacijom sa svim svojim znanjima – koja i jesam i nisam podelio sa gospodinom zmajem, iskoristim za svoj veliki projekat. Nakon toga, naravno, pošto nas gospodin, kome smo jako prirasli srcu, pusti da prođemo kroz kapije u sve moguće i nemoguće svetove – te njih obidemo i novoga pozapisujemo.

Verujem da će mnogo materijala ostaviti svojoj ženi i sinu, kada donešem ovaj spis kući, iako ih neće naslediti nego dobiti na poklon, jer će, nakon ovih iskustava živeti večno – što će, razume se, i njima pokloniti.

Danas je naše poslednje jutro sa gospodinom zmajem, i rekao je da, pošto je prošao period u kome on posti, za večeru će da pojede jedno od nas dvoje.

Malo je reći, samo sam na korak od ostvarenja svog sna.

Učitelj zaista ne razume neke stvari.

- Ali, zašto mene – ja sam ti bio dostojan i učenik a i učitelj, a ona želi samo da se obogati! - vikao je.

- A ko si ti, ološu belosvetksi, da dovodiš ljubav u pitanje? - odgovorio mu je zmaj.

U snovima se još jedino čujem i viđam sa svim ostalim od roda Zmajevog. Ali trebalo mi je sto godina da dobijem baš njih, pored svih ostalih koji su se u san umetali.

- Kad ćeš se...

- Sutra. Dođite ako vam je volja.

- Uuuuu. E, ali zar nije sutra i dalje post?

- Biće mrsa ovoga puta, rekoh.

I tako sam, sine, upoznao tvoju majku. Potom sam joj dao besmrtnost, koju si i ti nasledio. I potom sam dezertirao sa graničnika između onog mog starog sveta i ovih vilajeta Ovde.

BIOGRAFIJE

Vjera Banićević je rođena u Kotoru 2. novembra 1964. godine. Kao profesorica književnosti, radila je u osnovnim i srednjim školama u Kotoru i Tivtu. Objavila je dva romana: Vjetreni mlin (2001) i Vrata sata (2005). Od 2014. godine je direktorka Radio Kotora, a od 2017. godine je predsjednica Skupštine Unije Lokalnih javnih emitera Crne Gore (ULES). Živi i radi u Kotoru.

Goran Skrobonja, rođen 1962. u Beogradu, dipl. pravnik, pisac, prevodilac, urednik i izdavač. Objavio više žanrovske romana - Nakot, Čovek koji je ubio Teslu, Sva Teslina deca, Proročanstvo Korota, zbirki kratke proze - Od šapata do vriska, Šilom u čelo, Tihi gradovi, Poklade, i nežanrovski roman Kada kažeš da sam tvoj. Priredio tematske antologije kratke proze Beli šum - priče o televiziji, Istinite laži - priče o urbanim legendama, Apokalipsa juče, danas, sutra - priče o smaku sveta, U znaku vampirice/U znaku vampira - ženske i muške priče o vampirima, i Haarp i druge priče - priče o teoriji zavere. Tokom tridesetogodišnjeg rada objavio više od 150 prevoda sa engleskog. Ko-autor multimedijalnog dela The Rubber Soul Project posvećenog Bitlsima, sa prof. Rastkom Ćirićem. Živi i radi u Beogradu.

Vanja Spirin je rođen 1963. godine u Zagrebu. Književnik, glazbenik i copywriter. Autor prvog hrvatskog fantasy romana. Pisao sve moguće književne forme: pjesme, priče, knjige, scenarije, kolumnе i blogove te je sve to bilo objavljivano tijekom godina u raznim časopisima, zbirkama, novinama i internetskim portalima. Knjiga "Najljepši hrvatski mitovi i legende" je lektira u školi i na to je poprilično ponosan. Premda po nacionalnosti metalac, svira bas u HC punk bendu Motus vita est, a to voli jer je brzo i žestoko. Do sada je objavio sedam knjiga: Junker's i Vailiant protiv sila tame, Smrtonosna mizija i druge priče, Junačke zgode Junker'sa i Vailianta, Blago bogova, Treći nos, Najljepši hrvatski mitovi i legende i Hangrap i Drobhila - starohmirijski ep.

Sanela Piranić je rođena 1976. godine u Sarajevu. Udata, majka troje djece. Piše za djecu i odrasle u okviru SF/fantasy žanra. Ilustrator je bojanke u sklopu Konzumovog projekta obrade Andersenovih bajki (2007), romana prvijenca „Put u Svetu zemlju“, priča „Prvi let“ objavljena je u fanzinu Whfesta (2014), bajka „Luna“, organizovana Dormeovom nagradnom igrom, ušla je u 15 najboljih priča, priča „Bepo u kraljevstvu marmelade“ objavljena je u zbirci Planjaxovo pero 2017, Čarobni snovi. Priča „Put opstanka“ ulazi u zbirku Regia fantastica 3, priča „Zemlja zmajeva“ u zbirku Trium reginarum na REFESTICON-u, te priča „Bunar“ je objavljena u zbirci Marsonic 14 (2018); priča „Njena tajna“ objavljena je u Regia fantastica 4, te „Kraljica hrastove šume“, bajka, u zbirci Na krilima zmaja raspisanog 5. konkursa Pla-

njaxovo pero. Crta i piše za djecu i u okviru SF i fantasy tematike za mlade. Živi i stvara u Sarajevu.

Zoran Petrović - master psiholog, kompjuterski dizajner, muzičar i pisac, rođen je 1968. godine u Beogradu. Na književnoj sceni pojavljuje se zahvaljujući Ljubavi, i to 2009. sa svojom prvom zbirkom ljubavne poezije "Ženi koju volim", a već sledeće izdaje i drugu, pod naslovom "Hvala što postojiš". Njegov prvi roman, urbana trilerolika ljubavna drama, "Bulevar greha", izašao je iz štampe 2016. godine. Nakon toga se okreće prvoj ljubavi - fantastici. U januaru 2017. godine izlazi roman "Praznik Zveri – Žeteoci", prvi iz istoimene sage. Druga knjiga sage, "Praznik zveri – Grehovi alijanse", izašla je u junu 2017, a za Sajam knjiga u Beogradu 2018, izašao je treći nastavak pod imenom "Praznik zveri – Nezvani gost". U pripremi je nastavak sa radnim podnaslovom Zakon krvoljublja. Sagu Praznik zveri, autor Zoran Petrović predstavlja nam njegovim terminom - open world fantasy saga, kojim se, pre svega, ne vezuje za okvire popularnih trilogija. Njegove priče nalaze se u zbirkama folklorne, epske, naučne fantastike i horora: Čuvari zlatnog runa, U vrzinom kolu, Marsonic, Nešto diše u mojoj torti, Gvozdena kapija, a 2018. godine i priča "Tahiri Hanuma" u zbirci REFESTICON-A – "Trium Reginarum".

Tijana Guskić rođena je u Kotoru 1992. godine. Nakon završene kotor-ske Gimnazije (Opšti smjer) 2011. godine, osnovne studije započinje u Beogradu na Filološkom fakultetu, na Katedri za opštu književnost sa teorijom književnosti. Svoju imaginaciju i sklonost ka lijepom pisanju ističe na izbornom predmetu Kreativno pisanje u grupi profesora Zorana Živkovića. Iz tog studentskog perioda i nastaje njen prvi roman, zbirka priča, koji je „rastao i razvijao se“ upravo pod mentorstvom profesora Živkovića. Roman je u fazi završne pripreme i čeka svoje objavlјivanje u toku ove godine. Jedna od njениh priča (Crveni karmin) zauzima svoje stranice u zbirci kratkih erotskih priča Eros na Filološkom. Ova zbirka predstavlja plod studentskog uspjeha ostvarenog na predmetu Kreativno pisanje. Master usavršavanje nastavlja u Milenu, na Univerzitetu Cattolica del Sacro Cuore, upisavši program na engleskom jeziku – International Screenwriting and Production. Na taj način klasično poznavanje svjetske književnosti „modernizuje“ sticanjem znanja o pisanju filmskih i pozorišnih scenarija. Danas živi i radi u Kotoru, posvećena porodičnom poslu, dok slobodno umjetničko vrijeme ispunjava pisanjem.

Anto Zirdum rođen 1956. godine u Derventi, živi u Vitezu. Objavio četiri zbirke pripovijetki, (legende, fantasy i SF priče); jedanaest romana (od čega jedan SF roman Elkastrandin kompleks); jednu zbirku poezije, jednu knjigu hermeneutičkih opservacija iz kulturne antropologije. Priredio je antologiju

100 BH pjesnikinja i antologiju priča iz slavenske mitologije "Slavin poj". Priče, pjesme i eseji objavljene su mu u dvadesetak zbornika i četiri antologije između ostalih u Antologiji hrvatske ZF priče (2005., uredio Žarko Milenić) i u Antologiji BiH ZF priče "Pogled u budućnost" (2006., uredio Adnadin Jašarević). Priče su mu objavljene u zbirkama Nevidbog, Prsten sa one strane sna i Knez Vladimir (REFESTICON 2013, 2014, 2017). Dobitnik je šest nagrada za priče, tri nagrade za dva romana (Carski rez, Rođeni na Dan mrtvih) jedne nagrade za esej. Priče i pjesme su mu prevedene na više jezika.

Srebrenka Peregrin rođena je 1980. godine u Zadru, a većinu života provela je u Rijeci i Zagrebu. Završila je studij anglistike i komparativne književnosti, nakon koga je radila kao profesorica engleskog jezika u privatnim i državnim školama. Trenutno vodi vlastitu firmu u sklopu koje prevodi, izvodi pripovjedne nastupe i održava radionice pisanja i pripovijedanja. Piše i prevodi još od prošloga stoljeća, a u ovom se posvetila pripovijedanju, interaktivnoj umjetnosti izvođenja priča. Nastupa u knjižnicama, na SF&F konvencijama te u sklopu kulturno-umjetničkih događanja. Objavila je niz priča u domaćim i stranim publikacijama, od kojih su Crvene cipele za Anku osvojile prvu nagradu Knjižnica grada Zagreba na natječaju metaFORA 2017. Živi u Zagrebu s dvoje djece i crnim psom.

Miloš Mihailović je rođen 1998. godine u Beogradu. Studira srpsku književnost na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Bavi se pisanjem proze i poezije. Godine 2013. objavljuje roman prvenac *Zeon* (Alnari, Beograd), a 2015. svoj drugi roman, *Ereja* (Gradska biblioteka „Karlo Bijelicki“, Sombor). Dobitnik je ugledne prozne nagrade za mlade, „Golubić Gran Pri“, kao i više nagrada za poeziju na međunarodnim takmičenjima.

Marko Vujović je rođen 7. maja 1981. godine u nekadašnjem Titogradu. Studirao je engleski jezik i književnost u Nikšiću. Živi i radi u Podgorici. Voli poeziju, sve vidove fantastike, mitologiju, jezike, etimologiju i onomastiku. Tautograme, pjesme čije riječi počinju istim slovom, piše od 1999. godine. Iste godine su tri objavljena u časopisu "Znak" Filološke gimnazije koju je pohađao. Sakuplja tautograme na drugim jezicima (latinski, ruski, poljski, francuski, italijanski itd). Do sada su mu stihovi objavljeni u više štampanih i elektronskih časopisa u Crnoj Gori Znak, Script, Quest i Ars, u Srbiji Zvezdani Kolodvor, Beleg, Eckermann i Hiperboreja, u Hrvatskoj Književnost uživo i Kvaka, u Bosni i Hercegovini Strane, a u zbornicima poezije Garavi sokak i Panonski galeb. Objavljene su priče u zbirci Knez Vladimir (REFESTICON 2017) i zbirci Priče o manjinama (FFK Pazin 2017) u Istri.

Miloš Petrik je pravnik iz Beograda koji je napustio glamurozan posao u advokaturi zarad glamuroznog posla u medijima, a glamurozni posao u medijima zarad glamuroznog posla u proizvodnji kompjuterskih igara. Objavljuvao je u više domaćih i stranih časopisa i antologija, sarađivao je sa Radiom Beograd 202, učestvovao više puta kao scenarista na izložbi Međunarodnog salona stripa u Beogradu, a objavio je samostalne zbirke priča „Siva hronika“ i „Mlad si da se proslaviš“. Dobitnik je nagrada Somborskog književnog festivala za 2019. godinu. U poslednje vreme bavi se i književnim prevodom. Voli hranu, pivo, kravate i igre svih vrsta. Udat je, i živi u Beogradu.

Vedran Mavrović živi i stvara u Zagrebu, gdje je završio Računarstvo, Marketing i Ljudske Potencijale. Kaže kako voli život satkan od jednostavnih stvari: smijeh dragih ljudi, šalica najdražeg čaja, dobar duhan u luli. Životinje su mu većinski dio obitelji, voli saditi i gledati kako biljke rastu, a ako nije okružen prirodom onda je nosi u džepu. Tišinu štuje kao božanstvo, a najrađije je prekida knjigama. Do sada su mu neke od priča objavljene u zbirkama Marsonic 14 „Rat samo uzima“ (2018); Istrakonska zbirka – Žrnca spoznaje „Ugriz spoznaje“ (2019); Ubiq 24 - „Robovi Nimme“ (2019). Citat: "Profesionalno se bavim životom, a u slobodno vrijeme idem na posao."

Mirko Tomić je rođen 1989. godine u Sarajevu. Osnovnu školu je završio u Bijelom Polju, a srednju i fakultet u Beogradu. Trenutno živi i radi u Pljevljima. Priče su mu objavljene u zbirkama festivala REFESTICON.

Mladen Milosavljević rođen je 1982. godine u Smederevskoj Palanci. Diplomirao je i magistrirao na Filozofskom fakultetu u Beogradu, Odeljenje za Etnologiju i antropologiju. Glavni je i odgovorni urednik časopisa i sajta posvećenog temama iz oblasti folklorne fantastike Omaja. U izdanju beogradske izdavačke kuće Strahor objavljen je roman pod nazivom Kal juga. Radnja njegovog romana uspešno povezuje njegovo profesionalno zvanje i interesovanja. Uz to, piše kratke priče, eseje, a okušao se i kao režiser kratko-metražnih filmova mračne fantastike. Živi i radi u Beogradu.

Marija Ćvorović je rođena 1988. godine u Pljevljima, gdje je završila osnovnu i srednju školu. U Podgorici je na Univerzitetu Crne Gore završila Ekonomski fakultet, gdje je i magistarirala 2016. godine na smjeru „Marketing i biznis“. Bila je zaposlena kao savjetnik za evropske integracije i međunarodnu saradnju u Ministarstvu saobraćaja i pomorstva Vlade Crne Gore. Od 2014. godine je prelazi u Ministarstvo ekonomije Vlade Crne Gore, na mjesto načelnice u Direkciji za razvoj nacionalnog brenda. Kao neko ko je zadužen za oblast brendiranja države, jedan od meni posebno interesantnih

segmenata jeste kulturna baština Crne Gore, jer ona predstavlja bitan element nacionalnog brenda. Veliki je ljubitelj naučne i epske fantastike, putovanja i upoznavanja drugih kultura. Živi u Podgorici.

Milena Stojanović rođena je 21. marta 1988. godine u Paraćinu, gde i dalje živi, radi i stvara. Dugi niz godina piše priče sa elementima slovenske mitologije u koju je veliki zaljubljenik. Inspiraciju nalazi u muzici, slikama, prirodi. Do sada su joj objavljeni romani Petruški zmaj (2016) i Zov krvi (2017) iz trilogije Proročanstvo bogova. Dobitnica je brojnih nagrada za kratke priče, a do sada ih je objavila više od 100 na sajtovima, u zbornicima, časopisima, fanzinima, na internetu i štampanim izdanjima u Hrvatskoj, Makedoniji, Sloveniji i Crnoj Gori. Priče su joj prevedene u Makedoniji, Sloveniji, Bugarskoj i Rusiji. Saradnica je više portala i sajtova, te recezenter nekoliko knjiga. Član je Društva za negovanje tradicije, kulture, umetnosti, turizma i ekologije "PETRUS" Zabrega, i književnih klubova "Mirko Banjević" i "Dušan Matić". Priprema, prevodi i uređuje online časopis "Psicologizando", na engleskom, španskom i srpskom jeziku. Priče su joj u zbirkama Makrokozma 21, Knez Vladimir i Trium reginarum festivala REFESTICON.

Marko Gilmor je rođen 1990. godine u Beogradu. Pohađao OŠ „Miroslav Antić“, potom srednju ekonomsku „Milutin Milanković“ i 2016. godine, dobija zvanje diplomirani psiholog sa univerziteta Singidunum. Na početku karijere pisao je brojne tekstove za časopise Serije+ i Znak Sagite. Izdavačka kuća „Ukronija“ objavila je njegov prvi roman Bestežinsko (2016). U toku naredne dve godine, „Ukronija“ objavljuje i njegove prevode I i II toma Dnevnika Virdžinije Vulf.

Pohađao je, između ostalog, kurs kreativnog pisanja Zorana Živkovića i kurs Kreativna sinergija. Priča „Šolja“, napisana za konkurs portal Black-Sheep, dobila je prvu nagradu i kasnije, biva uvrštena u njihovu štampanu zbirku „Van ograde – izabrane priče portal blacksheep.rs“. Priča „Pramen“, napisana za konkurs časopisa Optimist, umesto u časopisu, dobija mesto u biltenu nevladine organizacije IDEAS za promovisanje ljudskih prava (pod imenom Marko Kovačević).

Alma Zornić je rođena 1975. godine u Sarajevu. Piše pripovijetke i žanrovske priče i učesnik je mnogih konkursa u regionu. Do sada ima više objavljenih, pohvaljenih i nagrađenih radova: Stari mlin (Sarajevske sveske br. 49/50, 2016); Sarajevke vrane - zbirka Grad ukletih (2016); Ašik - Mrguda (2016); Aferim - zbirka Djed Bajro (2016); Različak & Balkonska ljubav (Otvorena knjiga ljubavi, 2016); Mušmula - Zlatno pero (2016); Iblis Azazilaj (Argus Books & Magazines br. 16, (2017); Sanjam - zbirka Poslednji cvetovi zla (2017); Duša sa

usana - zbirka Paralelni svetovi (2017); Šeftelija - konkurs Musa Ćazim Ćatić (2017), Avetinja&Dubok je predubok tvoj san, al još dublja je java (Argus Books & Magazines, 2017), Pepeljavi - Najkraće priče 2016 (Alma, 2017); Konjo – zbirka Let tuđim krilima (2017); Blago - zbirka Knez Vladimir (REFESTICON, 2017); Prokletstvo Oštrinja - Zatvorena knjiga kriminala, zbornik krimi priča (2017); Sevda – konkurs za zbornik radova Glasovi Melpomene (2017); Sarajevska - konkurs časopisa Avlija (2017); Sjene - konkurs za zbirku Nešto diše u mojoj torti (2018); Sarajevska - fanzin Terra (2018); Vrijeme je – Trium reginarum, Refesticon (2018), Sarajevski fenix – Regia fantastica 3 (2018), Akrepov – natječaj „Marko Martinović Car“ (2018), Soba za mučenje – Nešto diše u mojoj torti (2019), Oborotenj – konkurs za Fantasticonovu zbirku Svemir na Crvenom trgu (2019), Sarine oči – Regija fantasica 4 (2019)

Goran Ćurčić rođen je orvelovske 1984. Četvrtog marta, baš na trideset deveti rođendan sportskog društva Crvena Zvezda. U rodnom Zrenjaninu završava osnovnu školu i gimnaziju, a na novosadskom PMF-u diplomiра sa zvanjem profesora geografije. Slobodno vreme provodi sa prijateljima, koji su nepresušni izvor inspiracije, a kad je sam onda čita i piše. Voli fantastiku: naučnu, epsku, istorijsku, slovensku mitologiju, stripove i noćne priče uz logorsku vatrnu. Objavio je naučno fantastični roman Potomstvo, u izdanju Književne omladine Srbije. Objavljene su mu priče u zbirkama: Suze za Velosa, Regia fantastica, Savremene srpske priče i u časopisu: TERRA. Objavljene su mu pesme u zbornicima: Magija, Vrata Ponišavlja, Trijumf pesme i vina, Kad regent u vinu peva, Rane pesmom vidane, Vino je poljubac postojanja, Pjesme Andrićgradu 2018. Osvojio je prvo mesto na konkursu za pesmu o vinu srpske čitaonice iz Iriga. Priče mu se nalaze u zbirkama festivala REFESTICON: Nevidbog, Prsten s one strane sna, Knez Vladimir i Trium reginarum.

Svetlana Čabarkapa (rođena Moštrokol) je diplomirala kao najbolji student Filozofskog fakulteta u Nikšiću, na odsjeku – Srpskohrvatski jezik i jugoslovenske književnosti. Na Zagrebačkom sveučilištu apsolvirala je postdiplomske studije Povijest i teorija književnosti, a magistrirala na Filozofskom fakultetu u Nikšiću na odsjeku Nauka o književnosti sa tezom Poetička načela romana „Uvod u drugi život“ Mirka Kovača. Bavi se književnom kritikom i eseistikom. Saradnik je časopisa Lingua Montenegrina, Quest, Vaspitanje i obrazovanje i listova Prosvjetni rad i Pobjeda, u kojima objavljuje stručne i naučne radove. Autor je, recenzent, priredivač, urednik i lektor više od dvadeset čitanki, udžbenika, priručnika i školskih lektira za učenike osnovne i srednje škole u izdanju Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica. Autor je i naučne studije Poetička načela „Uvod u drugi

život“ Mirka Kovača, koju je objavio Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica u ediciji Puls. Objavila je 1987. godine zbirku pjesama “Govorim oči” u izdanju Oboda, Cetinje. Nedavno je objavila zbirku kratkih priča “Dva prozora i bosiljak” u izdanju Crnogorskog društva nezavisnih književnika. Rukopis zbirke je sufinansiran na konkursu Ministarstva kulture za 2018. godinu. Dobitnik je treće nagrade za kratku priču na konkursu Prosvjetnog rada 2017. godine. Radi kao savjetnik i lektor u Ministarstvu prosvjete i saradnik u nastavi na Fakultetu za crnogorski jezik i književnost na Cetinju.

Dalen Belić je mladi hrvatski autor rođen 4.6.1997. godine. Živi u Pazinu, a u Rijeci studira anglistiku i germanistiku. Objavljuje u istrašnim zbirkama Apokalipsa laži i Zrncu spoznaje, te u zbirkama u sklopu manifestacije Festival Fantastične Književnosti Priče o manjinama i Priče o Pazinu. Osvojio je 2. mjesto na Riječkim Perspektivama 2017. godine sa pričom Paket jaja i jedno kiselo vrhnje i 1. mjesto 2018. godine sa pričom Tko rano rani, golub na grani. Jednu njegovu priču teško-metalne tematike možete pročitati na portalu Perun.hr, a Ispovijed serijskog samoubojice objavljena mu je na portalu Kritična Masa.

Danijela Vulićević je rođena 13. marta 1971. godine u Kragujevcu. Po obrazovanju je logoped, a po zanimanju bibliotekar. Direktor je Opštinske biblioteke „Slovo“ u Lapovu od 1995. godine. Objavila je zbirku pesama „Totem“ (1999), roman „Propast jednog Bendžamina“ (2001), zbirku priča „Populuna čaša poluprazna“ (2002) i romane za decu „Prolećni limbo dens“ (2010), „Šašavi letnji ples“ (2014) i „Iznenađenje na Sretenje“ (2015) u Izdavačkoj kući „Legenda“ iz Čačaka, kao i zbirku pesama „Martine vatre“ („Vrane“, Niš 2017). Jedan je od priređivača knjige „Ratni dnevnik 1914-1918“, Vidoja Sovačkog (Opštinska biblioteka „Slovo“, Lapovo; „Vrane“, Niš, 2016). Bila je glavni i odgovorni urednik časopisa „Glas Lapova“ i član redakcije „Novinica“ iz Topole. Član je Udruženja književnika Srbije od 2011. i jedan od osnivača Književnog kluba „Milorad Branković“ u Lapovu. Živi u Aranđelovcu.

Marijan Mašo Miljić - profesor svjetske književnosti, književnik, publicista i bibliograf rođen je u selu Luka, opština Žabljak 1951. godine. Na Filološkom fakultetu u Beogradu diplomirao je na Grupi za opštu književnost sa teorijom književnosti, 1977. godine. Radio je kao profesor u Obrazovnom centru na Cetinju i kao bibliotekar u Centralnoj narodnoj biblioteci „Đurđe Crnojević“. Trenutno je rukovodilac Biblioteke Istoriskog instituta Crne Gore u Podgorici. Objavio je dvije knjige poezije: Đavolje lazi (1982) i Vrijeme taštine (1995). U oblasti književnosti pripremio je knjigu Otkrivanje crnogorske Atlantide: savremena kritika o književnom djelu Jevrema Brkovića (Podgorica

2006). Bio je autor i koautor brojnih knjiga o crnogorskoj istoriji među kojima su Vladika Danilo (Cetinje, 1997), Povjesnica Crnogorska – odabrane istorije Crne Gore do kraja 19. vijeka (Podgorica 1997); sa prof. dr Branislavom Kovačevićem: Dr Jožef Bajza, Crnogorsko pitanje (Podgorica 2001); sa Dragonom Kujovićem Ban crnogorski Novica Cerović (Podgorica 2005); sa akademikom Brankom Pavićevićem Dušan Vuksan, Građa za istoriju Crne Gore do 1851 (Podgorica 2006); sa Ilirom Čapunijem Medova 1916-2008 (Podgorica 2008); sa akademikom Božidarom Nikolićem priredio je tri izdanja: Doktor Sekula Drljević, Da je vječna Crna Gora (2011), Jožef Bajza, Crnogorsko pitanje (2011); Erik af Edholm, Crnogorska skadarska epopeja (2011); sa Gordanom Stojovićem Crnogorci u Južnoj Americi (2012). U časopisima i novinama objavljivao tekstove iz oblasti književne i likovne kritike, publicistike, kulture, istoriografije i bibliografije. Između ostalih objavljenе su mu priče i u zbirkama festivala REFESTICON: Đavolji prst (2015), Makrokozma 21 (2016), Knez Vladimir (2017) i Trium reginarum (2018).

Tihomir Jovanović je rođen 1955. godine u Smederevu. Piše i prevedi djela iz oblasti SF-a. Urednik SF almanaha Regia Fantastica, koji okuplja pisce iz regionala. Sekretar je udruženja Fanovi naučne fantastike Sci&Fi i član književnog udruženja Posada iz Beograda. Do sada je objavio zbirke priča "Palisade i čadori, Baka Mandini krugovi, i nove knjige u 2018. godini "Agenција 51" i "Lun i kraljevi ponoći". Učestvovao je na regionalnim konkursima i do sada su mu priče objavljene u zbirkama: Zekon (BiH), Refestikon (Crna Gora), Istrakon i Festival fantastične književnosti Pazin (Hrvatska), kao i u regionalnoj antologiji fantastike Regia fantastica (Beograd). Priče su mu objavljene i brojnim časopisima Sirijus, Galaksija, Orbis, Signali, Omaja i drugim. Nekoliko priča prevedeno na slovenački jezik, za fanzine Jašubeg En Jered i Supernova. Kao član društva ljubitelja fantastike Lazar Komarčić uredio mnoge brojeve fanzina Emitor, koji je na Eurokonu u Plovdivu 2004. godine dobio nagradu za najbolji fanzin.

Šeki Musić je rođen 1948. godine u Godijevu kod Bijelog Polja, živi i radi u Baru. Diplomirao je na Ekonomskom fakultetu i na Fakultetu organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu. Radio u Farmaceutsko-hemijskoj industriji Galenika, zatim u Ozebihu i Basketingu u Baru. Piše kratke priče i blogove. Književne radove objavljivao u mnogim časopisima ondašnje Jugoslavije među kojima su i Književne novine, Književni klub Iskra, Ošišani jež, Mozaik. Objavljene su mu knjige Neradni dan, Glupost je vječna, Pretvoreni u poruke, Zapisi sa Zlatibora i Priče iz Kozjeg dola. Priče su mu objavljene u nekim od elektronskih časopisa na internetu. Po njegovoј priči Đuro i Abaz snimljen je istoimeni kratki dokumentarni film u režiji Gorana Musića. Je-

dan je osnivača i predsjednik Skupštine Udruženja Umjetnost bez granica iz Bara. Član je književnog kluba Scena Crnjanski u Beogradu. Priče su mu objavljene zbirkama festivala REFESTICON Prsten sa one strane sna (2014) i Knez Vladimir (2017).

Relja Antonić je rođen 17. decembra 1988. godine u Šapcu gde se školovao i gde radi i stvara (crta, slika i piše). Iza sebe ima godine nedovršenog školovanja, te nedovršenog treninga košarke, tekvondoa i kendoa, dva ili više nedovršenih romana, objave pripovetki širom bivše Jugoslavije, u Španiji i Argentini (i nada se da je i ova praksa nedovršena). Priče su mu objavljene u više zbirk, zbornika i časopisa među kojima su Nešto diše u mojoj torti II, Emitor, Omaja, Helly Cherry, Libartes, Kad regent u vinu zapeva, antologiji HAARP i druge priče o teorijama zavere i u zbirci Nešto diše u mojoj tor3 i u SFeraKon-skoj zbirci SFumato (2017). U zbirkama festivala REFESTICON, Đavolji prst (2015), Makrokozma 21 (2016) i Knez Vladimir (2017). Član je redakcija više časopisa među kojima su Emitor i Omaja.

sadržaj

<i>Slobodan Vukanović</i>	
DOLEĆELI ZMAJEVI	5
<i>Vjera Banićević</i>	
ČUVAJ SE, ČUVANA SI	9
<i>Goran Skrobonja</i>	
KAMENI VRT	25
<i>Vanja Spirin</i>	
STO GODINA SAMOĆE I ZMAJEVI	33
<i>Sanela Piranić</i>	
CRNI ZMAJ.....	41
<i>Zoran Petrović</i>	
VERE DVJJE	49
<i>Tijana Guskic</i>	
MONOLIT	67
<i>Anto Zirdum</i>	
ZMAJ ZAVODNIK	75
<i>Srebrenka Peregrin</i>	
NAMJERNIK	81
<i>Miloš Mihailović</i>	
KARNEVAL ZMAJA	91

<i>Marko Vujović</i>	
U ZMAJEVOM GNIEZDU	99
<i>Miloš Petrik</i>	
VITEZ OD SREBRNE SVETLOSTI	109
<i>Vedran Mavrović</i>	
MOGU LI ZVIJERI PLAKATI?	113
<i>Mirko Tomić</i>	
MEMOARI JEDNOG ZMAJA	121
<i>Marija Čvorović</i>	
ZMAJEVA SUZA	129
<i>Mladen Milosavljević</i>	
OKAMENJENA ŽELJA	139
<i>Milena Stojanović</i>	
TIRKIZNA ZMAJICA	145
<i>Marko Gilmor</i>	
KOSTI I KRILA	153
<i>Alma Zornić</i>	
NALA	163
<i>Goran Ćurčić</i>	
ČUVAR AGARTE	173
<i>Svetlana Čabarkapa</i>	
ONO ŠTO NEDOSTAJE	183
<i>Dalen Belić</i>	
GDJE GUSTA MAGLA VJEĆNO GMIŽE	189

<i>Danijela Vulićević</i>	
VENAC OD LAVANDE	197
<i>Marijan Mašo Miljić</i>	
SIRIJUS	203
<i>Tihomir Jovanović</i>	
AVANTURA PROFESORA LIDENBROKA	211
<i>Šeki Music</i>	
VLADAR VIROVA	211
<i>Relja Antonić</i>	
POST, MRS, ZLATO I LJUBAV	225
BIOGRAFIJE	231

Ilustracije:

1. *Sead Kajabegović – Zmaj Vražjih firova*
2. *Sanela Piranić – Nala*
3. *Stevan Veličković – Dragon*
4. *Nikola Ćurčić – Zmajev pogled*
5. *Vladimir Jelić – Potomstvo*
6. *Adnadin Jašarević – Tamoiza*
7. *Dražen Konatar – Potraga*
8. *Vladimir Jelić - SF*
9. *Luka Joksimović – Zmaj*
10. *Vladimir Jelić - Igra*
11. *Luka Joksimović – Mladunče*
12. *Sanela Piranić – Crni zmaj*
13. *Vladimir Jelić – Zmaju kamenu*
14. *Luka Joksimović – Zmajev dah*
15. *Stevan Veličković – Zmajeva pećina*
16. *Adnadin Jašarević – Zmajeva kanža*
17. *Luka Joksimović – Dolazak*
18. *Vladimir Jelić – Zmajev let*
19. *Adnadin Jašarević – Zmija i zmaj*
20. *Luka Joksimović – Zmajev portret*
21. *Vladimir Jelić – Zmaj*
22. *Adnadin Jašarević – Čekajući zmaja*
23. *Vladimir Jelić - Čarobnjak*
24. *Vladimir Jelić - Zmajeviti*
25. *Vladimir Jelić - Tribal*
26. *Vladimir Jelić - Zmajica*

Sead Kajabegović (Bijelo Polje)
Sanela Piranić (Sarajevo)
Stevan Veličković (Bijelo Polje)
Nikola Ćurčić (Herceg Novi)

Adnadin Jašarević (Zenica)
Luka Joksimović (Bijelo Polje)
Dražen Konatar (Bijelo Polje)
Vladimir Jelić (Bijelo Polje)

Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna biblioteka Crne Gore, Cetinje

ISBN 978-9940-698-08-9
COBISS.CG-ID 38549520